NOTOS 26

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2011/01 • ŞUBAT-MART 2011 • 10 TL

William Faulkner
Neval El Saddavi
Natacha Atlas
Kadri Öztopçu
Roni Margulies
Faruk Duman
Enis Batur
Ufuk Karakurt
Sema Kaygusuz
Aynur Şengül
Özge Baykan
Aslı Tohumcu
Dilek Emir
Erkut Özal
Kemal Çavuş
Lüsan Bıçakçı
Gülden Hasret Oygür

Çağdaş Türk Edebiyatında En İyi 40 Şey

Hakan Bıçakcı
"Kurmacanın imkânlarının zorlanmasına kimsenin tahammülü yok."

Mario Vargas Llosa
2010 Nobel Edebiyat Ödülü Konuşmasının Tam Metni

Bir "ilk" çevirinin öyküsüyle Erdal Öz ve Can Yayınları'nın kuruluşu

ISSN 1307-1181
26
9 771307 118002

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 26 • Şubat-Mart 2011 • 10 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Teknik ve İdari Koordinatör
Emre Altınok

Yazıişleri
Dilek Emir, Kaan Özkan

Katkıda Bulunanlar
Özlem Akıncı, Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Songül Arslan, Z. Heyzen Ateş, Turgut Çeviker, Turgay Fişekçi, Deniz Yalım Kadıoğlu, Duygu Bayar Ekren, Derviş Şentekin, Faruk Ulay

Grafik Uygulama
Emre Altınok

Logo Tasarımı
Mehmet Ulusel

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no: 068-6612006
TR75 0006 2000 0680 0006 6120 06
EUR: Garanti B. hes. no: 068-9085378
TR39 0006 2000 0680 0009 0853 78
USD: Garanti B. hes. no: 068-9090073
TR53 0006 2000 0680 0009 0900 73

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazıişleri Sorumlusu
Semih Gümüş

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 12 TL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Gezegen Basım, Seyrantepe Mahallesi, Nato Caddesi, No:19
Kağıthane İstanbul
0212 325 71 25

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

16 Notos'un 5. Büyük Soruşturması, çağdaş Türk edebiyatının yaklaşık yüz yıllık geçmişi içinde yarattığı değerlere günümüzden bir ayna tutuyor.

3 **AGANTA**
Gezi Günlükleri, İpuçlarından Öykü Yaratmak, 2011'in Yıldönümleri, Yüz Yıldır Aynı Sorunun Peşindeyiz: Nasıl Yazılır?

ÖYKÜ

36 **William Faulkner**
O Akşamın Güneşi
48 **Neval El Saddavi**
Modern Bir Aşk Mektubu
54 **Kadri Öztopçu**
Hayret Bi'şey
59 **Roni Margulies**
Yürürken Kitap Okuyan Adam
62 **Faruk Duman**
Rüyalı Üç Öykü
88 **Özge Baykan**
Baloncukkent
90 **Dilek Emir**
İncir Sütü
93 **Erkut Özal**
Haşarat
96 **Kemal Çavuş**
Köpek Sesleri
98 **Lüsan Bıçakçı**
Sabah
102 **Gülden Hasret Oygür**
Cabolsa

130 **ASLI TOHUMCU'NUN SEÇTİKLERİ**

YAZI

66 **Mario Vargas Llosa**
Okumaya ve Kurmacaya Övgü
76 **Enis Batur**
Suç ve Ceza
80 **Ufuk Karakurt**
Mini Cemil Bey Sözlüğü
106 **Sema Kaygusuz**
Buradan Bakmak
110 **Aynur Şengül**
İsrail'e Karşı Kültürel ve Akademik Boykot

GÜNÜN KONUSU

16 **Çağdaş Türk Edebiyatında En İyi 40 Şey**
Notos'un 5. Büyük Soruşturması

SÖYLEŞİ

82 **Hakan Bıçakcı**
"Kurmacanın imkânlarının zorlanmasına kimsenin tahammülü yok."
116 **Natacha Atlas**
"Hızla geriye doğru gidiyor gibiyiz."

GÜNLERİN GETİRDİĞİ

120 **Bir "İlk" Çevirinin Öyküsüyle Erdal Öz ve Can Yayınları'nın Kuruluşu**

KİTAPLIK

134 Fadime Uslu, Behçet Çelik, Yalçın Tosun, Müge Karahan, Banu Yıldıran Genç, Yeliz Kızılarslan

Ucube hayatlar *Semih Gümüş*

Son zamanlarda yaşadıklarımızın ucube olduğu daha doğru. Yaşadıklarımız, diyorum, ama böylece de yalnızca dışarıdaki hayattan söz etmiş oluyorum. Oysa yaşadıklarımızın yalnızca bir bölümü o. Bazen kendi ruh sağlığımız için kaçtığımız hayat, o dışarıdaki. Kimliğimizi korumak için çekildiğimiz hayatlarsa, aslında kendimize daha yakın, içeride hep kendi kurduğumuz, bizi var eden hayatlar. Orada rahat bırakmazlar bizi.

> Ülkenin bilinen ve nitelikli bir sanatçısının yapmakta olduğu anıtsal heykele "ucube" diyen başbakanın tacizi sizi kendi korunaklı hayatınızdan ânında çekip çıkarıyor. Oysa bizim bildik bileli yan yana yaşamak zorunda bırakıldığımız ucube zihniyetler, bu ülkenin süreğen kasvetinin ve karabasanlarının asıl nedeni.

Gün geliyor, siyasal hayat bizi bu sayfalardan alıp kendi tuzaklarına çekiyor, işlediği suçları tartışmak zorunda bırakıyor. Nedir bu siyaset? Her şeyden önce, devlet, yani bir tür suç örgütü. Siyaset onu ele geçirme aracı ve onun tek amacı neredeyse buysa, siyasetin suç işlemek için yapıldığını söylemek, zorlama bir çıkarsama mı olur? Sanmıyorum. Dün de öyleydi, yarın da öyle olacak: siyaset, iktidarın çevresinde oluşan ve örgütlenen bir dünya olarak, her zaman azınlığın çıkarına işledi. Bir zamanlar sosyalizmin somut deneyimleri içinde bunun tersi olabileceği sanılmış, bütün idealler buna göre kurulmuştu, ama orada bile olmadı.

> Sanatçının yaptığı heykeli kaldırmaya muktedir siyasetçilerin olduğu ülkede, demokrasi ve özgürlükler pek ciddiye alınamaz. Bilenler de güler bu duruma. Bir kez daha belli oldu ki, iktidar, onu ele geçirmeye başlayanı hemen otoriter anlayışlara sürükler ve bu konum onların pek hoşuna gider. Onu istemem, bunu yıkarım, şunu atarım diye atıp tutanlar, aslında parlamenter demokrasiden de pek hoşlanmaz, genel seçim yalanının üstüne basıp yukarı çıkarlar, ama yapılacak tek şey de onları gene oradan düşürmektir ki, ders olsun.

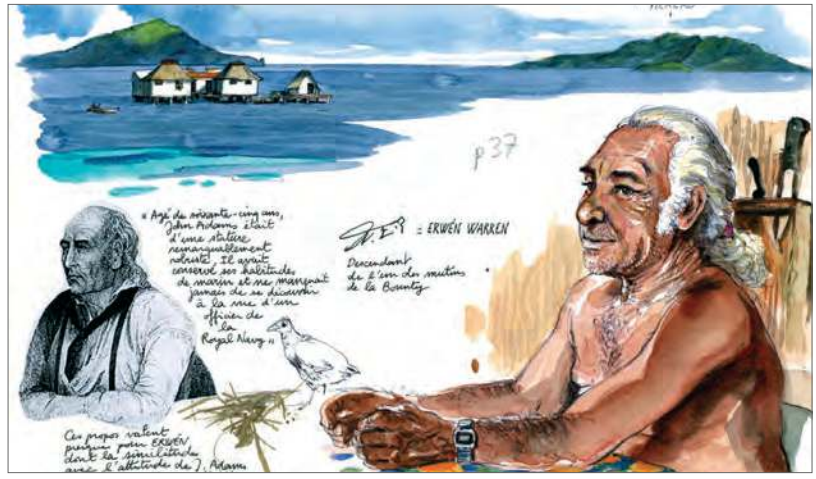
> Bunun dışında neler mi düşündük? Bizim için gene çok önemli bir soruşturmanın üstesinden geldik. **Notos**'un 5. Büyük Soruşturması'nın sonuçlarını Başbakan okur mu acaba? Gülünç bir soru oldu. Doğru dürüst bir şey olmak için hiç değilse kitap okumak gerekir, ama oralarda kitap da pek okunmaz. Oysa bu soruşturmanın sonuçları, ülkenin yaklaşık yüz yıllık geçmişinde öne çıkan kimi değerleri gösteriyor. Yalnızca hatırlamak, hatırlatmak bile yeter.

Gezdim, yazdım, çizdim

Gezi günlüğü elinde defteriyle gezen sanatçının, bulunduğu yerin herhangi bir köşesini, bir ânını, insanlarını defterine yansıtması biçiminde açıklanabilir. Türkiye'de henüz yaygın olmayan bu tür, Paris'i, Posta Müzesi'ndeki Gezi Günlükleri sergisiyle ziyaretçi akınına uğratıyor.

Paris'te Musée de La Poste (Posta Müzesi), yalnızca posta tarihini anlatan kalıcı sergisiyle bile soğuk bir pazar sabahını her ânından tat alarak geçirmenizi sağlayacak bir etkiye sahip. Hele bir de ilginizi çeken bir başka sergi daha bulduysanız, dışarı çıktığınızda havanın kararmış olduğunu görüp şaşırabilirsiniz. 18 Kasım'dan beri açık olan *Carnets de Voyage* (Gezi Günlükleri) de saatleri unutturacak türden. Düşünün ki bavulunuzu toplayıp Paris'e gelmiş, bu yabancı şehri keşfe çıkmışsınız. Sizin gibi gezginlerin kaleminden çıkma günlükleri görmek istemez miydiniz?

Gezi günlükleriyle 2010'un Kasım ayında Clermont-Ferrand'da düzenlenen Gezi Günlükleri Bienali'ni ziyaretim sayesinde tanışmış, bu eserlerden ve işin düşüncesinden oldukça etkilenmiştim. Bir de Türkiye'de henüz yaygın olmayan bu türün Fransa'nın küçük bir şehrini ziyaretçi akınına uğratacak sayıda tutkuna sahip olmasından. Nedir gezi günlüğü, diye soracak olursanız, elinde defteriyle gezen sanatçının, bulunduğu yerin herhangi bir köşesini, bir ânını, insanlarını defterine yansıtması biçiminde açıklanabilir. Posta Müzesi'ndeki serginin başlığı da bu tanımlamaya uyuyor: "Kurşun Kalemin Ucundaki Dünya." Sanatçıların kimisi çizdiği resmin yanına o anki duygularını yazarken kimisi mekânın tarihi, özellikleri üstüne kısa notlar almış. Sonra bu defter ya da defterler, bir yayınevi tarafından aslına sadık kalınarak basılmış. Gezi günlüğü hazırlayanların çoğu güzel sanatlar geçmişine sahip. Bunu özgeçmişlerine bakmadan, çizimlerdeki ustalıktan da anlayabilirsiniz. Gözlemim, günlüklerde desenin çoğunlukla metnin önüne geçtiği. Bazı gezi günlüklerindeyse iki kişi, bir ressam ya da çizer ve bir yazar birlikte çalışmış. Fotoğraf ya da kolajlarla oluşturulan çalışmalara da rastlamak mümkün.

Sanatçının kente bakışı üstüne ipuçları aramak, yabancı bir ülkenin insanlarını desenler aracılığıyla betimlerken öne çıkardığı nitelikleri fark etmek ya da kenardaki küçük bir nottan yola çıkarak yaşanılan ânı canlandırmak, bu sergiyi keyifli kılan noktalardan yalnızca birkaçı. Ayrıca bazı günlüklere bakarken bir yandan da sanatçının sesinden söz konusu seyahat hakkındaki düşüncelerini, izlenimlerini de dinleyebiliyorsunuz.

Kırk altı sanatçının altı yüzden fazla deseniyle ve günlüklerinden seçilen iki yüz parçalık katılımıyla düzenlenen sergiyi 23 Nisan'a kadar Vaugirard Bulvarı'ndaki Posta Müzesi'nde ziyaret edebilirsiniz. Bakalım sergi çıkışında, "Acaba ben de böyle bir şey yapabilir miyim?" sorusu sizin de aklınızdan geçecek mi?

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

Dünyanın en çok kazanan yazarları

Dünyanın en çok kazanan 10 yazarı bir yılda toplam 269 milyon dolar gelir elde etti. En çok kazanan yazar da gerilim romanları yazarı James Patterson oldu. ABD'de satılan her 17 romandan birini yazan Patterson, kitaplarından son iki yılda 500 milyon dolar kazandı. Vampir aşk romanları yazarı Stephenie Meyer ise yıl 40 milyon dolar gelirle ikinci sıraya yerleşti.

Ostler

İngilizce egemenliğinin sonu mu?

İngilizce tarihteki son Lingua-Franca olacak. Ostler, İngilizcenin çöküşünü iki ayrı etmenin getireceğini söylüyor: Modern milliyetçilik ve teknoloji.

Dünya tarihinin kendini kabul ettirmede en başarılı dili kuşkusuz İngilizce olmuştur. Bütün kıtalarda konuşulan, okullarda ikinci dil olarak öğretilen, uluslararası bilim dili olarak yerleşmiş, iş hayatının ve popüler kültürün ortak dili olan İngilizce, birçoklarına göre yayılmasını sınırsızca sürdürecek. Oysaki Nicholas Ostler'in tahminlerine göre İngilizcenin sonu yakın.

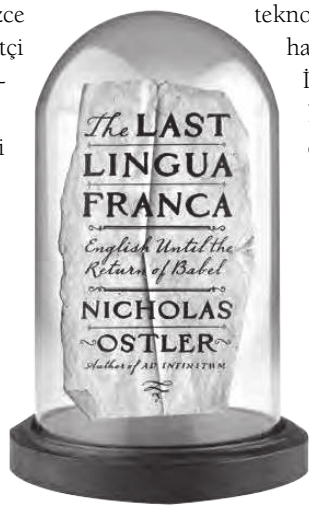
Economist dergisinin kitap yorumları köşesinde yer alan habere göre Ostler, *The Last Lingua-Franca: English Until the Return of Babel* (Son Lingua-Franca: Karmaşanın Dönüşüne Kadar İngilizce) adlı eserinde bir dilin neden çökeceğini anlamak için onu yükselişe geçiren nedenlere bakmak gerektiğini söylüyor. Yazar, bir dil için en yaygın genişleme yollarının "fetih, ticaret ve devşirmek" olduğunu belirtiyor. Ne var ki bu nedenler bir Lingua-Franca'nın kalıcı yer etmesi için yeterli değil. Örneğin imparatorluklar sona erince Lingua-Franca'nın egemenliği de bitiyor (Sovyet bloğu ve Rusçada olduğu gibi).

İngilizceyi daha önceki Lingua-Franca'lardan ayıran iki önemli özellik var. Her şeyden önce önemli bir rakibi yok. İkincisi, fetih, ticaret ve misyonerlikle yayılmış olmasına karşın varlığı artık baskı ve zorlamaya bağlı değil. Bu özelliklerine bakarak İngilizcenin öteki Lingua-Franca'lar gibi sonunun gelmeyeceği hükmü verilebilir. Ne var ki Ostler, İngilizcenin çöküşünü iki ayrı etmenin getireceğini söylüyor: Modern milliyetçilik ve teknoloji. 1990'lı yıllarda Hollanda'nın, bütün üniversite eğitiminin İngilizce olması fikrinden milliyetçi gerekçelerle vazgeçmesini hatırlarsak, Ostler'ın neyi kastettiğini daha iyi anlayabiliriz.

Ostler'a göre İngilizcenin yerini bir başka dil almayacak; aksine, İngilizce tarihteki son Lingua-Franca olacak. Başka bir dil yerini almayacak, çünkü buna gerek olmayacak. Bilgisayarlı çeviri ve de ses tanıma teknolojilerinin gelişmesiyle yeni bir dil öğrenme zahmeti tarihe karışacak. Ostler sözü geçen teknolojilerin son elli yıl içindeki yavaş ilerlemesine atıfta bulunmakla beraber, bu sürenin dillerin evriminde lafı edilmeyecek kısalıkta olduğunu ekliyor. Dolayısıyla, herkesin istediği dilde konuşup yazdığı ve buna karşın birbirini kolayca anladığı günler uzak değil.

Kuşkusuz ki tarih, Ostler'ın dillerin milli sınırları hakkında yanılmadığını göstermiş durumda. Eğer Ostler teknolojik öngörülerinde de haklıysa, gelecek nesiller İngilizceyi, bugün bizim kaligrafi ya da Latinceyi gördüğümüz gibi görecekler: prestijli ve gelenekçi, ama kesinlikle vazgeçilebilir.

YALIN GÜNDÜZ,
Frankfurt

İpuçlarından öykü yaratmak

Hint Fiction adlı kitabın editörü Robert Swartwood'un "Akla daha büyük ve karmaşık bir öykü getiren, yirmi beş ya da daha az sözcükten oluşan öykü" olarak tanımladığı _ipucu kurgusu_nun hedefi, yazar ile okuru yarı yolda buluşturmak.

Hemingway'in en kısa öyküsünü bilmeyen var mıdır? "For sale, baby shoes, never worn." (Satılık: bebek ayakkabısı, hiç giyilmemiş.) Öncesi ve sonrası her okuyanın aklında ayrı bir kurgu oluşturan altı sözcüklü bir öyküdür bu. Yazılı hali bulunamadığı için doğruluğundan kuşku duyulsa da bu eser kısa öykünün tanımını genişletmiş, beraberinde şu soruyu getirmiştir: Bir metin ne zaman kısa öykü sayılır?

2010'un Kasım ayında Norton yayınlarından çıkan *Hint Fiction* (İpucu Kurgusu) adlı antoloji, bu soruyu yeniden gündeme getiriyor. Kitabın editörü Robert Swartwood giriş yazısında Hemingway'den ilham aldığını açıkça belirtmiş. Bir farkla: Swartwood edebiyat dünyasına yeni bir tür olarak sunduğu *ipucu kurgusu*nu Hemingway'in altı sözcüklü öyküsünden başka bir yerde konumlandırıyor. "Akla daha büyük ve karmaşık bir öykü getiren, yirmi beş ya da daha az sözcükten oluşan öykü" olarak tanımladığı *ipucu kurgusu*nun hedefi, yazar ile okuru yarı yolda buluşturmak. Yazar resmin yarısını yapar ve okuru öbür yarıyı tamamlaması için teşvik eder. Ortada tamamlanmış bir giriş, gelişme ve sonuç yoktur. En büyük "ipucu" öykünün başlığıdır. Okur bu başlığa ve verilen sözcüklere bakarak boşlukları doldurur. Oysa Swartwood'a göre Hemingway'in altı sözcüklü öyküsü resmin onda biri bile değildir.

Swartwood, 2009 yılında blogunda bu yeni türün ilk yarışmasını açarak ipucu kurgusu kavramının internet ortamında yayılmasını sağlamış. Gelen iki yüz çalışmayı yazar ve editör Gay Degani ile birlikte değerlendirmesinin ardından geriye antolojide de yer verdiği yirmi finalist kalmış. Bu projenin sonunda editörün vardığı noktayı şöyle özetlemek mümkün: Yirmi beş ya da daha az sözcükten oluşan bir öykü pekâlâ iki bin beş yüz ya da daha fazla sayıda sözcük içeren bir öykü kadar etkili olabilir. Bu düşünce İpucu Kurgusu'nun da temellerini atmış.

"Yaşam ve Ölüm", "Sevgi ve Nefret" ve "Şu ve Bu" olmak üzere üç bölümden oluşan antolojide yeni adların yanı sıra Stephen Dunn, James Frey, Ha Jin, Joyce Carol Oates ve Peter Straub gibi daha uzun metinlerde görmeye alıştığımız ödüllü ve çok satan yazarlar da karşımıza çıkıyor. Her öykü bir fotoğrafın yalnızca bir kısmını görmek gibi. Yazar o kısmını gösteriyor, okur da fotoğrafın öyküsünü değil, aslını bulmaya çalışıyor. Bazı sayfalarda bunu çok çarpıcı bir biçimde hissedebiliyorsunuz. Örneğin Oates'un antolojide yer alan "The Widow's First Year" (Dulun İlk Yılı) adlı dört sözcükten oluşan öyküsünü yazarın okuduğum öteki öykü ve romanları kadar etkileyici bulduğumu söylemeliyim. Ancak bu, kitapta yer alan her öyküden aynı derece etkilendiğim anlamına gelmiyor. Her okurun birbirinden farklı ipuçlarının izini sürerek başka başka öykülere dahil olması daha yüksek bir olasılık.

Hemingway

Oates

Eleştirilere değinecek olursak, böyle bir çalışma bir anda tüm edebiyatçılar tarafından kucaklanmadı elbette. "Bu denli kısa bir çalışma nasıl ciddiye alınabilir? O zaman herkes kendini yazar sanmaz mı?" diyenlerin yanı sıra edebiyat dünyasına sunulan bu yeni türü eğlenceli bulanlar, Japon söz sanatı haiku'ya, yazboz oyunlarına ya da bulmacalara benzetenler de var. Her şeye karşın bu tür çalışmaların yazar ve yazar adayları için ilham verici bir nitelik taşıdığını da unutmamak gerek. Swartwood'un dediği gibi, bir öyküyü mümkün olduğunca az sözcükle anlatmaya çalışmak sanıldığı kadar kolay değil. Bakalım genç editörün "oyun alanında yeni bir çocuk" olarak nitelendirdiği bu tür, edebiyat dünyasında bir yer edinecek mi?

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

Nesneler, hikâyeler...

Costa Biyografi Ödülü'nün sahibi, İngiliz seramik sanatçısı Edmund de Waal, belleğin sevdiğimiz objelerde nasıl bedenlendiğinin izini sürüyor.

İngiltere'de ve İrlanda'da yaşayan yazarların eserlerinin değerlendirmeye alındığı Costa Kitap Ödülleri Ocak ayında sahiplerini buldu. İngiltere'nin tanınmış seramik sanatçılarından Edmund de Waal'ın sıradışı bir kurguyla ailesinin 150 yıllık geçmişini anlattığı *The Hare With Amber Eyes*, biyografi kategorisinde en iyi seçildi. Kitabı seçici kurul için özel kılan, Musevi bir ailenin Paris'ten Viyana'ya, Odessa'dan Tokyo'ya uzanan hikâyesinin 264 parçalık bir "netsuke" koleksiyonu üstünden, büyük bir incelikle ve duyarlılıkla anlatılmasıydı. Eleştirmenlere göre, minyatür Japon yontmalarından oluşan bu koleksiyonun son sahibi Edmund de Waal, ağaç ve fildişi objelerin yıllar boyunca aile içinde nasıl el değiştirdiğinin, Gestapo'dan nasıl saklandığının ve nerelerde korunduğunun izini sürerken küçücük nesneler üstünden yalnızca bir ailenin geçmişine değil, aynı zamanda tarihin önemli bir dönemine de ışık tutmayı başardı.

Waal

Başka hikâyeler, yaşayan nesneler

Edmund de Waal'ın İngiliz *Telegraph* gazetesine yazdığı makaleye göre, kitap yayımlandıktan sonra festival ve imza günlerinde karşılaştığı kimi okurlar yazara kendi ailelerinin sürgün ve kayıp hikâyelerini anlatmaya başlamış. Bu hikâyelerin de hep bir nesneyle, örneğin bir kaşık, bir toka ya da kendilerine kalan bir şiir kitabıyla başladığını belirten Edmund de Waal, öteden beri hikâye ve nesnelerin biçimi arasında bir tür bağlantı olduğunu düşünüyormuş. *The Hare With Amber Eyes*'ı yazarken "belleğin sevdiğimiz objelerde nasıl bedenlendiğine ve sevdiklerimizi yitirdiğimizde geriye neyin kaldığına" dair merakının ön plana çıktığını ifade eden sanatçı, kitabın büyük bölümünü arşiv ve kütüphanelerde yazmış.

Edmund de Waal, kendisini şimdilik bir yazardansa "çömlekçi" olarak tanımlamayı tercih ediyor ve zamanının çoğunu Londra'daki iki katlı atölyesinde yeni projeler üstünde çalışarak geçiriyor. Otuz yıldır seramikle uğraşan ve Westminster Üniversitesi'nde bu alanda dersler veren Edmund de Waal, *Telegraph*'taki makalesini şöyle bitiriyor: "Japonya'da kırılmış ve onarılmış bir çömlek daha değerlidir, çünkü yaşamıştır. Nesnelerin ve hikâyelerin karmaşık yaşantıları vardır."

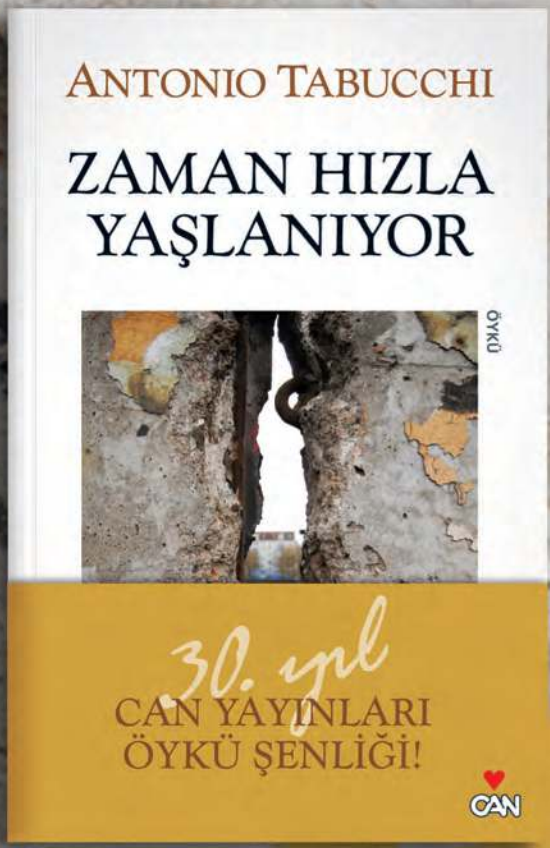
DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

Ali

Prenses Diana'nın yaşanmamış hikâyesi

Sıradışı hayatı ve beklenmedik ölümüyle uzun bir süre dünya magazin basınının ilgi odağı olan Prenses Diana, şimdi de, "Eğer yaşasaydı, nasıl bir hayatı olurdu?" sorusuyla yazın dünyasının gündemine taşınıyor. Monica Ali, *Untold Story* adlı romanında doğrudan Prenses Diana'yı anlatmıyor, ancak başkarakterin 1997 yılında Paris'te tartışmalı bir kazada hayatını kaybeden Prenses Diana'dan esinlenerek yazıldığı belirtiliyor. Romanın film haklarına ilişkin görüşmelerin sürdüğünü bildiren *Daily Mail* gazetesi, yayıncıların *Untold Story*'nin büyük ilgi göreceğine dair görüşlerine de yer veriyor. İngiltere'deki okurlarla Mart ayında buluşması beklenen roman, ABD'de Haziran ayında piyasaya sunulacak. Bangladeş kökenli Monica Ali, 2003 yılında Man Booker'a aday gösterilen ve eleştirmenlerin beğenisini toplayan ilk romanı *Brick Lane* ile tanınıyor.

Can Yayınları'nda öykü şenliği başladı!

Birbirinden etkileyici dokuz öykü!
Usta yazar Antonio Tabucchi, bizi görüp görebileceğimiz en keyifli yolculuğa çıkarıyor...

Kuşaktan kuşağa edebiyatla

CAN

Llosa, Fujimori'ye karşı

Nobel Edebiyat Ödülü'nün geçen yılki sahibi Vargas Llosa, cezaevindeki eski Peru Devlet Başkanı Alberto Fujimori'nin kızına bayrak açtı.

Bir dönem siyasetçi kimliğiyle de tanınan Perulu yazar Mario Vargas Llosa, İsveç'teki ödül töreninden döner dönmez, ülke meselelerinde etkin rol oynamayı sürdüreceğinin sinyalini verdi.

Llosa, siyasetteki eski rakibi Alberto Fujimori'nin kızı Keiko Fujimori'nin baharda yapılacak devlet başkanlığı seçimini kazanmaması için mümkün olan tüm yasal yolları kullanacağını söyledi. "Suç ve hırsızlıktan hapse mahkûm edilen bir diktatörün kızı" diye nitelediği Keiko Fujimori'nın devlet başkanı seçilmesinin "ülke için gerçek bir felaket" olacağını belirten Llosa'ya yanıt gecikmedi.

Seçimin gözde adaylarından otuz dört yaşındaki Kongre üyesi Keiko Fujimori, Llosa'yı Nobel Ödülü'nden dolayı tebrik etti, ancak siyasetçi olarak kendisiyle aynı görüşü paylaşmadığını söyledi. Babasının ülkeye barışı ve huzuru getirdiğini savunarak Llosa'dan korkmadığını vurgulayan Keiko Fujimori, Nobel ödüllü yazara "siyasi arenaya hoş geldin" mesajı gönderdi.

Daha önce yaptığı açıklamalarda aktif siyaseti bıraktığını belirten Vargas Llosa, 1990'daki seçimde devlet başkanlığını Alberto Fujimori'ye kaptırmıştı. Alberto Fujimori, görevi sırasında (1990-2000) insan hakları ihlallerinde bulunduğu gerekçesiyle yirmi beş yıl hapis cezasına çarptırılmıştı.

DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

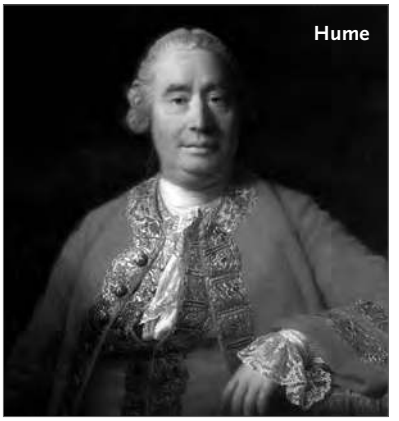
2011'in yıldönümleri

2011'de hangi ünlüleri niçin hatırlamamız gerekiyor?

Frankfurter Allgemeine gazetesi, 2011'de bizi bekleyen önemli yıldönümlerinin seçkisini hazırlamış. İşte 2011'de yeniden hatırlayacağımız kimi ünlüler ve onları niçin hatırlamamız gerektiği:

David Hume'un 300. doğum günü (7 Mayıs. Aslına bakarsanız Gregoryen takvimi İskoçya'da ilk olarak 1752'de kullanılmaya başladı. Dolayısıyla kutlamalar pekâlâ 26 Nisan'da başlayabilir). Ünlü bir felsefeci, ekonomist ve tarihçi olan Hume, deneyciliğin önde gelen temsilcilerindendi. "Ben" diye bir olgu olduğuna dair kuşkuları olan Hume'u anmak isteyenler, 26 Nisan'da Edinburgh'daki George Square Lecture Tiyatrosu'na bedava girebilir.

Southern Gothic (Güneyli Gotik) akımının atfedildiği Amerikalı Pulitzer ödüllü yazar ve senarist Tennessee Williams'ın 100. doğum günü (26 Mart). *A Streetcar Named Desire* (*Arzu Tramvayı*) ve de *Cat on a Hot Tin Roof* (*Kızgın Damdaki Kedi*)

Hume

okunması gereken eserlerindendir. Williams'ı anmak isteyenlere 23-27 Mart arasında New Orleans'daki edebiyat festivalini öneriyoruz.

İsviçreli yazar ve gazeteci Max Frisch'in 100. doğum günü (15 Mayıs) ve 20. ölüm yıldönümü (4 Nisan). *Andorra* ile İkinci Dünya Savaşı sonrası en başarılı dramlardan birine imza attı. *Homo Faber* adlı romanında bir mühendisin iç yalnızlığını başarılı bir biçiminde betimledi. (*Homo Faber*, Can Yayınları tarafından Türkçeye de çevrildi.)

Medya teorisyeni Marshall McLuhan'ın 100. doğum günü (21 Temmuz). Eserlerinde toplumsal değişimin iletişim biçimlerindeki gelişmelerden kaynaklandığı temasını işledi. Kuşkusuz ki, bu yıl, doğduğu şehir olan Edmonton, Kanada'da, aforizmaları yeniden gündeme gelecek: "Araç mesajdır." "Küresel bir köyde yaşıyoruz ve sayımız durmadan artıyor." "Teknolojiler yalnızca insanların kullandığı icatlar değildir, insanları yeniden icat eden araçlardır."

Zamanının belki de en yetenekli, en dâhi, en renkli şairi Heinrich von Kleist'ın 200. ölüm yıldönümü (21 Kasım). Genç yaşta kendi hayatına son veren Kleist, Romantik dönemde Almanca edebiyata şiirin yanı sıra oyunlar, romanlar ve öyküler kazandırdı. Günümüzde Almanya'da onun adına önemli bir ödül veriliyor.

YALIN GÜNDÜZ, Frankfurt

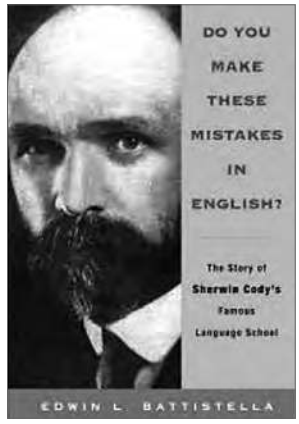
Yüz yıldır aynı sorunun peşindeyiz: Nasıl yazılır?

1895 sonbaharında piyasaya çıkan ve türünün ilk örneği olarak kabul edilen *How to Write Fiction* (Kurmaca Nasıl Yazılır), yazar adaylarına "uzun bir deneyimin aydınlığını" vaat ediyordu, ama…

Yazma serüvenine henüz atılanlara yol göstermek amacıyla piyasaya sunulan rehber kitaplar, öteden beri kimilerince ticari girişimler olarak değerlendirilip eleştirilse de pek çok kişiye yazım sürecinde işe yarayacak küçük sırlar da veriyor kuşkusuz. ABD'deki Portland State Üniversitesi'nde edebiyat dersleri veren Paul Collins, Slate.com'a yazdığı makalede, 1895 yılında yayımlanan *How to Write Fiction* (Kurmaca Nasıl Yazılır) adlı kitabın türünün ilk örneği olduğunu anlatıyor. Yazarın takma ad kullandığı kitap, Türkçeye "usta" ya da "üstat" olarak çevrilebilecek "Old Hand" imzasını taşıyor.

"Üstat"

İşin ilginç yanı, kitabın yayıncısının "deneyimli ve tanınmış bir yazar" olarak afişe ettiği "Üstat" henüz yirmi altı yaşında olan Alpheus Sherwin Cody idi ve Amerikalı genç yazarın deneyimi, 1893'te kendi imkânlarıyla yayımladığı *Life's Philosophy* (Yaşamın Felsefesi) adlı şiir kitabıyla sınırlıydı. Buna karşın, 1895 sonbaharında piyasaya çıkan *How to Write Fiction*, okurlarına "uzun bir deneyimin aydınlığını" vaat ediyordu.

Cody'nin akranlarına sundukları arasında, bugünün benzer yayınlarında dile getirilen öneriler yer alıyordu. Yazarken "anlatmak"tansa "gösterme"nin daha etkili olacağını vurgulayan Cody, kulağa tanıdık gelen başka telkinlerde de bulunuyordu: "Sevgililerinizi öldürün, bildiğinizi yazın, okurların sizin kafanızın içine giremeyeceğini unutmayın ve sakın para kazanmak üzere girdiğiniz işlerinizi bırakmayın…"

Terzinin kendi söküğü…

Ancak, kitapta yer alan ve bugün hâlâ kayda değer bulunan bu öneriler Cody'nin kendi işine yaramadı ve başarısızlığa uğrayan 1896 tarihli *In the Heart of the Hills*, genç yazarın yazdığı ilk ve son roman oldu. Cody, kurmacadan vazgeçse de 1950 yılına kadar İngilizcenin özellikle iş çevrelerinde doğru ve etkili kullanımına yönelik rehber kitaplar yazmaya devam etti.

Paul Collins'e göre, aslında yaratıcı yazarlık sürecine dair ilk sözü söyleyen Cody değildi. Örneğin, *How to Write Fiction*'ın yazılmasından on yıl önce, yazar Henry James ve eleştirmen Walter Besant'ın *The Art of Fiction* (Kurmaca Sanatı) adlı kitabı, kurmaca yazmanın "öğrenilebilir bir sanat" olduğuna değiniyordu. Ancak, kimi kaynaklarda belirtildiği gibi, Cody'yi bu alanda ilk kılan –özellikle deneyimsizliğine karşın "üstat" takma adını kullanarak– bu yaklaşımı bir "pazarlama biçimine" dönüştürmesiydi. Sonuçta iyi bir yazar olamasa da başarılı bir girişimci olarak anılan "Üstat" Cody, 1903'te yayımlanan ikinci rehber kitabı *The Art of Writing and Speaking English Language*'de (İngilizceyi Yazma ve Konuşma Sanatı) ürününü şöyle pazarlıyordu: "Siz ve ben edebi yeteneklerle donatılmamış olabiliriz, ama şu an olduğundan daha iyi konuşmak ve yazmak istiyoruz."

DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

Balkanika edebiyat ödülü Sema Kaygusuz'un

Sema Kaygusuz, *Yere Düşen Dualar* adlı romanıyla uluslararası alanda üçüncü bir ödül daha aldı. Roman, yedi Balkan ülkesinin oluşturduğu edebiyat jürisi tarafından 2008 yılı Balkanika ödülüne değer görüldü. Makedonya, Sırbistan, Romanya, Türkiye, Arnavutluk, Bulgaristan ve Yunanistan'dan aday gösterilen eserler arasından seçilen *Yere Düşen Dualar*, ödülün koşulu gereği bu ülkelerin dillerine çevrilecek. *Yere Düşen Dualar*, daha önce Fransa'dan Ecrimed Cultura çeviri ödülü ve France-Turquie ödüllerini almıştı.

2010'u güzel kapatanlar

Fransız edebiyat dünyasında geçtiğimiz yıl hangi adlar öne çıktı?

Faye

Despentes

Kerangal

2010 yılında Fransa'da düzenlenen edebiyat yarışmalarının kazananlarından oluşan bir liste merakınızı bir nebze olsun giderecektir. İşte 2011'e ellerinde ödülleriyle giren Fransız yazarlar:

l'Académie Française büyük roman ödülü, *Nagasaki* ile Eric Faye'in oldu. Bugüne kadar haber, deneme, gezi yazısı ve romanlardan oluşan yirmi kitabı yayımlanan ve Reuters'da gazetecilik yapan Faye, ödül alan romanını da günlük bir haberden yola çıkarak yazmış.

2010 yılında intihal suçlamalarıyla uzun süre Fransız edebiyat dünyasının gündeminde kalan Michel Houellebecq, iddialara konu olan romanı *La carte et le territoire* (Harita ve Sınırları) ile Fransa'nın en önemli edebiyat ödüllerinden Goncourt'u kazandı.

İsviçreli gazeteci yazar Jean-Michel Olivier *L'amour nègre* (Siyah Aşk) adlı romanıyla Interallié ödülüne değer görüldü. Roman, Afrika'da yokluk içinde yaşarken film yıldızı bir çift tarafından evlat edinilerek kendini bir anda Holywood'un yapay cennetinde bulan on bir yaşındaki Adam'ın öyküsünü anlatıyor. Interallié, 1930 yılından bu yana her yıl bir gazetecinin yazdığı romana verilen bir edebiyat ödülü.

Kitapları on ikiden fazla dile çevrilen Virginie Despentes, *Apocalypse bébé* (Kıyamet Bebeği) ile Renaudot ödülünü aldı. Aynı zamanda yönetmenlik yapan Despentes'in *İkiz Yaşamlar* adlı romanı Doğan Kitap tarafından yayımlanmıştı.

Altmış bir yaşındaki yazar Patrick Lapeyre *La vie est brève et le désir sans fin* (Hayat Kısadır Arzuysa Sonsuz) adlı yapıtıyla Femina Fransızca roman ödülünü kazandı. İlk kitabı 1984 yılında yayımlanan ve bugüne dek altı romana imza atan Lapeyre, Paris'te çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Yazar, *La vie est brève et le désir sans fin*'de aşk acısını bir erkeğin gözünden anlatıyor.

Naissance d'un pont (Bir Köprünün Doğuşu) adlı romanı Maylis de Kerangal'a Médicis Fransızca roman ödülünü getirdi. Gençlik yıllarından itibaren çeşitli yayınevlerinde editörlük yapan 1967 doğumlu yazarın yayımlanmış birçok kitabı bulunuyor.

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

İngiltere'de 2010'un en çok satan yazarı

İngiltere'de 2010'da kitapları en çok satılan yazar Stieg Larsson oldu. Satış rakamı 3.010.000. 100. sıradaki kitap 121.000 adet sattı. En çok satan ilk yüz kitapta Türkiyeli yazar yok. 2010'da yalnızca iki Türkiyeli yazarın kitabı yayımlandı: Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* ile Elif Şafak'ın *Aşk* romanları. 2011 programındaki tek Türkiyeli yazar da Mehmet Murat Somer, kitabıysa *Wig Murders*.

İLKKİTAPLAR | ÇOCUKKİTAPLAR | GENÇKİTAPLAR
KÖPRÜKİTAPLAR

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

Çocukluktan gençliğe, düşlerden öykülere!

ZEYNEP CEMALİ ÖYKÜ YARIŞMASI

6-7-8. SINIFLAR

SEÇİCİ KURUL
Necati Tosuner
Sevim Ak
Aysel Gürmen
Necdet Neydim
Müren Beykan

2011 için son başvuru tarihi **2 MAYIS**

2011 TEMASI: Kardeşlik

Öki kardeş simsiki kucaklaştılar.

Zeynep Cemali'nin *Ankaralı* kitabından.

Çocuk edebiyatımızda silinmez izler bırakan değerli yazar Zeynep Cemali'nin anısına, Günışığı Kitaplığı tarafından düzenlenen Zeynep Cemali Öykü Yarışması'na, bütün ilköğretim ikinci kademe öğrencileri katılabilecek.

İlkgençliğe adım atan çocukları, kendilerini yazarak ifade etmeye özendirmeyi amaçlayan yarışmanın teması, her yıl yazarın kitaplarından seçilecek bir cümleyle belirlenecek.

yarisma@gunisigikitapligi.com
www.gunisigikitapligi.com

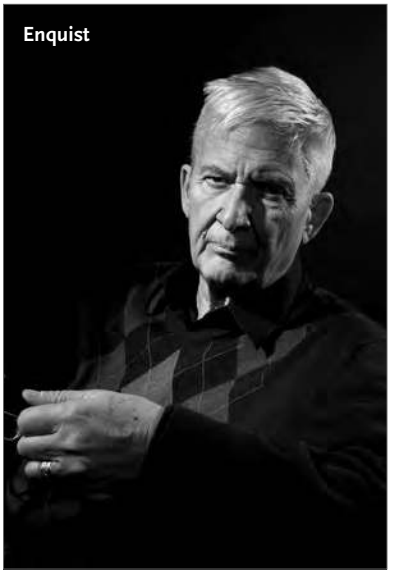
günışığı kitaplığı

Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul T: 0212 212 99 73 F: 0212 217 91 74 E: info@gunisigikitapligi.com

Kuzey Avrupa edebiyatı Paris'te

18-21 Mart tarihleri arasında düzenlenecek Paris Kitap Fuarı'nın bu yılki onur konuğu İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya ve İzlanda'nın içinde olduğu beş Kuzey Avrupa ülkesi.

Sinisalo

Enquist

Faldbakken

Paris'te mart deyince akla kitaplar gelir. Her yıl bir ülkeyi onur konuğu olarak seçen Paris Kitap Fuarı bu yıl bir değişiklik yaptı ve onur konuğu olarak İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya ve İzlanda olmak üzere beş Kuzey Avrupa ülkesini davet etti. Beş ülkeden kırk yazarın katılacağı fuar, açık oturumları, panel ve konferanslarıyla izleyicilerine kuzey ülkelerinden çıkan yazarların özgün yönlerini keşfetme fırsatı sunacak.

Norveç'in en ünlü çağdaş yazarları arasında yer alan Knut Faldbakken, kitapları birçok dile çevrilmiş Danimarkalı yazar Jens Christian Grøndahl, İsveç'in uluslararası edebiyat çevrelerinde en çok tanınan adlarından P.O. Enquist, Finlandiya bilimkurgu ve fantezi edebiyatının temsilcilerinden Johanna Sinisalo ve geçtiğimiz yıl *Entre Ciel et Terre* (Gökle Yer Arasında) adlı romanı Fransızcaya çevrilen İzlandalı yazar Jón Kalman Stefánsson, Kuzey Avrupa edebiyatını Paris'te temsil edecek yazarlardan birkaçı.

Her yıl dünyanın dört bir yanından yüz binlerce okuru, yazarı ve yayıncıyı ağırlayan ve Avrupa'nın en önemli kültürel etkinliklerinden biri olarak kabul edilen Paris Kitap Fuarı 18-21 Mart tarihlerinde yapılacak.

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

RTL-Lire 2011 finalistleri belli oldu

RTL radyosu ve *Lire* dergisi her yıl olduğu gibi bu yıl da bir eseri ödüllendirecek. Finalistler 10 Ocak'ta belli oldu. Philippe Labro ve François Busnel'in eşbaşkanlığında bir jüri tarafından seçilen ve beş romandan oluşan listede yer alan yazarlar ve yapıtları şöyle:

Alexandre Jardin, *Des gens très bien* (Çok İyi İnsanlar)

Fabrice Humbert, *La fortune de Sila* (Sila'nın Kaderi)

Dominique Sylvain, *Guerre sale* (Kirli Savaş)

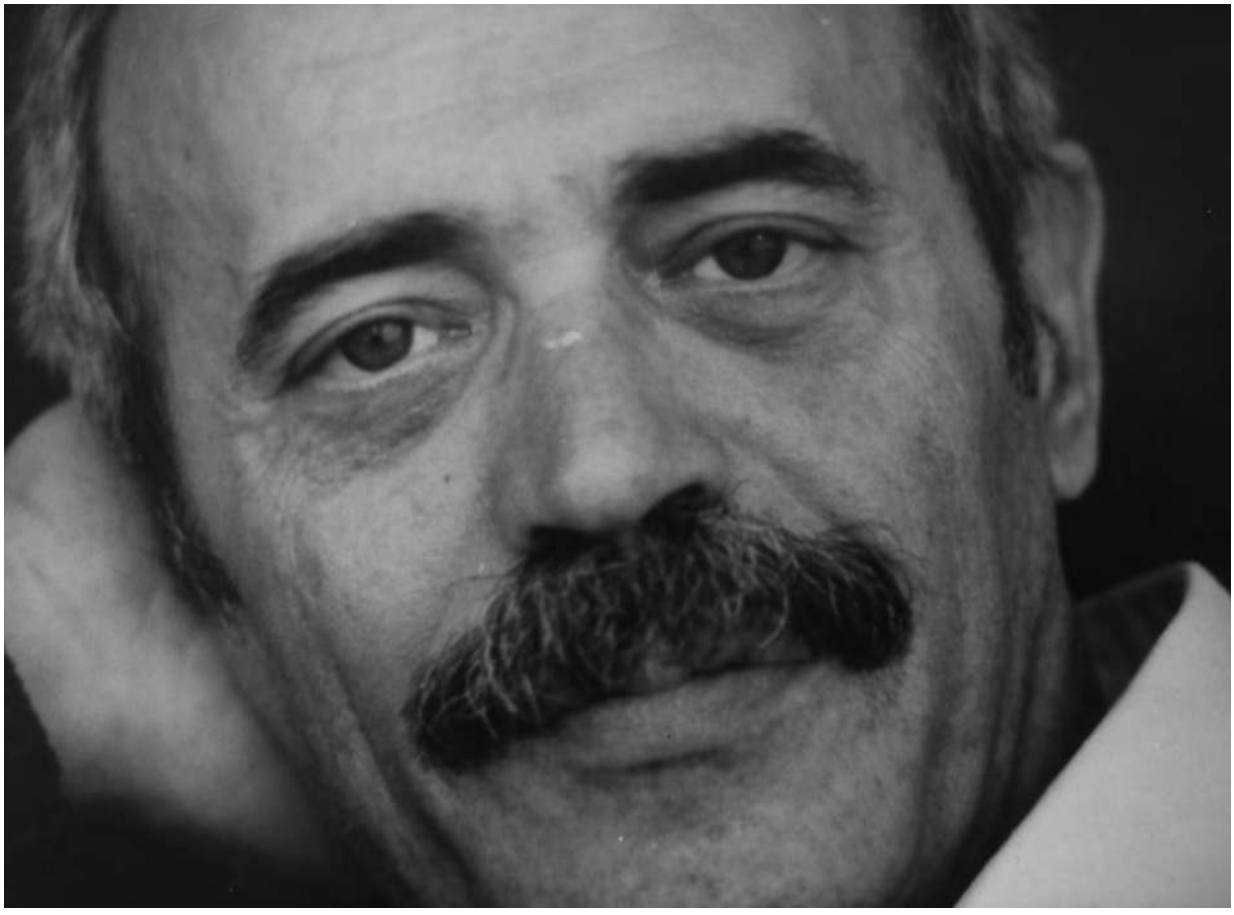
Michel Rostain, *Le fils* (Oğul)

Christian Garcin, *Des femmes disparaissent* (Gözden Kaybolan Kadınlar)

Şimdi sıra yirmi kitapçıda her yaştan ve meslek grubundan yüz okurun kazanan eseri seçmesine geldi. Ödül töreniyse 17 Mart tarihinde Paris Kitap Fuarı'nın açılışı sırasında yapılacak.

Unutma Defteri

Yedi...

A. ADNAN AZAR

1982 baharı, o sıralar Ülkü Tamer yönetimindeki *Sanat Olayı* dergisinde yayımlanan "Nâzım ve Cendrars'dan Sonra" adlı çok uzun ve olağanüstü şiirin neredeyse bütün dizelerinin belleğimdeki tazeliği daha sürmekteyken ve bu ülkede hâlâ *Yeter ki Kararmasın* ve *Bahar İsyancıdır* diyebilecek bir yürek taşınabileceğini henüz bilmiyorken ve üstelik *İshak*'ın serin ve güvenli avlularından çok uzakta, İstanbul'da, Papirüs Bar'ın o döneme özgü umutsuz ve o yüzden saydam olmayan pusu içinde gördüğümün onun yüzü olduğunu teyit bile etmeden kalkıp masasına giderek Vecdi Sayar aracılığıyla tanıştığımı, şiirin yayımlanmasının Salih Ecer'in zorlamasıyla gerçekleştiğini öğrendiğimi, buğulu bir kadeh marifetiyle şiirden bazı bölümleri şaşkın bakışlar altında ve uğultuya hiç teslim olmadan okuduktan sonra bara döndüğümü, sonra sonra onu hep sinemacılarla ve Ece Bar'da Yaşar Kemal'le görüp, her seferinde 'arkadan' yaklaşıp başka şiirlerinden başka dizeleri kulağına fısıldadığımı, onun gülümseyerek, "Ya otur şiiri bitir ya da yarın buluşalım," dediğini, sonra, çok sonra, onun yokluğuna yol açan patlamanın olduğu yerde Zeki Ökten'e bu öyküyü anlatamadığımı, hiç kimseye anlatamadığımı, gidenin o mu, yoksa bizler mi olduğunu bilmediğimi ama Lorca'nın öldürüldüğü yıl avlusunda kocaman bir yasemin ağacının olduğu bir evde doğduğunu, kelaynak kuşlarını, Hafız Divan'ını, güneşli fırtınalarla bulutlu çiçekleri hep sevdiğini, "Ölüm neden; ve neden her zaman bir sultan var Nemrut Dağı'nın tepesinde?" gibi bir soruyu, "Herkes unuttuğunda kim hatırlayacak örtünün altındakileri?" gibi bir soruyu unutmuşum.

Onat Kutlar'mış, Kül'ü çoktan yakmış, unutmuşum.

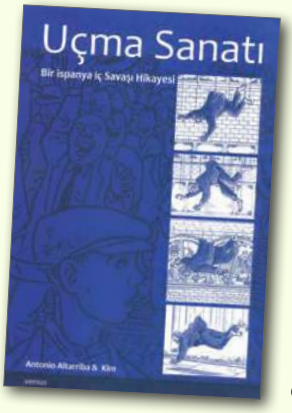
Karikatürkiye
Karikatürlerle Cumhuriyet Tarihi 1923-2008

Karikatür sanatımızın tek tarihçisi Turgut Çeviker, karikatürümüzün tarihine dönük çalışmalarını art arda yayımladığı kitaplarla tamamlıyor. Bu kez de Cumhuriyet tarihini karikatürlerle anlatan bir kitap hazırladı. Dört yıl boyunca, yayımlanmış bütün önemli gazete ve dergileri taradı Turgut Çeviker. En az 500.000 karikatürü elden geçirdi. Sonunda 161 karikatürcünün 1258 karikatürünü seçti. Yaklaşık seksen beş yıllık yakın tarihi anlatan karikatürler, Cumhuriyet tarihinin yaşadığı değişimi de yansıtıyor. Murat Belge ile Ahmet Kuyaş da bu benzersiz kitabın metinlerini yazmış.

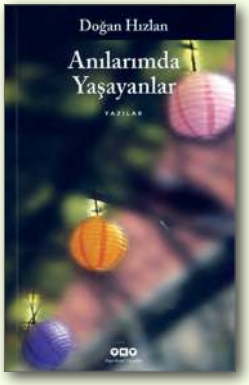
Uçma Sanatı

Versus Kitap'ın yayımladığı *Uçma Sanatı* adlı çizgi roman İspanya İç Savaşı'ndan bir hikâye anlatıyor. *Uçma Sanatı* 2009 ve 2010'da beş büyük çizgi roman ödülü alan bir ustalık ürünü, bir çizgi roman başyapıtı. Antonio Altarriba'nın yazdığı metnin resimlerini Kim yapmış. Anlatılan, yirminci yüzyılın belki hâlâ içten içe kanayan yaralarından birinden alınmış bir kesit. Bir halkın tarihi, ondan alınmış küçük bir kesitle, yaşanan insani dramlardan yalnızca biriyle de anlatılabilir. Bu çizgi romanın değeri burada.

Doğan Hızlan'dan
Anılarımda Yaşayanlar

Edebiyatımızın yücegönüllü yazarları arasında Doğan Hızlan'ın yeri ayrıdır. Kendi kuşağına ve dostlarına bağlılığı vardır, onları hiç unutmaz. Yeni yayımlanan *Anılarımda Yaşayanlar* kitabında, yazdıklarıyla edebiyat-sanat dünyasında iz bırakmış dostları için yazdığı yazıları bir araya getirmiş. Her yazı bir ayrılık selamı. "Her dostun ölümü benden bir parça götürdü," diye başlıyor Doğan Hızlan. Hem duyarlı hem de pek çok şairi ve yazarı anlatan yazılardan oluşan *Anılarımda Yaşayanlar*, dışarıdaki kötücül hayatın dışına çıkmak isteyenler için panzehir yerine geçebilir.

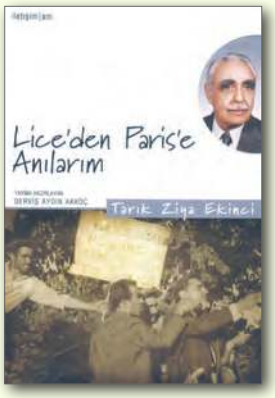

Kurmaca Nasıl İşler?

Okumakla yazmak arasındaki koşutluğu anlayanların kitap tutkusu bitmez. Bir edebiyat metninin nasıl yaratıldığını, onu oluşturan bütün öğelerin özelliklerinin neler olduğunu anlayarak okumak, nitelikli okumanın ta kendisidir. Yoksa okuduğunuz metnin hikâyesine dalıp gidersiniz. Bittikten sonra başa, dolayısıyla bir başka kitaba dönmek için nedenler zayıf kalır. James Wood'un *Kurmaca Nasıl İşler?* adlı kitabı, bu sürecin ürettiği sorulara karşılıklar vermeye çalışıyor. Her okurun yakınlık duyabileceği bir kuramsal kitap bu. Yararlı kitap nasıl olur, diye soranlara, edebiyatın içinden bir örnek.

Eşsiz Bir Anı Kitabı

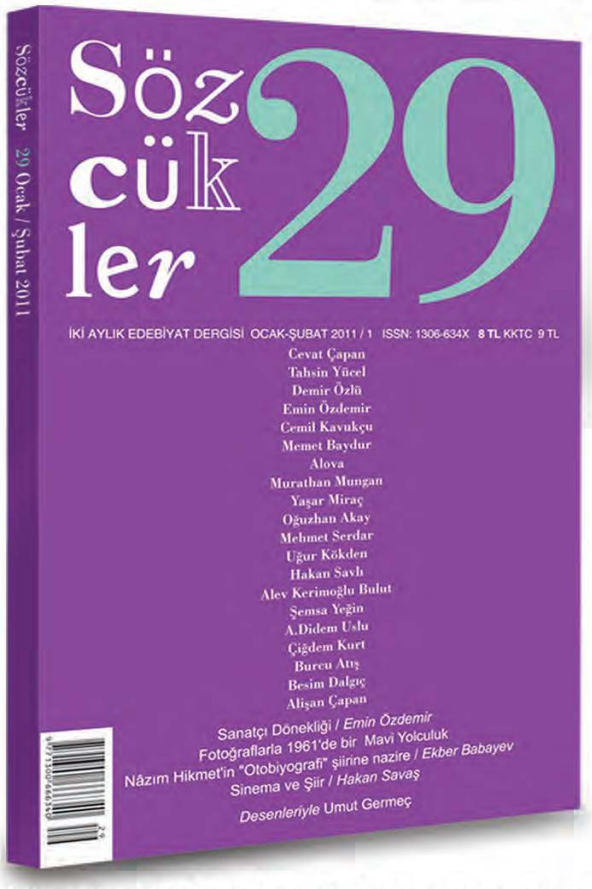

1960'larda aynı zamanda Türkiye İşçi Partisi milletvekili olarak sosyalist solun içinde yer alan Tarık Ziya Ekinci, Kürtlerin tarihinin en önemli tanıkları arasındadır. Koca bir ömrün içinden geçtiği tarih, Kürtlerin sancılı geçmişidir aynı zamanda. *Lice'den Paris'e Anılarım*, tam 1049 sayfa; bu koca kitabı köşemizde seçmemizin nedeni, bu anıların neredeyse seçeneksiz oluşundan. Tarık Ziya Ekinci'nin 1925'te Lice'de başlayan serüveni öylesine zengin bir hayat deneyimi koyuyor ki ortaya, neler olup bittiğini merak edenlerin kayıtsız kalması olanaksız gibi. Kürt sorununun siyasal bir gerçek oluşu yanında, gerçek hayattaki karşılığını anlamak için, Tarık Ziya Ekinci akla ilk gelecek canlı tanıklardandır.

Edebiyatı Özleyenler İçin

*"Her satırı okunacak bir dergi"**

*Bir okur mektubundan

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ OCAK-ŞUBAT 2011

- Sanatçı Dönekliği / *Emin Özdemir*
- Politika ve Ahlak / *Mehmet Serdar*
- Fotoğraflarla 1961'de bir Mavi Yolculuk
- Tahsin Yücel, Demir Özlü, Memet Baydur ve Murathan Mungan'ın en yeni öyküleri
- Nâzım Hikmet'in "Otobiyografi" şiirine nazire / *Ekber Babayev*
- Sinema ve Şiir / *Hakan Savaş*

Desenleriyle Umut Germeç

Cevat Çapan
Tahsin Yücel
Demir Özlü
Emin Özdemir
Cemil Kavukçu
Memet Baydur
Alova
Murathan Mungan
Yaşar Miraç
Oğuzhan Akay
Mehmet Serdar
Uğur Kökden
Hakan Savlı
Alev Kerimoğlu Bulut
Şemsa Yeğin
A. Didem Uslu
Çiğdem Kurt
Memed Arif B.
Ali Asker Barut
Selahattin Yolgiden
Mustafa Köz
İrem Karabaş
Alper Akçam
Hakan Savaş
Ekber Babayev
Gökhan Demirci
Efe Duyan
Adnan Metin
Yüksel İnel
Doğacan Onaran
Zeynep Sayın
Ürün Kuş
Burcu Yılmaz
Burcu Atış
Besim Dalgıç
Alişan Çapan

Yazışma adresi: P.K. 57 Üsküdar-İstanbul tfisekci@gmail.com Dağıtım: Yay-Sat

Bir yıllık abonelik için Ahmet Turgay Fişekçi adına Yapı Kredi Bankası Levent Çarşı Şubesi IBAN TR36 0006 7010 0000 0060 469735 nolu hesaba, ya da 5519864 nolu posta çekine 48.-YTL yatırıldıktan sonra dergilerin gönderileceği posta adresi, mektupla ya da tfisekci@gmail.com'a bildirilmelidir. Yurtdışı için abone ücreti 60 Euro'dur.

www.sozcuklerdergisi.com

1 Nobel Edebiyat Ödülü'nün Orhan Pamuk'a verilmesi

Orhan Pamuk'un 2006 Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması, belki çevresinde birbiriyle çelişen bir dizi tartışmaya neden oldu ama öyle görülüyor ki, önemi büyüktü. Soruşturmamıza verilen yanıtlar arasında ilk sırayı alması, Nobel Edebiyat Ödülü'nün taşıdığı değerden çok, yol açtığı olumlu sürecin edebiyatımıza kazandırdıklarından olmalı. 2006'ya dek her kuşaktan usta yazarımıza Batı'da doğru dürüst ilgi gösterilmemesinin sıkıntısını yaşayan edebiyatımız, böylece kabuğunu kırıp açılmaya başladı. Yeni kuşaktan yazarların kitapları art arda birçok dile çevirildi. Bu arada Nobel Ödülü siyasal tartışmaların gölgesinde de kaldı mı? Öyle de olsa, Orhan Pamuk'un romanlarının daha kapsamlı biçimde tartışılmasını beklediği de kuşkusuz. Bu hakkı yazarın elinden alabilir miyiz?

FOTOĞRAF: MURAT TÜREMİŞ

Çağdaş Türk Edebiyatında En İyi 40 Şey

Hangisini iyi değerlendirdik?

Notos'un 5. Büyük Soruşturması, çağdaş Türk edebiyatının yaklaşık yüz yıllık geçmişi içinde yarattığı değerlere günümüzden bir ayna tutuyor. Tam 181 yazarın yaptığı seçimler, yaşayan edebiyatımızın eğilimini güçlü biçimde ortaya koyuyor. Çağdaş Türk Edebiyatında En İyi 40 Şey, olumlu değerlerin üst üste koyduğu taşlarla örülen bir yüzakı duvarı gibi yükseliyor.

Bu soruşturmaya, *Notos*'un önceki dört soruşturmasında olduğundan daha büyük katılım oldu. Nedenini tam bilmiyoruz. Belki konu daha çok ilgi çekti; belki yapılma biçimi, işlevi ve sonuçlarıyla *Notos*'un soruşturmalarının gitgide daha çok aranıp kurumsallaştığı görüldü. Amacımız da edebiyat dünyamıza yeni bir pencere daha açmaktı. Bizi canlı tutan sonuçlar çıktığını da söyleyebiliyorsak, hiç değilse anlamlı bir adım atılmış olur.

Hiç kuşku yok ki, 181 kişinin yer aldığı önemli bir kamuoyunun seçimlerini de yansıtsa, her seçim gibi bu seçim de kendi öznelliğini içinde taşıyor. Dolayısıyla başka bir yerde, daha da önemlisi, başka bir zamanda yapılacak seçimin sonuçları da farklı olacaktır. Ne biri ne de öbürü tam yansıtır asıl olması gerekeni. Doğruyla yanlıştan daha önemli edebiyatın gerçeği.

Yapıldıkları dönemin beğenisini, eğilimlerini, edebiyat kültürünü yansıtıyorsa, bu tür soruşturmalarda döneme yakın olanların öne çıkması da doğaldır. Sözgelimi "Nobel Edebiyat Ödülü'nün Orhan Pamuk'a Verilmesi" en çok belirtilen şey oldu. Doğaldır, çünkü yaşayan edebiyatımızı en çok etkileyen şeylerden biriydi. Günümüz yazarlarının 40 Şey içindeki ağırlığı da bundandır. Bu soruşturmanın benzeri, sözgelimi yirmi yıl sonra yapıldığında, bugün adı anılmayan genç kuşaktan yazarlardan kimilerinin de o soruşturmada anılacağı görülecektir. Sonra geriye dönüp bakılır ve edebiyatımızın birikiminin ölçülmesinde bu soruşturmaların ne denli önemli bir anlamı olduğu herhalde görülür.

Gelgelelim, Nâzım Hikmet gene ikinci sırada yer alabilir, İkinci Yeni, Sait Faik, Oğuz Atay, Yaşar Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar ya da 1950 Kuşağı da gene ilk on içinde. Bunlar da bu soruşturmanın sağlıklı bir sonuç verdiğini gösterir mi? Sanırım. Ağırlık yazarlarda olduysa, edebiyatımızın yüzyılını belirleyenler onlar olduğu için.

Öte yandan, eğer 181 kişiye ulaşma çabası yerine, yirmi kişiyle sınırlasaydık, hiç kuşku yok ki sapmalar daha çok olacak, öznelliğin sınırları belirsizleşecekti. Bütün bunlar bir yana, bu listeyi alıp asalım yanı başımıza, aklımıza geldikçe bakalım. Hangisini iyi değerlendirebildik, kendimize soralım. N

Çağdaş Türk Edebiyatında En İyi 40 Şey Seçicileri

A. Ömer Türkeş **Abdullah Ataşçı** Abidin Parıltı **Adnan Azar** Adnan Binyazar **Adnan Bostancıoğlu** Adnan Özer **Ahmet Ada** Ahmet Büke **Ahmet Say** Ahmet Telli **Ali Çolak** Ali Nesin **Ali Teoman** Alper Akçam **Altay Öktem** Aslı Tohumcu **Asuman Kafaoğlu-Büke** Ayfer Tunç **Aysu Erden** Ayşe Çavdar **Ayşe Nihal Akbulut** Ayşegül Çelik **Bâki Ayhan T.** Barış Müstecaplıoğlu **Behçet Çelik** Birgül Oğuz **Birsen Ferahlı** Celal Özcan **Celâl Soycan** Celil Oker **Cem Akaş** Cem Erciyes **Cem Kalender** Cem Selcen **Cemal Bâli Akal** Cemil Kavukçu **Cenk Gündoğdu** Dursun Özden **Elif Sofya** Emin Özdemir **Enis Akın** Erdem Öztop **Ethem Baran** Fahrettin Demir **Feridun Andaç** Feyza Hepçilingirler **Filiz Aygündüz** Filiz Özdem **Fuat Keyman** Gamze Güller **Gaye Boralıoğlu** Gülsüm Cengiz **Gültekin Emre** Gündüz Vassaf **Hakan Bıçakçı** Hakan Ergül **Hakan İşcen** Hakan Şenocak **Halil Gökhan** Halil İbrahim Özcan **Handan İnci** Hande Öğüt **Hasan Ali Toptaş** Hasan Özkılıç **Hatice Meryem** Haydar Ergülen **Hikmet Temel Akarsu** Hülya Deniz Ünal **Hülya Soyşekerci** Hüseyin Ferhad **Hüseyin Peker** Hüseyin Yurttaş **Hüseyin Avni Cinozoğlu** İhsan Oktay Anar **İlker Karakaş** İlknur Özdemir **İnan Çetin** İshak Reyna **İskender Savaşır** İsmail Ertürk **İsmail Yerguz** İzzet Yasar **Kadir Aydemir** Kadir Yüksel **Kaya Genç** Kemal Gündüzalp **Kemal Selçuk** Kemal Varol **Küçük İskender** Lal Laleş **Mehmet Can Şaşmaz** Mehmet Erte **Mehmet Murat Somer** Mehmet Rifat **Mehmet Taşdemir** Mehmet Yaşın **Mehmet Zaman Saçlıoğlu** Metin Cengiz **Metin Fındıkçı** Metin Kaygalak **Mine Soysal** Mine Söğüt **Muammer Kırdök** Murat Gülsoy **Murat Menteş** Murat Özyaşar **Murat Yalçın** Müge İplikçi **Münir Göle** Nalan Karaduman **Nazlı Eray** Necati Güngör **Necmi Zekâ** Nedim Gürsel **Nemika Tuğcu** Nena Çalidis **Nermin Mollaoğlu** Nihat Ziyalan **Nursel Duruel** Nüket Esen **Okay Gönensin** Onat Bahadır **Onur Caymaz** Osman Akınhay **Osman Şahin** Oya Baydar **Ömer Ayhan** Ömer Lekesiz **Öner Ciravoğlu** Özcan Karabulut **Özge Baykan** Özgen Ergin **Özlem N. Yılmaz** Özlem Sezer **Remzi Karabulut** Rıza Kıraç **Roni Margulies** Saba Kırer **Sabri Gürses** Sabri Kuşkonmaz **Selahattin Özpalabıyıklar** Selim Temo **Sema Kaygusuz** Semih Gümüş **Seray Şahiner** Serpil Gülgûn **Sezer Ateş Ayvaz** Sezer Duru **Suat Duman** Suzan Samancı **Şavkar Altınel** Şeref Bilsel **Şeyhmus Diken** Şükran Farımaz **Şükrü Erbaş** Tahir Abacı **Tahir Musa Ceylan** Tahsin Yücel **Talat S. Halman** Taner Karakoç **Tarık Günersel** Tekin Gönenç **Tozan Alkan** Tuncay Birkan **Tuncer Uçarol** Turgay Fişekçi **Turgut Çeviker** Tülin Er **Ufkun Balkış** Umut Dağıstan **Yalçın Tosun** Yasemin Yazıcı **Yasin Akdemir** Yavuz Ekinci **Yavuz Özdem** Yusuf Alper **Yücel Kayıran** Zafer Doruk **Zafer Şenocak** Zeynep Uzunbay

2 Nâzım Hikmet

Çağdaş Türk şiirinin kurucusu Nâzım Hikmet, şiirimizi geleneksel divan ve halk şiiri kalıplarından çıkararak özgür koşuğa ve sosyalist düşünceye kavuşturdu. Şiirleri ülke sınırlarını aşarak yeryüzünün dört bir köşesine ulaştı. Adı dünya şiirinin ululari arasında anıldı. Bütün bunların ötesinde tutarlı kişiliğiyle sanatçı özgür ruhunun simgesi oldu. Haksız yere uzun yıllar hapiste kendi başına yatarken de, ünü yeryüzünü sardığında da aynı insandı. Bir sanatçının ne denli yürekli, ne denli özgür ruhlu, ne denli sevgi yaratabileceğini gösterdi. Ardında yalnızca destansı bir şiir birikimi değil, destansı bir hayat da bıraktı. Hayatı, bütün insanlık ailesinin geleceğinde örnek oluşturacak dürüst davranışlar, sıradan kahramanlıklarla dolu geçti. Bu yüzden şiirlerinin yanı sıra örnek yaşam biçimiyle, hayat karşısındaki tutumuyla da özlediği bir dünya kurulana dek önemini yitirmeyecek bir ozan-kişilik.

Edip Cansever, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Sezai Karakoç

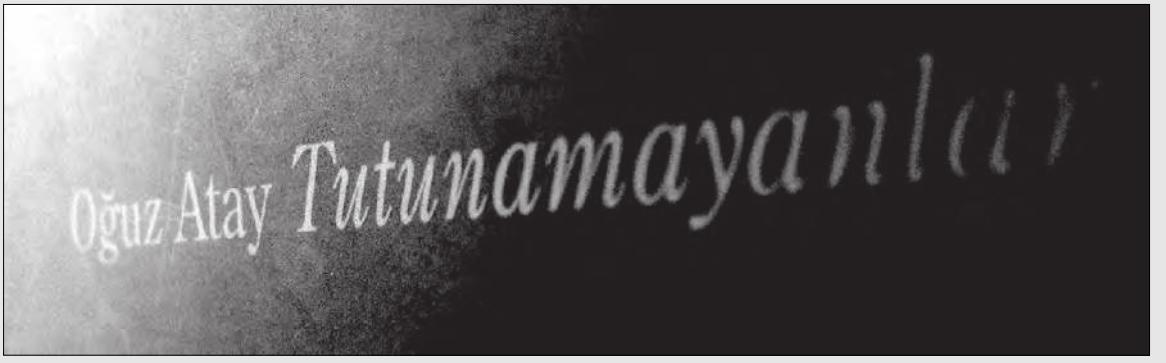
3 İkinci Yeni

Yenilikleri çoğu kez sonradan anladığımız belli. İkinci Yeni bunun çarpıcı örneklerinden. Serüveni biraz da sert mi geçti? Dönemin egemen edebiyat anlayışından ve toplumsal koşullarındandır. İkinci Yeni, Garip'ten sonraki büyük yarılma, Cumhuriyet dönemindeki en kapsamlı şiir oluşumu. Toplumcu olmamakla suçlandı, ama 1960'lardan sonra görüldü ki, içindeki şairlerin büyük çoğunluğu toplumcuydu. Saçma şiir yazdıkları söylendi, ama geleneksel ve yazıldıkça kendini eskitmeye başlamış şiir anlayışının yerine yepyeni bir biçim ve dil getirdi. Çok sonraları da çağdaş Türk şiirinin ona çok şey boçlu olduğu keşfedilip hakkı teslim edildi. Şiirimizin büyük ustalarının önemli bir bölümü İkinci Yeni içinden geçmişti.

4 Sait Faik ve Alemdağ'da Var Bir Yılan

Sait Faik, edebiyatımızın çöpsüz üzümü. Fethi Naci böyle nitelemişti onu. Hiçbir yere bağlanmadan, kendi başına büyük bir yaratıcı olduğu için. Yaşamının son yıllarında, Bir on yıl daha okunur muyum, diye düşünmüştü Sait Faik. Bugün en çok okunan yazarlarımızdan biri olduğunu görseydi, acaba neler düşünürdü? Edebiyatımızda bilinen düzyazı anlayışını tersyüz etmişti o. Etkisi günümüze uzandı. Adamakıllı çevrilebilseydi, dünyanın tanıdığı en önemli öykücülerden olurdu. Toplumsal sorunların egemenliği altında sıkışmaya başlayan öykü ve romanın önüne yepyeni bir dünya çıkardı. Pek çoklarına göre, çağdaş Türk edebiyatının gelmiş geçmiş en büyük öykücüsü.

5 Oğuz Atay ve Tutunamayanlar

Oğuz Atay gibi yenilikçi yazarların hemen anlaşılması zordur. Yalnızca bizde değil, Batı edebiyatlarında da her yenilikçi çıkış, olumsuz refleksleri de hemen harekete geçirir. *Tutunamayanlar* 1971'de yayımlandığında, olumsuz eleştiriler olumlulardan daha çoktu. Tuhaf, yabancı bulundu. Neden sonra *Tutunamayanlar*'a yönelen ilginin birdenbire büyümesinin bir nedeni, okuma kültürünün ulaştığı düzeydi. Bir nedeni de edebiyatın edebiyat dışı kaygılarla değerlendirilmesinin doğru olmadığının artık daha iyi anlaşılmış olmasıydı. *Tutunamayanlar*'ın çağdaş Türk romanının dönüm noktalarından biri oluşunun nedenlerinin iyi çözümlenmesi, roman sanatımızın bundan sonra alması gereken biçimlerin zamanında ve daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Varlık dergisinin ilk sayısı.

6 Varlık Dergisi

"Memlekette bir tek hakiki san'at mecmuası yok. İnkılâbın, her sahada, yokluktan varlıklar yaratmak işine girişmiş olduğu bir devirde acısı hissedilen bu boşluğu doldurmak, duyulan bir ihtiyaca cevap vermek gayesiyledir ki VARLIK çıkıyor." 1933 yılının Temmuz ayında, Yaşar Nabi Nayır bu sözlerle *Varlık*'ın ilk sayısını okurlara sundu. Soruşturmamızda adı geçen çoğu yazarın metinlerinin ilk kez bu dergide yayımlanması önemini apaçık ortaya koyuyor. Öte yandan ülkenin çok iyi bildiğimiz zorlu şartlarında bir edebiyat dergisinin çizgisini koruyarak günümüze dek ayakta kalabilmesi tek başına büyük bir başarı.

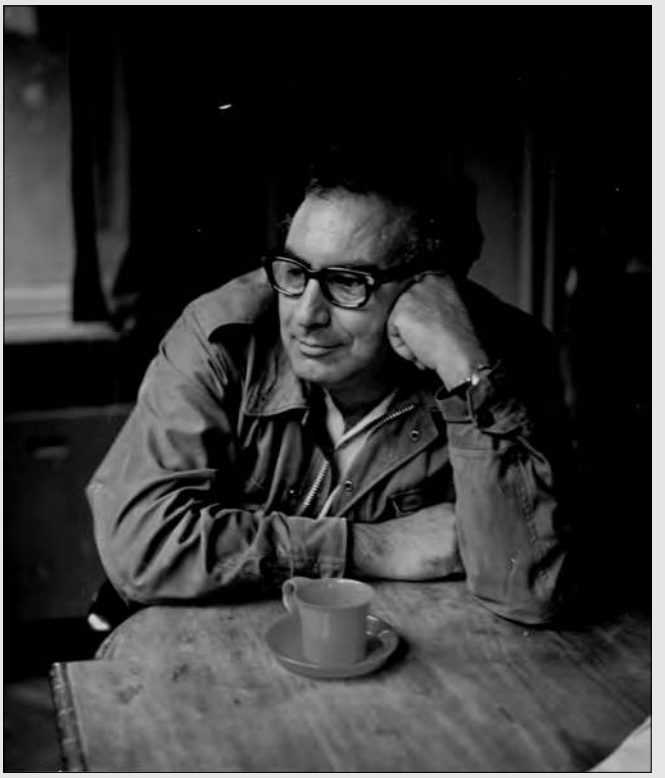
Feyhaman Duran, İbrahim Çallı, Hasan Âli Yücel

7 Hasan Âli Yücel ve MEB Tercüme Bürosu

Hasan Âli Yücel'in 1938'de Maarif Vekili olduktan sonra başlattığı tercüme hareketinden sonra kurulan Tercüme Bürosu'nun Türkçeye kazandırdığı klasikler, ülkenin düşünce ve kültür hayatını değiştirmişti. 1940'ta kurulan Tercüme Bürosu'nu Nurullah Ataç yönetti. Adnan Adıvar, Saffet Pala, Sabahattin Eyuboğlu, Sabahattin Ali, Bedrettin Tuncel, Enver Ziya Karal, Nusret Hızır gibi, dönemin saygın düşünce ve edebiyat adamları da Büro'nun çalışmalarına etkin biçimde katıldı. Dünya edebiyatı klasiklerinden tam 496 yapıt altı yıl içinde Türkçeye kazandırıldı. 19 Mayıs 1940'tan sonra da iki aylık *Tercüme Dergisi* yayımlanmaya başladı. Hasan Âli Yücel'in bu çeviri seferberliğinin, Cumhuriyet döneminde yaşanmış en unutulmaz reform hareketlerinden biri olduğu söylenebilir.

8 Yaşar Kemal

Yaşar Kemal'in bir mucize oluşu, yalnızca Çukurova'nın kıraç topraklarından çıkışına bağlanamaz. Anadolu'da yaşayan Türkçenin zenginleşmesine yaptığı ölçüsüz katkılar da Yaşar Kemal adını bir yere kazımıştır. Neden sonra dünya dillerine çevirilince, yaşayan dünya romancılarının en büyüklerinden olduğu da görüldü. Öylesine söylenmiş bir söz değil bu. Yaratıcılığının benzersizliği herhalde tartışılmaz. Yazdığı romanlar kendisinden başka hangi yazarlarınkine benziyor? Bir yanıtı yok gibi. *İnce Memed*'den *Bir Ada Hikayesi*'ne, elli yıl boyunca yazdığı romanların hep belli bir düzeyin üstünde oluşu da şaşırtıcı değil mi?

9 Ahmet Hamdi Tanpınar

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın değeri geç anlaşıldıysa, nedeni kendisi olmalı. Çünkü döneminin edebiyat kültürünün doğru biçimde anlayacağı romanlar yazmıyordu. Neden sonra, okuma kültürünün geleneksel değerlerin dışına çıkabilme yetilerinin güçlendiği yıllarda, özellikle 1980'lerden sonra, Tanpınar'ın yazdıklarının roman sanatımızın yaşadığı modernizmin en önemli örnekleri arasında olduğu anlaşıldı. En iyi 40 şey arasında, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* özellikle belirtildi. *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* de var. Yazılmış en nitelikli edebiyat tarihlerinden biri o, sonrası getirilemedi. Romanlarının yanında gözden uzak kalmış, bir kitapta toplanmış öykülerinde de boş yoktur.

Erdal Öz, Adnan Özyalçıner, Doğan Hızlan, Onat Kutlar, Konur Ertop — Rumelihisarı, 1957

10 1950 Kuşağı Öykücüleri

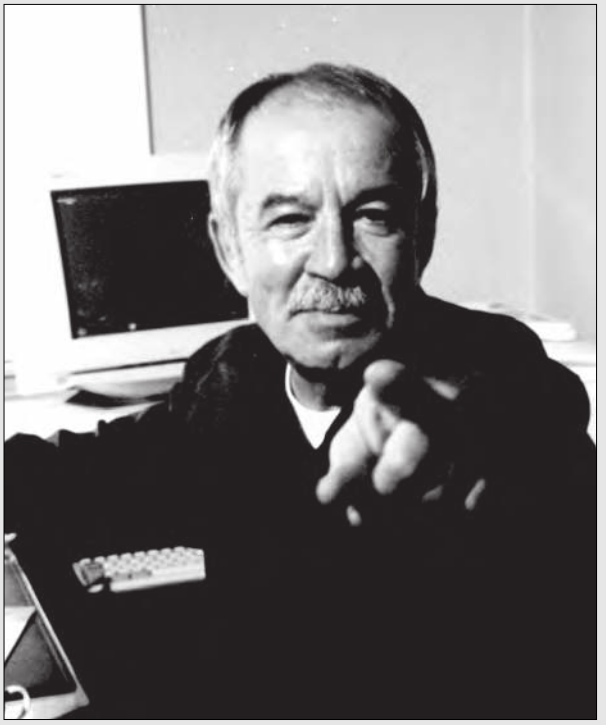
1950'lerin başlarında edebiyatımıza Sait Faik, Orhan Kemal ve Sabahattin Ali'nin öykü anlayışları ile Mahmut Makal'ın *Bizim Köy* (1950) romanıyla başlayan köy edebiyatı egemendi. Türkiye'de "öykünün altın çağı" olarak nitelenebilecek 1950-1960 yılları arasında öykü yazan birçok yazar, geçmişteki öykü anlayışına karşı çıkarken, Orhan Kemal ile Sait Faik'ten ve 1950'lerin sonuna doğru etkisini yoğun olarak hissettiren varoluşçuluk felsefesi ile gerceküstücülük akımından oldukça etkilendiler. Kimilerince "bunalım edebiyatı" diye de suçlanan 1950 kuşağı yazarları, bireyin iç dünyasını o güne dek alındığından daha derinlikli bir biçimde yansıttı; imgelere, benzetmelere, farklı zaman kullanımlarına ve mekân soyutlamalarına başvurdu. Vüs'at O. Bener, Demir Özlü, Ferit Edgü, Orhan Duru, Leylâ Erbil, Adnan Özyalçıner, Bilge Karasu, çok yönlü ve çok sesli bu kuşağın önemli yazarlarından bazıları.

Orhan Veli, Şinasi, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday

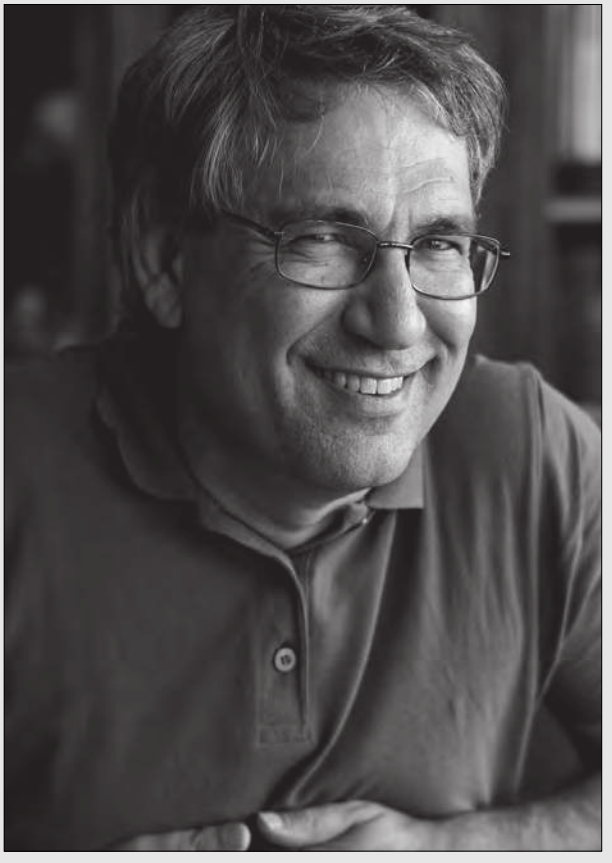
11 Garip Akımı

Garip Akımı şiir sanatına ilişkin bilinen bütün doğruların tersinin de doğru olabileceğini göstererek şiirimize sonsuz bir özgürlük alanı açtı. Bu akımı simgeleyen üç ozanın (Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday), yalnızca büyük ozanlar değil, büyük yaşamları olmuş, parlak zekâlı insanlar olmaları, bu akımın ne denli zengin bir kültürel birikim sonucu olduğunu da gösterir. Beylik deyimle Garip Akımı şiirimizi, dönüşü olmayan, artık eskisi gibi şiir yazılamayacak bir noktaya getirmiştir. Çağdaş şiirimizin Nâzım Hikmet-Garip-İkinci Yeni'den oluşan üç büyük yenilik hareketinin belki de en önemlisidir. Garip Akımı doğmasa, şiirimiz –Nâzım Hikmet'in de hapiste ve yasaklı olduğu düşünülürse– Ahmet Haşim-Yahya Kemal çizgisinde, Simgeci-Baudelaire'ci bir çizgide sürebilirdi.

12 Can Yayınları

Erdal Öz'ün Can Yayınları'nı kurduğu 1981 yılında, Türkiye'de kalburüstü 100 kadar yayınevi vardı. Can Yayınları hem o yılların etkin yayınevlerinden biri olmaya çalıştı, hem de kendine özgü bir kimlik kazanmaya. Bu ikisine de çok kısa sürede ulaştı. Can Yayınları'nın bugüne dek yayımladığı kitapların sayısı da 2000'e ulaşmak üzere. Başlangıcından bugüne, yayımladığı yabancı yazar sayısı 465, Türk yazarı sayısı ise 230. Nobel Edebiyat Ödülü almış otuz iki yazarı var. 1981'den bugüne en çok satılan kitabıysa, José Mauro De Vasconcelos'un *Şeker Portakalı* romanı, yaklaşık bir milyon adet satılmış. Can Yayınları'nın yayıncılık sektörünün büyükleri arasındaki en önemli özelliğiyse, bu düzeyde başarıya yalnızca edebiyat kitapları yayımlayarak ulaşması.

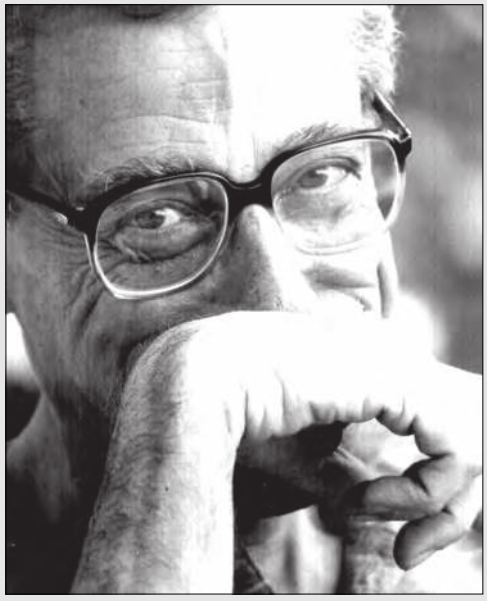
13 Orhan Pamuk

1980'lerin hemen başında öne çıkan genç romancılar arasında yer alan Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları* romanıyla büyük ilgi çektikten sonra, gitgide derinleşen bir arayış içinde oldu. *Beyaz Kale* ile onu bütün dünyada tanınan bir yazar olmasını sağlayan öteki romanları arasında bir köprü attı. *Kara Kitap*, *Yeni Hayat* ve *Benim Adım Kırmızı* postmodern romanın edebiyatımızdaki yolunu açtı. Bu romanları, romanın alabileceği yeni biçimler için önemli örnekler oldu. Orhan Pamuk'un romanlarının, yeni biçim arayışlarının neler olabileceği konusunda, genç kuşak yazarlarının önünde yeni bir yol açtığı da söylenebilir. Soruşturmamızda *Masumiyet Müzesi* romanının özellikle belirtildiğini de kaydedelim.

14 Yapı Kredi Yayınları

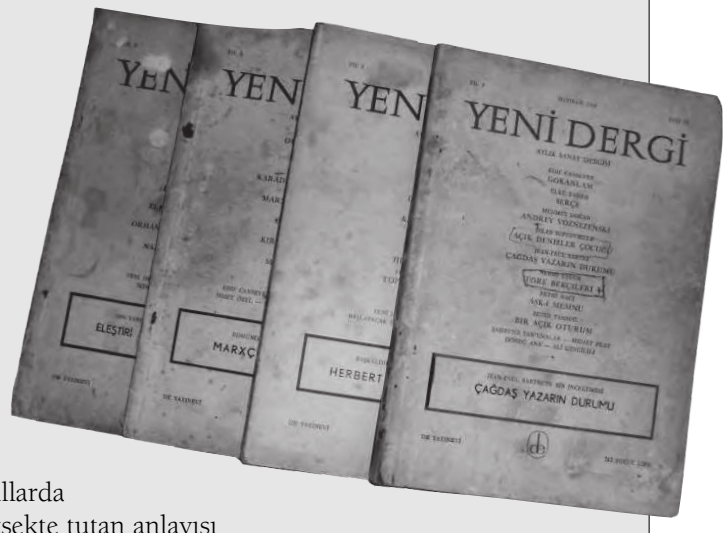
Yapı Kredi Yayınları

Yayın hayatına 1992 yılında Enis Batur'un yayın yönetmenliğinde Cogito dizisinden Michel Foucault'nun *Ders Özetleri*'ni, Edebiyat dizisinden de Samuel Backett'in *Hikâye Sırasında*'sını yayımlayarak başlayan Yapı Kredi Yayınları, Türkiye'de yayıncılık anlayışının yeniden şekillenmesi yönünde önemli katkılarda bulundu. Özellikle Türkçeye kazandırdığı başyapıtlarla ve bunların sunumunda estetik açıdan gösterdiği özenle dikkati çekti. Şu sıralarda Raşit Çavaş'ın yayın yönetmenliğinde 3260. kitabını yayımlamak üzere olan Yapı Kredi Yayınları, kitap yayıncılığının yanı sıra uzun süredir *Cogito*, *Sanat Dünyamız* ve *kitap-lık* adında, düşünce, sanat ve edebiyat alanlarında önemli etkilere sahip üç derginin de yayınını sürdürüyor.

15 Bilge Karasu

Derin düşünsel içerik, dilde benzersiz açılımlar, ustalıkla kurgulanmış öykü ve romanlar, Türkçe tutkusu… Bilge Karasu hakkında söz söylemek için kısa bu satırlar. Ama sabırla ince ince işlenmiş metinlerine verdiği emeği pekâlâ vurgulayabiliriz. Onu anmamızın, aramamızın, yürekten hayranlık duymamızın asıl nedeni budur belki de. Böyle özenli çalışmalı işte, deriz de, onun gibi yazılamayacağını biliriz.

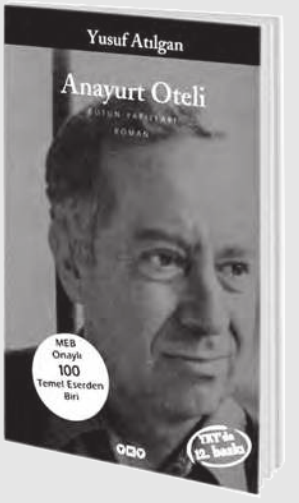
16 Yeni Dergi ve De Yayınları

Memet Fuat, De Yayınevi'ni kendi çevirdiği kitapları yayımlayacak uygun bir yayınevi bulamadığı için, Metin Yasavul ile birlikte, 1960'ta kurdu. Memet Fuat'ın seçimlerinin o yıllarda yeniliklere açık oluşu ve her zaman niteliği yüksekte tutan anlayışı öylesine iyi kitaplar yayımlanmasını sağladı ki, De Yayınevi birdenbire edebiyatımızın gözbebeklerinden birine dönüştü. Kafka'nın *Şato*'su, James Joyce'un *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* kitaplarından Nâzım Hikmet'in ilk kez yayımlanan kitaplarına uzanan yayıncılık anlayışı, 1960-1980 arasında edebiyat dünyamıza yeri doldurulmaz bir katkı yaptı. *Yeni Dergi* de bu etkinliği taçlandırdı. Çağdaş Türk edebiyatının modernizm atılımlarının yukarı katlarının örülmesinde, De Yayınevi ve *Yeni Dergi*'nin katkısı büyük oldu.

17 Türk Edebiyatını Dışa Açma (TEDA) Projesi

Aşağı yukarı Cumhuriyet'in kuruluşuyla tarihlendirilebilecek olan modern Türk edebiyatı kendi içinde önemli dönüşümler geçirse de uzun yıllar dışarıya açılmada sorunlar yaşadı. Bu sorun eskisi kadar olmasa da hâlâ varlığını sürdürüyor. Bu sorunu aşabilme yolunda yapılan girişimlerden biri de Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kısaca TEDA olarak adlandırdığı projedir. Türk Edebiyatını Dışa Açma (TEDA) amacıyla 2005 yılında faaliyete geçen proje kapsamında çeviri ve yayın destek çalışmaları yürütüldü. Yılda iki kez toplanan TEDA Danışma ve Değerlendirme Kurulu yaptığı değerlendirmenin ardından destek vereceği yapıtları seçiyor. Şimdiye kadar aralarında Orhan Pamuk, Adalet Ağaoğlu, Enis Batur, Mario Levi, Nedim Gürsel, Ayfer Tunç'un bulunduğu pek çok yazarın kitaplarının Türkçe dışındaki dillerde yayımlanmasına destek veren proje hakkında www.tedaproject.com adresinden daha ayrıntılı bilgi alınabilir.

18 Yusuf Atılgan ve Anayurt Oteli

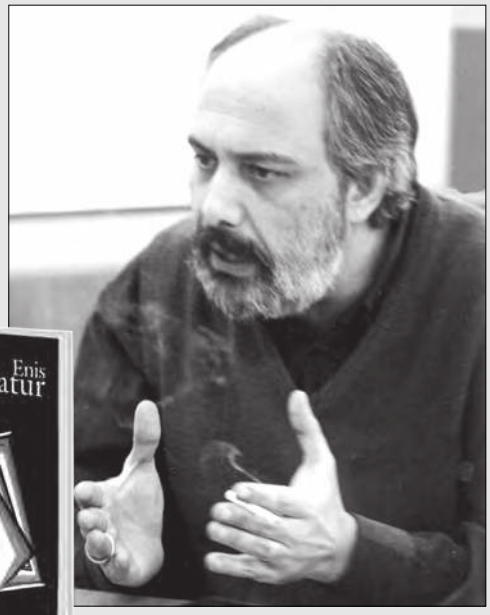
Yusuf Atılgan, ilk kez 1973 yılında yayımlanan *Anayurt Oteli* ile daha önce de ele aldığı psikolojik yabancılaşma ve yalnızlık temalarını ustalıkla işleyen bir yazar olarak Türk edebiyatındaki yerini pekiştirdi. Küçük bir kasabanın kısıtlı dünyasının boğucu açmazları kadar taşra-merkez ikiliğinin yarattığı gerilimi de dışavuran *Anayurt Oteli* düşünsel boyutları bakımından pek çok değerlendirmeye tabi tutuldu, hatta "bir anti-roman" olarak nitelendi. Tekdüze yaşantısı içinde sıkışıp kalan, romanın ölümsüz karakteri Zebercet ise varoluş sıkıntısının köşeye sıkıştırdığı biri olarak çıkar karşımıza. Gecikmeli Ankara treniyle gelen kadına olan saplantılı tutkunun simgelediği kurtuluş umuduysa yaşadığı açmazları derinleştirmekten başka bir işe yaramayacaktır. Hayatın absürdlüğünün yoğun bir biçimde ortaya konduğu *Anayurt Oteli* 1987 yılında Ömer Kavur tarafından aynı adla filme de alındı.

19 Edebiyat Dergilerinin Çeşitlilik Kazanması

Dergileri olmayan bir edebiyat düşünülemez. Ya da bir kanadı kırık sayılır. Bir edebiyatın dünyaya açılan ve onu temiz havayla tazeleyen pencereleri, dergileridir. *Serveti Fünun*'dan başlayıp *Varlık* dergisine, oradan *Yeni Dergi*, *Yeni Ufuklar* ya da *Yeni Adımlar*'a ulaşan zincire, daha sonra *AdamSanat*, *AdamÖykü*, *kitap-lık* gibi etkin dergiler eklendi. Son zamanlarda, edebiyat dergileri her zaman olduğu gibi ekonomik sıkıntılarla uğraşıyor, belki biraz geri çekiliyor, ama gene de ayakta durmayı bir biçimde başarıyor. Onlar edebiyatın kahramanları. Ülke genelinde, yaklaşık 250 edebiyat dergisi yayımlanıyor. Ulusal ölçekte dağıtılıp satılanların sayısıysa, ne yazık ki azaldı. Ama ne okur, ne yazar, ne yayıncı, ne de dergilerin kendisi, dergisiz yapamaz.

20 Enis Batur

Enis Batur hakkındaki düşünceler zaman zaman birbirinden çok farklılaşır. Edebiyatı uçlarda alışı yüzünden yadırgandığı çok olmuşur. Onun için ne denirse densin, edebiyatı herkesin görmediği yerlerde kavrayışının çok kendine özgü olduğunu teslim etmek gerekir. Çalışkanlığı üstünde çok duruldu, sayıları yüzü çoktan geçmiş kitaplarının tam sayısını kendisi bile hatırlamıyor. Şair, deneme yazarı, roman yazarı… Öte yandan, pek çok has edebiyatçı gibi, dergi yayımlama tutkusunu da uzun yıllar sürdürdü. *Yazı*'dan *Gergedan*'a, oradan Yapı Kredi Yayınları'nın dergilerine, kalıcı bir dergicilik tutkusu da var. *Opera* adlı şiir kitabıyla *Başkalaşımlar* adlı deneme kitabı da soruşturmada özellikle belirtildi.

21 İletişim Yayınları

1980 döneminin hemen sonrasında bir grup yazar ve yayıncının ortak girişimiyle kurulan İletişim Yayınları, yayıncılık dünyasının ufkunu genişleten bir anlayışın izlerini sürmeyi önemsemiş öncelikle. Editörlüğün özen gerektiren özel bir iş, bir uzmanlık alanı olarak kurumlaşması, kitapların görsel tasarımlarına gösterilen emek esas alınmış çıkılan yolculuğun başlangıcında. Ansiklopedik yayıncılıkta oluşturduğu özgün, telifçi tarz ve geliştirdiği deneyim benzersiz. Bugün İletişim Yayınları bağımsız bir kurum olarak geldiği noktada özel bir yerde, nitelikli kitaplarla öne çıkmayı ve hak ettiği yeri korumayı biliyor. Perde arkasındaki özveriyi anlamak ve iyi değerlendirmek gerekiyor.

İletişim

22 Kitap Ekleri ve Radikal Kitap

Türk edebiyatının en üretken yazarı Enis Batur: 'Benim kitaplarımda hep söylenmek istenmemiş şeyler olur.'

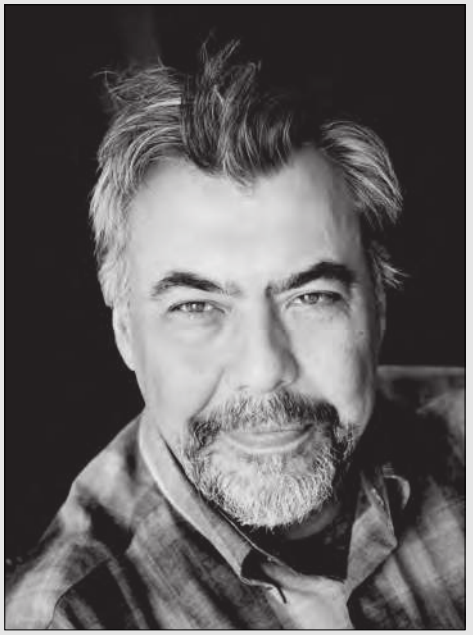
54 kitap Radikal

Dünyanın vicdanı: Eduardo Galeano

Kitap ekleri yaklaşık yirmi yıl önce yaşamımıza ilk olarak *Cumhuriyet* gazetesiyle girdi. Sayıları giderek arttı. Birçok gazete artık kitap eki yayımlıyor. Okur, kitapla belki ilk olarak burada karşılaşıyor, sevdiği yazarı bir söyleşide yakından tanıma olanağı buluyor. Eleştiri yazılarında aklındaki sorulara yanıt arıyor, yeni sorular kazanıyor, edebiyat dünyasındaki gelişmeleri, yenilikleri izliyor. Yayıncılık sektörü de birbirinden haber alıyor kitap ekleri sayesinde. Soruşturmada adının çokça geçmesi, en ünlüsünün *Radikal Kitap* olduğunu söylüyor bize. İlk olarak 2001 yılında okurla buluşan *Radikal Kitap* 15 Ekim 2010'a kadar yayımladığı 500 sayıda 22333 kitap tanıtmış, 445 yazarla söyleşi yapmış. Bu katkıyı gözardı etmek olmaz.

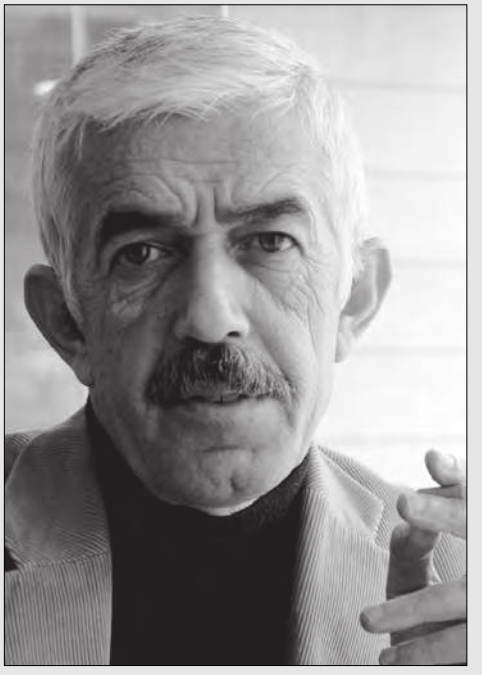
23 Varlık Yayınları

1946 yılında Yaşar Nabi Nayır tarafından kurulan Varlık Yayınları Türkiye'de yayıncılık dünyasının temel taşlarından biri. Nayır'ın 1981'deki ölümüne dek 1000'in üstünde kitap yayımlayan Varlık Yayınları Sait Faik'ten Nurullah Ataç'a, Oktay Akbal'dan Behçet Necatigil'e, Dağlarca'ya, Haldun Taner'e kadar bugün Türk edebiyatı denince akla ilk gelen adların eserlerini yayımladı. Ayrıca Dostoyevski, Turgenyev gibi pek çok yabancı yazarı da Türkçeye kazandırdı. Yapıtların büyük yaygınlık kazanmasına olanak sağlayan 1 Liralık Cep Kitapları soruşturmamızda özellikle belirtildi. Varlık Yayınları, yayıncılık alanına yaptığı katkılar nedeniyle 1979 yılında Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü'ne değer görüldü.

24 İhsan Oktay Anar

İhsan Oktay Anar'ın edebiyatımızda biricikliği olan yazarlar arasında özel bir yeri var. Yazdıklarının benzeri yok. Öyle olduğu için, postmodern metinler yazdığı belirtildi. Oysa İhsan Oktay Anar'ın yazdıklarını klasik, modern ya da postmodern olarak nitelemek doğru değil. Kullandığı dilin Osmanlıca ya da eski sözcüklerle kurulu olduğunu söylemek de onun yaptığını açıklamıyor. Bizim edebiyatımızda benzerlerine pek rastlanmayan, özellikle Batı edebiyatlarında apayrı bir yeri olan özel dillerin sıra dışı bir örneğini yarattığını söylemek, daha doğru olur. Bu benzersizliği, başlangıçta tam anlaşılıp değerlendirilemeyen romanlarının, son yıllarda büyük bir okur çevresinin ilgisini çekmesini sağladı.

25 Hasan Ali Toptaş

Edebiyatımızın kendini 1980'lerden sonra gösteren kuşağının içinden çıkan öykücülerin ve romancıların serüveninin sonu merak edilmişti. Her yeni kuşak gibi, önceki kuşaklar tarafından olumsuz bir refleksle karşılanan bu kuşağın içinden öyle önemli yazarlar çıktı ki… Hasan Ali Toptaş, kuşağının ilk akla gelen adlarından. Yazarlık dünyasının iki dönemi var. *Bin Hüzünlü Haz* ve *Uykuların Doğusu* ile gelen ikinci döneminde, postmodern yaratı biçimlerinden yararlandı. Dilini öylesine yetkinleştirdi ki, son romanlarında her şeyden önce dili yazıyor sanki. Bu arada romanları son yıllarda çeşitli dillere çevrilmeye başlandı, bunun da ondan sonraki kuşağı önünü açacağı söylenebilir.

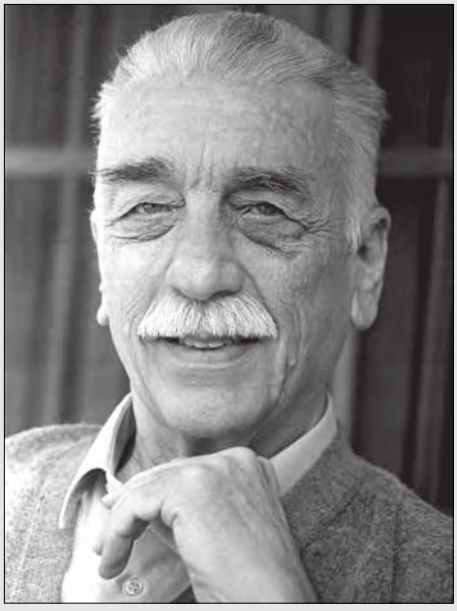
26 Metis Yayınları

Kitabın Keyfi Başkadır

12 Eylül askeri darbesinin ilk yıllarında faaliyete geçen yayınevlerinden biri de Metis Yayınları. Kültürel ve siyasi bir odak olarak kurulan Metis Yayınları 1987 yılına kadar yalnızca edebiyat dışı kitaplar yayımlarken, bu tarihten sonra Türkçe ve çeviri edebiyat kitapları da yayımlamaya başladı. İnternet sitesinde, "Okuru canlandırmaktan kitapçıları desteklemeye, kitabı düşmanca saldıralardan korumaktan genel bir demokrasi mücadelesi vermeye kadar her alanda sorumluluk almak, ülkemizdeki yayıncıların varlıklarını koruyabilmesinin tek koşulu" diyen Metis Yayınları yirmi dokuz yılda bu söylediklerini desteklercesine kitap, yayıncılık, okuma, düşünce ve ifade özgürlüğü temaları etrafında toplanan çok çeşitli kampanyalara da imza attı. 1989 yılındaki "Kitabın Keyfi Başkadır" ve 1991'deki "Ki-tap o-ku-yor" adlı kampanyaları akla ilk gelenlerden. 2005'ten beri her yıl farklı temalarla yayımlanan Metis ajandalarının da ayrı bir yeri var.

27 Memet Fuat

Memet Fuat'ın en önemli yanı yayıncılığı mı? De Yayınevi'ni kurup *Yeni Dergi*'yi yayımlaması? Memet Fuat çağdaş Türk edebiyatının modernizm içinde niteliğini değiştirerek gelişmesinde önemli rol oynayan kişiler arasında, adı akla ilk gelenlerden. *Yeni Dergi*, edebiyatımızın kendine yeni yollar arayışının yatağını açmıştı. Memet Fuat'ın bu arada bir editör olarak yaptıklarını genç kuşaklar pek bilmeyebilir. Kitap yayıncılığının sayfa düzeninden yazı karakterine, italiklerin ya da boldların kullanımına varıncaya dek bir dizi biçimsel öğesinin oturmasını, yaptığı kitap ve dergi yayıncılığıyla sağlayanlardan oldu Memet Fuat. Yazdığı denemelerindeki yalın, açık ve aydınlık diliyle de düşüce dünyamızın niteliğini yükseltti.

***AdamÖykü*'nün ilk sayısı.**

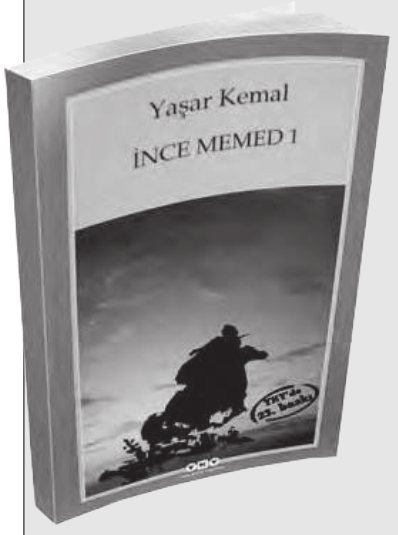
28 AdamÖykü

Öykücülüğümüzün 1980'lerden sonra içine düştüğü durgunluk ve yorgunluk en az on yıl sürdü. Yayıncılar öykü kitabı yayımlamadı, dergiler öyküden uzak durdu, yazarlar da yazdıklarını ortaya çıkarmadı. Sonra *AdamÖykü* yayımlanmaya başladı, Kasım 1995'te. Kısa sürede, herhangi bir dergi olmadığı görülmeye başladı. Ondan sonra ustalar çekmecelerindeki öyküleri çıkarmaya, gençler yeni öyküler yazmaya başladı. Aranan kan harekete geçmiş, dolaşacağı damarı bulmuştu. Sonra on yıl yayımlandı *AdamÖykü*. Bu on yılda öykü hep gitgide artan bir ivmeyle canlandı, art arda yayımlanan öykü dergileri öykücülüğümüzün sürekli tartışılmasına, niteliğinin yükselmesine, yeni arayışlar için yeni kapılar açılmasına yol açtı.

29 Sanal Ortamda Edebiyat

İnternet ortamındaki edebiyattan söz ederken iki kutuplu bir tartışmanın varlığı da düşünülmeli. Kâğıdın, mürekkebin yerini ekrana, klavyeye bıraktığı bir iletişim ortamının edebiyatı körelttiğini düşünenler olduğu gibi katkısının çok olduğunu savunanlar da var. 1990'ların ortasından başlayarak internetle birlikte sanal dergiler, edebiyat blogları, çevrimiçi yayınevleri ve e-kitap da girdi yaşamımıza. İnternet çıktı, mertlik bozuldu, diyenlerin tersine, olumlu etkileri görmemek olanaksız. Soruşturmamıza gelen yanıtlar arasında yer alan müzik, edebiyat, hayat, sinema ve birçok alt başlık içeren blog tabanlı periyodik dergi Futuristika'nın adını özellikle belirtelim.

30 İnce Memed

İnce Memed I, 1955'te yayımlanır yayımlanmaz büyük bir ilgi gördü, çok satılmaya başladı. Yaşar Kemal'in yayımlanan ilk romanıydı *İnce Memed*. Hem eşkıyanın başkaldırısı içinde yakaladığı insani öz, hem de o güne dek görülmemiş dili ve anlatım biçimi, *İnce Memed*'i edebiyatımızın gündemine oturttu. Sonra öteki *İnce Memed*'ler geldi, dördüncüsü 1987'de olmak üzere. Otuz üç yılda tamamlandı dört kitap. Dört kitapta ülkenin yaşadığı ekonomik ve siyasal değişimi de yansıtarak. *İnce Memed*'in eşkıyanın ağaya başkaldırısı biçiminde okunması, onun değerinin anlaşılamaması demektir. *İnce Memed* haksızlığa başkaldırma ve haklılık içgüdüsü biçiminde anlatılabilecek, insanın içindeki evrensel özü anlatır. 1.000.000'u geçen satışıyla bugüne dek en çok satılan edebiyat kitabı olduğu da biliniyor mu?

31 Kitap Fuarları ve TÜYAP

Kitap fuarları gerek okurların gerekse yayıncıların çok daha geniş bir ölçekte bir araya gelmelerini sağlayan etkinliklerden biri. Özellikle Frankfurt ya da Londra kitap fuarları düşünüldüğünde görünürlüğün uluslararası düzeye ulaştığı, ayrıca ev sahipliği yapan ülkenin edebiyatı dışında, "yabancı" edebiyatlarla tanışma olanağı sağladığı rahatlıkla söylenebilir. TÜYAP'ın 2012'de İstanbul'da 30.'sunu düzenleyeceği kitap fuarı da hızla bu kapsamda değerlendirilmeye aday. Özellikle uluslararasılık niteliğinin güçlenmesiyle dikkatleri çekerken Onur Yazarı gibi gelenekselleşmiş uygulamalarıyla da beğeni topluyor. TÜYAP ayrıca, Bursa, İzmir, Adana, Diyarbakır'da düzenlediği kitap fuarlarıyla İstanbul'un dışında da önemli bir rol üstleniyor.

32 Orhan Veli Kanık

Kıtası: . I. . Tb. IV. . . Bl.
Okur
Yaka No. : . . 1245. . . . .
Adı ve Soyadı: . Orhan .
Kanık
Vesikanın verildiği
tarih : 18/10/941
Amirin imzası

Orhan Veli Kanık'ın askerlik kimliği

Şiir denilen sanat biçimini onun kadar kendine yakıştırabilmiş bir başkasını bulabilmek zor. Otuz altı yıllık kısacık ömründe şiiri kendine hayran bırakarak ardından koşmasını sağlayabildi. Her davranışı, her hali şiir olan bir ozandı. Böyle olduğu için ozan gibi görünmeye, ozan tutumları almaya hiç gerek görmedi. Cumhuriyet İstanbulu'nun ve halk Türkçesinin yarattığı büyük bir şiirdir Orhan Veli. Türkçe bundan daha güzel ve daha yalın olamaz diye düşündürür okuruna. Oysa eski şiiri de, eski dili de çok iyi biliyordu. Ama dizeleri, sanki yüreğinin atışlarıymış gibi sıradan ve olağanüstü bir mucize olmayı başardı.

33 Edip Cansever

İkinci Yeni'nin sacayağından biri olan Edip Cansever şiir yazmaya çok erken yaşlarda başladıysa da gerçek şiir serüveninin *Dirlik Düzenlik* adlı kitabıyla başladığı söylenebilir. Bireyin toplumla ve doğayla olan ilişkisinin, geriliminin hiçbir zaman eksik olmayacağı Cansever şiirini derinlik ve boyut bakımından takip etmek, bütününde pekâlâ bir serüven olarak adlandırılabilir. Kimi zaman ılımlı, kimi zaman sert bir üslup üstünden kendini dışavuran şiirlerinde her tür konuyu bireyin yalnızlığı, uyumsuzluğu, yabancılığı ekseninde ele alır Edip Cansever. Enis Batur'un "çağdaş insanın yaralı portresini en usta biçimde çizen" şair olarak nitelediği Cansever, bu özelliğinin yanı sıra sergilediği imge zenginliğiyle de kendisinden sonraki Türk şiirine yön vermiş adlardan.

34 Fazıl Hüsnü Dağlarca

Otuz bini aşkın şiir yazdığı söylenen Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Şiir büyük bir gramer mucizesidir," der aldığı sayısız ödüllerden birinin ardından yaptığı konuşmasında. Bütün yaşamı bu mucizenin içinde geçen biridir aslında Dağlarca. İmrendiren üretkenliğiyle, çağdaş Türk şiirini benzersiz imgelerle zenginleştirmiş, neredeyse hemen her konuda yazdığı dizeleriyle engin anlatım olanaklarını gözlerimizin önüne sermiştir. Kendine özgü değerleri, hiçbir akım ve şairden etkilenmeyen şiirleri onu ayrıcalıklı kılıyor kuşkusuz. Onu anmak ve gurur duymak da bizim payımıza düşen.

35 Türkiye'nin Frankfurt Kitap Fuarı'nda Onur Konuğu Olması

Türkiye'nin, özellikle son on yıl içinde müzikten sinemaya kadar pek çok alanda uluslararası görünürlük kazandığı bir gerçek. Edebiyat da bu ivmeden payına düşeni almış durumda. Her yıl ekim ayında düzenlenen, yayıncılık alanında dünyanın en önemli fuarlarından biri sayılan Frankfurt Kitap Fuarı'nın 2008 yılı onur konuğu Türkiye seçildi. Konuk ülke seçilmesi dolayısıyla fuarın olduğu süre boyunca kitapçıların vitrinlerinde Türk yazarlarının Almancaya çevrilmiş kitapları yer aldı. Ayrıca Alman basınında Ahmet Hamdi Tanpınar'a gösterilen ilgi görülmeye değerdi. Türk tiyatrosuna ilişkin sempozyumların yapıldığı, Türk şiir günü düzenlendiği fuar kapsamında bir de "Türkiye'de 1 Mayıslar" adlı bir fotoğraf ve afiş sergisi de açıldı.

36 Memleketimden İnsan Manzaraları

Memleketimden İnsan Manzaraları, 20. yüzyılın benzersiz yapıtlarından biridir. Bu benzersizlik başta yapıtın yapısından gelir. Yazmaya başladığı dönemde Nâzım Hikmet de çalışmasını nasıl adlandıracağını bilememiş, "ansiklopedi" tanımını bile kullanmıştı. Gerçekten de *Memleketimden İnsan Manzaraları*, şiir unsurları yanı sıra, öykü, roman, destan, senaryo, röportaj, tiyatro oyunu gibi pek çok sanat dalından unsurlar içerir. Bu yapısıyla bütün yazınsal türlerin bir arada kullanıldığı bir kendine özgülük içerir. Öte yandan 1908-1950 arası ülkesinin ve dünyanın tarihsel ve toplumsal bir görünümünü çizmeyi amaçlar. "Tanya", "Gabriel Peri", "Dümelli Memet", "Mahkum Halil", "İşçi Kerim" gibi unutulmaz kahramanlar, destansı anlatımlar içinde efsaneleşir. *Memleketimden İnsan Manzaraları*, içerdiği daha pek çok benzersiz özellikle, yalnızca Nâzım Hikmet'in değil, Türk ve dünya edebiyatının da başyapıtlarından biridir.

37 Murathan Mungan

Murathan Mungan, başlı başına bir verimlilik adası. Yayımlanan kitaplarının sayısı altmışın üstünde. Edebiyatın öteki türlerindeki verimlilikleri ne kadar ilgi görürse görsün, bütün şairler gibi, o da önce şair olarak anılmak ister. Şiirin yanı sıra oyunları, romanları, öyküleri, denemeleriyle de ayrı ayrı üstünde durulması gereken, günümüz edebiyatının en ayrıksı yazarlarından. Her yeni kitabının peşine düşen bir okur çevresi için her zaman önemli. Niteliğini hep daha yükselten yazı serüvenini hep birlikte izliyoruz. Öte yandan, bir entelektüel olarak yaşanan sorunlar karşısındaki duruşuyla da elbette önemli.

38 Nurullah Ataç

Türk edebiyatında "öznel" eleştirinin temsilcisi kabul edilen Nurullah Ataç, edebi ürünlerini ilk kez Yahya Kemal'in yönetimindeki *Dergâh* dergisinde yayımlamaya başladı. Her ne kadar kendisi bir eleştirmenden çok bir denemeci olduğunu söylese de dönemin pek çok genç yazarı için Ataç'tan gelecek bir değerlendirmenin kıymeti hiçbir şeyle ölçülemezdi. Öte yandan, Ataç yaratıcılığa olan tutkusu nedeniyle farkında olmadan da olsa eleştirinin de aslında bir yaratıcı tür olduğunu kanıtladı. Kendisinin öznel eleştiri-nesnel eleştiri konusundaki gelgitleri tam da böylesi bir katkının yapılabilmesinin önünü açtı. Dilde sadeleşmeye, kültürel olarak Batılılaşmaya büyük önem veren Ataç, Goethe'den Stendhal'a, Balzac'tan Gogol'e kadar pek çok dünya klasiğini de Türkçeye kazandırdı.

39 Orhan Kemal

Elli beş yıllık yaşamına 27 roman, 19 öykü ve bunlardan başka anı, inceleme, oyun, röportaj türünde kitaplar sığdıran Orhan Kemal, kuşkusuz çağdaş Türk edebiyatının ufkunu genişleten en önemli birkaç yazardan biri. Daha önce okuduğumuz metinlerini bugün tekrar elimize aldığımızda aynı keyifle okuyorsak elbette bunun ciddi bir anlamı var. Gözlem yeteneğinin kâğıda bu kadar güzel akabilmesine, insanda, en derinde saklı ama güçlü duyguları yüzeye çıkarabilmesine hayran olmamak elde mi? Bunu yalın ve gösterişsiz bir dille, gerçekçi ve sarsıcı anlatabilmek nasıl bir yazınsal duyarlılık? Kısa yaşamı belki yalnızca okurun şanssızlığı.

40 Roman Patlaması!

Çok değil, daha on yıl önce bir yılda yayımlanan kitap çeşidi altı-yedi binken, son yıllarda bu sayı otuz binin üstüne çıktı. Yayımlanan roman sayısı daha da büyük oranda arttı. Roman, yayıncılar ve okurlar için her zamankinden daha gözde. Çok satılan romanlar birkaç yüz bin okura ulaşabiliyor. Bu arada çok satan romanların niteliği de elbette tartışılıyor. Ne ki, gene de asıl tartışma konusu nitelikle ilgili. Bir yılda 300'ün üstünde roman yayımlanıyor, ama nasıl, diyenler çok. Demek ki hoşnutsuzluk var. Haklı mı, tartışılır. Oysa ne kadar çok yazılıp yayımlanırsa, o kadar çok iyi roman çıkacaktır. Soruşturmamızda En İyi 40 Şey arasına "roman patlaması"nın da girmesi de, olumlu düşünenlerin çokluğundan olmalı. Yoksa sevdiğimiz birçok genç romancıyı nasıl okuyacaktık.

10 soruda Anton Çehov

1 Bakkal ve kilise arasında geçen çocukluk dönemi için, niçin "Gerçek bir acıdır" der?

Babası çalışkan, hırslı, otoriter ve dindardır. Kapısında "Çay, şeker, kahve ve başkaca sömürge ürünleri" yazan bakkal dükkânında oğlunun çalışmasını ve tüccar olmasını ister. Ayrıca çocuklarının kiliseye bağlılığını artırmak için kilise korosu kurar. Anton kontraltodur. Bir kürek mahkûmu gibi hisseder kendini. Belki de bu yüzden Anton geçmişe dönmekten korkarak, "Bende otobiyografyafobi var," derdi.

2 Çehonte kimdir?

Okulda incelikli nükte yeteneğiyle komik öyküler anlatan Çehov'a öğretmeni Çehonte adını uygun görür. Anton Çehov adı, 1886 yılında ikinci öykü kitabı Renkli Öyküler kendi imzasıyla çıkana kadar bilinmez. Övgülerden sonra kendi adını kullanmaya başlar. İlk yazılarında Dalaksız Adam, Kardeşimin Kardeşi, Ulysee en çok da Antoşa Çehonte takma adını kullanır.

3 Doktor Çehov, yazar Çehov'da kendini gösterir mi?

Doktor Çehov'un hastalığı teşhis etmesi gibi edebiyatçı Çehov da Çarlık Rusyası'nın hastalığını teşhis eder ve karakterlerini iyileştirmeye çalışır. Eserlerinde doktorluktan gelen bilimsellikle, sanatçılığının anlayış ve duyarlılığını birlikte kullanır.

4 Yayıncının yüz satır baskısı ve Çehov'un tüfeği...

Başlangıçta uzun yazdıkça reddedilir. "... Oturup yazmaya koyuluyorum. 'Yüz satır, daha fazlası olmaz!' düşüncesi daha ilk satırdan başlayarak elimi kolumu bağlıyor. .... Konuyu kısaltıktan ve süzgeçten geçirdikten sonra saymaya başlıyorum. Yüz, yüz yirmi, yüz kırk. .... Korkular giriyor içime..... Hakkımı 120 satıra çıkarın," diye isyan eder. Ama yayıncının baskısı işe yarar. Sağlam ve yalın yazmayı ilke edinir. 'Çehov'un tüfeği' terimi edebiyata böylece girer.

5 Sahalin Adası'na niçin gitti?

Orman Cini başarısız olduğu sırada kardeşi de ölünce Çehov, edebiyat dünyasından uzaklaşmak ister. İşaret, hukuk kardeşinin ders notlarından gelir: "Karar verilinceye kadar bütün dikkatimiz katilin üstünde toplanıyor ama hapishaneye gönderilir gönderilmez tümden unutuveriyoruz onu. Peki hapishanede neler oluyor?" Yanıtı bulmak için yola çıkar ve Pasifik'te bir ceza sömürgesi olan Sahalin'e iki buçuk ayda varır. Gözlemlerini Sahalin Adası (1893) adlı kitapta toplar.

6 *Bozkır* için ne demişti?

Bozkır pek çok özelliğiyle geleneksel öykülerden ayrılır. Olaya dayalı anlatıcının sesi yerine bir çocuğun gözünden bozkır, yolculuk boyunca geçilen yerler ve yüzler vardır. Okuması zordur. Kendi sözleriyle: "Her sayfa, ayrı, küçük bir öykü gibi yoğun oluyor, tablolar birbirini maskeleyerek, üst üste, birbirini sıkıştırarak genel etkiyi zedeliyor, okur bu yüzden usıp içine tükürecek."

7 "İnsan inandığıdır" diyen Çehov ve taraf olmak...

1897'de Fransa'ya giderek Dreyfus davasında Zola'yı destekler. 1902'de, Çar II. Nikola'nın, Gorki'nin Rus Bilimler Akademisi'ne üye olmasını onaylamaması üzerine, 1900 yılında onursal üye seçildiği Akademi'den ayrılır.

8 Gorki'nin söyledikleri...

"Sanırım Çehov'la karşılaşan herkes, içinde ister istemez daha yalın, daha doğru, daha kendisi olma isteği duyardı. Hayatı boyunca hep kendi ruhsal bütünlüğü içinde yaşadı, her zaman kendisi olmayı, iç özgürlüğünü korumayı başardı. Başkalarının özellikle de daha kaba insanların Anton Çehov'dan beklediklerine hiç aldırmadı. Bu güzel yalınlığın içinde, kendisi de yalın, gerçek ve içten olan her şeyi sevdi ve kendine özgü bir güçle başkalarına da yalın olmayı öğretti."

9 Tolstoy ve Çehov birbirlerini severler miydi?

Çehov, "Ölmüş olsaydı, yaşamımda büyük bir boşluk açılacaktı. İlkin şundan: onu sevdiğim kadar, kimseyi sevmedim. Ben hiçbir şeye inanmış değilim. Ne ki, bütün inançlar içinde bana en uygun gelen de onun inancı. İkincisi şundan: edebiyat yaşamında Tolstoy var oldukça yazın eri olmak kolay ve hoştur." Tolstoy da Çehov için, "Ne kadar mükemmel bir dil! Hiçbirimiz, ne Dostoyevski ne Turganyev ne de ben bu şekilde yazabiliriz," demişti.

10 Çehov'un öykülerindeki çocuklar neşeli midir?

Çocuklar öykülerinde geniş yer tutar. Çoğu mutlu, çoşkulu değildir. Tıpkı kendi çocukluğu gibi hüzünlü, incinmiş çocuklardır.

Abidin Parıltı

Bir dilin edebiyatı ne kadar gelişirse yaşama gücü de artar.

Özlem Galip ile birlikte hazırladığınız *Kürt Romanı Okuma Kılavuzu* kitabınızın çıkış noktası nedir?

Bir eksikliği gidermeye yönelikti. Kürt romanı bir iki isim dışında bilinmiyordu. İkimiz de Kürt edebiyatına kafa yoruyorduk. Nihayetinde bu eksikliği neden biz doldurmaya çalışmayalım, Kürt romanının görülmesine neden biz aracılık etmeyelim dedik ve yola çıktık.

Komşu coğrafyalar bir yana, bizim coğrafyamızda Kürt romanı var mı?

Evet var. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren dünyadaki edebi üslupları da takip eden diri bir Kürt roman nesli yetişiyor Türkiye'de. Şener Özmen, Lokman Ayebe, Remezan Alan, Yaqob Tilermenî kitabımıza da aldığımız birkaç roman yazarıdır.

Yasaklı bir dilin romanı olur mu?

Kamusal alanda varlığı kabul görmeyen, eğitim dili olmayan, birkaç yıl öncesine kadar bile yasak olan, hâlâ hor görülen Kürtçenin romanı 1935 yılında yazılmaya başladı. Bilindiği gibi Kürtler sadece Türkiye'de yaşamıyor. Kürtçe bu topraklarda yasaklıyken komşu coğrafyalarda Kürtçe romanlar yazıldı. Sovyetlerde Erebê Şemo, İran'da Rehîmê Qazî, Irak Kürdistanı'nda İbrahîm Ehmed bu dilin romanının yazılmasına öncülük ettiler. Sonrasındaysa özellikle darbe öncesi veya hemen sonrasında sürgün olan Türkiyeli Kürt yazarlar ve Suriye'den birkaç yazar Kürt roman dünyasını genişlettiler. Son yıllardaysa toprağına yeniden dönen bir romandan söz edebiliriz.

Bir dili koruyup yaşatmanın yolu nedir?

Genel olarak sanat, özel olaraksa edebiyattır. Edebiyatın her alanıdır. Şiirdir, öyküdür, romandır. Çünkü temel malzemesi dildir ve bir dilin edebiyatı ne kadar gelişirse o dilin yaşama gücü de artar.

Peki Kürt romanının bizdeki yakın geleceğine ilişkin ilk öngörünüz.

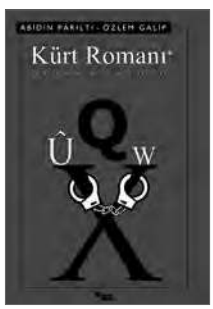
Uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra Kürt edebiyatı toprağına dönüş yaptı. Dışarıda olanların da eserleri burada basılmaya, okurla buluşmaya başladı. Anlatılmamış birçok hikâye var. Yeni nesil romancıların bu hikâyelerin peşinden koşacağını, kurguya da daha çok önem vererek, biyografik olanı değiştirme kabiliyetine sahip olacağını, farklı ve yeni dünyalar kuracağını, Kürt romanının evrenini genişleteceğini düşünüyorum. Çünkü Kürt romanı şu anda ne yazık ki sadece "Kürtleri" anlatıyor. Ama diğer yandan kabuğunu kırmak için türlü yollar deniyor. Bu yolların Kürt romanına basamak atlatacağını düşünüyorum.

En sevdiğiniz Kürt romancılarının adlarını verebilir misiniz?

Mehmed Uzun, Firat Cewerî, Mahmud Baksi, Erebê Şemo.

Bundan sonraki çalışmanız…

Bu çalışmadan dolayı yarıda bıraktığım romanıma devam ediyorum. Sonrasında yine Kürt edebiyatı ile ilgili bir çalışmam olacak. N

Kürt romanının varlığı tartışılmıyor, ama hangi düzeyde ve niteliktedir, bu tartışılıyor. Abidin Parıltı ve Özlem Galip bu konudaki soruların yanıtlarını araştırdı. Benzeri olmayan bir kılavuz kitap hazırladılar.

William Faulkner

O Akşamın Güneşi

Artık Jefferson'da pazartesi günü haftanın öteki günlerinden farklı değil. Caddelere asfalt döşenmiş ve telefon ve elektrik şirketleri giderek gölgelik ağaçları daha çok kesiyor –meşeleri, akçaağaçları, akasyaları ve karaağaçları–, bunu, abartılmış ve ruhsuz ve kansız salkım salkım telleri taşıyan demir direklere yer açmak için yapıyorlar. Şehirde pazartesi sabahları servis yapan ve çamaşırları çıkınlar içinde toplayan ve taşıyan parlak renkli, bu iş için özel olarak yapılmış motorlu araçlar kullanan bir çamaşırhane var. Bütün bir haftanın kirlenmiş çamaşırları, hayaletler gibi uyanık ve hassas elektrikli kornaların arkasında, lastiğin ve asfaltın sürtünmesinden çıkan ve ipeğin yırtılması gibi giderek azalan sesler çıkartarak uçup gitmekte. Hatta beyazların çamaşırlarını toplayan zenci kadınlar da artık bu çamaşırları otomobillerle topluyor ve dağıtıyorlar.

Ama on beş yıl önce, sessiz, tozlu ve gölgeli sokaklar, türbanlı başlarının üstünde pamuk balyaları büyüklüğünde çamaşır torbaları taşıyan kadınlarla dolu olurdu. Bu kadınlar başlarının üstündeki yükü hiç el sürmeksizin beyazların evlerinin mutfak kapısından çıkarır ve zencilerin yaşadığı semtteki kulübelerin kapılarının yanında bulunan çamaşırlıkta yıkarlardı.

Nancy, çamaşır çıkınını başının üstüne koyar, bu çıkının üstüne de siyah hasırdan yapılmış, kış, yaz giydiği denizci şapkasını takardı. Nancy uzun boylu, dişsiz, asık yüzünü yukarıda tutan bir zenciydi. Bazen yolun aşağı kısmına kadar, hatta otlağın karşısına kadar onunla beraber yürürdük. Bunu, başının üstünde dengede tuttuğu çıkın ve şapkanın hiç sıçramadığını, yana bile kaymadığını görmek için yapardık; hatta Nancy bir hendeğe girip çıktığı ve çitin altından eğilerek geçtiği zaman bile bu durum bozulmazdı. Elleri ve dizleri üstünde emekler, çitteki açıklıktan geçer, kafası dimdik, yukarıda, çıkın bir kaya ya da balon gibi başının üstünde hareketsiz durur, sonra ayağa kalkar ve yürümeye başlardı.

Bazen çamaşırcı kadınların kocaları çamaşırları toplar ve sonra geri getirirdi, ama Jesus bunu Nancy için hiç yapmazdı; hatta babam ona evden uzak durmasını söylemeden önce bile ve hatta Dilsey hastalanınca, yemek pişirmek için Nancy eve gelince bile.

Ve o zaman biz, zamanın yarısını Nancy'nin kulübesine gidip bize kahvaltı hazırlaması için onu çağırmakla harcardık, hendekte dururduk, çünkü babam, Jesus'la ilişki kurmamamızı söylerdi –Jesus kısa boylu, yüzünde jilet yarası olan bir zenciydi– Nancy'nin kulübesine, o, kapıya çıkıncaya kadar taş fırlatırdık; üstünde elbiseleri olmadığı için kapıdan başını uzatırdı.

"Evimi niçin taşlıyorsunuz? Siz, küçük şeytanlar, ne demek istiyorsunuz?" derdi Nancy.

"Babam gelip bize kahvaltı hazırlamanı istiyor," derdi Caddy. "Babam, 'Yarım saat geçti, hemen gelsin,' diyor."

"Kahvaltı hazırlamıyorum. Önce uykumu alacağım."

"Eminim sarhoşsundur," dedi Jason. "Babam senin sarhoş olduğunu söylüyor. Doğru mu Nancy?"

"Kim demiş öyle olduğumu? Önce uykumu alacağım. Kahvaltı hazırlamayacağım," dedi Nancy.

Böylece bir süre sonra taş fırlatmaktan vazgeçtik ve eve döndük. Nancy nihayet geldiğinde okula geç kalmıştım. Biz onun viski içtiğini sanıyorduk. Onu tekrar tutukladıkları güne kadar, Nancy'nin viski içtiğini sanıyorduk. Onlar Nancy'yi hapishaneye götürürken, Mr. Stovall'ın yanından geçtiler. Mr. Stovall, bir bankada tahsildarlık yapıyordu ve Baptist Kilisesi'nin dekanıydı. Nancy ona bağırmaya başladı:

"Bana ne zaman paramı ödeyeceksiniz beyaz adamlar? Ne zaman paramı ödeyeceksiniz beyaz adamlar? Bu üçüncü keredir ki bana sadece bir sent ödedin." Mr. Stovall ona vurdu ve yere düşürdü. "Ne zaman bana paramı vereceksiniz? Bu üçüncü keredir ki bana sadece bir sent ödüyorsunuz." Mr. Stovall, Nancy'nin ağzına topuğuyla vurdu ve polis şefi onu tuttu. Nancy sokakta yatmış, gülüyordu. Başını çevirdi ve dişleriyle birlikte kanlı bir tükürük attı. "Bu üçüncü keredir ki bana sadece bir sent ödedin," diye bağırdı.

"'Ne zaman bana paramı vereceksiniz? Bu üçüncü keredir ki bana sadece bir sent ödüyorsunuz.' Mr. Stovall, Nancy'nin ağzına topuğuyla vurdu ve polis şefi onu tuttu. Nancy sokakta yatmış, gülüyordu."

İşte Nancy dişlerini böyle kaybetmişti. O gün bütün gün, insanlar Mr. Stovall ve Nancy'den söz etmişti. Ve gece hapishanenin yanından geçenler, Nancy'nin şarkı ve feryatlarını işitti. Nancy'nin penceredeki demirleri tutan ellerini gördüler ve pek çoğu çitin yanında durup onu ve onu susturmaya çalışan gardiyanı dinledi. Nancy sabaha kadar susmadı ve gardiyan üst katta gümbürtü ve tırmalama sesleri işitince yukarı çıktı ve Nancy'nin kendisini pencere demirine astığını gördü. Gardiyan, buna neden olanın viski değil, kokain olduğunu söyledi. Bir zencinin kokainle dolu olmaksızın hiçbir zaman intihar etmeyeceğini söyledi, çünkü kokainle dolu bir zenci, zenci değildi artık.

Gardiyan Nancy'nin boynundaki ipi kesti ve tekrar hayata dönmesini sağladı, sonra onu dövdü ve kırbaçladı. Nancy, giysilerini kullanarak asmıştı kendini. Onlar, Nancy'i tutukladığı zaman üstünde sadece entarisi vardı ve onu iyi kullanmıştı; ellerini bağlamak için bir şeyi yoktu ve zaten ellerini pencerenin kenarına kenetlemiş ve hiç bırakmamıştı. Böylece gardiyan, gürültüyü duyup da yukarı çıktığında, Nancy'yi çırılçıplak, pencerede asılı bulmuştu. Nancy'nin göbeği bir balon gibi dışarı fırlamıştı.

Dolsey hastalanıp da kulübesinde kalınca, Nancy bizim için yemek pişirirdi. Biz önlüğünün göbeğinden dolayı şişkin olduğunu görebiliyorduk. Bu, babamın Jesus'a evden uzak durmasını söylemesinden önceydi. Jesus mutfaktaydı, sobanın arkasında oturuyordu, siyah yüzünde kirli ve sicim gibi bir jilet yarasıyla. Jesus, Nancy'nin önlüğünün altındaki şeyin kavun olduğunu söylerdi.

"O kavun, senin ektiğin tohumdan değil ama," dedi Nancy.

"Hangi bitkiden?" diye sordu Caddy.

"O kavunu veren bitkiyi keserim ben," dedi Jesus.

"Çocukların önünde böyle konuşmanın nedeni ne?" diye sordu Nancy. "Niçin işe gitmiyorsun? Mr. Jason'un seni kendi mutfağında yakalamasını mı istiyorsun? Hem de çocuklarının önünde böyle konuşurken," diye ekledi Nancy.

"Hangi şekilde konuşmak? Hangi bitki?" diye sordu Caddy.

"Ben beyaz adamın mutfağında bulunamam, ama beyaz adam benim mutfağımda bu-

lunabilir. Beyaz adam benim evime gelebilir, ama ben onu durduramam. Beyaz adam benim evime gelmek isteyince, orası benim evim değildir; onu durduramam, ama o beni evimden kovamaz. O bunu yapamaz," dedi Jesus.

Dilsey hâlâ kulübesinde hasta yatıyordu. Babam, Jesus'a evimizden uzak durmasını söylemişti. Dilsey hâlâ hastaydı. Bu uzun bir zaman sürdü. Biz akşam çayından sonra kütüphanedeydik.

"'Rachel Teyze, Jesus için bir şey yapamaz mı?' diye sordu babam. Rachel Teyze, Nancy'nin kulübesinden sonraki kulübede yaşayan yaşlı bir zenciydi. Beyaz saçları vardı ve bütün gün kapıda pipo içerdi ve artık çalışmıyordu."

"Nancy, daha mutfakta işin bitmedi mi?" diye sordu annem.

"Bulaşıkları yıkaması çok zaman alıyor."

"Bırak Quentin gidip görsün," dedi babam. "Git bak bakalım Quentin, eğer Nancy bulaşıkları bitirmişse evine gidebilir."

Mutfağa gittim. Nancy işini bitirmişti. Tabaklar yerlerine kaldırılmış, ateş sönmüştü. Nancy soğuk sobaya yakın bir iskemlede oturuyordu, başında yine o denizci şapkası vardı, bana baktı.

"Annem işini bitirip bitirmediğini bilmek istiyor," dedim.

"Evet," dedi Nancy ve bana baktı. "İşi bitirdim," dedi ve tekrar bana baktı.

"Ne oluyor? Ne oluyor?" diye sordum.

"Ben hiçbir şey değilim, sadece bir zenciyim ve bu benim hatam değil," dedi Nancy.

Nancy soğuk sobanın yanındaki iskemlede, başında denizci şapkasıyla oturuyordu. Ben tekrar kütüphaneye gittim. Soba ve her şey soğuktu, oysaki mutfak sıcak, kalabalık ve neşeli bir yer olmalıydı. Ne soğuk bir soba. Bütün tabaklar yerli yerinde ve kimse o saatte yemek yemek istemiyor.

"İşini bitirmiş mi?" diye sordu annem.

"Evet efendim," dedim.

"Nancy ne yapıyor?" diye sordu annem.

"Hiçbir şey yapmıyor. İşini bitirmiş," dedim.

"Gidip bakayım," dedi babam.

"Belki de Nancy, Jesus'un gelip kendisini eve götürmesini bekliyordur," dedi Caddy.

"Jesus evi terk etti," dedim. Nancy bir sabah uyandığı zaman, Jesus'un evi terk etmiş olduğunu gördüğünü söylemişti.

"Jesus beni terk etti," dedi Nancy. "Sanırım Memphis'e gitti, bir süre şehir polisini peşinde koşturacak."

"Beladan kurtulduk. Umarım orada kalır," dedi babam.

"Nancy karanlıktan korkar," dedi Jason.

"Sen de," dedi Caddy.

"Hayır ben korkmam," dedi Jason.

"Korkak kedi," dedi Caddy.

"Hayır değilim," dedi Jason.

"Candace usludur," dedi annem. Babam geldi.

"Nancy ile yolun sonuna kadar yürüyeceğim. Nancy, Jesus'un döndüğünü söylüyor," dedi babam.

"Nancy onu görmüş mü?" dedi annem.

"Hayır, başka bir zenci, Jesus'un kasabada olduğuna dair ona haber göndermiş. Hemen dönerim," dedi babam.

"Nancy'yi evine götürmek için beni yalnız bırakıyorsun. Onun emniyeti benimkinden daha mı değerli?" dedi annem.

"Hemen dönerim," dedi babam.

"Bu çocukları korumasız bırakıyorsun, özellikle o zenci etrafta dolaşırken!"

“Ben de geliyorum, bırak geleyim baba,” dedi Caddy.

“Eğer onlarla olma talihsizliğine uğramışsa, ne yapabilirler?” dedi babam.

“Ben de sizinle gelmek istiyorum,” dedi Jason.

“Jason!” dedi annem. Annem babama hitap ediyordu. Babamın adını söyleyiş tarzından bunu anlayabilirdiniz. Durum, sanki babam bütün gün annemin en çok istemediği şeyi yapmak istiyormuş ve bir süre sonra, bunu tekrar yapmak isteyecekmiş ve annem bunu biliyormuş gibiydi. Ben sessizce ayakta duruyordum, çünkü babam ve ben, her ikimiz de biliyorduk ki, eğer annem zamanında söylerse, babam beni annemle bırakacaktı.

Böylece babam bana dönüp bakmadı bile. Çocukların en büyüğüydüm. Dokuz yaşındaydım, Caddy yedi ve Jason beş yaşındaydı.

“Saçma, hemen döneriz,” dedi babam.

Nancy şapkasını giydi. Hepimiz yola çıktık. “Jesus bana her zaman iyi davranmıştır,” dedi Nancy. “Ne zaman iki dolarımız olsa birini bana verirdi.” Yürümeye devam ettik. “Eğer yolun sonuna varırsak, o zaman rahatlayacağım,” dedi Nancy.

Yol her zaman karanlıktı. “Burası, Cadılar Bayramı’nda Jason’un korktuğu yer,” dedi Caddy.

“Ben korkmadım,” dedi Jason.

“Rachel Teyze, Jesus için bir şey yapamaz mı?” diye sordu babam. Rachel Teyze, Nancy’nin kulübesinden sonraki kulübede yaşayan yaşlı bir zenciydi. Beyaz saçları vardı ve bütün gün kapıda pipo içerdi ve artık çalışmıyordu. Kimileri onun Jesus’un annesi olduğunu söylüyordu. Kendisiyse bazen annesi olduğunu bazen de aralarında hiçbir kan bağının olmadığını söylerdi.

“Evet, korktum,” dedi Caddy. “Sen, Frony’den daha korkaksın, hatta T.P.’den bile korkaksın ve hatta zencilerden bile daha korkaksın.”

“Hiç kimse Jesus’a yardım edemez mi? Benim onun içindeki şeytanı uyandırdığımı ve bu şeytanı uyutacak kimsenin olmadığını söylüyor,” dedi Nancy.

“Jesus şimdi yok. Korkacak bir şey de yok. Eğer beyaz adamlara sataşmazsa...” dedi babam.

“Hangi beyaz adamlara sataşmazsa?” dedi Caddy.

“Onlara sataşmak nasıl olur?”

“Jesus hiçbir yere girmedi,” dedi Nancy. “Onun burada olduğunu hissediyorum, o buralarda. Bizim konuştuklarımızı işitiyor, her sözcüğünü. Bir yere saklanmış bekliyor. Onu ağzında jiletle bir kere daha göreceğim. Jilet bir iple boynunda asılı, sırtında ve gömleğinin altında. Ve onu görürsem, hiç şaşırmayacağım,” dedi Nancy.

“Ben korkmadım,” dedi Jason.

“Eğer terbiyeli olsaydın, bundan kurtulmuş olurdun,” dedi babam. “Ama şimdi her şey yolunda. Jesus muhtemelen St. Louis’de şimdi. Muhtemelen orada, belki de bir başka kadınla yaşıyordur ve seni çoktan unutmuştur.”

“Eğer öyle bir şey yaptıysa, bilmesem daha iyi olur,” dedi Nancy. “Eğer orada olursam, karısını her kucaklayışında onun kolunu keserdim. Kafasını kırar, karnını deşer, içini boşaltırdım.”

“Şişt,” dedi babam.

“Kimin karnını deşeceksin Nancy?” diye sordu Caddy.

“Ben korkmadım,” dedi Jason. “Bu yolu baştan sona yalnız başıma yürürüm.”

“Haydi oradan!” dedi Caddy. “Sen o yola ayağını basmaya bile korkardın, eğer biz burada olmasaydık.”

II

Dilsey hâlâ hastaydı, bunun için Nancy'i her gece evine götürdük. Nihayet annem, "Bu daha ne kadar sürecek? Korkmuş bir zenciyi evine götürürken siz, benim bu koskocaman evde yalnız bırakılmam ne zamana kadar sürecek?" dedi.

Nancy için mutfakta yatacak bir yer hazırladık. Sonra bir gece duyduğumuz bir sesle uyandık. Ağlama değildi, şarkı değildi ve ses merdivenlerden geliyordu. Annemin odasında ışık vardı ve babamın holden aşağı doğru arka merdivenlere gittiğini işittik. Caddy ve ben hole çıktık. Döşeme soğuktu, çıplak ayaklarımızın başparmaklarını içeri doğru kıvırdık ve sesi dinledik. Bu ses hem şarkı gibiydi hem de değildi, en azından zencilerin şarkı söylerken çıkardıkları sese benzemiyordu.

Sonra ses kesildi ve babamın arka merdivenlerden indiğini işittik ve biz de merdivenin başına kadar gittik. Sonra ses tekrar başladı, aşağıdan geliyordu, çok yüksek değildi ve merdivenlerin yarısında, Nancy gözlerini duvara dikmiş bizi seyrediyordu. Gözleri kedi gözlerine benziyordu, duvara arkasını dönmüş kocaman bir kedinin gözleri gibi.

Biz merdivenleri inip onun durduğu yere gelince sesini tekrar kesti. Hepimiz, babam elinde tabancasıyla mutfaktan geri gelinceye kadar, orada durduk. Babam ve Nancy aşağı indi ve Nancy'nin minderiyle geri geldiler.

Nancy'nin minderini bizim odamıza serdik. Annemin odasında ışık sönünceye kadar Nancy'nin gözlerini görebiliyorduk. Caddy, "Nancy! Uyuyor musun?" diye fısıldadı.

Nancy bir şeyler mırıldandı. Bu, "oh" ya da "hayır"dı. Hangisi olduğunu bilmiyorum. Bu ses hiç kimsenin sesine benzemiyordu, sanki bir yerden gelmiyordu ve bir yere de gitmiyordu ve Nancy uyuyuncaya kadar devam etti. Sanki Nancy odada yoktu. Merdivenlerde gözlerine öyle dikkatle bakmıştım ki, sanki o gözler gözlerime takılmıştı. Tıpkı güneşe baktıktan sonra gözlerinizi yumduğunuz zaman olduğu gibi. "Jesus." Nancy fısıldadı.

"Jesus."

"O, Jesus muydu?" diye sordu Caddy. "Mutfağa mı girmeye çalıştı?"

"Jesus!" dedi Nancy. "Jeeeeeesus," dedi Nancy. Ses bir kibrit ya da bir kandil gibi sönünceye kadar.

"Öteki Jesus'u kastediyor," dedim.

"Bizi görebiliyor musun? Nancy!" Caddy fısıldadı. "Gözlerimizi de görebiliyor musun?"

"Ben hiçbir şey değilim, sadece bir zenciyim," dedi Nancy. "Tanrı bilir. Tanrı bilir."

"Orada, aşağıda, mutfakta ne gördün?" Caddy fısıldadı.

"Tanrı bilir," dedi Nancy. Gözlerini görebiliyorduk. "Tanrı bilir."

Dilsey iyi oldu ve yemeklerimizi pişirdi. Babam, "Bir iki gün daha yatakta kalabilirdin," dedi ona.

"Ne için?" dedi Dilsey. "Eğer bir iki gün daha yatakta kalsaydım, bu ev yıkılacak, harabe olacaktı. Çek git buradan ve bırak mutfağımı düzene koyayım," dedi.

Dilsey akşam yemeklerini de pişiriyordu. Ve bir gece, hava kararmadan hemen önce, Nancy mutfağa geldi.

"Döndüğünü nasıl biliyordun? Onu görmedin," dedi Dilsey.

"Jesus bir zenci," dedi Jason.

"Onu hissedebiliyorum. Onun oradaki hendekte yattığını hissedebiliyorum," dedi Nancy.

"Bu gece. Bu gece o orada mı?" diye sordu Dilsey.

"Dilsey de bir zenci," dedi Jason.

"Bir şeyler yemeye çalış," dedi Dilsey.

"Canım hiçbir şey istemiyor," dedi Nancy.

"Ben zenci değilim," dedi Jason.

"Biraz kahve iç," dedi Dilsey ve Nancy'ye bir fincan kahve koydu. "Bu gece onun dışarıda, orada olduğunu biliyor musun? Bunun bu gece olduğunu nasıl bilebiliyorsun?" dedi Dilsey.

"Biliyorum. O orada bekliyor. Onunla o kadar uzun bir zaman birlikte yaşadım ki, onun, orada, kendisi bile farkında olmaksızın ne yapmaya hazırlandığını biliyorum," dedi Nancy.

"Biraz kahve iç," dedi Dilsey. Nancy bir yudum kahve aldı ve sonra yudumunu tekrar fincana çıkardı. Dudakları yayılan bir yılanın ağzı gibi pörsüdü, sünger gibiydi. Sanki yudumu fincana geri çıkarırken, dudaklarının rengi de tamamen uçmuştu.

"Ben bir zenci değilim," dedi Jason. "Nancy, sen bir zenci misin?"

"Ben cehennemde doğmuşum çocuğum," dedi Nancy. "Yakında hiçbir şey olacağım. Yakında geldiğim yere döneceğim."

III

Nancy kahveyi içmeye başladı. Fincanı iki eliyle tutup ağzına götürdüğünde, o sesi tekrar çıkarmaya başladı. O sesi kahvenin içine üflüyordu, öyle ki, kahve giysisine ve ellerine dökülmeye başladı. Gözlerini bize dikmiş, dirsekleri dizlerinde, kahve fincanını iki eliyle tutarak ve fincanın üstünden bize bakıp o sesi çıkararak öylece oturuyordu. "Nancy'ye bak," dedi Jason. "Nancy artık bizim için yemek pişiremez. "

"Sen sus!" dedi Dilsey. Nancy iki eliyle tuttuğu fincanı kaldırdı, sanki orada sadece ikisi varmış ve aynı sesi biri çıkarırken, öteki de bize bakıyormuş gibi yapıyordu.

"Niçin Mr. Jason'a polis şefini aratmıyorsun?" dedi Dilsey. Nancy durdu, kahve fincanı uzun kahverengi ellerindeydi. Biraz daha kahve içmeye çalıştı, ama kahve hep dışarı dökülüyordu, ellerine ve elbisesine ve sonra fincanı masaya koydu, Jason onu seyrediyordu.

"Kahveyi yutamıyorum, yutuyorum, ama aşağıya inmiyor," dedi Nancy.

"Sen kulübeye git, Frony sana bir yatak sersin. Ben de hemen geleceğim," dedi Dilsey.

"Hiçbir zenci onu durduramayacak mı?" dedi Nancy.

"Ben zenci değilim, değil mi Dilsey," diye sordu Jason.

"Sanmam," dedi Dilsey ve Nancy'ye baktı. "Hayır, değilsin. Öyleyse ne yapacaksın?"

Nancy bize baktı, gözleri bir an için üstümüze dikildi, sanki korkuyordu ve bize bakacak zaman yoktu, hiç kımıldamıyordu. Üçümüze birden aynı anda bakıyordu. "Sizin odanızda kaldığım geceyi hatırlıyor musunuz?" diye sordu. Ertesi sabah nasıl erken uyandığımızı ve oyun oynadığımızı hatırlattı bize. "Gidin ve annenizden bu gece burada kalmam için izin alın," dedi Nancy. "Yatağa ihtiyacım yok. Beraber biraz daha oynarız."

Caddy anneme sordu, Jason da onun yanındaydı. "Zencilerin yatak odalarımda uyumasını istemiyorum," dedi annem. Jason ağlamaya başladı. Annem, eğer susmazsa üç gün tatlı yiyemeyeceğini söyleyinceye kadar ağladı Jason. Sonra Jason, eğer Dilsey, çikolatalı pasta yaparsa susacağını söyledi. Babam da oradaydı.

"Niçin bu konuda bir şey yapmıyorsun? Polis ne günler için var?" dedi annem babama.

"Nancy, Jesus'tan niçin korkuyor?" dedi Caddy. "Sen babamdan korkuyor musun anne?"

"Polisler ne yapabilirler ki?" dedi babam. "Eğer Nancy onu görmemişse, polis nasıl

"Nancy bize baktı, gözleri bir an için üstümüze dikildi, sanki korkuyordu ve bize bakacak zaman yoktu, hiç kımıldamıyordu. Üçümüze birden, aynı anda bakıyordu. 'Sizin odanızda kaldığım geceyi hatırlıyor musunuz?' diye sordu."

bulabilir?"

"Öyleyse Nancy niçin korkuyor?" dedi annem.

"Nancy onun orada olduğunu ve bu gece de orada olacağını bildiğini söylüyor."

"Yine de vergi ödüyoruz. Bu koskocaman evde ben yapayalnız bekliyorum ve sen zenci kadını evine götürüyorsun."

"Sen de biliyorsun ki, ben dışarıda, elimde bir jiletle beklemiyorum," dedi babam.

"Eğer Dilsey çikolatalı pasta yaparsa susacağım," dedi Jason. Annem hepimizin dışarı çıkmasını söyledi. Babam, Jason'ın çikolatalı pastasının olup olmayacağını bilmediğini ve eğer Jason susmazsa, onun bir dakikaya kadar ne alacağını bildiğini söyledi. Biz tekrar mutfağa gittik ve Nancy'ye annemin ne dediğini söyledik.

"Babam eve gitmeni ve kapıyı kilitlemeni ve sana hiçbir şeyin olmayacağını söyledi," dedi Caddy. "Ama niçin Nancy? Jesus sana kızgın mı?" Nancy kahve fincanını dirseklerinin arasındaki ellerinde tutuyordu. Fincanın içine bakıyordu. "Ne yaptın ki Jesus sana kızdı?" diye sordu Caddy. Nancy fincanı yere düşürdü, fincan kırılmadı ama kahve döküldü. Nancy elinde fincanı hâlâ tutuyormuş gibi oturmaya devam etti. Yeniden o garip sesi çıkarmaya başladı, ama yüksek sesle değil. Şarkı söylüyor muydu, yoksa söylemiyor muydu, belli değildi. Biz onu seyretmeye devam ettik.

"Artık bunu bırak, kendine hâkim ol. Burada bekle. Ben gidip Versh'i getireyim, seninle eve kadar yürüsün," dedi Dilsey ve dışarı çıktı.

Biz Nancy'e bakıyorduk. Omuzları sarsılıyordu, ama o sesi çıkarmaktan vazgeçmişti.

"Jesus sana ne yapacak?" diye sordu Caddy.

"O, buradan gitti."

Nancy bize baktı. "Sizin odanızda kaldığım gece eğlendik, değil mi?" diye sordu.

"Ben eğlenmedim," dedi Jason. "Ben hiç eğlenmedim."

"Sen annemin odasında uyuyordun," dedi Caddy.

"Sen bizimle değildin."

"Haydi benim evime gidelim ve biraz daha eğlenelim," dedi Nancy.

"Annem bizi bırakmaz. Çok geç oldu," dedim.

"Aldırmayın. Ona sabahleyin söyleriz, o buna aldırmaz," dedi Nancy.

"İzin vermez," dedim.

"İzin almayın, onu rahatsız etmeyin," dedi Nancy.

"O bize seninle gidebileceğimizi söylemedi," dedi Caddy.

"Biz ondan izin istemedik," dedim.

"Eğer giderseniz, anneme söylerim," dedi Jason.

"Eğleneceğiz. Aldırmazlar, sadece benim evimde. Sizin için uzun zamandır çalışmaktayım. Buna kızmazlar," dedi Nancy.

"Ben gitmekten korkmuyorum. Korkan, Jason. O, anneme söyler," dedi Caddy.

"Hayır, ben korkmuyorum," dedi Jason.

"Korkuyorsun," dedi Caddy.

"Jason benimle gelmekten korkmaz, değil mi Jason?" diye sordu Nancy.

"Jason anneme söyler," dedi Caddy.

Yol karanlıktı, birlikte otlağın girişinden geçtik. "Bahse girerim ki, kapının arkasından bir şey sıçrasaydı Jason bağırırdı."

"Bağırmazdım," dedi Jason. Hep beraber yoldan aşağı doğru indik. Nancy yüksek sesle konuşuyordu.

"Niçin öyle bağırarak konuşuyorsun Nancy?" dedi Caddy.

"Kim? Ben mi?" diye sordu Nancy. "Şunlara bakın, benim bağıra bağıra konuştuğumu

söylüyorlar!"

"Sanki burada biri varmış gibi konuşuyorsun," dedi Caddy. "Sanki babam da buradaymış gibi konuşuyorsun."

"Kim, ben mi bağırarak konuşuyorum Mr. Jason?" dedi Nancy.

"Nancy, Jason'a 'Mister' dedi," diye konuştu Caddy.

"Bakın, Quentin, Caddy ve Jason nasıl konuşuyorlar," dedi Nancy.

"Biz bağırarak konuşmuyoruz. Babam gibi bağırarak konuşan sensin."

"Şşt, susun Mr. Jason," dedi Nancy.

"Nancy, Jason'a 'Mister' dedi."

"Sus," dedi Nancy. Hendeği aştık ve Nancy başında çamaşır çıkını varken çitteki delikten nasıl eğilerek geçiyorsa, öyle geçtik. Sonra hepimiz, onun evine geldik. Çok hızlı yürümüştük. Nancy kapıyı açtı. Evin kokusu lamba kokusu gibiydi ve Nancy de lambanın fitiline benziyordu, sanki onlar birbirini koklamak için bekliyordu. Nancy lambayı yaktı, kapıyı kapadı ve sürgüledi. Sonra yüksek sesle konuşmayı kesti ve bize bakmayı da bıraktı.

"Ne yapacağız?" diye sordu Caddy.

"Ne yapmak istiyorsunuz?" dedi Nancy.

"Sen eğleneceğimizi söylemiştin."

Nancy'nin evinde bir şey vardı, kokusunu aldığımız bir şey. Nancy ve ev aynı kokuyu taşıyordu. Hatta Jason bile bu kokuyu aldı ve, "Ben burada kalmak istemiyorum," dedi. "Ben eve gitmek istiyorum."

"Eve git öyleyse," dedi Caddy.

"Yalnız gitmek istemiyorum," dedi Jason.

"Hep beraber eğleneceğiz," dedi Nancy.

"Nasıl?" diye sordu Caddy.

Nancy kapının yanında durdu. Bize bakıyordu, sadece onun gözleri bomboştu, sanki onlarla bakmıyordu. "Ne yapmak istiyorsunuz?" diye sordu.

"Bize bir hikâye anlat," dedi Caddy. "Hikâye anlatabilir misin?"

"Evet," dedi Nancy.

"Haydi anlat!" dedi Caddy. Hepimiz Nancy'e baktık. "Sen hiç hikâye bilmiyorsun."

"Evet, evet biliyorum," dedi Nancy.

Geldi ve ocağın yanındaki iskemleye oturdu. Ateş biraz yanıyordu. Nancy, onu canlandırdı ve oda iyice ısındı. Ateşi daha da alevlendirdi ve bize bir hikâye anlattı. Masalı anlatırken gözleri bizi görüyormuş gibiydi, ama sanki sesi kendisinin değildi. Sanki Nancy, bir başka yerde yaşıyormuş gibiydi. Kulübenin dışında bir yerdeydi. Sesi, bedeninin içinden geliyordu; o, başının üstünde balon gibi dengede ve hiç ağırlığı yokmuş gibi duran çamaşır çıkınıyla dikenli tellerin altından eğilerek geçen Nancy'ydi. Ama hepsi bu kadardı. "Ve kraliçe yürüyerek hendeğe geliyordu ve hendekte kötü adam saklanıyordu. Kraliçe hendeğe doğru yürüyordu ve şöyle diyordu, 'Eğer bu hendeği geçebilirsem...' Sonra şöyle diyordu."

"Ne hendeği?" diye sordu Caddy. "Oradaki hendek gibi mi? Niçin bir kraliçe bir hendeğin içine girmek istesin?"

"Evine gitmek için," dedi Nancy, sonra bize baktı.

"Kraliçe evine çabuk gitmek ve kapıyı sürgülemek için o hendeği geçmek zorunda," dedi Nancy.

"Niçin eve gitmek ve kapıyı sürgülemek istiyor?" diye sordu Caddy.

IV

"'Hayır', dedi Nancy. 'Şimdi mısırlar patlar. Dilsey onlara benimle olduğunuzu söyler. Uzun zamandır sizin için çalışıyorum. Onlar, sizin benimle olmanıza kızmaz. Şimdi bekleyin. Bir dakikada mısır patlamaya başlar.'"

Nancy bize baktı, konuşmayı kesti, tekrar bize baktı. Nancy'nin kucağında oturan Jason'ın bacakları pantolonundan dışarıya fırladı ve o, "Bunun iyi bir hikâye olduğunu sanmıyorum. Ben eve gitmek istiyorum," dedi.

"Belki de eve gitsek daha iyi olur," dedi Caddy. Yerden kalktı, "Bahse girerim ki, şu anda bizi arıyorlardır," dedi ve kapıya doğru yürüdü.

"Hayır! Sakın kapıyı açma," dedi Nancy ve hızla ayağa kalkıp Caddy'nin önüne geçti, ancak, kapıya ve tahta sürgüye dokunmadı.

"Niçin?" diye sordu Caddy.

"Lambanın yanına geri gel. Bak nasıl eğleneceğiz. Gitmek zorunda değilsin," dedi Nancy.

"Ama gitmeliyiz," dedi Caddy, "eğer eğlenmeyeceksek." Caddy ve Nancy, ateşin ve lambanın yanına döndü.

"Ben eve gitmek istiyorum ve her şeyi söyleyeceğim," dedi Jason.

"Başka bir hikâye biliyorum," dedi Nancy ve lambaya yakın bir yerde ayağa kalktı, Caddy'ye baktı, tıpkı burnunun üstünde bir sopayı dengede tutuyormuş gibiydi. Öyle ki, Caddy'yi görmek için aşağı doğru bakması gerekiyordu, ama gözleri, burnunun üstünde bir sopayı dengede tutuyormuş gibi bakıyordu.

"Ben dinlemeyeceğim. Döşemede tepineceğim," dedi Jason.

"Ama bu iyi bir hikâye, öncekinden daha iyi," dedi Nancy.

"Ne hakkında?" diye sordu Caddy. Nancy lambanın yanında ayakta duruyordu ve eli lambanın üstündeydi. Uzun ve kahverengi eli, ışığı engelliyordu.

"Elin lamba şişesinin üstünde," dedi Caddy. "Elin yanmıyor mu?"

Nancy lamba şişesinin üstünde duran eline baktı ve elini çekti. Nancy orada Caddy'ye bakarak ve uzun elini sanki öteki elinin bileğine bağlanmış gibi bükerek duruyordu.

"Başka bir şey buldum," dedi Caddy.

"Ben eve gitmek istiyorum," dedi Jason.

"Biraz mısırım var," dedi Nancy ve Caddy'ye, sonra Jason'a ve sonra bana baktı ve, "Biraz mısırım var," dedi tekrar.

"Ben mısır istemiyorum, şekeri tercih ederim," dedi Jason.

Nancy, Jason'a baktı. "Mısır patlatma kabını tutabilir misin?" dedi. Nancy hâlâ o uzun, cansız elini kıvırıp duruyordu.

"Pekâlâ," dedi Jason. "Eğer mısırı ben patlatırsam, biraz daha kalırım. Caddy mısır patlatma kabını tutamaz. Eğer Caddy mısırı patlatırsa, eve gitmek isterim."

Nancy ateşi canlandırdı. "Nancy'ye bakın, ellerini ateşe sokuyor," dedi Caddy. "Sana ne oluyor Nancy?"

"Patlatmak için mısırım var," dedi Nancy ve mısır patlatıcıyı yatağın altından çıkardı. Kap kırıktı, Jason ağlamaya başladı ve, "Şimdi patlamış mısırımız olmayacak," dedi.

"Her neyse, biz zaten eve gitmek zorundayız," dedi Caddy.

"Haydi Quentin!"

"Bekle," dedi Nancy. "Bekle. Tamir edebilirim, onu tamir etmeme yardım etmek istemez misin?"

"Patlamış mısır istemiyorum," dedi Caddy. "Çok geç oldu."

"Yardım et Jason," dedi Nancy. "Bana yardım etmek istemiyor musun?"

"Hayır. Eve gitmek istiyorum," dedi Jason.

“Sus, sus ve bana bak. Onu tamir edebilirim ve Jason onunla mısırları patlatabilir,” dedi Nancy. Bir parça telle mısır patlatıcıyı tamir etti.

“Tel onu tutamaz,” dedi Caddy.

“Evet tutar. Bak ve gör. Mısır patlatmam için bana yardım edin,” dedi Nancy.

Mısırlar da yatağın altındaydı. Mısırları kabın içine döktük ve Nancy kabı ateşte tutmak için bize yardım etti.

“Mısırlar patlamıyor,” dedi Jason. “Ben eve gitmek istiyorum.”

“Bekle! Şimdi patlamaya başlar. Sonra da eğleniriz.” Nancy ateşe yakın oturuyordu. Lambanın fitili öyle yükselmişti ki, is yapmaya başlıyordu.

“Niçin fitili aşağıya çekmiyorsun?” dedim.

“Zararı yok. Temizlerim. Siz bekleyin. Mısırlar şimdi patlamaya başlıyor,” dedi Nancy.

“Patlamaya başlayacağına inanmıyorum,” dedi Caddy. “Eve gitmek için yola çıkmalıyız. Annem ve babam merak eder.”

“Hayır,” dedi Nancy. “Şimdi mısırlar patlar. Dilsey onlara benimle olduğunuzu söyler. Uzun zamandır sizin için çalışıyorum. Onlar, sizin benimle olmanıza kızmaz. Şimdi bekleyin. Bir dakikada mısır patlamaya başlar.”

Sonra Jason’ın gözüne duman kaçtı ve ağlamaya başladı ve mısır patlatıcıyı ateşe düşürdü. Nancy ıslak bir bez aldı ve Jason’un yüzünü sildi, ama Jason susmadı.

“Sus,” dedi Nancy. “Sus.” Ama Jason susmadı. Caddy mısır patlatıcıyı ateşten aldı.

“Hepsi yanmış,” dedi Caddy ve, “biraz daha mısır getirmelisin Nancy,” diye ekledi.

“Mısırın hepsini patlatıcıya mı koydun?” diye sordu Nancy.

“Evet,” dedi Caddy. Nancy, Caddy’ye baktı ve sonra patlatıcıyı eline alıp açtı ve yanmış mısırları önlüğünün içine döktü ve yanmamış olanları ayırmaya başladı. Elleri uzun ve kahverengiydi ve biz onu seyrediyorduk.

“Başka mısırın yok mu?” diye sordu Caddy.

“Yok,” dedi Nancy. “Bak, buradakiler yanmamış. Bütün yapmamız gereken şey –”

“Ben eve gitmek istiyorum,” dedi Jason. “Anneme ve babama söyleyeceğim.”

“Sus,” dedi Caddy. Hepimiz dinledik. Nancy’nin başı, sürgülü kapıya doğru döndü, gözleri lambanın ışığıyla kıpkırmızı oldu. “Birisi geliyor,” dedi Caddy.

Sonra Nancy o garip sesi çıkarmaya tekrar başladı, ama yüksek sesle değil. Ateşin yanında çömelmiş duruyordu, uzun kahverengi elleri dizlerinin arasında cansız bir şekilde sallanıyordu. Aniden yüzü iri ter taneleriyle doldu, damlalar yüzünden aşağıya doğru akıyor ve ter damlası ateşten bir top gibi yuvarlanıyor ve çenesinden aşağıya düşüyordu. “Nancy ağlamıyor,” dedim.

“Ben ağlamıyorum,” dedi Nancy ve gözleri kapandı. “Ben ağlamıyorum. Kim o?”

“Bilmiyorum,” dedi Caddy ve kapıya gidip dışarı baktı. “Artık gitmemiz gerekiyor. İşte babam da geliyor.”

“Ona söyleyeceğim,” dedi Jason. “Siz beni buraya getirdiniz.”

Nancy’nin yüzünden ter su gibi akıyordu hâlâ.

“Dinle. Söyle ona. Ona burada eğlendiğimizi söyle. Ona size sabaha kadar iyi bakacağımı söyle. Ona sizinle gelip döşemenin üstünde uyumak istediğimi söyle. Ona döşeğe ihtiyacım olmadığını söyle. Eğleneceğiz, geçen kez ne kadar çok eğlendiğimizi hatırlayın,” dedi.

“Ben eğlenmedim,” dedi Jason. “Sen beni incittin, gözlerime duman kaçırdın, bunları söyleyeceğim.”

V

Babam içeriye girdi, bize baktı. Nancy yerinden kımıldamadı. “Söyleyin ona,” dedi.

“Caddy bizi buraya getirdi,” dedi Jason. “Ben istemedim.”

Babam ocağa yaklaştı, Nancy başını kaldırıp ona baktı. “Rachel Teyze’ye gidip orada kalamaz mısın?” dedi babam. Nancy elleri dizlerinin arasında babama baktı. “O burada değil,” dedi babam. “Öyle olsa görürdüm. Görünürde bir ruh bile yok.”

“O hendekte,” dedi Nancy. “O, orada hendekte bekliyor.”

“Saçma,” dedi babam ve Nancy’ye baktı. “Onun orada olduğunu biliyor musun?”

“İşaretler gördüm,” dedi Nancy.

“Ne işareti?”

“Gördüm. O, ben içeri girdiğim zaman masanın üstündeydi. Üstünde kanlı etiyle bir domuz kemiğiydi, lambanın yanındaydı. O, dışarıda, orada. Sen bu kapıdan çıkar çıkmaz, ben mahvoldum,” dedi Nancy.

“Nasıl yani?” diye sordu babam.

“Fitneci biri değilim,” dedi Nancy.

“Saçma,” dedi babam.

“O, orada, dışarıda,” dedi Nancy. “Şu anda pencereden bakıyor ve sizin gitmenizi bekliyor. Sonra ben mahvoldum demektir.”

“Saçma,” dedi babam. “Kapını kilitle. Seni Rachel Teyze’nin evine götüreceğim.”

“Bunun bir yararı olmaz,” dedi Nancy. Bu kez babama bakmadı, ama babam ona baktı, onun uzun kahverengi, cansız, hareket eden ellerine baktı.

“Bunu geciktirmek bir işe yaramaz,” dedi Nancy.

“Öyleyse ne yapmak istiyorsun?” diye sordu babam.

“Bilmiyorum,” dedi Nancy. “Hiçbir şey yapamam. Sadece geciktirmek bir işe yaramıyor. Sanırım, bu benim işim. Sanırım, artık benim olmayan bir şeye sahip olmaya uğraşıyorum.”

“Neye sahip olmak?” diye sordu Caddy. “Senin olan ne?”

“Hiçbir şey,” dedi babam. “Hepinizin yatma zamanı.”

“Beni buraya Caddy getirdi,” dedi Jason.

“Haydi Rachel Teyze’ye git,” diye tekrarladı babam.

“Bu işe yaramaz,” dedi Nancy ve ateşin önüne oturdu, dirsekleri dizlerinde, uzun elleri dizlerinin arasında. “Sizin kendi mutfağınız bile işe yaramadıysa, hatta sizin çocuklarınızın odasında döşemenin üstünde uyumam bile işe yaramadıysa, sabahleyin işte buradayım ve kan –” dedi Nancy.

“Sus,” dedi babam. “Kapıyı kilitle, lambayı söndür ve yatağına gir.”

“Karanlıktan korkuyorum. Onun karanlıkta olmasından korkuyorum,” dedi Nancy.

“Burada böylece lambanın ışığında oturacağını mı söylemek istiyorsun?” diye sordu babam.

Sonra Nancy, o acayip sesi çıkarmaya tekrar başladı, ateşin önünde, elleri dizlerinin arasında öylece oturuyordu. “Lanet olsun,” dedi babam. “Haydi çocuklar. Yatma zamanı çoktan geçti.”

“Siz eve gidince ben mahvoldum,” dedi Nancy. Artık daha sakin konuşuyordu. Elleri gibi yüzü de sakin grünüyordu. “Nasıl olsa cenaze paramı Mr. Lovelady’nin yardımıyla biriktirdim,” dedi Nancy. Mr. Lovelady kısa boylu, pis bir adamdı. Cumartesi sabahları kulübe ve mutfak kapılarından zencilerin sigorta paralarını toplardı. Karısıyla otelde yaşardı.

Bir sabah karısı intihar etti. Küçük bir çocukları vardı, küçük bir kız, o ve kızı buradan ayrıldı. Bir iki hafta sonra Mr. Lovelady tek başına geri geldi. Cumartesi sabahları, arka ve ara sokaklarda dolaştığını görürdük.

"Saçma," dedi babam. "Yarın sabah mutfakta göreceğim ilk kişi sen olacaksın."

"Sanırım, ne göreceksen. Onu göreceksin," dedi Nancy. "Ama onun ne olacağını Tanrı bilir."

VI

Onu ateşin önünde otururken bıraktık.

"Gel. Kapıyı sürgüle," dedi babam. Ancak Nancy hiç hareket etmedi. Bize bir daha bakmadı. Orada lamba ile ateşin arasında öylece oturuyordu. Sokakta epeyce ilerledikten sonra, geri bakınca, açık kapıdan onun ateşin önünde oturduğunu görebiliyorduk.

"Ne olacak baba?" diye sordu Caddy.

"Hiçbir şey," dedi babam. Jason babamın sırtındaydı ve boyu hepimizinkinden uzun görünüyordu. Hendeğe girdiğimiz zaman oraya baktım. Her taraf sakindi. Ay ışığı ve gölgelerin birbirine karıştığı yerde pek bir şey göremedim.

"Eğer Jesus burada saklanıyorsa bizi görebilir, değil mi?" diye sordu Caddy.

"O burada değil," dedi babam. "Uzun bir zaman önce buradan ayrıldı."

"Sen beni buraya getirdin," dedi Jason yukarıdan. Gökyüzüne bakınca, babamın iki tane başı varmış gibi görünüyordu, bir tane küçük, bir tane de büyük.

"Ben gelmek istemiyordum," dedi Jason.

Hendekten çıktık. Nancy'nin evini hâlâ görebiliyorduk, açık kapıyı da, ama artık Nancy ateşin önünde oturmuyordu, çünkü yorulmuştu. "Artık yoruldum," diyordu. "Ben sadece bir zenciyim ve bu benim hatam değil."

Ama Nancy'nin sesini işitebiliyorduk. Tam hendekten çıkmıştık ki, şarkı olup olmadığı belli olmayan o garip sesi yine çıkarmaya başlamıştı. "Baba, artık çamaşırlarımızı kim yıkayacak?" diye sordum.

"Ben bir zenci değilim," dedi Jason babamın tepesinden.

"Sen daha kötüsün," dedi Caddy. "Sen fitnecisin. Eğer şimdi yerden bir şey sıçrasa, sen bir zenciden daha çok korkardın."

"Korkmazdım!" dedi Jason.

"Ağlardın," dedi Caddy.

"Ağlamazdım," dedi Jason.

"Korkak kedi," dedi Caddy.

"Candace!" dedi babam. N

İngilizceden çeviren **Sevim Kantarcıoğlu**

"'O, orada, dışarıda' dedi, Nancy. 'O, şu anda o pencereden bakıyor ve sizin gitmenizi bekliyor. Sonra ben mahvoldum, demektir.'"

Neval El Saddavi

Modern Bir Aşk Mektubu

Dostum, sana bu mektubu belki beni anlarsın ya da belki ben kendimi anlarım diye yazıyorum. Bu girişimim sonuçsuz kalabilir; zaten kim kendini ya da başkasını anlayabilir ki? Kim kırabilir kabuğunu? Kırmak için girişimde bulunmak kabuğun kırılmamış olduğunu gösterir yalnızca; yani anlamaya çalışmak anlamamış olma duygusunu çoğaltmaktan başka bir işe yaramaz. Yine de deniyorum bunu. Kesinlikle biliyorum ki bu işe kalkışmam boşuna bir çaba, ama denemekten alıkoymuyor beni, tıpkı ölümün kaçınılmaz olduğunu bilerek yaşamımı sürdürmekten vazgeçmemem gibi.

İlişkimizde aşk sözcüğünü hiç kullanmadığımızdan bu mektubu bir aşk mektubu diye adlandırmamı şaşkınlıkla karşılayabilirsin, belki de karşılamazsın. Başka sözcükler de kullanabiliriz, sevgi, arkadaşlık ya da saygı gibi. Ama bu sözcükler anlamsız ve belirsiz kalmaktan öteye geçmez. İlişkimizi tanımlamak için bir zamanlar kullandığımız 'sevgi' sözcüğünün anlamı nedir ki? Hiçbir anlamı yok. Ne aşk demek ne de aşktan yoksunluk; yalnızca ikisinin ortasında oturan bir duygu; birinin sevdiği ve sevmediği, öfkeli olduğu ve olmadığı, nefret ettiği ve etmediği, konuştuğu ve sustuğu zaman olduğu gibi bir şeyle hiçbir şey arasında kalan ortada bir durum; ip her zaman ortada. Her şeyde böyle ılımlı bir tutum sergilenmesini psikologlar övgüyle karşılayıp adına bellek sağlığı diyorlar. Bu tür sağlık onlara göre her şeyde, zekâ gösterisinde, görev sevgisinde, aşkta, nefrette, tutkuda ve dürüstlükte ılımlı olmak anlamına geliyor.

Ve dürüstlük ılımlılık tanımadığından psikologlardan bellek sağlığı ödülü kazanması için kişi bir kerteye dek yalan söyleyebilmeli. Ve dürüstlük gibi aşk da ılımlılık tanımadığından 'sevgi' sözcüğü bir ilişkide hiçbir anlam taşımıyor.

Aramızdaki ilişki nedir? Nasıl gelişti? Bir başlangıç ânı var mıydı? Başka bir deyişle, ilk karşılaşmamızda mı başladı, yoksa sonuncusunda mı, ya da bunların ortasında mı? Şimdi ilk karşılaşmamızda yüz hatlarının bende nasıl bir izlenim bıraktığını anımsamak için belleğimi yoklamaya çalışıyorum. Bu girişimim olanaksız geliyor bana, tıpkı kendi yüzümü aynada ilk kez gördüğüm ânı anımsamaya çalışmak gibi bir şey. Annemin ya da babamın yüzünü anımsamaya benziyor. Öyle yüz hatları vardır ki, onları ilk kez gördüğümüzde uzun süredir tanıdıkmış gibi gelir bize, sanki bizim bir parçamızmış gibi, hiç yabancı değilmiş gibi. Beni ilk gördüğün ânı anımsıyor musun? Ne zamandı? Senin işyerinde miydi? Benim işyerimde miydi? Senin evinde miydi, benimkinde mi, yoksa açık alanda mı ya da aydınların her zaman bir araya geldikleri toplantılardan birinde mi? Şu, gülümserken de

Neval El Saddavi (1930) uluslararası düzeyde tanınan Mısırlı feminist ve aydın. ABD üniversitelerinde eğitim gördü, ders verdi ve fahri doktora unvanları aldı. Kahire'de ve ülkenin kırsal kesimlerinde doktor ve psikiyatrist olarak görev yaptı, roman ve öyküler yazdı. Yapıtlarının çoğu, kadının Arap toplumundaki geleneksel konumuyla çatıştığından işten atıldı, hatta hapse girdi.
2004 yılında Mısır Cumhurbaşkanlığına aday oldu.

somurturken de gerilen yüzler, konuşurken de susarken de şişkinleşen yanaklar, nefes alıp verirken gevşeyen karın kasları, hep yukarı doğru yönelip sabitleşen bakışlar, o yukarısı her neyse, kırmızı mı yanıyor orada, yeşil mi, değerli bir şey mi o, ucuz mu?

Gözlerine baktığımda senin bu sınıfa ait olmadığını hissediyorum. Gözlerinde olayları ve nesneleri olduklarından daha değişik ve daha az çelişkili kılan farklı bir ifade seziyorum. Gülümsemen de, somurtman da içten. Yüz hatların yüzündeki kaslarla birlikte doğal bir devinim içinde. Sözünü ettiğim ifadeyi ne görüyor ne de hissediyorum, ama var olduğunu biliyorum, tıpkı zamanın akışını, yerkürenin ya da bir uçağın hareket ettiğini bildiğim gibi, yani içinde olduğum halde o deviniyi hissetmediğim, ama var olduğunu bildiğim bir şey gibi.

"Yakınlık uğruna uzaklık, birliktelik uğruna ayrılık. İşte benim ikilemim. Ayrı biri olmak istiyorum, ama aynı anda başkalarının ayrılmaz bir parçası olmak."

Bazen o ifade ben uyurken, sokakta yürürken, bir yerde otururken, araba kullanırken ya da kendimi işe kaptırmışken canlanıyor gözümün önünde. Garip bir biçimde üstümde baskı kurarak orada kalıyor, ivediliğinin nedenini anlamamı istercesine ona bakmam gerektiğini hissettiriyor. Önce nazikçe itiyorum onu, sonra sertçe, daha sonra da çılgınlığa benzer bir öfkeyle. Bir keresinde beni öylesine ısrarlı bir biçimde rahatsız etti ki, bunun aslında bir yalnızlık duygusu olup olmadığı konusunda sorguladım kendimi. Evim kalabalıktır, işyerim de öyle, Kahire kalabalıktır. Ama her kalabalık kentte olduğu gibi kalabalığı ve yalnızlığı aynı anda yaşarız. Bir kişi ile öteki arasında yakın bedensel temas olmasına karşın kalın bir duvar vardır ve kişiler toplumsal konumlarında yükseldikçe bu duvar da yükselir. Ve gece kent uykuya daldığında bir öksüz gibi çevreme bakınırım ben. Adres defterimi açıp alfabetik düzende sıralanan adlar ve telefon numaraları arasında gezinirim, ama yalnızlığı giderebilecek hiçbir ad yoktur o küçük sayfalarda. Önümde sere serpe uzanan bu kent erkeklerden yoksun, yine de erkeklerle doludur. Bunların hiçbiri yalnız bir kadınla buluştuğunda onun üstüne atılmayı düşünmeden edemez. Dünyamızda yaşam erkekler üstüne kuruludur; bu yaşamda hiçbir şey beni ne eğlendiren ne de hoşnut eden o tür eğlence dışında bir kadına zevk veremez. O tür eğlence, yaşamı çirkin yönüyle, erkeği de temel güdüsüyle gösterir yalnızca.

Zaman zaman telefonum çalıyor ve zaman zaman bir erkeğin davetini kabul ediyorum. Bunu gerçeğe erişmek ve yaşam ile insanlar hakkında bir şeyler öğrenmek istediğimden yapıyorum. Yalnızlığı kovmak için bir girişim de denebilir buna. Benliğimin içinde yaşamanın olanaksızlığını görebiliyorum, insanlara boşvererek yaşamanın olanaksızlığını anladığım gibi. Yalnız kendim için yazsaydım kendi sözcüklerimin içinde boğulurdum; yalnız kendi kendime konuşsaydım sesim aksar, iyi çıkmazdı. Sürekli kendi yüzüme baksaydım aklımı yitirirdim.

Yine de insanlardan kaçıyorum. Onlardan uzak durmak hoşuma gidiyor. Ama onların aklında kalmak için yapıyorum bunu. Yakınlık uğruna uzaklık, birliktelik uğruna ayrılık. İşte benim ikilemim. Ayrı biri olmak istiyorum, ama aynı anda başkalarının ayrılmaz bir parçası olmak. Bu çelişki yiyip bitiriyor, iki parçaya bölüyor beni; biri başkalarından uzakta, içimde, öbürü benim dışımda, başkalarının yüreğinde. Parçanın biri sakin ve hareketsiz, ötekinin hareketini gözlüyor. Ötekini gözleyen ben miyim, yoksa beni gözleyen o öteki mi? Hangimiz zaman ve uzam içinde hareketsiz, hangimiz zaman içinde ve ayak bastığımız bu toprak üstünde hareket ediyor?

Beni davet eden erkek önümde suskun oturup benden yatağı çağrıştıracak bir hareket ya da bakış yakalamak için ara sıra bana bakarken bu soruların yanıtları aklımı kurcalıyor. Bende hiçbir şey bulamayınca şaşırıyor adam. Belki de benim çağımıza özgü ruh karmaşalarından birine kapıldığımı ya da hâlâ tecavüzden ve şiddetten hoşlanan bir mağara kadını olduğumu düşünüyor.

İntihar düşüncesi gibi tecavüze uğrama düşüncesinin de bana az da olsa çekici geldiğini, kökleri ve bıraktığı izleriyle ne denli boğuşsam da bunun anımsama sınırımı aşan çok eski zamanlardan bu yana belleğimde yer tuttuğunu yadsıyamam. Ama intihar etmiyorum, ayrıca hiç kimse bana tecavüz edemez. Yaşamım ne denli güç olsa da, tıkanır hale gelsem de intihar etmiyorum. Bir erkek beni ne denli arzu ederse etsin üzerimde üstünlük kuramaz. Senin bir keresinde söylediğin gibi bu, benim erkekleri öldüreceğim ya da hadım edeceğim anlamına gelmiyor. Ama her zaman yapabileceğim bir şey var: Bir erkeğin gözlerinin içine dimdik bakabilir ve dudaklarının ya da parmaklarının titrediğini görebilirim. Bir iki dakikadan fazla sürmez bu, ama her zaman onun istem gücünü benimkinden yana çevirdiğimi görmeme yeter. Onun kas gücü, hatta dünyadaki bütün erkeklerin kas gücü benim elimin kaslarını onun elinin altında pes ettiremez.

Yine bir keresinde benim güçlü bir kadın olduğumu söylemiştin. Gerçek şu ki, her zaman güçlü değilim. Bazen elimin pes etmesine göz yumuyorum. Bazen kendimi azgın bir dalganın sarmalındaki bir benek ya da yazgı denli yırtıcı dev bir yaratığın pençesinde yitmişim gibi hissediyor, o anda kendi istemim ya da seçimimle hiçbir şey yapamayacak, artık, gerçeğe ve gerçekliğe tutunamayacak bir durumda buluyorum kendimi. Düş görüp görmediğimi de sormuştun. Aslında çoğu zaman ben düşlerimde yaşıyorum, çünkü onlar arasında seçim yapabiliyor ve değiştirebiliyorum onları; oysa bana seçme şansı tanımadan beni değiştiren şey gerçeklik. Ben gerçekliği düşlerimde kök salmadığı sürece gerçek olarak görmüyorum artık. Sana itiraf etmem gerek, bilinçaltım bilinçli belleğimden daha güçlü ve ben çoğu zaman ona boyun eğiyorum.

Düşlerimden birinde seni görmüştüm. Gerçekte hiçbir zaman olmayacak bir şeydi bu. Senle ben dünyadan uzak bir yerdeydik, çevremizde kimsecikler yoktu. Ben senin yanında oturuyordum. İçimde, derinlerde bir yerde çılgınca bir devinim vardı, ama görünüşte sakindim. Bir tür hüzünlü ve gizemli bir mutluluk, bedensel bir nabız atışı, yoğun bir sevinç ve güçlü bir arzuydu duyumsadıklarım; hele sözünü ettiğim arzu öylesine güçlüydü ki arzunun ötesine geçiyordu. Tam olarak ne istediğimi bilmiyordum. Gözlerinin sonsuza dek benim üstümde olmasını mı? Kollarını açıp beni kucaklaman ve beni sonsuza dek içinde saklamanı mı? Uyanmıştım, ama sen hâlâ yanımda, olduğun yerde duruyordun. Senden kurtulmak için gözlerimi kapattım, ama gitmedin, yine hâlâ düşümde olduğun yerdeydin. Yakınımdaydın ama ne bana dokunuyor ne de gidiyordun. Neden? Neden ayrılmıyordun başımdan? Aramızda zorunlu bir bağ mı var? Seni zorlayan biri mi var, ya da beni? Hiç kimse yok, bunu biliyorum. Yine de sana gelişimin benim seçimime ya da istemime bağlı olduğunu ya da ilişkimizin benim için ciğerlerime giren çıkan hava ya da damarlarımda akan kan denli yaşamsal bir şey olmadığını söyleyemem.

Seninle olan ilişkimin bu istem dışı yanı içimde isyan yaratıyor, çünkü özgürlüğüme değer veriyorum. Sana karşı isyanımın nedeni bu. Arada bir seni bir daha görmeyeceğimi söylüyorum. Bazen de yaptığın yanlışları ya da dil sürçmelerini biriktirip öteki erkekleri suçladığım şeylerle seni de suçlayabiliyorum. Ama sonu hep boşa çıkan bir isyan bu. Bazen kendi benliğime karşı olan isyanıma benziyor bazen de bedenimi pencereden atıp kendimden sonsuza dek kurtulmak istememe neden oluyor. Sonuç hep aynı. Bedenim yerinde kalıyor. Sen de gözlerimin önündeki yerinde kalıyorsun, bana yakın, ama dokunmaksızın. Neden? Neden hiç dokunmuyorsun bana? Yoksa yalnızca bir görüntü müsün, bir hayalet mi? Gerçekte var mısın?

Bazen beni evinin kapısından uğurlarken sanki elime bir an için dokunuyorsun ya da kolunu belime doluyorsun gibi bir duyguya kapılıyorum; hafifçe konup kaçan bir dokunuş bu, anlık, gelmesiyle gitmesi bir oluyor. Belki bir dokunuş bile değil, çünkü senin elinle

benim bedenim arasında her zaman bir uzaklık olmuştur; bir saç teli kalınlığında, ama her zaman bizi ayrı tutmak ve yaşadığım gerçeklik ânının yok olması için yeterli. Tekrar sorguluyorum kendimi, gerçek miydi, düş müydü diye. Neden bu uzaklık her zaman yerini koruyor? Aramızda bir tür korku mu var? Korkacak bir şey var mı aslında?

Bir keresinde düşümü kovmak istedim. Amacım uzanıp gerçekliğe dokunmaktı. Seni evime çağırdım. Hangi gündü anımsıyor musun? Sesinde olağanın dışında bir şaşkınlık titreşimi vardı; duraksama, korku ya da belirsizlikten de olabilirdi bu. Gelmedin. Nedenini sormadım. Benim gibi senin de gerçeklik ve kuşku arasında bocaladığını biliyordum.

Kuşkuyu kovacak bir şey var mı? Herhangi bir şeyin kanıtı var mı? Seninle benim aramda tutunup sarılabileceğim, kesin olan hiçbir şey yok, ne uygun bir sözcük, ne ortak bir dil, ne bir hareket ne de bir dokunuş; herhangi bir şeyi doğrulayacak hiçbir şey yok aramızda. Ama emin olduğum bir şey var (ki bu da kanıtlanamaz): Ben senin için ne tür duygular besliyorsam sen de benim için aynılarına sahipsin, aynı ölçüde, aynı nitelikte ve aynı zamanda. Yanılıyor muyum? Belki evet belki de hayır.

İşte ben böyleyim dostum. Sana yaklaşıyorum ve hemen geri çekiliyorum. Bir görünüp bir kayboluyorum. Öne bir adım atıyorum, sonra geriye. Yüzleşmeye karar veriyorum, sonra kaçıyorum. Günbegün, aybeay, yirmi ay ya da daha fazla. Geçen günlerin yaşamımızı kısalttığını, geçen her bir günün geri gelmeyeceğini, olanaksız olanı ya da mutlağı aramakla yaşamımı boşa harcadığımı, doyurucu çözümler bulmak için Allah'tan başkasına güvenmemem gerektiğini söylemiştin. Bir gün gözlerimi büyük bir güneş gözlüğüyle gizlerken gözlüğümü çıkarmamı istemiştin benden, ben de çıkarmıştım. Sen gözlerime baktığında ben o anda az daha senin yaşamımdaki tek kesinlik ve gerçek olduğunu itiraf edecektim sana. Ama o sırada bir şey oldu, telefon ya da kapı zili çaldı ya da çocuklarından biri odaya girdi ya da bakışlarının yönünü değiştirdin ya da başını oynattın. Bilerek ya da bilmeyerek saate bakmıştın gibi geldi bana. Bir saniye bile sürmedi bu durum, ama gerçeklik duygusunu dengeleyen ince saç telini kopartmaya yetti.

Bir de yaşamdan kaçtığımı söylemiştin bana. Sevmekten yana özürlü olduğumu, yaşıma özgü bir hastalığa yakalandığımı ve bu nedenle ilaç tedavisine gereksinim duyduğumu eklemiştin sözlerine. Bunları duyduğumda hem şaşırmış hem de hüzünlenmiş, aynı anda aksini de yaşamıştım bu duyguların. Hastalık duygusuna kapılarak yirminci yüzyılın haplarını yutmanın eşiğindeydim. Bütün aydınlar gibi benim de neden ilaç kullanmadığımı sormuştun, hem de birkaç kez. Ama dostum, ben ne bu çağa ait biriyim ne de o aydınlardan biri. Onlar gazete okuyor, ben okumuyorum. Onlar gazetelere göz atarken gözlerimin kapanmasını ve birbirlerine haber okurlarken kulaklarımın kapanmasını engelleyemiyorum. Caddede yürürken insanların yüzlerini görmüyorum, insanlar beni kör ve sağır sanıyor. Ama dostum, ben ne kör ne de sağırım. Önümden geçen her yüzü görür, yeryüzünde yazılı her harfi okur ve her sesi, hatta karıncanın yürüyüşünü ya da bir çocuğun göğsünde atan öksüz bir yüreği bile duyarım. Böyle konuşmamı saçma mı buluyorsun? Gerçekten görmediğimi mi sanıyorsun? Bir gün yürürken Tahrir Caddesi'nde seni görmüştüm. Araban öteki arabalar gibi hızla yol alıyordu. Yüzün öteki bütün yüzler gibi yorgundu; gözlerinde öteki bütün gözlerde olan hüzünden vardı. Ortalık kalabalıktı, bedenler birbiriyle sürtüşüyor, arabalar da birbirlerinin üstüne çıkıyor gibiydi. Hava durgun ve yapış yapıştı. Herkes bir ter denizinde boğulurcasına nefes nefese soluyor, kurtulmak için imdat çağrısında bulunuyordu sanki. Ama hiç kimse ötekini görmüyor, işitmiyor, kurtarmaya çalışmıyordu.

Seni arabanda gördüğümde arabanın hız yapmasına karşın bir an için yüz hatlarını incelemeyi başardım. Yüz hatların sana ait değildi, gözlerinin senin gözlerin olmadığı gibi. Gördüğüm sen miydin, bir başkası mı? Hemen başımı çevirdim. Araban kalabalıkta gözden

yiterken plakasını seçebildim. Bir an durup düşündüm. Nereden gelip nereye gidiyordun, neden hızlı gidiyordun? İşyerinden geldiğini ve evine ya da bir randevuya gittiğini biliyordum. Randevun önemli ya da önemsiz, hasta ya da sağlıklı biriyle olabilirdi. Bütün bunları biliyor, yine de hiçbir şey bilmiyormuşum gibi orada öylece durup şaşkınlık içinde çevreme bakıp duruyordum.

Yürüyüşümü sürdürdüm. Başım ve yüreğim soğuk soğuk tırmanan bir çöküntüyle ağırlaşmış, yanıtsız bir soruyla yüz yüze kalmıştım: Nedendi bütün bunlar? Ne içindi? Para için mi? Güç kazanma uğraşı, yoksa ün arayışı için mi? İyi de sen bütün bunlardan önemli ölçüde payını almıştın zaten. Ne peki? Aşk olabilir mi? Ama aşk insanın yüzünü yorgun ve gözlerini hüzünlü yapar mı?

Bu kentten tiksindiğimi hissettim, bu yüzlerden, bu gözlerden, saatin akrep ve yelkovanından, her şeyden. Tiksinti duygum o denli yoğundu ki gözlerimi, kulaklarımı ve bedenimdeki bütün gözenekleri kapatmaya çalıştım. Olabildiğince hızlı koşup her şeyden kaçmak için şiddetli bir istek uyandı içimde, kendimi ölümün sınırına dek dünyadan ayırmak için şiddetli bir istek.

Ama istemediğim bir şey vardı: Senin yüzünü kalabalıkta yitirmek, yani zaman içinde gözlerimin önünde yitip gitmen. Biliyor musun dostum, senden hiçbir şey istemiyorum. Yiyiyorum, içiyorum, uyuyorum, birileriyle yatıyorum ve senin kullandığın gibi araba kullanıyorum. Ama seni bu kalabalıkta yitirmek istemiyorum. Sensiz yaşam siyah beyaz bir film gibi olur. Ama seninle her şey değişir. Renkler geri gelir, ışıl ışıl olur her şey.

Şu an elini elimde tutabilmek, bütün yaşamımın senin yüzüne dokunan duyarlı parmaklara dönüşmesini, tüm bedenimin milyonlarca minik parmağa bölünüp gözlerindeki yorgunluğu silmesini isterdim. Bütün bunlardan sonra hâlâ sevme özürlü olmakla suçlayabilir misin beni? Anlama özürlü ve doğal zekâ yoksunu olduğumu tekrar söyleyebilir misin bana? Şimdi beni biraz anlayabiliyor musun? Ve ben seni biraz anlayabiliyor muyum? Umarım anlıyorum. Öyle olmalı! N

İngilizceden çeviren **Haluk Erdemol**

Kadri Öztopçu

Hayret Bi'şey

"Tütün iyi gelir," dedi karım, "kesilir şimdi. Daha önce akıl etseydin..."

"Sanmam," dedim. "Biraz derin galiba. Dikiş attırmak gerekecek."

Mutfak masasının kenarını gösterdi, "Kolunu şuraya daya," dedi bıkkın bir sesle. "Dikişlik bir şey yok. Biraz da yukarı kaldır ki kan aşağı çekilsin."

Söylediği gibi yaptım. Avucumdan bileğime, oradan da dirseğime sızan kanı peçeteyle sildim.

"Sıkma avucunu. Parmaklarını da kıpraştırıp durma."

"Peki."

Ayaktaydı. Tepemde dikiliyor.

"Otursana," dedim.

Karşımdaki sandelyeyi çekip oturdu. Kırmızı bluzunun üstten iki düğmesini açtı, göğüsleri yarıya kadar ortaya çıktı: Diri ve güzeldiler. Hâlâ kışkırtıcı.

"Çok sıcak," dedi, "bunaldım."

Sırıttım. "Soyunsaydın," dedim.

Ters ters baktı, "N'olacak," dedi, "soyununca?"

Bir şey olacağı yoktu. Sustum.

Paketten hırsla bir sigara aldı, yaktı. Gözlerini elime dikti, bir zaman dalgın dalgın baktı. Derin, fasılasız nefeslerle yarıladı sigarasını.

İçmiyor, yiyor diye geçirdim içimden, öfkesi burnunda, niyeyse.

"Örtü kirlenecek," diye homurdandı nice sonra, birden aklına gelmiş gibi. Sigarayı küllüğe bastırdı, kalktı, dolabı bir çalım açtı. Çıkardığı çorba kâsesini gözüme soktu:

"Şuna damlasın bari."

"Kâseye mi?"

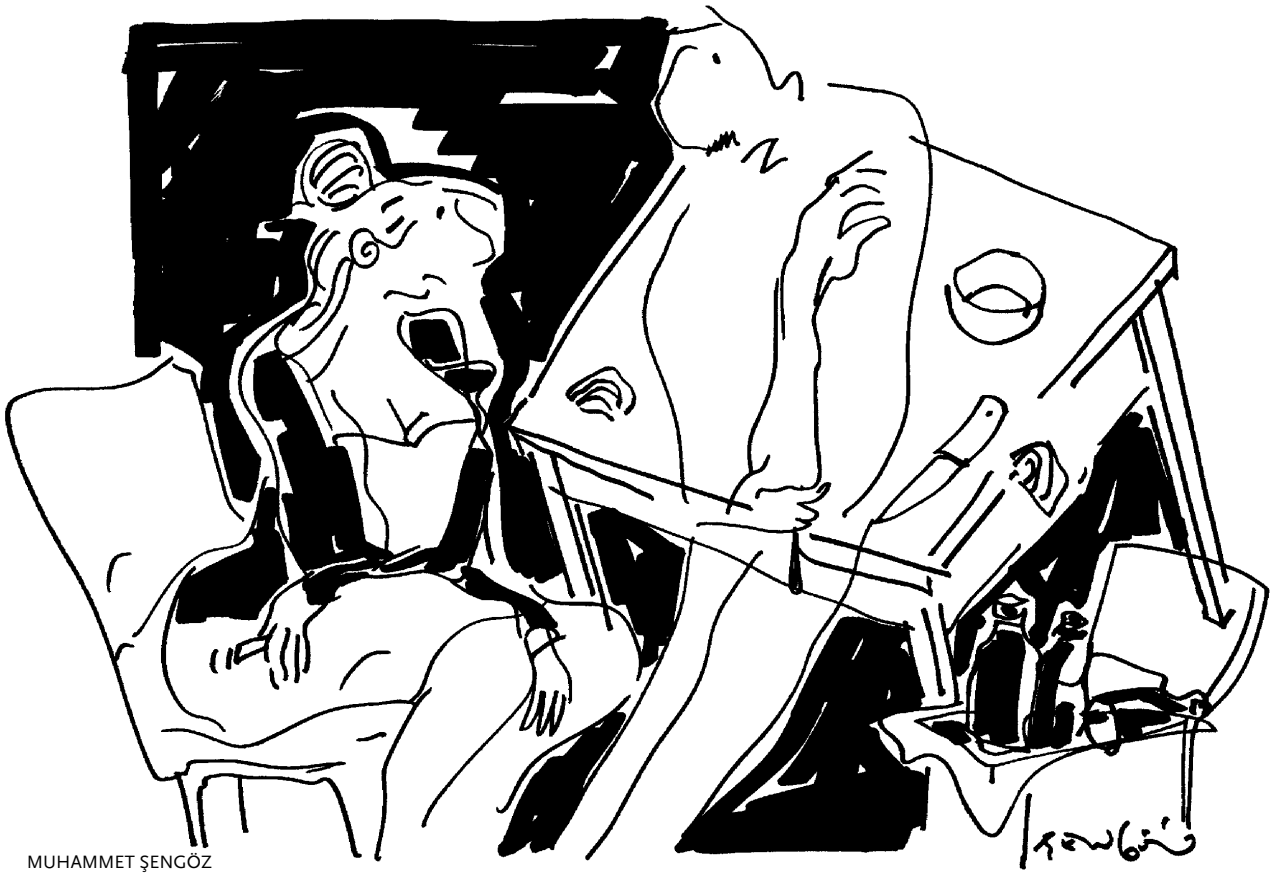
"Biz ne dedik."

Kâseyi elimin altına koyarken, "Dikiş attırmak gerekecek, mümkünü yok," dedim. "Sen beni..."

Tuhaf bir ses çıkardı, sustu.

Ben de sustum. Pencereden dışarıyı seyrettim. Gökyüzü masmaviydi. Küçücük bir bulut rüzgârın önünde bembeyaz sürükleniyordu. İmrendim.

"Ne yaptın bütün gün? Bu sıcakta?"

MUHAMMET ŞENGÖZ

Sabahın köründe çıkmıştı evden.

“Hiç,” dedi, “ne yapacağım. Biraz hava aldım güya. Bütün hafta it gibi çalışınca insan... eh, o kadarcık da olsun ha?”

Alttan aldım:

“Sordum sadece,” dedim. “Bunaldım deyince...”

“Madem merak ediyorsun... Vitrin filan baktım, anneme uğradım, lafladık.”

“Nasıl?”

“Ne nasıl?”

“Annen. Yani...”

“Nasıl olacak, her zamanki gibi. Ağrıları azmış gene. Yarın bana gelin, dedi, pazar ya, kahvaltı edelim istiyor birlikte. Haklı tabii. Kırk yılda bir. Haklı da... Seni evden çıkarmak... Hele anneme gitmek için. Bakalım, dedim ben de. Bir şey demedi. Anlamıştır... Sen beni dinliyor musun?”

Dinliyor muydum?

“Tabii,” dedim, “dinlemez miyim.”

Elim hâlâ kanıyordu – aklımın yarısı orda. Kâsenin dibi renk değiştiriyordu kandan. İçim bulandı.

“Sen ne yaptın koca gün, elini kesmekten başka?”

Çalıyı dolanmak en iyisiydi. Sakince yanıtladım.

“Senden sonra biraz daha uyudum. Kapı çalınca uyandım.”

“Kimmiş?”

“Yönetici. Aidatı geciktirmişiz. Bir yığın laf etti hıyar.”

Karşımdaki sandelyeyi çekip oturdu. Kırmızı bluzunun üstten iki düğmesini açtı, göğüsleri yarıya kadar ortaya çıktı: Diri ve güzeldiler.

"Ee-e?"

"Öderiz, dedim. Kaçmıyoruz ya. Homurdana homurdana gitti, def olup."

"Öderiz tabii," dedi kinayeli kinayeli. "De, nasıl ödemeyi düşünüyoruz acaba?"

Anlamazdan geldim:

"Sonra işte, ne bileyim, kahvaltı ettim, kitap filan okudum biraz... Televizyona baktım. Sonra da..." Elimi işaret ettim.

"Nasıl becerdin?"

Nihayet sormayı akıl etmişti. Yarısı doğranmış soğanı gösterdim tezgâhın ucundaki. "Doğrarken," dedim. "Salata yapacaktım aklım sıra."

Alaylı alaylı gülümsedi, "Aklın sıra salata..." dedi, derin bir iç çekip sustu. Suskunluğu uzun sürmedi ama.

"İnsan hiç olmazsa şu kirlileri çalkalayıp makineye kor. Leş gibi de kokmuş mutfak... Bütün gün..."

Tezgâhın üstü bulaşık doluydu. Dünden kalma. Belki önceki günden de...

"Unutmuşum..." dedim suçlu, silik bir sesle.

Boka bakar gibi baktı yüzüme: "Unutmuş!"

Bulutu seyrettim. Rüzgârın önünde şekilden şekile giriyordu. Canım sıkıldı.

İkinci sigarasını yaktı, derin bir nefes çekti yine, dumanını yüzüme üfledi. Kalkıp anlamsız iki tur attı daracık mutfakta, buzdolabının kapağını açtı, içine baktı boş gözlerle, içi de boştu zaten dolabın, hızla kapadı. Kapağın yarattığı hava akımından mıdır nedir, ürperdim. Salona gitti, birkaç tur da orada attı, parkenin gıcırtısından anladım, bir zaman sesi soluğu çıkmadı sonra – ne yaptıysa.

Canım bira çekti, saçmalama dedim, tuttum kendimi. Bulutu seyrettim. Maymuna benziyordu.

Dönüp geldiğinde karım, saçlarını tepesinde toplamıştı; yüzüme bile bakmadan bulaşıkları çalkalamaya koyuldu.

Kan damlamayı sürdürüyordu. Baktım, kâsenin dibi göllenmiş. Başım dönüyordu. Ürktüm.

"Bu böyle olmayacak," dedim, "dikiş attırmalı. Eczanede yapamazlar değil mi bu işi? Bence..."

"Kedi kıçını görmüş ah ne büyük yaram var demiş," dedi tıslar gibi. Bulaşıkla boğuşmayı bıraktı, gelip sigara paketine uzandı, iki sigara çekti içinden. Filtrelerini kopardı, küllüğe attı. Sigaraların karnını yarıp tütünü avucuna boşalttı, burnumun ucuna kadar uzattı sonra:

"Biraz daha koy," dedi, "oncacık tütün ne desin o kesiğe."

"Bu da yetmeyecek," dedim tütünü kesiğin üstüne bastırırken. "En iyisi..."

"Yetmez tabii. Kan değil ki damarlarında akan. Alkol."

"Yok, deve," dedim kendimi tutamayıp.

"Deveymiş. Ne kadar zıkkımlandın bugün? Bu saate kadar?"

"İki bira," dedim, "alt tarafı."

"Külahıma anlat sen onu. Alt tarafı iki biraymış. Beş altı şişeyi devirmediysen kafamı keserim."

Bir yandan da çöp kutusuna seğirtti, kapağını açtı, saydı:

"Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi. Yuh. Yedi şişe. Malımı bilmez miyim. Yedi şişe bira. İnsaf. Kendine acımıyorsun, bari verdiğin paraya acı. Sokaktan mı topluyorum ben parayı. Bir yığın zibidinin ağız kokusunu çekiyorum haftanın beş günü, üç kuruş için. Haberin var mı senin. Ha? Var mı? Sonra da beyimiz..."

Sesi gitgide yükseliyordu. Onun sesi yükseldikçe başımın dönmesi daha da artıyordu. Gözlerimin önünden siyah noktacıklar uçuşmaya başlamıştı. Kâseye baktım – bakmaz olaydım. Kendi kanım bile olsa, iğrençti. Bir öğürtü gelip boğazıma tıkandı, yutkunup derin bir nefes aldım.

Aldığım derin nefesi yanlış yorumladı, "Konuş konuş," dedi öfkeyle. "Öyle derin nefesler alıp sabır gösteriyormuş ayaklarına yatma."

"O şişelerin dördü dünden..."

"Bu da özürün mü oluyor şimdi? Kabahatinden büyük?"

Telefon çaldı.

Böyle zamanlarda telefon çalması iyidir. Ahizeyi kulağına yapıştırır ve saatlerce konuşur. Konuşmaktan yorgun düşer. Höykürecek takati kalmaz.

Bu kez umduğum gibi olmadı ama. Aldırmadı karım. Telefon çaladursun o kalktı, masanın öteki ucundaki kitaba uzandı. Bir zaman evirip çevirdi elinde. Kapağına uzun uzun, alaycı bir edayla baktı, sırıttı:

"*Mutlu Etmek Sanatı*," dedi teatral bir tonlamayla. "Nerden çıktı bu?"

"Sahaftan..." dedim.

"Ne yani? Kitaplardan mı öğreneceksin çevrendekileri mutlu etmeyi? Bunu mu umuyorsun? Umudumuz bu kitap mı yani?"

Gözüme sokacak gibi uzatmış, sallıyordu elinde.

"Sonuçta bir kitap," dedim. Dar zamanda bulabildiğim en iyi yanıttı.

"Ne söylüyor peki? Kitap? Bira yerine bütün gün, ne zıkkımlanmayı öneriyor mesela? Başkalarını mutlu etmek için biraz kıç kaldırmak gerektiğini de söylüyor mu, sonuçta? Geciken aidatlar için ne öneriyor, yöneticiyi sepetlemekten başka? Bütün gün yan gelip yatınca ya da aval aval aptal kutusuna bakınca birisi, mutlu mu oluyormuş başkaları? Hı?"

Midem bulanıyordu. İçim çekiliyor. Soğuk bir ter sızıyordu gövdemin derinlerinden. Karım gitgide uzaklaşıyordu. Görüntüsü silikleşip. Bluzunun açık düğmeleri, memelerinin arasındaki hâlâ kışkırtıcı çizgi... Öfkeli bakışları ve sesi de. Yitip gidiyor; karımdan eser kalmıyordu böylece ve bu iyiydi işte. Bunun iyi olduğunu bütün kalbimle hissediyordum. Bu iyi, diyordum kendi kendime, çok iyi bu. Tuhaf bir rahatlık çöküyordu üstüme. Pelteleşiyordum. On şişe daha içsem böyle olmazdı. Hatta –

Birden iri bir yıldız kaydı gözlerimin önünden. Sonra bir yıldız, bir yıldız daha...

Ben mi dönüyordum, alacakaranlık mutfak mı?

Niçin alacakaranlıktı mutfak?

Bu öğürtü benim mi, dedim kendi kendime, seramik zemin yüzüme doğru hızla yaklaşırken.

***

"Gözlerimi açtığımda evde değildim. Başka bir yer. Tepemde bir serum poşeti sallandığına göre, acil servis olmalı."

Gözlerimi açtığımda evde değildim. Başka bir yer. Tepemde bir serum poşeti sallandığına göre, acil servis olmalı.

Karım ayakucumda, içemediği sigarasını parmaklarının arasında sinirli sinirli çeviriyor, bir yandan da bir şeyler homurdanıyordu. Yanında genç bir kadın vardı, beyaz giyinmiş. Dinliyor.

"Ayıldı," dedi karım kıpırdandığımı görünce. "Zaten..."

Beyazlı, "Geçmiş olsun," dedi tansiyon aletine uzanırken. "Nasıl hissediyorsunuz?"

"Başım ağrıyor."

"Kötü çarpmışsınız. Ama önemli bir şeyiniz yok."

“Ben söylemiştim,” diye atıldı karım.

“Söylemişti,” dedim beyazlıya.

“Küçük bir sarsıntı kanımca,” dedi beyazlı. “Yine de daha ayrıntılı bir...”

“Alt tarafı şuncacık bir kesik,” dedi karım. “Hayret bi’şey.”

“Soğan doğruyordum,” dedim.

“Kırk yılda bir, bi hava almaya çıktım, olanlara bak.”

“Anlıyorum,” dedi beyazlı (hangimizi anladığını anlayamadım). “Ancak başınızı...”

“Yedi şişe bira,” dedi karım, “düşünebiliyor musunuz?”

“Üç,” dedim.

“Yedi,” dedi üstüne basa basa. “Saydım. O kafayla kim olsa düşer.”

“Sahi,” dedim beyazlıya, “kanama?..”

“Durdurduk. Dediğim gibi asıl...”

“Durmuştu zaten,” dedi karım. “Yani... hayret bi’şey.”

Beyazlı tansiyon aletini koluma takıyordu, durdu, derin bir soluk aldı, “Hayret bi’şey,” dedi kendi kendine.

Sanırım öyle dedi. N

KUŞ DA ÖLDÜ / Lütfi ÖZGÜNAYDIN

Öykü

"Lütfi Özgünaydın Anadolu'daki değişimin, içe çekilen yaşamların öyküsünü yazıyor. Doğayı, insanı, yurt duygusunun renklerini taşıyor öykülerine.

Yalın, içli, akıcı bir dille bir yurt coğrafyası çiziyor bize. Orada insana dair her bir şeyi buluyor, derinden hissediyorsunuz onun pırıl pırıl türkçesinde... Her bir söz onun anlatımında doğa senfonisine dönüşüyor."

Feridun ANDAÇ

İLKE KİTAP

İLKE BASIN YAYIM
www.ilkekitap.com / info@ilkekitap.com
Tel: 0 212 274 98 74-75 Faks: 0 212 288 59 62
Eski Osmanlı Sokak Dilan Sit. A Blok K:5 Daire:10 Mecidiyeköy / İstanbul

Roni Margulies

Yürürken Kitap Okuyan Adam

Hiç düşmemişti. Düşmek bir yana dursun, bir merdivene, kaldırımda bir çatlağa, bir çöp yığınına takılıp sendelediği bile olmamıştı bugüne kadar. Karşıdan gelenlere de çarpmaz, hatta yaklaştıklarında sağa veya sola doğru hafifçe yön değiştirip rahatça geçmelerini sağlardı. Biraz şaşırırlardı belki, arkasından bakakalanlar olurdu, ama rahatsız ettiği kimse olmamıştı hiç.

Bazen kendisi bile şaşırıyordu bu garip yeteneğe. Doğuştan gelen bilinmedik bir duyu mu, yıllar içinde gelişmiş bir altıncı his mi, bilemiyordu. Ama memnundu. Çok kolaylaştırıyordu hayatını. Ve güvenle, hiç kaygılanmadan, gözlerini sık sık sayfadan almak zorunda kalmadan yürüyebiliyordu bu sayede. Kendini tümüyle verebiliyordu okuduklarına.

Sayfa çevirirken kafasını belli belirsiz kaldırıyordu. O kısacık anda bile sağına soluna bakınmaz, okuduklarının sıcaklığını, yoğunluğunu, etkisini dağıtmamak, azaltmamak için çevresindeki herhangi bir şeye takılmazdı. Ama yine de o sayfa çevirme ânıydı herhalde kaldırımdan inip trafiğe dalmasını veya çimenliği geride bırakıp denize düşmesini engelleyen.

Belki de bu nedenleydi kısa şiirleri tercih etmesi.

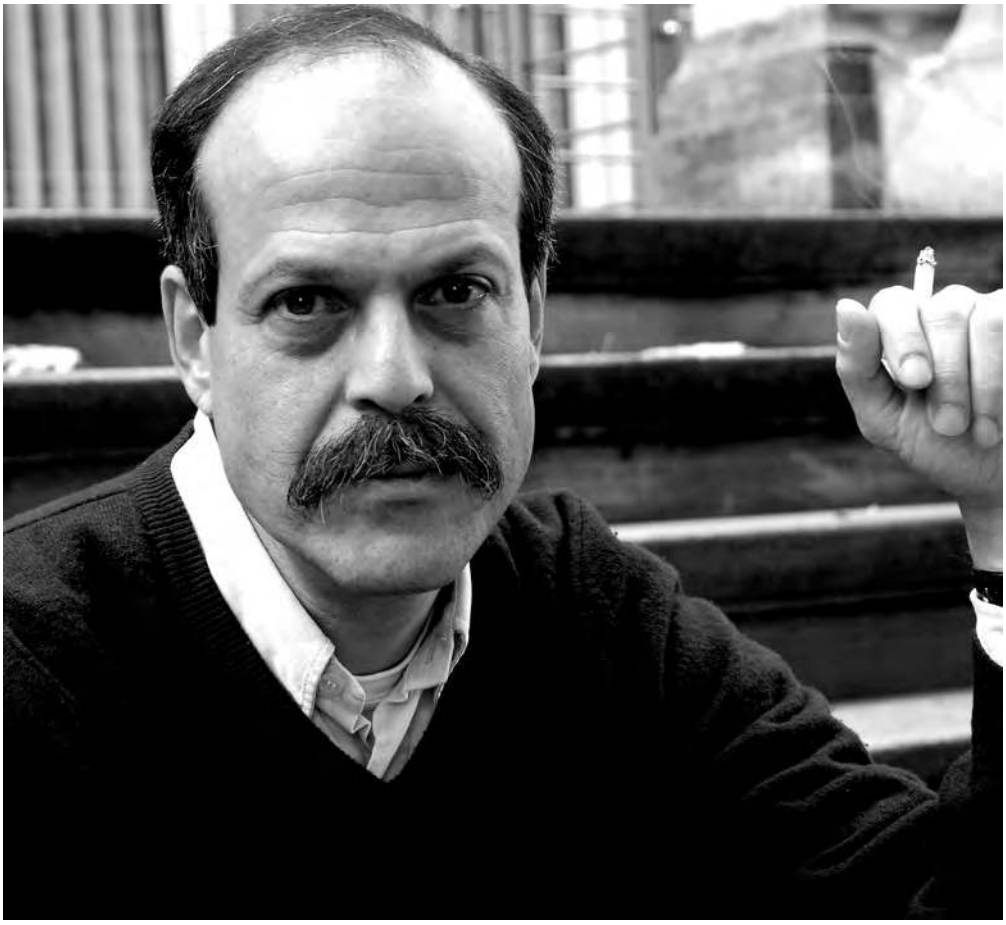
Şiirin orta yerinde o sayfa çevirme ânı olmamalıydı. Dağılmamalıydı dikkati.

> hazırladım, hazıra durdum, giydirdim gölgemi
> kuş çığlığı senin bölgen, sorma benim bölgemi
> aşklar telef olup gider sokak köpeği gibi
> gitsin! harcansın bazı şeyler, sen dur e mi

Bunu çok severdi. “Sen dur, e mi.” Kalıcı bir sevgi. Güven duygusu. Değişkenliğe, geçiciliğe, bugün varken yarın olmamaya karşı bir rica, bir haykırış. Bir umut.

Roman okumayı tercih ederdi ama genellikle yürürken. Özellikle de doğru dürüst bir örgüsü, başı, ortası ve sonu olan, uzun, ama insanı bir yerden alıp düzgün adımlarla bir yere götüren romanları severdi. Zamanla oynayan, bir ileri bir geri giden romanları rahatsız edici bulurdu. Düzgün adım, sağ ayak kalkacak, o yere değdiği anda sol ayak kalkacak,

“O kadar yıl boyunca ilk ve tek sendelediği an o andı. ‘Teşekkür ederim, biliyorum,’ dedi kendini toparlayıp, ‘eksik olmayın.’”

dünyanın en kolay şeyiymişçesine, hep ileri, hep ileri.

Hiç böyle düşünmemişti bunu, ama hem insanlığın tarihini, hem kendi hayatını bir yerden bir yere atılmış bir ok, hep bir yere doğru giden, ilerleyen, hedefi olan ve her gün hedefe biraz daha yaklaşan bir ok gibi düşünürdü. Bunu bilinçli olarak hiç böyle ifade etmemiş, bu benzetmeyi hiç düşünmemiş, hiç dile getirmemişti, ama sorulsa, biraz düşünse, böyle diyecekti. Hayat böyleyse, romanlar haydi haydi böyle olmalıydı. Daha da böyle olmalıydı. Hayat hep böyle olamıyordu, evet, ama romanlar olmalıydı. Ve böyle olduğunu tahmin ettiği romanlardı zaten okudukları.

Şeker teşhisi konulduğu günden beri her sabah saat dokuzda çıkar, kapının önünde kitabını açar, üç saat yürürdü. Kitap değişir, ama yürüdüğü yol, mesafe, hız ve süre hiç değişmezdi. Hiç değişmemişti ilk günden beri. Ve her an nerede olduğunu bilir, ama çevresinde olup bitenlerin, yanından geçip gidenlerin, kendisini bazen şaşkın, bazen acıyan bakışlarla izleyenlerin farkında bile olmazdı.

Yolunun üzerinde onu tanıyanlar çoktu. Deniz kenarındaki büfede çalışan yaşlı adamla yeğeni, deniz kenarında her sabah oturup sohbet eden birkaç memur emeklisi, çocuklarını gezdiren genç kadınlar, hepsi kitap okuyarak geçen bir adam olduğunu bilir, geçerken onu izler, garip bir sevgi ama belirsiz bir tedirginlikle bakarlardı kimseye değmeden aralarından geçtiğinde.

Denize en yakın noktada bir bankta oturan başörtülü, pardösülü bir kadın bir gün, “Bakın, ben de okuyorum, siz ne okuyorsunuz bugün?” diyecekti, günlerdir hazırlanıyordu, diyememişti. Her şeyi planlamış, provasını yapmış, kendi kendine o sekiz kelimelik cüm-

leyi tekrar tekrar bazen içinden, bazen etrafta kimse yoksa yüksek sesle söylemiş, zamanı geldiğinde, söylese belki her şey değişebilecekken, söyleyememişti. Kafasını kaldırmış, gülümseyerek ağzını açmış... ve hiçbir şey diyememişti. O ise farkında bile değildi önünden geçtiği kadının, o sırada okuduğu kitabın özellikle güzel veya dikkat gerektiren bir bölümünü okuduğu için değil, sayfaları insanlara tercih ettiği için sadece.

Bir gün, büfeyi geçip motor iskelesine doğru ilerlerken apartmanda alt katta oturan emekli öğretmen Şevkat Bey'le karşılaştı, ama tabii karşılaşmış olduğunu fark etmedi, hayal meyal duyduğu, "Beyefendi, beyefendi," sözlerinin kendisine edildiğini hiç düşünmedi, omzuna dokunan elin ağırlığıyla gözlerini elindeki kitaptan aldı, kafasını kaldırdı, Şevkat Bey'le göz göze geldi. Aklı hâlâ okuduklarında olduğu için kiminle göz göze geldiğini bilemedi, boş boş baktı ve boş boş baktığı için kendini çok kötü hissetti. "Aman Beyefendi, dikkat edin, düşeceksiniz." O durmadığı için, Şevkat Bey de kısa bir tereddüt ânından sonra yürümeye başladı, yanıbaşında yürüyerek konuştu: "Lütfen, bir yanınız deniz, bir yanınız trafik. Yapmayın."

O kadar yıl boyunca ilk ve tek sendelediği an o andı. "Teşekkür ederim, biliyorum," dedi kendini toparlayıp, "eksik olmayın." Ve devam etti okumaya, hiçbir şey olmamış, yanında kimse yokmuş gibi. Şevkat Bey'in şaşkın bakışları altında yoğun trafikte hiç kafasını kaldırmadan karşıya geçti, ilk ve son kez deniz tarafında değil, öbür tarafta devam etti yürüyüşüne.

Karşı kaldırıma geçerek uzun yıllardır değişmeyen rotasını ilk kez değiştirmiş olduğu için belki, belki de bilinçaltında hâlâ Şevkat Bey'in kim olduğunu hatırlamaya çalışıyor olduğu için, eve döndüğünde o güne kadar hiç yapmadığı bir hata yaptı.

Hayranlık ve hüzünle okuduğu uzun bir şiirin sonuna çok yaklaşmıştı, durması, duraklaması, yavaşlaması, kafasını kaldırması mümkün bile değildi. Evin önündeki küçük bahçenin ahşap parmaklıkları arasındaki oymalı kapının çengeline elini uzatırken kaldırıma doğru uzanan basamağa ayağı takıldı. Alışık değildi, ne olduğunu bile anlayamadı, öne doğru devrilirken kitap elinden fırlayıp bahçedeki sonbahar yapraklarının arasına karıştı, öbür eliyle bir şeylere tutunmaya bile çalışmadı.

Tam üzerine düştü kapının. Çengelin uzun, yarı paslı kısmı sol gözüne girdi. Acı çekmeye zaman olmadı, çığlık bile atamadı. Kafası kaldırıma çarptığında ölmüştü. Pırıl pırıl, kıpkırmızı bir leke oluştu başının etrafında ve yokuştan aşağı doğru yavaş yavaş yayılmaya başladı, bir yere gitmek, bir yere ulaşmak ister gibi.

Kızıl kahverengi yaprakların arasında yavaşça ıslanan kitapta şiirin okuyamadığı son üç dizesi okunamadan kaldı:

> oyalandık bir zaman denizin sofralarında
> saçlarına kızıl kahverengi yosunlar takmış deniz kızlarıyla,
> uyandırıncaya dek insan sesleri bizi ve boğulduk sonra. N

Faruk Duman

Rüyalı Üç Öykü

Pas

Eve gidiyordum. Zorlu bir yolculuktu, yollar delik deşikti, yorgundum. Onlar da. Yüzlerinden okunuyordu yorgunlukları. Minibüsün hali haraptı. Yolcular –bunlardan biri bendim– inliyorlardı, evet ama onlarla birlikte minibüstü, o da inliyordu yorgunluktan. Kaportanın inlemeleriydi hatta, zaman zaman görünür oluyordu neredeyse.

Işıksız bir-iki sokaktı hele, iyice gün yüzüne çıkıyordu minibüsün hali. Kaporta yumuşuyordu artık bu sokaklara girdikte. Yani burada artık iyice bize benziyordu zavallı.

Yolculuğun başında, yolun asla bitmeyeceğini düşündüğümden, başımı cama yaslamış, uyumak arzusuyla gözlerimi kapatmıştım. Soğuktu cam. Dışarısı çok soğuk, karanlıktı. Göz gözü görmüyordu. Görünen, bizim zayıf ışığımızla görünüyordu olsa olsa. Ben de camı, camın soğukluğunu, dışarının karanlığını düşüne düşüne, hayret, uyumuşum. Uyuduğumda minibüs hareket ediyordu, bundan olacak, durdukta uyandım.

Motor, dedi şoför, motor su kaynatıyordu, ona bakıyoruz. Allah vere de mühim bir şey olmasa. N'aparız.

Şoförün sesi uzaklarda yankılandı, ben de bulunduğum yerden dışarıya baktım.

Ben, dedim, ben az ilerde inecektim zaten, artık siz başınızın çaresine bakarsınız.

Şansa bak, dedi şoför, ev ne tarafta?

Şurada, dedim –bu sırada inmiştim de tabii, minibüsten– şu kadını görüyor musunuz?

Ne kadını? dedi şoför.

Canım şu işte, dedim, şu, el arabasının başındaki. Gecenin bu saatinde nasıl da zorlanıyor, görüyor musunuz? Hâlâ çalışıyor. Biz de yorgunluktan inliyorduk güya. Gidip yardım etmeli; zavallı, yaşlı bir kadın o.

Tırlatmışsın sen, dedi şoför, kadın madın yok ortada.

Hayır, dedim, gidip ona yardım edeceğim ben, yoksa yorgunluktan ölecek.

Peki, dedi şoför.

Eyvallah, dedim ben de.

Sonra evime doğru yürümeye başladım. Kadın, bir el arabası yükü, omzunda bir kendir, sürüklüyordu. El arabası dökülüyor, yükün altında eziliyordu. Pas. Pas yüzünden olsa gerek, acıyla bağırıyordu da. Zaman zaman, yankının güçsüz vakitlerinde, bu acınması arabanın, birleşip çoğalan seslerle, ikinci bir kadın oluyordu. Böylece, kadının yakınan

"Tuhaf bir ışık vardı. Ki bu ışıktı, bir urganı aydınlatıyordu, bir kadının yazmasını. Bunlar gecenin içinde, böyle cimri bir ışıkla. Kıvranan bir yaratığa dönüşmüştü yani."

mırıltıları ile birlikte, gecenin içinde, çığlığı andıran upuzun bir konuşma sürüyordu. Kadının sesi geliyordu. Terleyerek. Ter damlalarının sesi.

Ben de yorgun, kendi yorgunluğumu unutmuş, gecenin, el arabasının ve o yaşlı kadının mırıltılarını, inlemelerle sürüp giden bu konuşmaya eklenen üçüncü, yabanıl o inlemenin sahibini merak ediyordum. Kollarım gergin, belli belirsiz bir ağrıyla sallanıyordu iki yanımda. Bacaklarımın uğultusu da. Ne kadındı ama; yetişemeyecektim ona, belliydi. Eriyordu neredeyse.

Tuhaf bir ışık vardı. Ki bu ışıktı, bir urganı aydınlatıyordu, bir kadının yazmasını. Bunlar gecenin içinde, böyle cimri bir ışıkla. Kıvranan bir yaratığa dönüşmüştü yani.

Karımın beni beklediğini biliyordum.

Nerede kaldın? dedi.

Minibüsümüz, dedim, minibüsümüz arızalandı, ben de biraz yürümek zorunda kaldım. Bir de şu kadına yardım etmek istedim –

Perdeyi aralamış, kadını karıma gösteriyordum bu arada.

– zavallı, yorgun görünüyordu çok. Görüyor musun?

Ne kadını, dedi karım, epey yorulmuşsun sen, ben de uykusuzum çok, yatalım.

Peki, dedim, yatalım.

Yele

Yolumu kaybedince, yoldaşımla birlikte, fabrika bahçelerini anımsatan bir yere girdim. Girdikte yoldaşım tuhaf, şüpheli birine, bir işçiye, ya da bir mahkûma dönüştü. Yol, bizi

aşağıya indiren –elbette, bunu kendi çabasıyla yapan– yokuş. İnsanların soluklarının ıslak çimento koktuğunu anladım. Yasadışı bir çalışma kampıydı burası. İnsanlara çimento yediriyorlardı. Yoldaşım, burada biz sonsuz duvarlar örüyoruz. Bitmemek üzere yükselen duvarlar, dedi. Kalan ömründe, bize yardım edeceksin.

Böylece devasa bir uçurumun başına geldik: Önce sonsuz bir çukura iniyorsun. Sonra, orada örmeye başladığın duvara her sabah kaldığın yerden devam ediyorsun. Ama, çukura inmemizi sağlayacak bir asansör yok. Yoldaşım, parolanı biliyor musun, diye sorduktan sonra "yele" diye bağırarak uçuruma atladı. Ben onun düşüp parçalanmasını beklerken o havada ansızın bir değişim geçirerek –âdeta bir hava yastığının, bir pamuksu uyku tulumunun içinde kaybolarak– yere usulca indi. Ve yeniden eski halini alarak duvarını örmeye başladı. Akşamüzeri yatakhaneye dönüp çimentosunu yiyecek ve uyuyacak. Bu, ömrünün sonuna kadar her gün böyle olacak.

Sonra ben durup orada, uçurumun başında, beni güvenle aşağıya indirecek parolayı düşünmeye başladım.

Geçit

Aile, bir istasyona gidiyor. Küçük kardeşlerini –on yaşlarında görünüyor– karşılayacaklar. Çocuğun nereden geldiğini bilmiyorum. Bu beni ilgilendirmez. Ama kahraman o değil. Asıl kahraman, onun kendisinden üç ya da dört yaş büyük kardeşi. İkisi de erkek. Bir kız kardeşleri, bir de ana-babaları var. Her neyse. Çocuğu karşılıyorlar. Eve dönecekler. İstasyonun arkasındaki ana yolda arabaları onları bekliyor. Ancak, oraya gitmek için rayların altındaki altgeçidi kullanmaları gerekiyor. Geçide inmenin iki yolu var. Birincisi, ailenin istasyona gelirken kullandığı yol; yeni tamamlanmış, pırıl pırıl bir asansör. İkincisi ise terk edilmiş, kapatılmış tozlu bir merdiven. Erkek kardeşler bu merdivene heves ederek, biz buradan gideceğiz, diyorlar. BİZ MERDİVENİ KULLANACAĞIZ. Engel şeridini aşarak basamakları inmeye başlıyorlar. Ama merdiven çok dik ve dipsiz. Ortada kalakalıyorlar. Yukarı çıkamazlar, çünkü geldikleri yer artık küçük bir ışık parçası olarak görünüyor. Aşağı inemezler, çünkü hem korkuyorlar, hem basacak yer bulamıyorlar artık.

Ama bu korkunç durum çok sürmüyor. Aşağıdan ailelerinin sesini duyunca, bir cesaret, sanırsın bir dağ tırmanışı; tutuna tutuna iniyorlar. Kucaklaşıyorlar, aşağıdakilerle.

Yine de iş burada bitmiyor. Altgeçit karanlık. Az önce geçtikleri bu yer sanki yüz yıldır kimsesiz. Sonsuzca yürüyorlar. Yeraltı ürkütücü.

Neyse ki sonunda çıkış basamaklarını buluyorlar ama merdiven onları istasyona değil, eski, ahşap bir kapıya çıkarıyor. Kahramanımız kapıyı açarak dışarıya çıkıyor. Çıkınca, hemen orada, "kurtarın beni!" diye bağıran bir adam görüyor. Adam bir şeyin sırtında, bu bir köpek olabilir; daha büyük bir şey değil. Ve hayvan, kahramanımız kapıyı açtığında oradan bir anlığına geçiyor. Geçince çocuk hayvanın peşine düşüyor. Öbürleri ona engel olmak, bir an önce evlerine gitmek istiyorlar. Hayvanı takip eden çocuklarını takip ediyorlar. Hem, yetişiyorlar da ona. Çocuk, üzgün. Hayvanı yakalayamamış. Sırtındaki zavallı adamı da. Kulaklarını dikmiş, boşluğa bir kurt gibi bakıyor. Göğsü inip kalkıyor. Ciğerlerinde ve midesinde bir yanma var.

Çevrelerine baktıkları zaman akılları başlarına geliyor: Devasa bir ormanın içindeler. Gidip buraya girdikleri o kapıyı bulmak istiyorlar. Böylece belki istasyona dönebilirler. Ama kapı artık yok. Ağaçlardan yılanlar sarkıyor. N

VİVET KANETTİ'NİN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Scott Fitzgerald belki en bıkmadığım yazardır. İki dünya savaşı arasında maçoluğun, erkekçe duruş ve böbürlenmelerin iyice yükseldiği bir dönemde (aklım elbette Hemingway'e gidiyor), onun sergilediği cinsler arası ve cinsler ötesi duyarlılığa, vazodaki çatlaklara sızma yeteneği, gücü ve cesaretine hep hayranlık duydum. Fitzgerald'da her şey havailikle, cıvıltılarla, ışıltıyla, zarafetle, coşkuyla başlar ve aniden, şaşarsınız nasıl, tepetaklak gider. Hayatın kendisi gibi.

OKUMAYA VE KURMACAYA ÖVGÜ

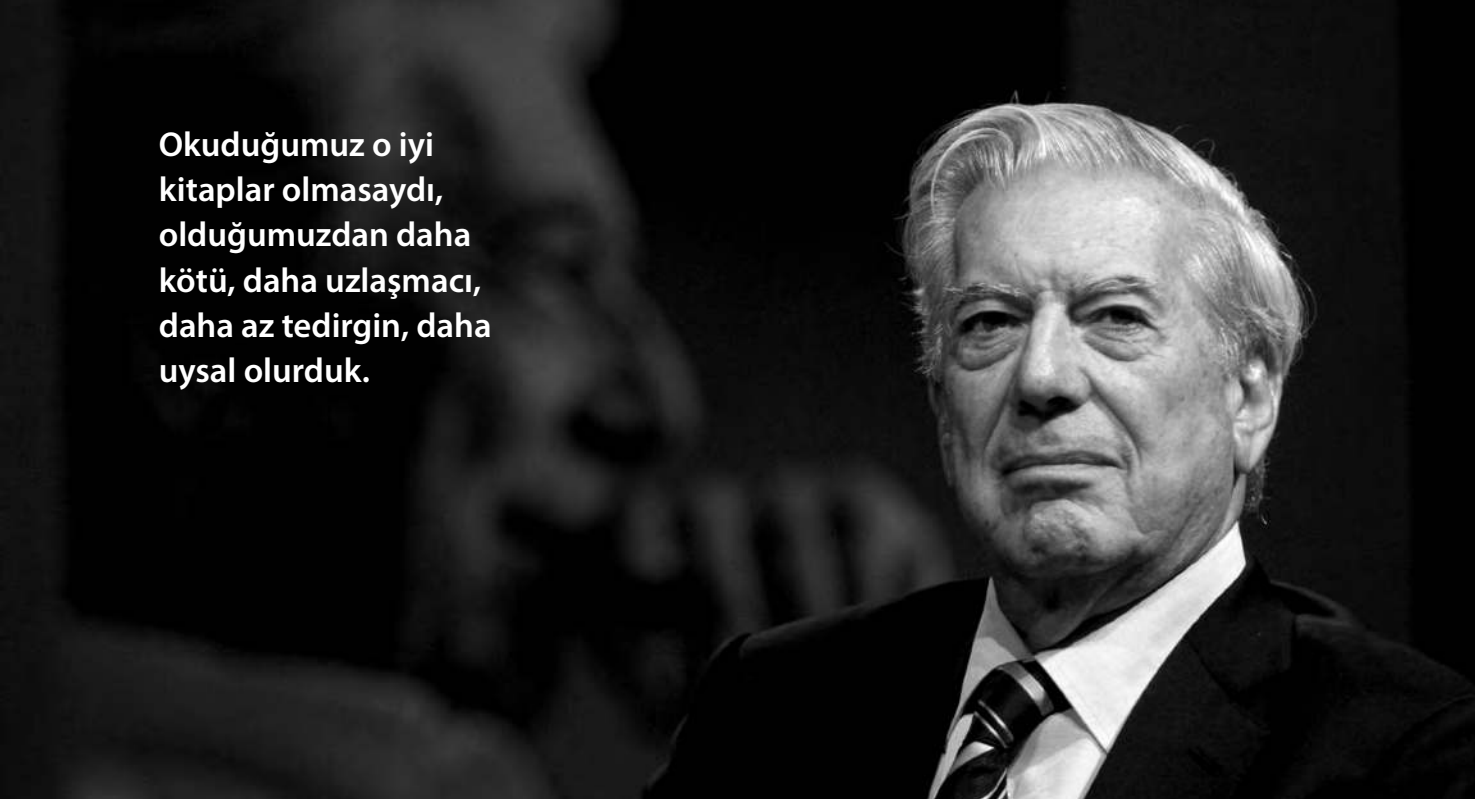
Mario Vargas Llosa'nın 2010 Nobel Edebiyat Ödülü'nde yaptığı, edebiyatın ve roman sanatının sorunlarını derinlemesine tartıştığı konuşmasının tam metni.

Edebiyat bir oyun olmaktan çıkmış; zorluk ve sıkıntılara karşı direnmenin, yaşamın dayanılmazlığına karşı çıkmanın, başkaldırmanın, ondan kaçmanın bir yolu, yaşamamın nedeni olmuştu. O gün bugündür, kendimi ne zaman umutsuz, yıkılmış, umarsızlığın eşiğinde hissetsem, tüm bedenim ve ruhumla yazmaya koyulmak benim için hep tünelin ucundaki ışık, bir can simidi olmuştur.

Okumayı, beş yaşında, Bolivya'nın Cochabamba kentindeki De la Salle Okulu'nda, Peder Justiniano'nun sınıfında öğrendim. Bugüne kadar başıma gelen en önemli şeydir. Aradan nerdeyse yetmiş yıl geçti, ama kitaplardaki sözcükleri imgelere aktarmanın büyüsünün yaşamımı nasıl zenginleştirdiğini, zaman ve mekânın engellerini yıkarak Kaptan Nemo'yla denizlerin yirmi bin fersah altında yolculuğa çıktığımı, şeytanın gözünden sürmeyi çalan Kardinal Richelieu döneminde Kraliçe'ye kurulan düzenlere karşı d'Artagnan, Athos, Portos ve Aramis'le omuz omuza çarpıştığımı ya da Marius'un hareketsiz bedenini sırtında taşıyan Jean Valjean'a dönüşerek Paris'in lağım kanallarında düşe kalka ilerlediğimi bugün gibi anımsıyorum.

Okumak düşleri yaşama, yaşamı düşlere dönüştürüyor, küçük bir oğlan çocuğu olarak kendimi edebiyatın evreninde buluyordum. Annem, yazdığım ilk şeylerin, okuduğum öykülerin devamı olduğunu söylemişti; anlaşılan, öykülerin bitmesine çok üzülüyor ya da sonlarını değiştirmek istiyordum. Belki de, yaşamım boyunca ayırdında olmadan yaptığım budur: çocukluğumda beni kendimden geçiren, bana serüvenler yaşatan öyküleri, büyürken, olgunlaşırken ve yaşlanırken zaman içinde sürdürmek.

Keşke Amado Nervo ve Pablo Neruda'nın şiirlerini okurken gözyaşlarına boğulan annem; kocaman burnu ve pırıl pırıl parıldayan kel kafasıyla Pedro dedem; ve edebiyatın o günlerde tutkunlarının değerini hiç bilmemesine karşın, kendimi tüm ruhum ve bedenimle yazmaya adamam için elinden geleni yapan Lucho amcam da şimdi burada olsalardı. Yaşamım boyunca yanımda hep böyle insanlar oldu, beni seven ve özendiren, kuşkuya düştüğüm anlarda bana inanç aşılayan insanlar. Onlar ve elbette inatçılığım, biraz da şansım sayesinde, zamanımın büyük bir bölümünü yazmak denen o tutkuya, o illete, o mucizeye ayırarak, zorluk ve sıkıntılara karşı sığınabileceğimiz koşut bir yaşam, olağanüstüyü doğal, doğalı olağanüstü kılan, kargaşayı dağıtan, çirkinliği güzelleştiren, an'ı ölümsüzleştiren ve

ölümü geçip giden harikulade bir görünüme dönüştüren koşut bir yaşam yaratabildim.

Öykü yazmak kolay değildi. Kafamda kurduklarım sözcüklere döküldüğünde kâğıdın üstünde solup gidiyor, düşünceler ve imgeler yetersiz kalıyordu. Onları nasıl yeniden canlandıracaktım? Neyse ki ustalar yanı başımdaydı, ders alabileceğim öğretmenler ve izleyebileceğim örnekler vardı. Flaubert, yeteneğin amansız bir disiplini ve çok sabırlı olmayı gerektirdiğini öğretti bana. Faulkner, biçimin –yazış ve yapı– yücelttiğini ya da yoksullaştırdığını. Martorell, Cervantes, Dickens, Balzac, Tolstoy, Conrad, Thomas Mann yazarın ufku ve tutkusunun romanda üslup ustalığı ve anlatısal strateji kadar önemli olduğunu. Sartre, sözcüklerin birer eylem olduğunu, şimdiki âna ve daha iyi seçimlere adanmış bir roman, oyun ya da denemenin tarihin akışını değiştirebileceğini. Camus ve Orwell, ahlaktan yoksun kılınmış edebiyatın insanlıkdışı olduğunu; Malraux da, kahramanlık ve destansılığın Argonotların, *Odysseia* ve *İlyada*'nın çağında olduğu kadar günümüzde de olanaklı olduğunu.

Bu konuşmamda bir şeyler ya da pek çok şey borçlu olduğum tüm yazarları saymaya kalksam, onların gölgeleri bizi karanlıkta bırakır. Saymakla bitmezler. Onlar, öykü anlatma sanatının gizlerini bana açarak, insanlığın sonsuz derinliklerini keşfetmemi, insanlığın destansı eylemlerine hayranlık duymamı, yabanıllığı karşısındaysa dehşete kapılmamı sağladılar. Onlar benim en vazgeçilmez dostlarım oldu, yazma isteğime hayat veren, kitaplarını okurken en kötü koşullarda bile umut olduğunu, hayatın sırf okuyabilmek ya da öyküler düşleyebilmek için bile yaşamaya değer olduğunu keşfetiğim dostlarım.

Zaman zaman yazarlığın, benim ülkem gibi pek az okurun bulunduğu, pek çok insanın yoksul ve cahil olduğu, adaletsizliğin kol gezdiği ve kültürün belli bir azınlığın ayrıcalığı olduğu bir ülkede bencilce bir lüks olup olmadığını düşünmüşümdür. Ne ki, böylesi kuşkular yazma tutkumu hiçbir zaman azaltmadı, vaktimin büyük bir bölümünü hayatımı kazanmak için çalışmaya ayırmak zorunda olduğum dönemlerde bile hep yazmayı sürdürdüm. Doğru da yaptığıma inanıyorum, çünkü edebiyatın gelişmesi için önce toplumun yüksek kültür, özgürlük, refah ve adalete kavuşması gerekseydi, edebiyat hiç olmazdı. Ama edebiyat sayesinde, edebiyatın biçimlendirdiği bilinçlilik, esinlediği arzular ve özlemler sayesinde, olağanüstü güzellikte bir fanteziye yaptığımız yolculuktan sonra gözümüzün gerçekliğe açılması sayesinde, uygarlık bugün, masalcıların hayatı masallarıyla insancıllaştırmaya başladıkları zamankinden daha az acımasız. Okuduğumuz o iyi kitaplar olmasaydı, olduğumuzdan daha kötü, daha uzlaşmacı, daha az tedirgin, daha uysal olurduk; ilerlemenin motoru olan eleştirel ruhun

Öykü yazmak kolay değildi. Kafamda kurduklarım sözcüklere döküldüğünde kâğıdın üstünde solup gidiyor, düşünceler ve imgeler yetersiz kalıyordu. Onları nasıl yeniden cankandıracaktım?

Edebiyat sayesinde, edebiyatın biçimlendirdiği bilinçlilik, esinlediği arzular ve özlemler sayesinde, olağanüstü güzellikte bir fanteziye yaptığımız yolculuktan sonra gözümüzün gerçekliğe açılması sayesinde, uygarlık bugün, masalcıların hayatı masallarıyla insancıllaştırmaya başladıkları zamankinden daha az acımasız.

esamesi bile okunmazdı. Yazmak gibi, okumak da, hayatın yetersizliklerine karşı bir protestodur. Hayatta eksik olanı kurmacada ararken, söylememize, hatta bilmemize bile gerek kalmadan var olan hayatın sonsuza duyduğumuz açlığı –insanlık durumunun temeli– dindirmediğini ve daha iyi olması gerektiğini düşünürüz. Kurmacayı, yalnızca tek bir hayatımız varken pek çok hayatı yaşayabilmek için yaratırız.

Kurmaca olmasaydı, özgürlüğün hayatı yaşanılır kılmadaki öneminin, özgürlüğün bir zorba, bir ideoloji ya da bir dinin ayakları altında çiğnenmesinin hayatı nasıl bir cehenneme çevirdiğinin daha az farkında olurduk. Edebiyatın bizi yalnızca güzellik ve mutluluk düşlerine daldırmakla kalmadığı, aynı zamanda her türlü baskıya karşı gözümüzü açtığından kuşku duyanlar, yurttaşların davranışlarını beşikten mezara kadar denetim altında tutmaya kararlı tüm rejimlerin edebiyattan niçin bu kadar korktuklarını, onu bastırmak için neden sansür sistemleri kurduklarını ve neden gözlerini bağımsız yazarların üstünden ayırmadıklarını sorsunlar kendilerine. Böyle yapmalarının nedeni, hayal gücünün kitaplarda özgürce gezinmesine izin vermenin tehlikesini bilmeleridir; okurlar, romanlar ve öykülerin yazılmasını olanaklı kılan ve onlarda uygulanan özgürlüğü, gerçek dünyada pusuda bekleyen cehalet yandaşlığı ve korkuyla kıyasladıklarında, kurmacanın ne kadar ayartıcı olabileceğini bilmeleridir. Öykü yazarları, hikâyeler uydururlarken, isteyerek ya da istemeyerek, bilerek ya da bilmeyerek, bu dünyanın kötü yaratıldığını ve fantezilerle dolu hayatın gündelik, tekdüze hayatımızdan daha zengin olduğunu gözler önüne sererek doyumsuzluk yayarlar. Bu olgu yurttaşların duyarlık ve bilincinde kök salarsa, onların istenildiği gibi yönlendirilmeleri daha zorlaşır, onları parmaklıklar ardında daha güvenli ve daha iyi bir hayat yaşayacaklarına inandırmak isteyen sorgucular ve zindancıların yalanlarına inanmakta daha isteksiz kılar.

İyi edebiyat, farklı insanlar arasında köprüler kurar ve bize sevinçler, acılar ya da şaşırtılar yaşatarak, bizi ayıran diller, inançlar, alışkanlıklar, âdetler ve önyargılara karşın birleşmemizi sağlar. Büyük beyaz balina Kaptan Ahab'i sulara gömdüğünde, Tokyo'daki, Lima'daki ya da Timbuktu'daki okurların yüreğine aynı korku düşer. Emma Bovary arseniği içtiğinde, Anna Karenina kendini trenin önüne attığında, Julien Sorel idam sehpasının basamaklarını tırmandığında, "El Sur"da kentli hekim Juan Dahlmann meyhaneden çıkıp bir serseri tarafından bıçaklanmak üzere pampalara doğru yürdüğünde ya da Pedro Páramo'nun köyü Comala'da herkesin ölmüş olduğunun ayırtına vardığımızda, Buda'ya, Konfüçyüs'e, İsa'ya ya da Allah'a inanan ya da agnostik olan, ceket ve kravatlı, calaba'lı, kimonolu ya da bombaça'lı tüm okurların bedeninde aynı ürperti dolaşır. Edebiyat, birbirlerinden çok farklı insanlar arasında bir kardeşlik duygusu uyandırır ve cehalet, ideolojiler, dinler, diller ve ahmaklığın kadınlar ile erkeklerin arasına diktiği duvarları gölgede bırakır.

Her dönemin kendine özgü dehşetleri vardır; bizim dönemimiz de, insanları öldürerek cennete gideceklerine, masumların kanının ortak aşağılamaları silip götüreceğine, adaletsizlikleri düzelteceğine ve düzmece inançlara hakikati dayatacağına inanan bağnazların, intihar teröristlerinin çağıdır. Mutlak hakikati ellerinde tuttuklarını sananlar, her gün, dünyanın dört bir yanında sayısız insanı kurban etmektedirler. Totaliter imparatorlukların çöküşünün ardından, birlikte yaşamanın, barışın, çoğulculuğun ve insan haklarının yükselişe geçeceğini ve dünyanın toplu kıyımları, soykırımları, istilaları, imha savaşlarını geride bırakacağını sanmıştık. Hiç de öyle olmadı. Bağnazlığın kışkırttığı yeni barbarlık biçimleri serpilip boy atıyor; ayrıca, kitle imha silahlarının hızla çoğalması karşısında, dünyayı kurtarmaya kalkışacak bir avuç çılgının bir gün nükleer bir kıyamete yol açabileceği gerçeğini hafife alamayız. Onlara karşı gelmeli ve onları yenilgiye uğratmalıyız.

Gerçi işledikleri suçların gürültüsü gezegenin dört bir yanında yankılanıyor, kışkırttıkları karabasanlar yüreğimize dehşet salıyor, ama sayıları çok fazla değil. Uzun uygarlık süreci boyunca edinmiş olduğumuz özgürlüğü elimizden almaya çalışanlar karşısında ürküp sinmemeliyiz. Siyasal çoğulculuğu, bir arada yaşamayı, hoşgörüyü, insan haklarını, eleştiriye saygıyı, eşitliği, serbest seçimleri, farklı iktidarların birbirini izlemesini, bizi yabanıl bir yaşamdan çekip alarak edebiyatın yarattığı güzel, yetkin yaşama, ancak yaratarak, yazarak ve okuyarak hak edebileceğimiz o yaşama –hiçbir zaman tam olarak erişemeyecek olsak da– biraz daha yaklaştıran her şeyi yansıtan liberal demokrasiyi, bütün sınırlılıklarına karşın, savunmalıyız. Bağnazların caniliğine karşı çıkarak, hayal etme ve hayallerimizi gerçek kılma hakkımızı savunmalıyız.

Gençliğimde, pek çok yazar gibi ben de bir Marxçıydım ve sosyalizmin ülkemde, Latin Amerika'da ve öteki Üçüncü Dünya ülkelerinde gittikçe şiddetlenen sömürü ve toplumsal adaletsizliklere merhem olacağına inanıyordum. Devletçilik ve kolektivizm konusunda düş kırklığına uğramam ve bugün olduğum –olmaya çalıştığım– gibi demokrat ve liberal birine dönüşmem, başlangıçta coşkuyla karşıladığım Küba Devrimi'nin buyurgan, tepeden inmeci Sovyetler Birliği örneğine dönüşmesiyle, Gulag takımadalarının dikenli tellerini aşmayı başaran muhaliflerin tanıklıklarıyla, Çekoslovakya'nın Varşova Paktı ülkelerince işgal edilmesiyle başlayan uzun, zorlu ve ağır bir süreçten sonra gerçekleşti; demokratik kültür ve açık toplumları yeniden değerlendirebilmemiyse Raymond Aron, Jean François Rével, Isaiah Berlin ve Karl Popper gibi düşünürlere borçlu olduğumu söylemeliyim. Batı'nın aydınlarının kendilerini Sovyet sosyalizminin sihrine ya da daha kötüsü Çin Kültür Devrimi'nin kanlı kıyımının akıntısına kaptırdıkları bir dönemde, bu ustalar olağanüstü bir zihin açıklığı ve görkemli bir yüreklilik örneği vermişlerdi.

İlkgençliğimde hep Paris'e gitmeyi düşlerdim, çünkü Fransız edebiyatı gözlerimi kamaştırıyor, orada yaşamanın ve Balzac, Stendhal, Baudelaire ve Proust'un solumuş oldukları havayı solumanın gerçek bir yazar olmama katkıda bulunacağına, Peru'da kalırsam sahte, özenti bir yazar olmaktan öteye gidemeyeceğime inanıyordum. Doğrusu, Fransa'ya ve Fransız kültürüne unutulmaz dersler borçluyum; örneğin, edebiyatın bir disiplin, bir uğraş, bir inatçılık olduğu kadar bir esinlenme de olduğunu. Orada, Sartre ile Camus'nün hayatta ve yazmakta olduğu günlerde, Ionesco, Beckett, Bataille ve Cioran'ın yaşadığı, Brecht tiyatrosunun, Ingmar Bergman'ın filmlerinin, Jean Vilar'ın Ulusal Halk Tiyatrosu'nun ve Jean-Louis Barrault'nun Odéon'unun, Yeni Dalga ve Yeni Roman'ın keşfedildiği, André Malraux'nun o konuşmaları yaptığı, olağanüstü güzellikteki yapıtları yazdığı yıllarda, Avrupa'nın en teatral gösterisinin belki de General de Gaulle'ün basın toplantıları ve tanrısal bir gürlemeyi andıran söylevleri olduğu dönemde yaşadım. Ama Fransa'ya belki de en çok Latin Amerika'yı keşfetmemi borçluyum. Peru'nun, tarih, coğrafya, toplumsal ve siyasal sorunlar,belirli bir var olma biçimi ve konuşulan ve yazılan nefis bir dilin birleştirdiği engin bir topluluğun parçası olduğunu orada öğrendim. Yine o yıllarda yeni, güçlü bir edebiyat üretiyordu Latin Amerika. Borges'i, Octavio Paz'ı, Cortázar'ı, García Márquez'i, Fuentes'i, Cabrera Infante'yi, Rulfo'yu, Onetti'yi, Carpentier'yi, Edwards'ı, Donos'yu ve yapıtlarıyla İspanyol dilindeki anlatı sanatını devrimcileştiren daha pek çok yazarı orada okudum. Tüm bu yazarlar aracılığıyla, Avrupa ve dünyanın büyük bir bölümü, Latin Amerika'nın yalnızca darbelerin, diktatör müsveddelerinin, sakallı gerillaların, mambo ve ça-ça-ça *maraca*'larının kıtası değil, aynı zamanda düşüncelerin, sanat biçimlerinin ve yereli aşıp evrensel bir dile ulaşan edebi düşlemlerin kıtası olduğunu keşfetti.

O zamandan bu yana, Latin Amerika, düşe kalka ve yanıla şaşıra da olsa, César Vallejo'nun bir şiirinde, "Hay, hermanos, muchisimo que hacer" ["Daha yapacak çok iş var, kardeşler"] dediği gibi, çok ilerledi. Bugün eskisinden daha az diktatörlük var: yalnızca Küba ve onun izinden giden Venezüella, bir de Bolivya ve Nikaragua'daki gibi bazı sözde

Edebiyat, birbirlerinden çok farklı insanlar arasında bir kardeşlik duygusu uyandırır ve cehalet, ideolojiler, dinler, diller ve ahmaklığın kadınlar ile erkeklerin arasına diktiği duvarları gölgede bırakır.

halkçı, soytarı demokrasiler. Ama kıtanın geri kalan bölümünde, halkın geniş uzlaşımının desteğinde demokrasi işliyor ve tarihimizde ilk kez Brezilya, Şili, Uruguay, Peru, Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, Meksika'da ve Orta Amerika'nın hemen tümünde yasallığa, eleştiri özgürlüğüne, seçimlere ve birbirinin yerine iktidara gelme hakkına saygı gösteren bir sol ve bir sağ var. Doğru yol budur ve Latin Amerika bu yoldan ayrılmaz, içten içe çürümeyle savaşır ve dünyayla bütünleşmeyi sürdürürse, en sonunda geleceğin kıtası olmaktan çıkacak, bugünün kıtası olacaktır.

Avrupa'da, aslında hiçbir yerde hiçbir zaman yabancılık çekmedim. Yaşadığım her yerde, Paris, Londra, Barcelona, Madrid, Berlin, Washington, New York, Brezilya ya da Dominik Cumhuriyeti'nde kendimi hep evimde hissettim. Her zaman huzur içinde yaşayabileceğim, çalışabileceğim, birçok şey öğrenebileceğim, düşler kurabileceğim dostlar, okunacak iyi kitaplar ve yazacak konular bulabileceğim bir yer buldum kendime. İstemeyerek dünya yurttaşı olmamın "kökler"imi, kendi ülkemle bağlarımı zayıflattığını sanmıyorum; çünkü öyle olsaydı, Peru'da yaşadıklarım bir yazar olarak beni bugün hâlâ beslemeyi sürdürüyor olmazdı, Peru'dan çok uzaklarda geçiyor gibi görünen öykülerimde bile belirmezdi. Tam tersine, doğduğum ülkenin dışında bu kadar uzun süre yaşamamın, o bağlarımı güçlendirdiği, onlara daha açık seçik bir bakış açısı ve anıları canlı tutan bir nostalji kattığı kanısındayım. İnsanın doğduğu ülkeyi sevmesi bir zorunluluk olmamalı, bütün öteki sevgiler gibi, tıpkı âşıkları, ana babalarla çocukları, dostları birleştiren sevgi gibi kendiliğinden yürekten gelen bir sevgi olmalı.

Peru'yu ta yüreğimde taşıyorum, çünkü doğduğum, büyüdüğüm, kendimi bulduğum, kişiliğimi biçimlendiren ve yazma tutkumu besleyen çocukluk ve gençlik yaşantılarımı yaşadığım, âşık olduğum, nefret ettiğim, sevindiğim, acı çektiğim ve düşler kurduğum yer orası. Orada olanlar beni başka yerlerde olup bitenlerden daha fazla etkiliyor, sarsıyor, öfkelendiriyor. Bu benim isteğimle ya da kendime dayatmamla olan bir şey değil; kendiliğinden olan bir şey. Son diktatörlük sırasında, ister Pinochet'in, ister Fidel Castro'nun, ister Afganistan'daki Taliban'ın, ister İran'daki Mollaların, ister Güney Afrika'daki ırkçı yönetimin, ister Burma'nın (şimdilerde Myanmar deniyor) üniformalı satraplarının olsun, her türlü diktatörlük karşısında her zaman yapmış olduğum gibi, dünyanın demokratik hükümetlerinden ülkemdeki rejimi diplomatik ve ekonomik yaptırımlarla cezalandırmalarını istediğimde, bazı yurttaşlarım beni hainlikle suçladılar, az kalsın yurttaşlığım elimden gidiyordu. Tanrı korusun, Perululular izin vermesin, ama Peru yarın öbür gün bir kez daha kırılgan demokrasimizi yok edecek bir darbeye kurban gidecek olsa aynı şeyi yine yaparım. O yaptığım, başkalarını kendi sığ bakış açılarından yargılamaya alışmış bazı yazar bozuntularının yazdığı gibi, öfkeli bir adamdan gelen düşüncesizce, duygusal bir davranış değildi. Diktatörlüğün bir ülke için mutlak kötülüğü temsil ettiği, zalimliğin, çürümenin ve kapanması uzun zaman alan derin yaraların kaynağı olduğu, ulusun geleceğini zehirlediği, kuşaklar boyunca süren ve demokrasinin yeniden kurulmasını geciktiren tehlikeli alışkanlıklar ve uygulamalar yarattığı yolundaki kanıma uygun bir davranıştı. İşte bu yüzden, diktatörlüğe karşı, ekonomik yaptırımlar da içinde olmak üzere elimizdeki tüm olanaklarla, hiç duraksamadan savaşım verilmelidir. Ne yazık ki demokratik hükümetler, Küba'daki Damas de Blanco'nun, Venezüella'daki muhalefetin ya da Aung San Suu Kyi ve Liu Xiaobo gibi ülkelerindeki diktatörlüklere yiğitçe karşı çıkanların ortak davasını benimseyerek örnek olacaklarına, çoğu kez onlara zulmedenlere hoşgörüyle yaklaşıyorlar. Oysa kendi özgürlükleri için savaşan o cesur insanlar aynı zamanda bizim özgürlüğümüz için de savaşım veriyorlar.

Benim gibi Perulu bir yazar José María Arguedas, Peru için "her soydan" bir ülke demişti. Peru'yu bundan daha iyi tanımlayan bir söz olamaz. İster beğenelim, ister beğenmeyelim, biz buyuz, biz Perululuların içimizde taşıdığımız bu: dört bir yandan gelen geleneklerin, ırkların, inançların ve kültürlerin toplamı. Kendimi, Nazca ve Paracas'ın dokumaları ve tüylü harmanilerini, dünyanın en iyi müzelerinde sergilenen Moçika ve İnka çanak çömleklerini yaratan İspanyol-öncesi kültürlerin, Machu Picchu, Gran Chimú, Chan Chan, Kuelap, Sipán kale kentlerini, La Bruja, El Sol, La Luna gömütlüklerini kuranların, heybeleri, kılıçları ve atlarıyla Peru'ya Yunan'ı, Roma'yı, Yahudi-Hıristiyan gele-

neğini, Rönesans'ı, Cervantes, Quevedo ve Góngora'yı ve And dağlarında tatlanan sert Castilla dilini getiren İspanyolların mirasçısı olarak duyumsadığım için övünç duyuyorum. Sonra İspanya'yla birlikte Afrika geldi Peru'ya; gücüyle, müziğiyle, coşkulu imgelemiyle Peru'nun ayrıtürdenliğini zenginleştirdi. Biraz araştırırsak, Peru'nun, Borges'in Aleph'i gibi, tekmil dünyanın küçük bir formatı olduğunu anlarız. Bütün bunlara sahip olduğu için kimliği olmayan bir ülke için ne kadar olağanüstü bir ayrıcalık!

Amerika'nın fethi, kuşkusuz, tüm fetihler gibi acımasızca ve vahşice bir fetihti; bunu elbette eleştirmeliyiz, ama eleştirirken o yağmaları ve cinayetleri işleyenlerin çoğunun büyük dedelerimiz ve dedelerimizin dedeleri, Amerika'ya geldikten sonra ülkelerine dönmeyip Amerika'nın yaşam biçimlerini benimseyen İspanyollar olduklarını unutmamalıyız. Doğrusu, böyle bir eleştirinin aslında özeleştiri olması gerekir. Çünkü bundan iki yüz yıl önce İspanya'dan bağımsızlığımızı kazandığımızda, eski sömürgelerde iktidarı ele geçirenler Yerliler'i özgürleştirip eski yanlışların yerine hakça bir düzen kuracakları yerde, onları fatihlerden aşağı kalmayan bir açgözlülük ve vahşetle sömürmeyi sürdürdüler, kırımdan geçirerek yok ettiler. Açıklıkla söylememiz gerekir ki, Yerli nüfusun kurtarılması iki yüz yıldır bizim biricik sorumluluğumuz oldu ve bu sorumluluğu yerine getiremedik. Bu, Latin Amerika'nın tümünde çözülmemiş bir sorun olarak duruyor. Bu alçaklık ve utanca tek bir istisna getirmek bile olanaksız.

İspanya'yı Peru kadar seviyorum; gönül borcum sonsuz İspanya'ya. İspanya olmasaydı, bu kürsüye hiçbir zaman çıkamazdım, tanınmış bir yazar olamazdım; yayıncı bulamayan, ödüller alamayan ya da okurlara ulaşamayan, yeteneklerinin ileride bir gün keşfedileceğini umduğum pek çok talihsiz meslektaşım gibi yazarlar cehenneminde dolaşıyor olurdum. Kitaplarım, abartılı bir coşkuyla karşılandığım İspanya'da yayımlandı; orada Carlos Barral, Carmen Balcells gibi dostlar edindim, daha pek çokları öykülerimin okurlara ulaşması için büyük çaba gösterdi. Ülkemin yurttaşlığını yitirebileceğim günlerde, İspanya bana ikinci bir yurttaşlık bahşetti. Perulu olmakla bir İspanyol pasaportuna sahip olmam arasında hiçbir zaman en küçük bir karşıtlık duyumsamadım, çünkü her zaman İspanya ile Peru'nun yalnızca benim değersiz kişiliğimde değil, tarih, dil ve kültür gibi temel gerçekliklerde de bir elmanın iki yarısı olduklarını düşündüm.

İspanya topraklarında yaşadığım tüm o yıllar içinde, 1970'lerin başlarında güzelim, sevgili Barcelona'da geçirdiğim olağanüstü beş yılı hiç unutamam. Franco diktatörlüğü hâlâ iktidardaydı ve var gücüyle baskı uyguluyordu, ama çaptan düşüp fosilleşmişti, özellikle kültür alanında eskisi gibi denetim kuramıyordu. Sansürün artık kapatamayacağı yarıklar ve çatlaklar açılıyor, İspanya toplumu bu yarık ve çatlaklardan o güne kadar yıkıcı olarak nitelenerek yasaklanmış yeni düşünceler, kitaplar, düşünce akımları, sanatsal değerler ve biçimleri içine çekiyordu. Böylesi bir açılmanın başlamasından hiçbir kent Barcelona kadar yarar sağlamamış, düşünce ve yaratıcılığın tüm alanlarında bu denli bir coşku yaşamamıştı. Barcelona, İspanya'nın kültür başkenti, özgürlük umudunu soluyabilmek için bulunmanız gereken yer olup çıkmıştı. Üstelik, bir bakıma, Latin Amerika'nın da kültür başkentiydi, çünkü Latin Amerika ülkelerinden pek çok ressam, yazar, yayıncı ve sanatçı Barcelona'ya yerleşmişti ya da bu kente gelip gidiyordu: o günlerde şair, romancı, ressam ya da besteci olmak istiyorsanız orada olmanız gerekiyordu. O yıllar benim için yoldaşlıklar, dostluklar, roman tasarıları ve bereketli düşünsel çalışmaların eksik olmadığı unutulmaz yıllardı. Barcelona, tıpkı bir zamanların Paris'i gibi, bir Babil Kulesi'ydi, insanı yaşamaya ve çalışmaya özendiren kozmopolit, evrensel bir kentti; İç Savaş döneminden bu yana ilk kez, İspanyol ve Latin Amerikalı yazarlar kaynaşıyor, dostluklar kuruyor, aynı geleneğe sahip olduklarının ve ortak bir uğraşta saf tuttuklarının ayırdına varıyorlardı: diktatörlüğün sonu gelmişti ve demokratik İspanya'da kültür baş kahraman olacaktı.

Tam olarak böyle olmamış olsa da, İspanya'nın diktatörlükten demokrasiye geçişi modern çağın en iyi öykülerinden biri oldu; sağduyu ve akıl ağır bastığında ve siyasal karşıtlar sekterliği ortak yarar uğruna bir yana bıraktıklarında, olayların nasıl büyülü gerçekçi romanlarda anlatılanlar kadar olağandışı olabileceğini ortaya koydu. İspanya'nın otoriter düzenden özgürlüğe, azgelişmişlikten refaha, Üçüncü Dünya'ya özgü ekonomik uçurumlar ve eşitsizliklerden bir orta sınıflar

Perulu olmakla bir İspanyol pasaportuna sahip olmam arasında hiçbir zaman en küçük bir karşıtlık duyumsamadım, çünkü her zaman İspanya ile Peru'nun yalnızca benim değersiz kişiliğimde değil, tarih, dil ve kültür gibi temel gerçekliklerde de bir elmanın iki yarısı olduklarını düşündüm.

ülkesine geçişi, Avrupa'yla bütünleşmesi ve birkaç yıl içinde demokratik kültürü benimsemesi, tüm dünyayı hayretler içinde bıraktı ve ülkenin modernleşmesini hızlandırdı. Bu süreci yakından, zaman zaman da içeriden yaşamak benim için hem çarpıcı, hem de öğretici bir deneyim oldu. Modern dünyanın da, İspanya'nın da onulmaz hastalığı olan milliyetçiliğin bu mutlu öyküyü mahvetmemesini bütün yüreğimle umut ediyorum.

Dar kafalı, dışlayıcı, sığ bir ideoloji –daha doğrusu din– olan milliyetçiliğin her türlü biçiminden nefret ederim. Milliyetçilik, insanı düşünce ufkundan yoksun bırakır ve her türlü etnik ve ırkçı önyargıyı bağrında taşır, çünkü kendini yüce bir değere, ahlaksal ve ontolojik bir ayrıcalığa, rastlantısal olarak belirli bir yerde doğmuş olmanın zorunluluğuna dönüştürür. Dinle birlikte milliyetçilik, iki dünya savaşında ve bugün durmadan kan dökülen Ortadoğu'da olduğu gibi, tarihin en korkunç kırımlarına yol açmıştır. Latin Amerika'nın Balkanlaştırılmasına, anlamsız savaşlar ve kavgalarla kana bulunmasına, okullar, kütüphaneler ve hastaneler yapmak dururken silah satın almak için dev kaynakların çarçur edilmesine hiçbir şey milliyetçilik kadar katkıda bulunmamıştır.

At gözlüğü takmış, "öteki"ni dışlayan, her zaman şiddet tohumları eken milliyetçilik ile doğduğumuz, atalarımızın yaşadığı, ilk düşlerimizi kurduğumuz, sevdiklerimizin bildik coğrafyasında dolaştığımız, bizim için bellek taşlarına ve yalnızlığa karşı savunmaya dönüşen olayların meydana geldiği ülkeye duyduğumuz o yüce, cömert duyguyu, yurtseverliği birbirine karıştırmamalıyız. Anayurt bayraklar, ulusal marşlar ya da simgeleşmiş kahramanlar üstüne bildik söylevler değildir, anılarımızı dolduran ve onlara melankoli, nerede olursak olalım her zaman bizi bekleyen bir yuva olduğu sıcak duygusunu katan bir avuç yer ve insandır.

Milliyetçilik, insanı düşünce ufkundan yoksun bırakır ve her türlü etnik ve ırkçı önyargıyı bağrında taşır.

Peru, benim için, doğduğum ama hiç yaşamadığım, annemin, büyükbabamla büyükannemin, teyzelerim ve amcalarımın bana anıları ve özlemleriyle tanıttıkları Arequipa'dır; çünkü tüm ailem, Arequipalıların hep yaptığı gibi, gittiği her yere Beyaz Kent'i de yanında götürmüştür. Peru, benim için, bebekleri leyleklerin getirmediğini, bebekleri dünyaya kadınlarla erkeklerin ölümcül bir günah sayılan ayıp şeyler yaparak getirdiklerini öğrendiğim, çöldeki Piura'dır; *mesquite* ağaçları ve gençliğimin Piuralılarının zarif ve hüzünlü bir deyişle "başkasının ayakları" dedikleri o her şeye katlanan merkeplerdir. San Miguel Okulu ve yazdığım kısa bir oyunun ilk kez sahnelendiğini gördüğüm Varyete Tiyatrosu'dur. Lima'da Miraflores'te Diego Ferré ile Colón'un köşesidir –Mutlu Mahalle derdik oraya–; kısa pantolondan uzun pantolona geçtiğim, ilk sigaramı içtiğim, dans etmeyi öğrendiğim, âşık olduğum ve kalbimi kızlara kaptırdığım yerdir. Daha on altı yaşında, gazeteciliğin, edebiyatla birlikte hemen tüm yaşamım boyunca sürdürdüğüm, tıpkı kitaplar gibi daha çok yaşamamı, dünyayı daha iyi tanımamı, her yerden ve her sınıftan mükemmel, iyi, kötü ve alçak insanlarla birlikte olmamı sağlayan o uğraşın ilk heyecanlarını yaşadığım *La Crónica* gazetesinin gece

nöbetlerinde dirsek çürüttüğüm, tozlu ama hayatın nabzını tutan odalarıdır. Peru'nun, o güne kadar sınırlar içinde ve pamuklara sarılı olarak yaşamış olduğum küçük orta-sınıf ortamı olmadığını, türlü çeşitli toplumsal fırtınalarla sarsılan büyük, eski, hınçlı, eşitsiz bir ülke olduğunu öğrendiğim Leoncio Prado Askeri Okulu'dur. San Marcos'tan bir avuç öğrenciyle dünya devrimini hazırladığımız Cahuide'nin gizli hücreleridir. Ve Peru, üç yıl boyunca, bombaların, karatmaların ve terörist cinayetlerin ortasında demokrasiyi ve özgürlük kültürünü savunmak için çalıştığımız Özgürlük Hareketi'ndeki arkadaşlarımdır.

Peru, kırk beş yıl önce evlenmek bahtına erdiğim ve yazmamı sağlayan cinnetlere, nevrozlara ve huysuzluklara bugün hâlâ katlanan, kalkık burunlu ve yılmaz kuzinim Patricia'dır. O olmasa, yaşamım çoktan sarsıcı bir kasırgaya dönerdi; Alvaro, Gonzalo, Morgana ve ömrümüzü uzatan, bize mutluluk veren altı torunumuz olmazdı. Patricia her şeyi yapar ve her şeyi iyi yapar. Sorunları çözer, ekonomiyi çekip çevirir, karışıklığı düzene sokar, gazetecileri ve davetsiz misafirleri uzak tutar, zamanımı savunur, randevuları ve yolculukları belirler, bavulları yapar ve açar ve o kadar cömerttir ki, beni payladığını sanırken bile bana en büyük övgüyü sunar: "Mario, iyi yaptığın tek bir iş var, o da yazmak."

Yeniden edebiyata dönelim. Çocukluk cenneti, benim için kitaplardaki gibi bir söylence değil, kuzenlerim ve okul arkadaşlarımla Tarzancılık oynadığımız Cochabamba'daki büyük aile evinin üç avlusunda ve çatı aralarına yarasaların yuvalandığı, sessiz gölgelerin yıldızlı gecelere gizemli bir hava verdiği Piura mahallesinde yaşadığım, keyfini sürdüğüm bir gerçekliktir. O yıllarda, yazmak, ailemin beni özendirdiği bir oyun oynamaktan farksızdı, bana alkış getiren olağanüstü güzel bir şeydi; babam ölüp cennete gittiği için bu babasız çocuğu şımartıyorlardı. Başucumdaki komodinin üstünde duran babamın denizci üniforması içindeki uzun boylu, yakışıklı fotoğrafına bakar, uyumadan önce onun için dua eder, fotoğrafı öperdim. Ama Piura'da bir sabah, annem beyinin aslında hayatta olduğunu açıklayacak ve o gün onunla birlikte yaşamak için Luma'ya gidecektik; sanırım, bu olayın şokunu hâlâ atlatmış sayılmam. On bir yaşındaydım ve o günden sonra her şey birden değişti. Masumluğumu yitirdim, yalnızlığı, buyurganlığı, yetişkin yaşamını ve korkuyu keşfettim. Kurtuluşu okumakta, güzel kitaplar okumakta, yaşamın olağanüstü, yoğun, serüvenlerle dolu olduğu, kendimi yeniden özgür ve mutlu hissettiğim o dünyalara sığınmakta ve elbette, gizliden gizliye, ağza alınmaz bir günah işleyen, kendini yasak bir tutkuya kaptırmış biri gibi yazmakta buldum. Edebiyat bir oyun olmaktan çıkmış; zorluk ve sıkıntılara karşı direnmenin, yaşamın dayanılmazlığına karşı çıkmanın, başkaldırmanın, ondan kaçmanın bir yolu, yaşamamın nedeni olmuştu. O gün bugündür, kendimi ne zaman umutsuz, yıkılmış, umarsızlığın eşiğinde hissetsem, tüm bedenim ve ruhumla yazmaya koyulmak benim için hep tünelin ucundaki ışık, bir can simidi olmuştur.

Zaman zaman inme inmiş gibi tutulup kalmak, düşgücünün kuruyup gitmesi, her yazar gibi beni de perişan eder, gövdemi tepeden tırnağa soğuk ter basar, ama hayatımda hiçbir şeyden de bir öyküyü kurup geliştirmek için aylar, bazen yıllar harcamak kadar zevk almamışımdır: başlarda pek çok şey belli belirsizdir, yaşanmış bir deneyimin bellekteki imge yığınakları bir tedirginliğe, bir istekliliğe, bir hayale dönüşür, ardından bir tasarım filizlenip boy atar ve o azdırılmış hayaletler bulutunu bir öyküye dönüştürmeye karar verirsiniz. Flaubert, "Yazmak bir yaşama biçimidir," demişti. Evet, çok doğru, dikbaşlı sözcükleri yola getirinceye kadar boğuştuğunuz, henüz bir dölüt halindeki anlatıyı beslemek ve büyüdükçe tüm öteki öyküleri yutmak isteyecek her açgözlü öyküyü doyurmak için çekici bir avın izini süren bir avcı gibi uçsuz bucaksız dünyayı keşfettiğiniz, hayaller ve coşkularla dolu, kafanızın içinde yalazlanan bir ateşten farksız bir yaşama biçimidir edebiyat. Doğum sancıları çeken bir romanın biçimlendiğini, kendi başına yaşamaya başlar gibi olduğunu fark ettiğinizde başınız döner, kendinizden geçersiniz: karakterler ete kemiğe bürünmeye, devinmeye, eylemde bulunmaya, düşünmeye, duyumsamaya başlamışlardır, saygı görmek ve önemsenmek istemektedirler; artık, onları öldürmeksizin, öykünün inandırıcılığını yitirmesini göze almaksızın onlara dilediğiniz tutum ve davranışları dayatmanız ya da onları özgür istemlerinden yoksun kılmanız olanaksızdır – bu, beni bugün hâlâ ilk seferki gibi büyülemeyi sürdüren, sevdiğiniz kadınla günlerce, haftalarca, aylarca durmak-

Kurmacadan söz ederken, romandan çok söz ettim, ama kurmacanın bir başka seçkin biçimi olan tiyatroya pek değinmedim. Kuşkusuz, büyük haksızlık. Yeniyetmeliğimde, Lima'daki Segura Tiyatrosu'nda Arthur Miller'ın *Satıcının Ölümü* adlı oyununu seyrettiğimden bu yana tiyatroyu ilk aşkım olarak görmüşümdür.

sızın sevişmek kadar benzersiz ve baş döndürücü bir deneyimdir.

Kurmacadan söz ederken, romandan çok söz ettim, ama kurmacanın bir başka seçkin biçimi olan tiyatroya pek değinmedim. Kuşkusuz, büyük haksızlık. Yeniyetmeliğimde, Lima'daki Segura Tiyatrosu'nda Arthur Miller'ın *Satıcının Ölümü* adlı oyununu seyrettiğimden bu yana tiyatroyu ilk aşkım olarak görmüşümdür; o oyunu izlerken koltuğuma mıhlanarak kendimden geçmiş, sonra da gidip İnkalarla ilgili bir oyun yazmıştım. 1950'lerin Lima'sında bir tiyatro hareketi olsaydı, romancı değil oyun yazarı olabilirdim. Ama öyle bir tiyatro hareketi yoktu, o yüzden de gittikçe daha fazla anlatıya yöneldim herhalde. Yine de, tiyatro aşkım hiç bitmedi; anlaşılan, romanların gölgesinde kıvrılıp uykuya yatmıştı, ama ne zaman büyüleyici bir oyun izlesem baştan çıkıyordum, özlemim depreşiyordu. Yaşamının son yıllarında, yüz yaşındayken kendini çevresindeki gerçekliğe kapatıp anılara ve kurmacaya sığınan büyük teyzem Mamaé'nin hiç unutmadığım anıları, 1970'lerin sonlarında bana bir öykü esinledi. Aklıma gelen öykü tiyatro için biçilmiş kaftandı, ancak sahnede hayat bulabilir, başarılı bir kurmacanın parlaklığına bürünebilirdi. Bir acemi çaylağın ürkek heyecanıyla kaleme sarıldım ve baş kahramanı Norma Aleandro'nun oynadığı oyunu sahnede izlerken o denli kendimden geçtim ki, daha sonra yazdığım romanlar ve denemeler arasında birkaç kez daha yeniden yoldan çıkmaktan alamadım kendimi. Ama hemen eklemeliyim ki, yetmişimden sonra sahneye çıkacağım (sahneye çıkmaktan çok, sahneye düşmek demek daha doğru belki de) hiç aklıma gelmemişti. Bu gözüpek serüven, yaşamını kurmacalar yazarak geçirmiş biri için bir düşlem karakterini birkaç saatliğine cisimlendirmek, kurmacayı seyircinin önünde yaşamak gibi mucizeyi ilk kez tüm bedenim ve ruhumla yaşamamı sağladı. Sevgili dostlarım yönetmen Joan Ollé ve oyuncu Aitana Sánchez Gijón'a, bana o fantastik deneyimi (panik de eksik değildi gerçi) kendileriyle paylaşma cesaretini verdikleri için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Edebiyat yaşamın düzmece bir temsilidir, ama yaşamı daha iyi anlamamıza, kendimizi içine doğduğumuz, içinden geçtiğimiz ve içinde öldüğümüz labirente uyarlamamıza yardımcı olur. Edebiyat gerçek yaşamda karşımıza dikilen terslikleri ve uğradığımız düşkırıklarını giderir ve varoluşun insanların büyük çoğunluğunun gözündeki, öncelikle de aşkınlık, bireysel ve ortak yazgı, ruh, tarihin anlamı ve anlamsızlığı, ussal bilginin değişkenliği gibi konular karşısında şaşkınlığını itiraf eden, kesinliklerden çok kuşkular üreten bizim gibi insanların gözündeki anlaşılmazlığını onun sayesinde, kısmen de olsa, çözebiliriz.

Atalarımızın mağaralarda, ateşlerin çevresinde, göğün gürlediği, şimşeklerin çaktığı, yıldırımların düştüğü, canavarların yeri göğü inlettiği ürkünç gecelerde hikâyeler düzüp anlatmaya başladıkları o kestirilmesi olanaksız görüntüyü düşlemek beni her zaman büyülemiştir. Yazgımızın can alıcı ânıydı o, çünkü uygarlık, yani bizi yavaş yavaş insanlaştıracak ve giderek özerk bireyi keşfetmemizi, sonra da onu kabileden koparmamızı, bilim, sanat, hukuk ve özgürlüğü tasarlayıp yaratmamızı, doğanın, insan bedeninin ve uzayın en gizli, en bilinmedik yerlerini inceleyip öğrenmemizi, yıldızlara seyahat etmemizi sağlayacak olan o uzun yolculuk, ilkel varlıkların öykücünün sesine ve düşlemlerine kulak verdikleri o ateşlerin çevresinde başlamıştı. Her şeyin bilinmez ve ürkütücü olduğu bir dünyanın gizleri ve tehlikeleri karşısında ürküye kapılmış dinleyicilerin önünde yeni bir müzik gibi ilk kez yankılanan o masallar, söylenceler, öyküler, sürekli tetikte yaşayan, varoluşun yemek yemekten, kötü hava koşullarından korunmaktan, öldürmekten ve çiftleşmekten başka bir anlam taşımadığı o insanlar için dingin bir sığınak olmuş olsa gerektir. Ortaklaşa düşler kurmaya, öykücülerin kışkırttığı düşlerini paylaşmaya koyuldukları

andan başlayarak, yaşama savaşının tekdüzeliğine, yabanıllaştırıcı uğraşların burgacına bağlı kalmaktan kurtulmuşlar ve yaşamları düş, haz, düşlem ve devrimci bir tasarıma dönüşmüştür: içinde bulundukları sınırlamaları kırmak, değişmek ve gelişmek, düşledikleri yaşamları kışkırtan istek ve hırsları gerçekleştirme savaşımı ve çevrelerini kuşatan gizleri açıklığa kavuşturmalarını sağlayan merak.

Yazının bulunmasıyla ve öykülerin yalnızca dinlenmekle kalmayıp okunabilmeye başlamasıyla, edebiyatın onlara kalıcılık kazandırmasıyla birlikte, bu aralıksız süreç zenginleşmiştir. Onun içindir ki, şu, yeni kuşaklar inandırılıncaya kadar sürekli yinelenmelidir: kurmaca, bir eğlenceden, insanın duyarlığını bileyen ve onda eleştirel bir ruh uyandıran düşünsel bir alıştırmadan öte bir şeydir. Kurmaca, uygarlığın varlığını sürdürebilmesi, içimizde insanın en iyi yanlarının uyandırılabilmesi ve korunabilmesi için mutlak bir gerekliliktir. Yalıtılmışlığın yabanıllığına geri dönmememiz ve yaşamın pek çok şeyi derinliğine görebilen ama o şeyleri nelerin çevrelediğini, öncelediğini ve sürdürdüğünü göz ardı eden uzmanların yararcılığına indirgenmemesi için mutlak gerekliliktir. Bize hizmet etmeleri için icat ettiğimiz makinelerin uşakları ve köleleri olup çıkmamamız için mutlak bir gerekliliktir. Edebiyatsız bir dünya, tutkulardan, ülkülerden ya da başkaldırıdan yoksun bir dünya olurdu, insanı gerçekten insan yapan şeyden, kendi olmaktan sıyrılıp düşlerimizin hamuruyla yoğrulmuş bir başkasına, başkalarına dönüşme gücünden yoksun kılınmış bir otomatlar dünyası olurdu.

Mağaradan gökdelene, sopadan kitle imha silahlarına, tekdüze kabile yaşamından küreselleşme çağına, edebiyatın kurmacaları insan yaşantılarını çoğaltarak, uyuşukluğa kapılmamızı, kendi kendimizi tüketmemizi, teslimiyet bayrağını çekmemizi önlemiştir. Edebiyat olmasaydı, şu yaşadığımız yaşamda hiçbir şey o kurmacaların yalanları kadar tedirginlik katamaz, düşgümüzü ve isteklerimizi kışkırtamaz, böylece gerçek yaşamın bize hiçbir zaman vermeyeceği büyük serüvenlerin, yüce tutkuların kahramanları olmamızı sağlayamazdı. Edebiyatın yalanları, özlemler yüklenerek dönüşen biz okurlar aracılığıyla, sıradan, bayağı gerçekliği sürekli sorgulayan kurmacanın yalanı aracılığıyla gerçek olur. Edebiyat, bize sahip olmadığımız şeylere sahip olabilme, kendimizi pagan tanrıları gibi aynı anda hem ölümlü, hem de ölümsüz hissettiğimiz o olanaksız varoluşa erişebilme umudunu sunduğunda, ruhlarımıza uzlaşmazlık ve isyan kattığında, insan ilişkilerindeki şiddetin azalmasına katkıda bulunan tüm kahramanca eylemlerin ardında yatan bütün bu şeyleri kattığında, bir büyü gerçekleşir. İşte bu yüzden, hayal etmeye, okumaya ve yazmaya devam etmeliyiz; ölümlülüğümüzün ağırlığını hafifletmenin, zamanın aşındırmasını alt etmenin ve olanaksızı olası kılmanın bugüne kadar bulduğumuz en etkili yolu budur. N

Stockholm, 7 Aralık 2010

İngilizceden çeviren **Celâl Üster**

Edebiyat olmasaydı, şu yaşadığımız yaşamda hiçbir şey o kurmacaların yalanları kadar tedirginlik katamaz, düşgümüzü ve isteklerimizi kışkırtamazdı.

SUÇ VE CEZA

Jean Clair, "Suç ve Ceza"yı estetik boyutunu kısıtlayarak kurmayı yeğlemiş: Asıl aktörler Siyaset ve Bilim salonda, geliyor o ikisine Basın yamanıyor: İki yüz yıldır suçun ve adaletin memesinden beslenen, ilgili konuları iliğine dek sömüren bir dünya.

Enis Batur

I

Olabildiğince belgesel bir eksene oturtulmuş olmasına karşın, alışılageldik dramatizasyon arızaları, basmakalıplığı, zorlamaları nedeniyle oldukça başarısız bir dizi-film olmuş *Carlos*. Uzaktan bir ölçüde serüvenini tanıdığım, şimdi hakkında biraz daha bilgi sahibi olduğum o adamın *gerçek* hikâyesini, işin iç*yüzünü* belki öğrenemeyeceğim; ama bu kadarı yetiyor, yetti bana: Hiçbir biçimde *sempati* beslemediğim bir figürdü, öyle kaldı, kalacak besbelli.

[Bunları söyleme gereksinmesi duyuyorum, çünkü Haşhaşilerden ilk anarşistlere, XIX. yüzyıl Rus teröristlerinden Baader-Meinhof ve Brigado Rosso'ya, arada Haydut geleneğine ve gangsterler mitologyasına uğrayarak, Theodor Kaczynski'den 11 Eylül kamikazelerine, gerilla tarihine giden uzun bir damar üzerinde epey oyalandığımı, o *seçenek* karşısında ilgili kaldığımı saklayacak değilim. Öngördüğüm gibi, *Opera XI*'i sözkonusu çatı üstünden kuracak mıyım, "FC"yi tamamlayıp *Divan* kitaplarından birinin (VII? VIII?) anaşiiri olarak konumlayacak mıyım, bütün bunlara vaktim olacak mı, kestirmem olanaksız.]

"Sempati" dedim, bir adım sonrasında "empati" demek daha doğru olacaktı. Sorun geliyor, öncelikli olarak, *haksız* bir Dünya, bir düzen, bir çark karşısında, umarsız ve anlamsız bulunsa da, *haklılık* üzerinden bir değerlendirme yapılıp yapılamayacağına bağlanıyor benim akıl yürütmemde. *Hak*, yüklendiği bütün anlamsal donanımla, çetinceviz kavram; rasyonalize edilmesi en az irrasyonalize edilmesi kadar kolay gözüküyor –*dışarıdan* bakıldığı an.

Benim konumumdakiler açısından asıl zorlu soru: *İçeriden* bakıl(a)madığında içi, içerisi, "içindekiler"i nereye kadar görülebilir.

Ne yapıyorum, sözgelimi? Carlos'u önce pusulasını şaşıran, giderek pisleşen bir "tip" olarak algılıyor; ötekilerin düpedüz dönek, en hafifinden *karşı-kahraman* saydıkları, ama ideolojik ama psikolojik (ama ikisi birden) gerekçelerle "örgüt"ten kopmayı seçerek onaltı yıl boyunca Normandiya'da bir köy evinde saklanmayı yeğleyen Klein Klein'ı neredeyse taçlandırarak *ayırıyor*, öteki kefeye koyabiliyorum.

Poetik merceğin sapmaları, denilecektir büyük olasılıkla. Boynum kıldan kalın: Öyle olsa bile *o kadar* değil: Ayırıyorsam, işin içinde Etik kaygılar, burjuvalarınkinden *biraz* farklı bir Ahlak tanımı arayışı, hepsini fanusunun içinde tutmaya yatkın bir *politik tasa* da var.

II

Karşıda, haksızlık düzenini *doğal* bir haklılık olarak değerlendiren bir perspektif duruyor: Ford'un "insanlar eşit doğmaz" saptamasını çekirdeğine oturttuğum liberal bakışaçısını bugünkü *Terör* hayatının başsorumlusu sayıyorum –kavramı dilimizde göğüsleyen kelimeye büyüteçle eğilelim: Yılgı.

Kim kim(ler)in üstüne basabiliyorsa türünden yalınkat bir mantığa dayanan bu yıldırı düzeninin işleyiş mekanizması ne denli karmaşık olursa olsun, o kem basitliğe indirgenebilir. İpin ucu, öteki tarafta Mülkiyet'e, miras hukukuna bağlanmıştır: Bugüne dek karşılaştığım en amansız terör önermelerinin başında "Adalet Mülkün Temeli" geliyor. İşin kötüsü: Doğrudur: Üstüne basa basa elde edilen mülkiyeti koruma ve devretme hakkını sağlayan Adalet bir *önkabul* olarak, sanki bir Evren kuramı, kayıtlara geçmiş.

Haksızlık düzeninde görece onarımlar öneren siyasal projeler (örneğin Avrupa Sosyalizmi) *yumuşak* yöntemlerden yana olmuşlardır, doğaları gereği. Mülkiyet ilişkilerini değiştirmek, farklılaştırma yanlısı bütün köktenci projeler, ister din cephesinden kaynaklansınlar ister dindışı ideolojilerden, teröre başvurmayı kaçınılmaz buldular. Yerine göre iman/inanç bağlantılı, yerine göre akçe bağlantılı (Carlos örneğinde bu geçişim belirgindir)

Clair

bir *hizmet* olarak geliştiği gözlemleniyor terörün –bir *araç*. Ahlakı da aynı doğrultuda yönlendirilerek rasyonalize edilmiş, "estetiği" o çerçevede biçimlendirilmiştir.

Unabomber, Bask militanı, El Kaide intihar komandosu ile Derin Devlet teröristini amaç bağlamında çakıştırmak, yumuşak ideolojilerin reçetesi. Öyle değildir. Şiddet, işe yaramadığı durumlarda bile pekâlâ tek çare sayılabilir. Anarşist kuramcılar, Rus ve Alman Nihilistleri, Felsefe-Eylem birliği görüşlerinde *haklıydılar*: Hepten yıkılmayacaksa, karşı-düzenin egemenliğini çözmek olanaksızdır. Ahlakı ve Estetiği ile, o Terörü *doğru* bulduğumu söylemeliyim. Gelgelelim, Doğru bugüne dek çare olamamıştır. Bir alternatif çaresizlik modeli bu ve haklılığının poetik düzlemde sıkışıp kalması kaçınılmaz koşulu gibi görünüyor.

[Proudhon-Bakunin-Kropotkin üçlüsünden Debord' un ve Situationniste'lerin yarıyarıya üstü kapalı önerilerine, TK'nin kitabından *Zararlı Bilgiler Ansiklopedisi*'ne uzanan bir antologya kurmak istiyorum birkaç yıldır. Sel'de önsözümle yayımlanan *İsyankâr Yüzyıl* sağlam bir altyapı sunuyor, onu temel metinler seçkisiyle bütünlemek, açmak benim açımdan önem taşıyor bugün. Proudhon'un *Seçme Metinleri*'ni Kırmızı için çevirttirdik arada; geriye Fourier kaldı, ilk ve en eski gözağrım. Norgunk, Stirner'i hazırlıyor usul usul.

Kolay oluşmuyor bir kütüphane, bakınız: Kitap Evi, work in progress, 2003]

III

"Suç ve Ceza", bey-küratör Jean Clair'in "Melankoli"* sergisini işleyen çalışması. Orsay Müzesinde bir salona güç bela sıkıştırılmış izlenimi veren serginin kataloğu, içerdiği ürün çeşitliliğine bağlı olarak, küratöre dayatılan amansız sınırların boyutunu kanıtlıyor. Şüphesiz, çok daha az sayıda temsilci ürünle de kotarılabilirdi bu güçlü sergi –ama sınırları açmanın, örnek sayısını çoğaltmanın ayırtılandırmak açısından zenginleştirici yanı hafife alınamaz hiçbir durumda.

"Suç ve Ceza", bey-küratör Jean Clair'in "Melankoli" sergisini işleyen çalışması. Orsay Müzesinde bir salona güç bela sıkıştırılmış izlenimi veren serginin kataloğu, içerdiği ürün çeşitliliğine bağlı olarak, küratöre dayatılan amansız sınırların boyutunu kanıtlıyor.

Avrupa'da ölüm cezasının kaldırılması savaşımını, Camus ve Koestler benzeri aydınların izinden veren Badinter'in bir fikrinden hareketle işe giriştiğini vurguluyor Jean Clair.

Kabaca 1781-1981 arasını katetmekle birlikte, "ilk uc"a dek taşımış başlangıç noktasını: İnsanlık tarihinin altı çizilmiş ilk günahını Âdem-Havva ikilisi, ilk suçunu oğulları Habil işlemiştir, elimizdeki kayıt defterine göre: Kabil cinayeti, Habil'in cezası Blake'in desenleriyle veriliyor. Oradan çarmıh sahnelerine, Füssli'nin "Lady Macbeth" çeşitlemelerine hızla geçiyor, sahici bir giyotinin karşısında buluyoruz kendimizi: Tek ışığı yıldırım gibi inen keskin bıçağında parlayan karanlık nesne, loş müze ortamında hâlâ tehditler savurma gizilgücünü koruyor.

Sonrasında, bir kefesinde suç, öbüründe ceza, sallanması durdurulamayan bir terazinin etrafında dönülüyor. Estetik, kısa devreler yaratıyor arada: Goya'nın tahta üzerine yağlıboya, gravür ve desenleri ile "sivil ölüm" sesini duyuruyor; Rouault'dan bir idam 'portre'si ya da Cézanne'dan iki tekinsiz cinayet ânı sahnesi benzeri ürpertiler yaratıyor; Harald Szeemann'ın tasarımıyla gerçekleştirilmiş, Kafka'nın *Ceza Sömürgesi* aygıtı tamamlıyor çemberi. Sade'ın kafatası** kalıbı, yanlış anlaşılmaya aday bir obje olarak merkezine oturuyor dairenin: "Suç"lu o muydu?

Suçun estetiğini destekleyen parçalar katalogda işaretlenmiş: De Quincey'nin Güzel Sanatlardan Biri Olarak Cinayet'inden*** Baudelaire'e, Jean Genet'ye, Gide ve Camus'ye, Sartre'a, Oscar Wilde'dan Guyotat'ya, evet bir antologya da orada biçimleniyor.

Sade, bugün bile kavurucu öneminden bir şey yitirmemiş. Arzu, ne zaman suç kategorileri yaratmaya başlar sorusunun, Adalet'ten *önce* Ahlak'dan doğduğunu göstermeyi sürdürüyor yapıtı. İki büyük roman, *Sodom'un Yüzyirmi Günü* ile *Soyunma Odasında Felsefe* hâlâ işin içinden çıkamadığını gösteriyor İnsan'ın. O eğitimi kabullenecek toplumun ütopyası bile yazılamamıştır. "Cinsel Devrim" çıkışı arkasında bir enkaz bırakarak uzaklaştırıldı: Kutsal Aile bütün kültürlerin baştacı, "suç" tanımlarını tekrarlıyor. Sapkınlık türlerini olanca gücüyle püskürten kurumların sıkışık bünyesinden gene de fışkırdığına tanık oluyoruz aykırı arzu arayışlarının: İkiyüzlü Papa utana sıkıla Vatikan'daki penceresinden çaresiz konuşmasını yapadursun.

IV

Jean Clair, "Suç ve Ceza"yı estetik boyutunu kısıtlayarak kurmayı yeğlemiş: Asıl aktörler Siyaset ve Bilim salonda, geliyor o ikisine Basın yamanıyor: İki yüz yıldır suçun ve adaletin memesinden beslenen, ilgili konuları iliğine dek sömüren bir dünya.

Gene de hepsini, her şeyi biçimlendiren Ahlak: Aktöre ile Karatöre arası salınan terazi. Siyaset, onun dümen suyunda yoğurmuş yasaları, kurumları, uygulamaları. Sergi, Foucault'yu adım adım izleyerek "modern hapishane"nin tasarlanma sürecini gösteren belgeleri yanyana dizmiş duvarlarda: "Hücre"sinden volta avlusuna, duvar kalınlığından geometrik düzenlemesine *görünüşte* mimari bir çalışma var karşımızda; gelgelelim, her ayrıntı esasta "ceza"nın bileşkenler dünyasını hayata geçirmek üzere hesaplanmış. Lombroso'nun çalışmaları, "tipolojik" katalogları Bilim'in, sözümona tıbbın katkılarını sunuyor: Anadan doğma suçluluk, çağın kanlı reçetesi. Düzelemeyecek olanı kapatma stratejileri, hapishaneyle tımarhane arasında bölüştürecek çizgidışı davranan her bireyi. Talim, Terbiye, Tımar birer umut penceresi aralık bırakmışsa bırakmış: Şekil verilmek istenmiştir.

Daumier, büyük karikatür dokunuşlarıyla Sistem'in etkin aktörlerinin ve yarattıkları kâbus ortamının ipliğini pazara çıkarıyor başka duvarlarda. Öyle bir toplumsal güç tabakasının üyelerine hoşgörüyle bakılamazdı, bakmamış.

XIX. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak yazılı basın kendisine geniş bir alan açmış suç ve ceza bağlamında: Cinayet, tecavüz, hırsızlık vakalarının üstüne polis ve dedektif tiplemeleriyle aşık atan yeni bir gazeteci türü gidedursun, kitlelerin merakı "cani" portrelerine yönlendirilmiş. Sarsıcı hikâyelerin bazılarının nasıl uçlar verdiğini kanıtlayan örneklerin başında Papin kızkardeşler geliyor: Lacan'ın incelemesi, Genet'nin *Hizmetçiler*'i, Chabrol'un filmi derken 2000'lere dek azalmamıştır ilgi.

Jean Clair, bu kez başka bir kaynağa gönderiyor bizi: Bıçağın öteki yüzünde, *Suç ve Ceza/Karamazov Kardeşler*, iki romanıyla Dostoyevski fizik dünyanın metafizik zeminini birbaşına döşemeyi başarıyor.

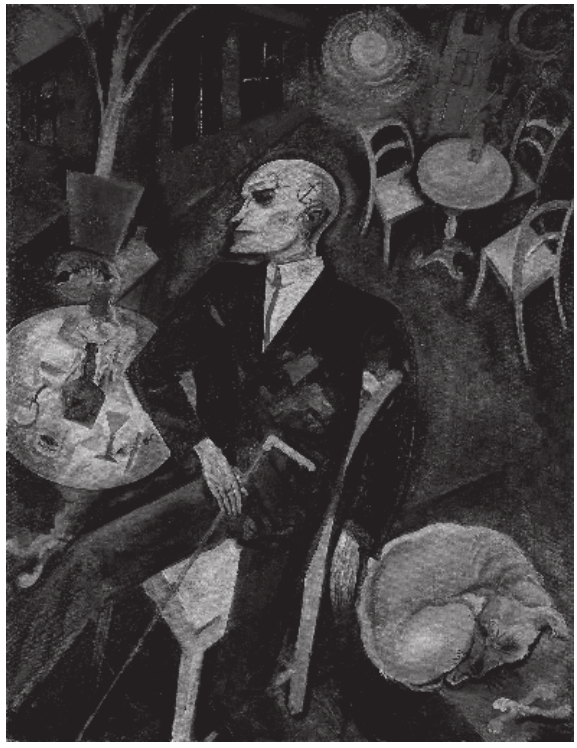
"Ne mi diyorum, Tanrı öldü diyorum" –yazarın bu ünlü ünlemi, Nietzsche'yle sırtsırta, dipsiz bir hak soruşturmasının çekirdeğinde: Artık her şeye hakkımız var. Ötedünyada yargılanmayacağımızı öğrendik, bu dünyada bizi *ne* tutabilir?

Suçluyum, öyleyse varım. Yenilmesi çok güç bir mantık. Suçun doğasında cezanın önleyici boyutundan çok kışkırtıcı yanının devreye girdiğini faillerin itiraflarından öğrendiğimizde kararıyor perde –aralarından "beni durdurun" diyenler çıkıyor.

Suç ve Ceza: Gece ve Gündüz. N

*Bkz. *Başkalaşımlar XXI-XXX*, ss. 127-129.
**Bkz. *Bu Kalem Bukalemun*, s. 153.
***Bkz. *Kediler Krallara Bakabilir*, ss. 87-92.

Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?

George Grosz, *The Lovesick Man*, 1916

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki resimden çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Nisan-Mayıs 2011, 27. sayısında yayımlanacak.

Resmin derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir resmin anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Mart 2011'dir.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

•Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap'**tan kitap armağanı kazanır.

MİNİ CEMİL BEY SÖZLÜĞÜ

Cemil Meriç'in körlüğü biz okurları etkiler. Ona karşı daha şefkatli oluruz, öbür yandan bütün mutsuzluğunu körlüğe bağlamaya da eğilimliyizdir. Oysa kendisi şöyle der, "Kökleri çok eski bir dert bu, yalnız gözlerimle izahı imkânsız."

Ufuk Karakurt

Mutsuzluk

Yaşlılık gelip çattığında bizi huzurevine kapatacaklar. Bayramda seyranda, şekerimizi zıplatmaktan başka bir şeye yaramayan baklava kutularıyla sıkıla sıkıla el öpmeye gelen ilkokul çocuklarından başka pek gelen gidenimiz olmayacak. Ayda yılda bir torunlar ziyarete geldiğinde onları emekli üç aylıkları çekmeye banka kuyruğuna yollamak için bastonlarımızla tehdit etmek zorunda kalacağız. Bomboş geçen zamanlarımızda öteki ihtiyarlarla karşılıklı oturup yeni nesilden şikâyet edeceğiz. Birbirimize eski fotoğraflarımızı göstererek anılarımızı anlatacağız. Yeterince kafamız şiştiğinde odalarımıza çekilip antikalaşmış tablet bilgisayarlarımızdan artık zevkimize göre Alacakaranlık Kuşağı mı olur, Kirli Harry serisi mi olur, *Battlestar Galactica* mı olur birinin, bilmem kaç saatlik "Ultra-Extented 3D Reproduction" bölümlerine gömüleceğiz. Ya da büyüteçle çözdüğümüz çengel bulmacalara, 90'lar, 2000'lerden çalan radyo istasyonlarına. Zaten fazla seçenek yok. En fazla pencere önünde gizli gizli sigara içebiliriz. Eh, sonuçta fazla bir şey beklemiyorduk, öyle değil mi? Ben sırf o rezil günlerimde işime yarar diye, ikinci, üçüncü sınıf polisiyeleri bir kenarda biriktirmeye başladım bile.

Cemil Meriç yalnızca böyle berbat bir yaşlılık geçirmediği için bile insanda saygı uyandırır. Ona istediği kitapları okuyan, onu Caddebostan sahiline indiren, kütüphanesini düzenleyen, koltuğunun arkasına yastık koyan, çalışmalarını not alan birileri oldu hep etrafında. Altmış yılı bulan yazarlık uğraşının böyle bir hediyesi olmuştu. Peki, mutlu muydu?

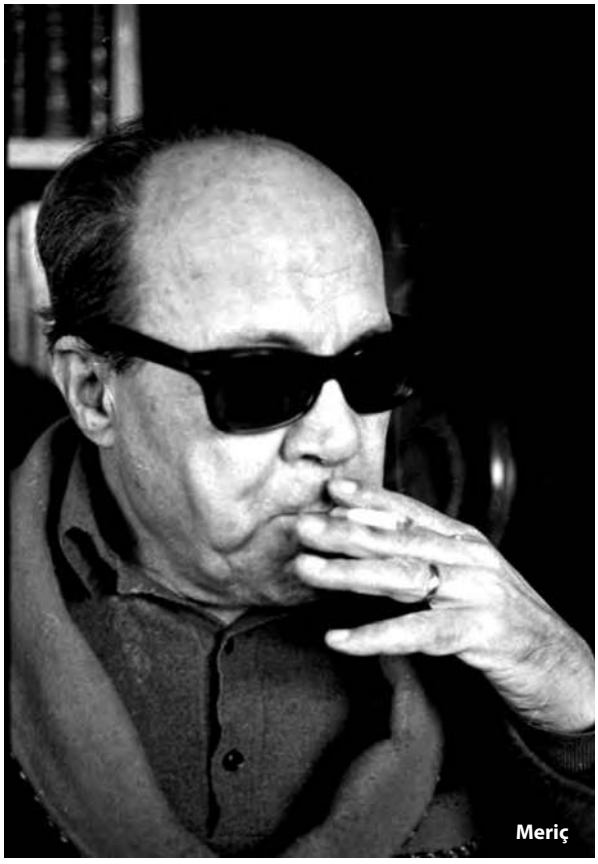
Mezarötesi

Cemil Meriç'in körlüğü biz okurları etkiler. Ona karşı daha şefkatli oluruz, öbür yandan bütün mutsuzluğunu körlüğe bağlamaya da eğilimliyizdir. Oysa kendisi şöyle der, "Kökleri çok eski bir dert bu, yalnız gözlerimle izahı imkânsız."

Cemil Meriç son derece bilgiliydi. Eskilerin tabiriyle "cerbezeli" üslubunu çıkarırsak geriye yalnızca hayli detaycı bir allame kalırdı. Yıllarca sürmüş ayrıntılı fihristleme, metinleri yan yana getirme, karşılaştırma, biyografi incelemeleri, köken araştırmalarıyla ortaya geniş bir cehalet kataloğu çıkarmıştı. Bu katalogda ne yoktu ki: eski bir Fransızca kitabı tercüme ederek kendi eseri gibi yutturmaya çalışan sahtekâr akademisyenler, resmi bir sosyolojiyi haklı çıkarmak için, saçma sapan bir kitabın yalnızca önsözündeki bir cümleyi kırk yıl boyunca tekrar eden milli yazarlar, Batılı bir egoyla felsefe tarihini saptıran uluslararası entelektüeller, köken araştırmaları yapılmadığı için yüzlerce yıl boyunca hemen bütün Batı dillerine İbranceden yanlış çevrilmiş *Tevrat* cümlelerine kadar yüzlerce şey. Bunlar kimi okurlar için büyüleyici olabilir, ama Cemil Meriç için yetersizdi, asıl yöntemini "nesri şiir haline getirmek" olarak özetleyecekti. Kitaplarında bol bol, uçurum gibi ejderha dişleri, mızraklardan sarkan kopuk kelleler, ıssız saraylarda oda oda gezen Mavi Sakal, donuk bakışlı iskeletler, mağaralarda zincirli kölelerin kanını kadehlere dolduran hükümranlar, Olemp'e tırmanan iblislerle dolu dağ yolları, kanın ateşinde eriyen kılıçlar, gölgelerin bile gül rengi olduğu hayali ülkeler okuruz. Fantastik… Kendisi buna, "mezarların ötesinden sesleniş" diyordu. Bu mezar ötesi şiirleri yazarken mutlu hissetmiş olmalı. Aksi halde hiçbir yayınevi yayımlamadığı için, eş dost kendi arasında para toplayıp kitabını bastırdığında da, kitaplarını kimse okumadığında da, sonuna açık adresini ekleyip, "Diyaloğa ihtiyacım var," diyerek mektuplar gönderdiği yazarlar onu umursamadığında da önüne bakıp işine devam edemezdi.

Roman

Yazarımız, Peyami Safa, Sartre, Balzac vb. romanları hakkında bolca yazsa da genel olarak romanlardan hoşlanmazdı. Romanın "yalnızca zaman öldürmeye yarayan parazit bir tür" haline geleceğini ve 21. yüzyılda ortadan kalkacağını düşünüyordu. Yine de *Jurnal*'deki çalışma notları, bazı kitaplar, çağdaşları ve kendi hakkındaki amansız yorumlar, "şehvet ve ibadetle" diye bitirdiği aşk

Meriç

mektupları arasına kısa bir romanın bölümlerine çok benzeyen ve çoğu kitaba nal toplatacak güzellikte bazı parçalar yazmaktan kendini alamamıştı.

Mesela 1963'te yazdıklarına göre, sıfır lira sıfır kuruş sermayeyle, taşradan, Birinci Dünya Savaşı sonrası şartlarında başlayan azimli bir entelektüel olma serüveninin önemli bir kısmı parasızlığı yüzünden aşağılanmakla geçer; hikâyeye çatısından yıldızlar görünen yıkık bir ev, hasta bir eş, yarı yarıya doğa koşullarında büyüyen çocuklar, kötü niyetli akrabalar da maharetle eklenirken gerçeklik ve gerçekdışılık dozu afallatıcı bir şekilde aynı anda artar. Peki ya 1984'te felç geçirdikten sonra çalışmayı kesmeyen Cemil Meriç. Yanında Lamia Hanım. Belki beraber bir çeviri yapıyorlar. 1960'larda karısı Fevziye Hanım'ın huzurunda dikte ettirilmiş pek samimi mektuplar düşünülürse bu diz dize iki ihtiyar âşığın kavuşma hikâyesine benzer bir şeye rastladınız mı? Bir karabasan korkutuculuğunda ve şahaneliğinde yazılmış taşra-İstanbul yolculuklarını saymıyorum bile. Issız bir köy genelevinde tanıştığı Suriyeli Linda ortadan kaybolunca, evdeki eşyaları satarak onu şehir şehir aramaya çıkmış genç Cemil'in hali ve genç Cemil'in halini hatırlayan yaşlı üniversite hocası Cemil Meriç'in hali... Asıl fenası bunların hiçbiri masal değildi. Cemil Meriç'in mutsuzluğunun altında yatan bunlar mıydı? Ne bileyim, psikolog muyum? Bildiğim tek şey, bunların bu ülkenin geniş plan mutsuzluk fotoğrafının da parçaları oldukları.

Hayalet

Nüfus müdürlüklerine kayıtlı en az yirmi Cemil Meriç var. Bu yazıyı yazarken onların bir kısmıyla internetten iletişime geçtim, bakalım adaşlarının yazarla arası nasıl? Kareli gömlek, göğüs cebinde Casio FX hesap makinesi, Rotring kalem şeklinde standart mühendis üniforması içindeki bir numaralı adaş, Cemil Meriç'i tabii ki duymuştu, kitaplarının bazılarını almış, ama malum hayat gailesinden okumaya bir türlü zaman ayıramamıştı. "Tabii tabii," dedim. İki numaralı adaş gençten bir arkadaştı. Yalnızca ekşisözlük'teki entry'leri okumuş ve TRT'deki belgeseli izlemişti. "Arkadaşım hiç mi merak etmedin adaşın ne yazmış?" diye çıkışınca, "☹☹ajftrkrlmlkk☹" gibi bir şeyler yazdı. Üç numaralı adaş Cemil Meriç'in çok büyük bir yazar olduğunu söyledi. Juvenalis, Abdullah Cevdet, Koestler, Fevzi-i Hind, Yakup Kadri, Hayyam vb. doğudan batıdan pek çok yazarı incelemesini nasıl yorumladığını sordum. Hepsinin çok önemli yazarlar olduğunu söyledi. Alicundi Rotrot gibi adlar sallayarak başka bir şey sorduğumda, yine çok büyük, çok önemli vb. diye yanıtlayınca, "Sen de her şeye kurban olam kalem tutan ellere diyorsun," deyip bağlantıyı kestim.

Cemil Meriç adaşlarıyla geçen bu tatsız sohbetleri görseydi, bir yerlerde yazdığı gibi bana, "Adımı taşıyanlara gösterdiğiniz iltifata teşekkür ederim," demeyeceği kesin. Peki adaşları için ne derdi? Kütüphanesini benzettiği, "Zindanda söylenen şarkıyı kim dinler?" diyerek onlara hak mı verirdi yoksa, "Sokaktaki adam alışkanlıkları" gibi şüpheli bir şey mi söylerdi?

Sorulacak daha pek çok şey var. Günlüğüne yazdığı şu şey doğru olsaydı, aslında hiç de fena olmazdı: "Cemil Meriç bir fantom mu?" Eğer Cemil Meriç öldükten sonraki hayatını bir hayalet olarak sürdürseydi Beyazıt Kütüphanesi onun için uygun bir yer olurdu, hem karıştırabileceği geniş bir arşiv var, hem de yazılarını düzenleyebilmesi için epey sessiz. O zaman altını çizmekten leş gibi ettiğim kitaplarındaki bazı çelişkili şeyleri sorma fırsatım da olabilirdi. Acaba nasıl yanıt verirdi? "Hakikat binbir görünüşlüdür," diyerek ağır laflar edip kafamı mı karıştırırdı, yoksa şöyle kalender meşrep bir şeyler mi söylerdi: "Evladım, kelimeler hiçbir şey ifade etmiyor, görüyorsunuz, hem yalan hem doğru bunlar." N

HAKAN BIÇAKCI

Sıradan insanların zihninde dönenlere dikkat çekmeye, onların sıradan hayatlarının içinde belirsizlikten beslenen tuhaf delikler açarak sıradışı sıçramalar yapmaya çalışıyorum.

“Kurmacanın imkânlarının zorlanmasına kimsenin tahammülü yok.”

Hakan Bıçakcı’nın yeni romanı Karanlık Oda, yazarın önceki kitaplarından daha çok ilgi görüp daha çok tartışıldı. Yaşadığımız hayatın karanlık yüzüne dönük romanları yüzünden mi öne çıkmıyor, yoksa edebiyat dünyasının eleştirel sezgilerinin kısıtlarından mı biraz uzakta kalmıştır Hakan Bıçakcı, bunları da tartışmak istedik. Hakan Bıçakcı en genç kuşağın, kendine özgü dünyası ve ustalığıyla şimdi daha çok bilinen yazarları arasında ilk akla gelenlerden mi olacak? En azından, yazacaklarının bunda sonra daha çok ilgi çekeceğini belirtebiliriz.

SEMİH GÜMÜŞ
Fotoğraflar AYDIN ÇETİNBOSTANOĞLU

Hakan Bıçakcı da görünmez yazarlar arasında. Sanki o da Yalnızlık Burcu’ndan. Üstelik genç. Bir seçim mi bu?
Görünmemek benim tercihim değil. Medyanın ve popüler kültürün tercihi... Aksini söylemem çok daha havalı olurdu biliyorum ama gerçek böyle.
Ancak ortada şöyle bir seçim var tabii. Hayatın karanlık tarafıyla ilgilenen pisokolojik gerilim romanları yazınca görünmez olmayı da seçmiş oluyorsunuz bir anlamda. Kitleler kendilerini iyi hissettirecek, kafalarını bulandırmayacak, içe değil, dışa dönük “eserler” peşinde…

Kimi usta yazarlar, aslında romanın özünün insan psikolojisi olduğunu söyler. Hakan Bıçakcı’nın yazdıkları da böyle bir anlayıştan mı çıkıyor?
Ben roman karakterinin başından geçenlerden çok kafasının içinden geçenlerle ilgileniyorum. Olay odaklı değil, atmosfer ve psikoloji odaklı anlatımları tercih ediyorum. Bu türü daha etkileyici bulduğum ve yazım tarzımın bu türe daha yatkın olduğunu düşündüğüm için böyle bir tercihim var. Ustalıktan çok, okumak isteyeceğim ve yazmayı becerebileceğim şeyler peşindeyim yani.

Yazdıklarınızda psikoloji mi, gerilim mi geliyor önce?
Zor bir soru… Psikoloji sanırım. Gerilim, söz konusu psikolojiyi yansıtmak, tansiyonu yüksek tutmak için etkili bir araç. Ama sadece bir araç da değil tabii. Ne anlattığım kadar nasıl anlattığımla da ilgileniyorum çünkü.

Yeni romanınız *Karanlık Oda*’nın kahramanının fotoğrafçı olması, dolayısıyla hayata bir fotoğrafçının bakış açısından bakması, romana bazı olanaklar sağladı mı?
Kesinlikle. Takıntılı bir fotoğrafçının gözünden, objektifinden, hatta filtresinden bakıyoruz romandaki olaylara. Bu da kitaba sinematografik bir tat katıyor bence. Romanın, görsel yanının güçlü olmasına uğraştığım bir yapısı var. Bu yapıyı kurarken de fotoğrafçı-

Uzak, sanki hiç varolmamışçasına hatırlanmayacak uzak bir İstanbul semtinde başlıyor *Karanlık Oda*…

nın bakış açısı çok işime yaradı. Anlatıya bir kadraj hissi ekledi.

Bir diğer konu da karakterin, gerçekliği sorgulayan ya da sorgulatan bir yapısı olması… Bu yapıda birinin, gerçeği olduğu gibi koruma, anları hapsetme, ölümsüzleştirme işlevi gören fotoğrafla ilgilenmesi tuhaf ve çelişkili bir durum. Bu çelişkiyi özellikle romanın merkezine oturtmaya çalıştım.

E.M. Forster, "Romancı yaşamın bilinen gerçeklerinden ölümün karanlığına doğru gitmeyi, doğumun karanlığından bilinen geçeklere doğru ilerlemekten daha kolay bulmaktadır," diyor. Yazdıklarınıza bakınca, Hakan Bıçakcı'nın da böyle bir yaratım sürecinden geçtiği söylenebilir mi?

Ağır konuşmuş. Yaratım sürecimin romanların atmosferi kadar karanlık olmadığını söylemeliyim. Dağılmış bir hayatı anlatmak için son derece düzenli bir çalışma süreci gerekir bence. Karanlığı tüm çıkışsızlığıyla resmetmek için de bu karanlığa belli bir mesafeden ve yarı aydınlık bir yerden bakmak gerekir. En azından bu benim için böyle.

Hakan Bıçakcı'nın roman kişileri pek dikkat çekmeyen, belki sıradan kişiler. Yaşadıkları psikolojik gerilimler de herkesin yaşayabilecekleri. Aslında roman da böyle kişilerden ve onların hayatlarından çıktıkça sahicilik kazanıyor, denebilir mi?

Evet, bu hesaplanmış bir durum. Yazarken roman gibi, film gibi hayatlardan uzak duruyorum. Gerçeküstü diyebileceğimiz bir atmosferi son derece gerçek nesneler, ortamlar ve insanlarla kurmaya çalışıyorum. Dikkat çekmeyen ve sıradan insanların zihninde dönenlere dikkat çekmeye, onların sıradan hayatlarının içinde belirsizlikten beslenen tuhaf delikler açarak sıradışı sıçramalar yapmaya çalışıyorum.

Edebiyatımızda korku türünün neredeyse yüzüne bile bakılmadığını söylüyorsunuz. Bunu bir eksiklik saymanızın nedenleri nedir?

Sadece korku değil, fantastik, sürreal anlatılarla da pek ilgilenilmiyor. Kurmacanın imkânlarının zorlanmasına kimsenin tahammülü yok gibi. Gerçek hayat öyküleri, anılar ya da içinde büyük büyük olayların olduğu dramatik hikâyeler ilgi görüyor daha çok. Bu da sinir bozucu bir durum bence.

Altı kitabınız yayımlandı, yalnızca biri öykü. Roman yazmakla öykü yazmak arasındaki uzaklığı da anlatır mı bu?

Öykü de yazıyorum. Öykü türünü çok seviyorum. Ama ayrıntılandırma merakım beni daha çok romana doğru sürüklüyor.

"Bir tür boşluk ve yabancılaşma çağı."

İçinde bulunduğumuz dönemi "bir tür boşluk ve yabancılaşma çağı" olarak niteliyorsunuz. Bunun bizim edebiyatımızdaki karşılıkları nelerdir peki?
Boşluk ve yabacılaşma temasını düşününce aklıma başta Kafka olmak üzere modernist yazarlar geliyor. Ve de yine sinemadan örnekler hatırlıyorum. Bizden de Tahsin Yücel'in eski dönem romanları ve Oğuz Atay'ın kara mizahı geliyor ilk olarak aklıma…

Öykü de yazıyorum. Öykü türünü çok seviyorum. Ama ayrıntılandırma merakım beni daha çok romana doğru sürüklüyor. Bir odak etrafında dönen anlatılara yoğunlaştıkça ortaya romanlar çıkıyor. Okur olarak olmasa da yazar olarak tercihim roman…

Son dönem edebiyatımıza ilişkin bir çoğunluk kanısı var: Yazılanlar birbirine benziyor, deniyor. Sanırım *Karanlık Oda* bu genelleme içine de girmez, ama siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?
Karanlık Oda'ya yakın duran anlatılar edebiyattan çok sinemada var bence. Benim yazdıklarım kendi içlerinde birbirlerine benziyorlar ama çoğunluğa benzemediklerini düşünüyorum. Ya da "umuyorum" diyeyim.

Bu arada yayınevinizi değiştirdiniz. *Karanlık Oda* son günlerde oldukça ilgi çekti. *Apartman Boşluğu* da öncekilerden daha çok konuşulmuştu. Gitgide artan bir okur ilgisini gösteriyor mu bu?
Umarım öyledir. Edebiyat medyasının *Karanlık Oda*'ya olan ilgisi önceki romanlardan daha yoğun oldu. Bu ilgi okura da yansır mı bilemiyorum. Ben yazdıklarım arasında *Boş Zaman*, *Apartman Boşluğu* ve *Karanlık Oda*'yı daha ilgiye değer buluyorum. Hafiften ve gizliden bir üçleme havası da var bu romanların.

Edebiyatımızın son zamanlarında, yazılan romanların ve öykülerin birbirine benzediği eleştirisi yapılıyor. Böyleyse, bunu bir açmaz olarak görebiliriz. Siz nasıl değerlendiriyorsunuz?
Ben durumun çok da vahim olduğunu düşünmüyorum. Eskiye göre daha çok tür deneniyor sanki. Polisiye, gerilim, fantastik, hatta gotik türde denemeler var. Ama bunlar edebiyatımızı belirleyen ana damarlar arasında değil. Ben de değilim tabii. Ana damar dediğimiz durum özelindeyse bir açmaz manzarası var gerçekten de.

Sanki ciddi bir merak eksikliği de var yazarlarda. Dünyada neler yazılıyor, hangi yenilikçi biçimler aranıyor, pek izlenmiyor. Daha kolay mı yazılıyor? Siz ne düşünüyorsunuz?
Maalesef var öyle bir durum. Benim gözlemim yazarların sinemayı ve görsel sanatları neredeyse hiç takip etmediği yönünde. Plastik sanatlar, enstalasyonlar, video-art projeleri falan birer uzaylı gibi çoğu yazar için. Halbuki kurmacanın ve edebiyatın geleceği biraz da buralarda. Genel olarak deneysel olana kapılıyız gibi.

Kuşağınızın yazarlarından yakınlık duyduklarınız kimler? Eski ustalardan da elbette…
Hakan Günday'ın yazım tarzını çok beğeniyorum, *Malafa*'da yarattığı atmosfere hayran kalmıştım. Murat Menteş'in de yeri ayrı. *Dublörün Dilemması*'ndaki kurgusu ve dili harikaydı. Hasan Ali Toptaş'ın romanlarını da çok beğeniyorum. Tuhaf gelebilir ama karikatürist Umut Sarıkaya'nın düzyazılarının da müthiş bir edebi değeri olduğunu düşünüyorum. Murat Gülsoy, Alper Canıgüz, Yekta Kopan, Ayfer Tunç da yenilikçi yaklaşımlarıyla ilgimi hep ayakta tutuyorlar.
Eski ustalardan değişmez yazarımsa Ahmet Hamdi Tanpınar. Yakınlık duyamayacağım kadar hayranım onun eserlerine.

Bundan sonraki kitabınızla ilgili ipuçları verebilir misiniz bize?
Karanlık Oda yeni bittiği için kafam bomboş. Sanki hiçbir şey yazamayacakmışım gibi. Ama her roman bittiğinde böyle oluyor. İleride ne yazacağımı bilmesem de benzer atmosferlere sahip psikolojik gerilim romanları yazmaya devam edeceğimi hissediyorum. Bir ara yeni öyküleri de toplamak istiyorum. Yepyeni, bambaşka şeyler deneme hevesim yok. Bu iyi bir şey mi, kötü bir şey mi bilemiyorum.

Hakan Bıçakcı 1978'de İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra üniversite eğitimi için Ankara'ya gitti. İlk yazıları *Dört Mevsim* edebiyat dergisinde yayımlandı. 2001'de Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümü'nü bitirerek İstanbul'a döndü. Düzenli yazılarının dışında çeşitli dergi ve gazetelerde edebiyat, sinema, popüler kültür konulu yazıları yayımlandı. İstanbul'da yaşıyor, reklam yazarı olarak çalışıyor. Kitapları: *Romantik Korku*, *Rüya Günlüğü*, *Boş Zaman*, *Bir Yaz Gecesi Kâbusu*, *Apartman Boşluğu*.

Felsefe toplumsal olana yabancılaştıkça yön duygusunu da kaybedecektir.

Sinan Özbek

Pratik Felsefe Yazıları

Savaş, Namus Cinayeti, Ahlak, Ölüm, Asimilasyon, İktidar

Sokrates'ten bu yana felsefenin yöneldiği ana konulardan biri, toplumsal doku ile birey arasındaki gerilimdir. Ötenazi, esnaf ahlakı, asimilasyon, iktidar, namus cinayetleri ve çağımız savaşlarını ele alan **Pratik Felsefe Yazıları**, günümüz insanının maruz kaldığı ya da bizzat rol üstlendiği olgulara yakından bakıyor:

Ötenazi bir hak olarak düşünülebilir mi? Esnaf ahlakının belirleyiciliği etik tartışmada nasıl bir yer tutar? Asimile etmeye çalışan ile asimile olanın tavrı karşılıklı olarak birbirini nasıl etkiler? İktidar neyin üstünü örtmektedir? Namus cinayetleri şiddet kültürünün neresine oturuyor? Savaşların perde arkasında nasıl bir ekonomi-politik var?

Pratik Felsefe Yazıları çoğu zaman gözümüzü kaçırdığımız sorunların içinden, felsefe olmaksızın çıkamayacağımızı gösteren bir kitap.

167 sayfa
13*19,5 cm
Ocak 2011
14 TL

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım T** 0212 513 34 20 - **F** 0212 519 33 00

Bilimin Sınırların(d)a Eleştirel Bir Yolculuk...

Doğan Özlem
Bilim Felsefesi

Bilim, dünyayı anlayabilmemizde rol üstlenen en önemli etkinliklerden biri. Bu bakımdan, özellikle yeniçağın başlangıcından bu yana, getirdikleriyle hem günlük hayatımızı hem de düşünme biçimimizi belirleyen bir yana sahip.

Peki ama böylesine merkezi bir yere sahip bilim hakkında ne biliyoruz? Yaptığımız atıfların ne kadarının bilimde bir karşılığı var? Bilimsel bilginin gücü ne? Bilim nasıl bir çalışma yöntemine sahip? Doğa yasası diye adlandırdığımız şey, acaba gerçekten doğada var mı, yoksa bu, insanın bir kurgusu mu? Tarihsel-toplumsal bir varlık olan insanın yürüttüğü etkinlik olarak bilim, tarihin dışına ne kadar çıkabiliyor?

Bilim Felsefesi, bütün bu ve benzeri soruları, bilim kavrayışını doğa bilimlerinden ibaret saymayan bir anlayış doğrultusunda açıklıkla tartışıyor.

223 sayfa
13*19,5 cm
Şubat 2011
18 TL

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım T** 0212 513 34 20 - **F** 0212 519 33 00

Özge Baykan

Baloncukkent

Sabun köpüğünü üfleyip boyu boyuna huyu huyuna bir baloncuk yaptı. Baloncuk o kadar mükemmel oldu ki, hiç kırılmadı, hiç patlamadı. Kimse de patlatamadı. Işıkla birlikte bir ara gökkuşağı renklerine de büründü. Böylece Sakin 144 yaptığı baloncuğun içine girdi ve bir daha da hiç çıkmadı. Bu iş ilk kez birkaç yıl önce gerçekleşti.

Baloncukkent'in iki yüzü aşan sakini hayatını bu tip saydam baloncukların içinde sürdürüyor. Baloncuklar, yürürken, otururken, çalışırken, uyurken onları soğuktan, sıcaktan, hiddetten, şiddetten, tozdan, kirden koruyor. Onların bu esnek baloncukları incelmiyor, kalınlaşmıyor, yıpranmıyor; gıcır gıcır kalıyor. Arada ışık kırılmalarıyla gökkuşağı renklerine bürünüp sonra yine saydamlaşıyorlar. Baloncuğunun içinde kişi, saydamlığın arasından herkesi görebiliyor herkesi duyabiliyor ama görüntüler ve gürültüler ancak ve ancak baloncuğun süzgecinden geçtikten sonra içindekine ulaşıyor. Böylece baloncukla sarmalanan kişinin kulağı hasar görmüyor, derisi gerilmiyor, gözleri yanmıyor, nabzı saçmalamıyor.

Baloncukkent'i bilmeyenler, yani kentin pembe sıva villalarının teknolojisinden, çivit mavi aynalı apartmanlarının güvenliğinden ve beyaz IKEA sandalyeli kafelerinin leziz espressosundan haberdar olmayanlar sakinlerin bu baloncuklu halleriyle ilk karşılaştıklarında genelde epey bir şaşkınlık yaşıyor. Baloncuklara anlam veremeyenler, korkup çekilenler, dalga geçenler, şakayla karışık patlatma tehdidi savuranlar, gerçekten patlatmaya çalışanlar çok oluyor. Ama Baloncukkentliler artık baloncuklarına dair tüm olası soru ve yanıtları ezberlediklerinden tepkilere her zamanki gülümsemeleriyle sakince karşılık veriyor. Sonra zaman içinde alışılıyor ve unutuluyor – sanki Baloncukkent sakinlerinin etrafında herhangi bir baloncuk yokmuş gibi davranılıyor. Ara sıra, özellikle de Baloncukkentlilerin çalıştığı ofislerde, konuyu açan, mevzubahis sakine baloncuğunu en başta nasıl şişirdiğini, içine nasıl girdiğini, nasıl oluyor da baloncuk patlamıyor'u soranlar oluyor ama bu kişilerin de bu soruları ofis yaşamının gündelik sıkıntısına karşı sohbet açmak amacıyla sordukları bilindiğinden bu tip baloncuk yorumları fazla önemsenmiyor. Ya da Baloncukkentliler bu soruları da her zamanki gülümsemeleriyle karşılıyorlar diyelim.

Bazen köpüklü baloncuklarının içinde Baloncukkentlilerin kimseyi işitemediğini sananlar oluyor ve bu kişiler baloncuklularla konuşmaktan kaçınıyorlar. Böylece Baloncukkentliler baloncukları sayesinde günde binlerce sözcükten tasarruf edebiliyor. Ama bazen, baloncukluların baloncuklarının içinde nasılsa kimseyi işitemediğini düşünüp kendi aralarında durmaksızın fısır fısır konuşanlar da olabiliyor. Böylesi kişilerin yanında gereksiz

sözcüklerden kaçmak mümkün değil ama neyse ki baloncukların mükemmel izolasyonu sayesinde konuşmalar fonda fazla rahatsızlık vermeyen açık bir televizyon sesine dönüşerek saf dışı ediliyor ve bu şekilde aşırı sinir gerginliklerinden saatlerce uzak kalınabiliyordu.

Baloncukların korunaklılığı sadece sesle de sınırlı değil. Değişik renk ve koku efektleri var. Örneğin Sakin 23'ün baloncuğu koyu renkleri açıyor, çok açıkları koyultuyor. Sakin 190'ınki görüntüleri buğulandırıyor. Sakin 56'nınki hafif bir parfüm yayıyor ve her daim çevresine güzel kokular bırakıyor. Böylece Baloncukkentliler hep parfüm kokluyor, güzel renkler ve hoş manzaralar görüyorlar.

"Bazen köpüklü baloncuklarının içinde Baloncukkentlilerin kimseyi işitemediğini sananlar oluyor ve bu kişiler baloncuklularla konuşmaktan kaçınıyorlar."

Baloncuklar ani patlamaları ve çığlıkları filtreleme özelliklerine de sahip. Böylece korkuya ve üzüntüye yol açan fiziksel etmenler geciktiriliyor ve azaltılıyor. İncelikle öğütülen görüntü ve sesler bir fon müziği gibi ölgünleşip pudralaşırken Baloncukkent sakinleri de hiç rahatsız edilmeden kitaplarını açıp okuyabiliyor, istediklerini düşünebiliyor, giyebiliyor ve yiyip içebiliyorlar.

Baloncukkent'e girip de çıkmak isteyenlerin sayısı, girip de hiç çıkmak istemeyen ya da girip de bir türlü çıkamayanlar kadar çok. Bir yandan da Baloncukkentlilerin her daim bir baloncuğun içinde yaşadıklarını sürekli hatırlamaları mümkün değil. Baloncuğun içine girmek diş fırçalamak, su içmek ya da kapı kilitlemek gibi bitirildiği anda unutulup üstüne fazla düşünülmeyen bir eylem çünkü. Baloncuk içinde yaşayanların arasında sürekli olarak baloncuk içinde yaşadığının bilincinde olanlar elbette mevcut. Ama Baloncukkent'te baloncuksuz nasıl yaşanacağını tahayyül bile edemeyen anneden-babadan-öyle-görmüş pek çok genç de yok değil.

Oysaki baloncuklar aslında o kadar kolay patlatılabilir ve yeniden şişirilebilir ki. Hiç zor değil. Hem Baloncukkent'ten hem de Baloncukkent'e kolayca taşınılabilir. Baloncuklar da değiştirilebilir; farklı sürelerde farklı amaçlar için kullanılabilir. Bütün bunlar yapılabilir. Ama yapılmıyor. Girenler kolay kolay çıkamıyor, çünkü baloncukların içi çok konforlu; çıkanlar da kolay kolay giremiyor, çünkü baloncukların içi çok konforlu.

Bizim Sakin 144 mükemmel baloncuğunun içine girdi gireli biraz değişti. Kulakları, burnu, gözleri ve kalbi törpülendi. Kalp atışları yerine geldi. Korkuları azaldı. Gündemi de değişti giderek: Konuları, konuştukları balonuna saklandı. Hatta daha ziyade balondan, baloncuklardan konuşmaya başladı. İstiridye içinde bir inci tanesi oluverdi. Kabuklarını sımsıkı sıktı.

Ona çok imrenen var. "Ben de bir baloncuk bulup içine gireyim," diyen çok var. Hor gören de çok var. "Erkeksen çık o baloncuğunun içinden," deyip canını sıkıyorlar. Tehditler savuruyorlar.

Ama Sakin 144, yumuşacık bir battaniye gibi üstünü örten pembe pamuk helva baloncuğunun içinde hiçbir aşağılanmaya aldırış edecek gibi değil. Tozdan gazdan etkilenmeden açıp gazetesini okuyor. Ofisine gidip geliyor. Arabasında müzik dinliyor. Sonra eve geliyor, kapıyı kitleyip dinleniyor. Film izliyor, bulaşık yıkıyor, yıkanıyor.

Baloncukkent sakinleri, tıpkı Sakin 144 gibi ya da Sakin 53 gibi ya da Sakin 75 gibi hayatlarını baloncuk içinde buna benzer biçimlerde sürdürüyor. Derileri çitlerle çevrili, gözleri bir akvaryumun içinden bakan balık.

Yerçekiminden bağımsız Baloncukkent, işte kalın derili kentlilerinin huzur ve refah düzeyindeki yüksekliği hep bu özverili baloncuklara borçlu.

Pat!

Dilek Emir

İncir Sütü

"Nedim koş! N'oldu biliyor musun?"
"N'oldu?"
"Bahçede kaplumbağa buldum."
"Nerde? Elledin mi?"
"Sopayla elledim, ölmüş galiba."
"Belki uyuyordur, dur."
"Kımıldamıyor ama."
"Ne yer kaplumbağa?"
"Bilmem ne yer? Ot yer mi?"
"Yuva da yapalım, bizim kaplumbağamız olsun."
"Tamam. Kimseye söylemeyelim ama."
"Selim'e de mi?"
"Yok, Selim'e söyleriz."
"Peki."

Mozaik kaplı merdivenlerden döne döne indim. İpek'in uçuşan çiçekli eteğinin arkasından. Terlikleri bir yeri, bir tabanlarını dövüyor, soğuk apartman boşluğunu çınlatıyordu. Demir sokak kapısına macunsuz camın şıngırtısı eşlik etti. Son merdivenlerden üçer beşer inip peşine takıldım. Kurbağaların olduğu çalılığa doğru gitti. Ne hızlı koşuyor. Aralanmış yerden girdi. Kurbağalar ötüyordu. Kafamı kaldırıp incire baktım. Çıkabilirdik. Korkarsak kaçmak için. Çalılıkların oluşturduğu bir ormandı. Bizim kısa ormanımız. Koştum. Orda incirin dibindeki açıklıkta tozlu saçlarıyla ayakta duruyordu. Sopa bulmak için bakındım. Kapalı kuyunun yanına doğru gittim, kurbağalar oradaydı. Fazla yaklaşmadan durdum, uzaktan arandım. Kavruk bir dal kuyunun tam yanında yerde duruyordu. Arkama baktım, eteklerini toplayıp çömelmiş kaplumbağayı inceliyordu. "Biraz uzak dur," diye seslendim. "Kabuğundan çıksın." Kuyuya döndüm. Gözlerimi kapatıp nefesimi tuttum. Şimdi!..

Kolay oldu. Sopa elimde geri döndüm. Kaplumbağa yalnızdı. "Nerdesin?" dedim. "Yukarda!" Ne çabuk çıkmış. Dalı pantolon kemerime kılıç gibi sıkıştırdım. Hızlıca çıkayım dedim. Bildik basamaklar ayağımdan kaydı.

"Çıkar mı şimdi kabuğundan?"
"Çıkar."
"Ne zaman çıkar?"
"Bilmem, belki uyuyordur. Yürürken gördün mü hiç?"
"Gördüm, kafasını çıkarmıştı."

"Hıh, iyi."

Bekledik. Yalnızca kurbağalar duyuluyordu. Arkasını incirin gövdesine vermiş, divanda oturur gibi duruşuna bakıp şaşırıyordum. Benim kıçım acıyordu. En yakın dalda eğreti duruyordum. Koca koca incirler iki kol uzaklıkta gergince ağaca tutunuyorlardı. Yakın olsalardı... İpek'e baktım. "Siğillere iyi gelirmiş incir sütü," dedim, "annemden duydum." İşaretparmağında irice bir tane vardı. Dudaklarını büküp sağ omzunu kulağına doğru kaldırdı. Yakındaki olgunlaşmamış, tazeyi kopardım. Sütünü sıktım. Bir elimle ağacın sağlam dalını buldum, ötekiyle eline doğru eğildim. Elini ne çekti ne de uzattı. Olduğu gibi tuttu. İncirin ucunu sütüyle beraber tırnağının yanındaki siğile bastım. "Nasıl bir şey bu?" dedi. "Bilmem," dedim, "dur biraz daha basalım." "Tamam yeter," dedi. "Az tutarsak bir işe yaramaz," dedim. "Yaramazsa yaramasın,"dedi. "Peki."

Aşağıya bakmama gerek yoktu. Gözlerinin büyümesinden anlardım. Birden büyüdü. Kaplumbağa yürüyordu. "Dur," dedim, "yavaş inelim." Elimdeki inciri kendimi fazla sallamadan öteye fırlattım. İnmeye yeltenirken, Selim olanca hızıyla incirin altına gelmiş,

"Nerde? Hani nerde?" diye bağırıyordu.

"İşte orda, kaçtı yine içine."

İncirin üstünde ben, altında Selim ve İpek. İkisine baktım. Olmamış bir incir daha kopardım. Selim'in kafasına attım. "N'oluyo lan?" dedi. "Salaksın oğlum sen," dedim. "Neden?" dedi. Cevap vermedim.

Aşağı indim. Hayvanın başına çömeldik. Ben dalı kemerimden çıkardım. "Ne lan o sopa?" dedi. Kaplumbağayı eline aldı, evirdi, çevirdi. İpek, gözleri gene kocaman, kaplumbağanın göbeğine bakıyordu. "Bırak lan hayvanı," dedim. "Ne bırakcam," dedi, bana doğru tuttu. Çekildim. Suratına tükürmek istedim, yuttum. Sonra birden kucağıma bıraktı. Can havliyle ayağa kalktım. Hayvan yuvarlandı, bir iki sallandı, durdu. Kurbağalar ötüyor, onlar gülüyordu. Elimdeki dalı yere vurdum. Korkudan taşa dönmüş hayvanı ellerime alıp kuyunun başına gittim. Kapağı dirseğimle aralarken uzaktan ikisine baktım. Donmuş, izliyorlardı. Bir an bile durmadım. Öylece bıraktım. Tok bir ses geldi. Yanlarına döndüm. İpek kuyudan gözünü alamıyordu. Selim bir bana bakıyor, bir sopamı büküp kırmaya çalışıyordu. "Kurbağa!" dedim. "Şuna bakın, kafam kadar." Çiçekli eteğin arkasında kaçmaya başladık. Çalılığın ötesinde nefeslenirken eline baktım. Siğili duruyordu.

"Elimdeki dalı yere vurdum. Korkudan taşa dönmüş hayvanı ellerime alıp kuyunun başına gittim. Kapağı dirseğimle aralarken uzaktan ikisine baktım."

Bugün Günlerden Ağaç

"Baban bir şey geçirdi, gelsen iyi olur."

"Nasıl bir şey?"

"İstemik atak gibi bir şey işte."

"İstemik atak, o ne?"

"Atak işte, gel."

Otoyolun yanındaki yeşillikler, fabrikalar arabanın camından hızla geçiyor. Birisi yukarıdan durmadan soğuk su döküyor. Suyu boşverip sağa sola bakıyorum önce, tepkisiz. Sonra birden ürperme. Topla kendini, akıllı ol.

Uzun, parlak, yeni paspaslanmış koridorlar. Koridorun sonunda gözü kör eden pencere. Kalabalık bir kapı. Hızlı bir eşik. Sisli bir yatak. Titreyen gergin bir sol-beden. Tavan sabiti bakışlar. Bembeyaz bir baba yüzü. Ağlayan anne. Dönmeye başlayan duvarlar. Uğul-

dayan doktor. Sırtımı tutan soğuk duvar. Çömelmeye çalışan dizler… Sonrasında, kalp atışlarının, solunum sayılarının neonlara dönüştüğü oksijen maskeli uzun geceler.

"Bugün günlerden ne kızım?"

"Perşembe baba. Bu sekizinci soruşun. Baba, bak şimdi bir şey soracağım. Biraz evvel ne konuştuk baba biz. Ben sana bir şey anlatmıştım, neydi?"

"Neydi?"

"Finali kim oynuyordu baba?"

"Hollanda."

"Öteki takım?"

"…"

"Baba düşünmeye çalış, şimdi konuştuk. Bir şeylere bağlayalım, demiştim."

"Portakallar demiştik işte."

"Bir de ne demiştik?"

"Boğa demiştik."

"Hah işte kimmiş?"

"İspanya!"

"Bir de ahtapot vardı, bütün maç tahminleri doğru çıkan, finali kim kazanacaktı ona göre?"

"Kim kazanacaktı?"

"Bilmem, kim kazanacaktı?"

"Sen söyle."

"İspanya demişti baba."

"Hıı..."

"Sence İspanya alır mı?"

"Allah bilir."

Geçmişi tahmin etmek bu kadar zordu. Babam geçmişi tahmin etmeye çalışıyordu. Ahtapot geleceği. Zamanla hepimiz değişiyorduk. Babam, geçmiş ve gelecek.

"Bugün günlerden ne kızım?"

"Bugün günlerden ağaç baba. Bak şu ağaç, penceredeki. Şu kollarını ahtapot gibi açmış olan."

Baktı babam ağaca, gülümsedi. "Ahtapot," dedi, "kerata, şu maç sonuçlarını tahmin eden." N

Erkut Özal

Haşarat

İlk, muhtar öğrendi öldüğünü. Kahveye çıkmadığını söylemişlerdi birkaç gündür. Çeşme başında da gören olmamıştı. Yemeğini Hatice Hanım vermişti üç gün önce. Ona da uğramamıştı bir daha.

Odasına girmeden, önce dışarıdan bir seslendi muhtar. Sonra cama tıkladı. Baktı ses yok. Üstünkörü kapatılmış kapıya yüklendi, içeri girdi. Tahta sedirde, yüzünü duvara dönmüş yatıyordu. Yorganı alnına kadar çekiliydi ve açıkta kalan saçlarına bir karasinek konmaya çalışıyordu.

Görür görmez anladı muhtar.

Daha geçenlerde torununu koşturmuştu çeşme başında. Torunu yarı korkulu, yarı neşeli şikâyet etmişti onu. "Deli adam koşturdu beni!" demişti. "Soru sordum diye kızdı bana." Gülmüştü muhtar. "Kamil Dayın o," demişti. "Deli deme sakın. Üzülür sonra." Gerçek adını bilen birkaç kişiden biriydi muhtar. Herkes gibi o da zamanla unutmuştu o adı. Hatta Kamil Dayı'nın kendisi bile.

"Ne sordun ona?"

"Sivrisinekleri sordum. O, tahtakurularını anlatıyordu çocuklara. Ben de yalakta lastik ayakkabımı yüzdürüyordum. 'Adını yanlış diyorlar onların,' dedi. 'Tahtakurusuymuş! Kitap kurdu kitapları kemirir, meyve kurdu da meyveleri. Onlar da böyle şu kadarcık kurtlardır. Benim yatağımla masamı kemirirler. E o zaman? Tahtakurdudur onların adı, kurusu değil.' Neden kanımızı emiyorlar bu sinekler, dedim? 'Bir düşün bakalım?' dedi. Düşündüm. Sonra da, onlar da bizim su içtiğimiz gibi kan içiyorlardır belki, dedim. Çok kızdı bana. Üstüme yürüyüp, 'Olmaz öyle şey!' diye bağırdı. 'Bir kere, kan emmez onlar. Öyle olsaydı soktukları yer çukur olurdu. Ama tümsek oluyor. E o zaman? Kan dolduruyorlar soktukları yere.' Ben itiraz edince daha da kızdı. 'Hay senin öğretmenini...' dedi. Çocuklar da kızdırmaya başlayınca aşağı kahveye kadar koşturdu beni."

Yatağının başındaki masada Hatice Hanım'ın sinisi duruyordu. Her tarafını küçük karıncalar sarmıştı. Siniye ellemedi muhtar. Masanın üstünden pencereye uzandı, macunları dökülmüş tahta kanatları açtı. Odaya dolan esintiyle birlikte camın içindeki her şey içeri savruldu; ölü eşekarıları, karasinekler, dertop olmuş örümcekler, karınca ölüleri. Ve hepsiyle birlikte odaya dağılan bir toz bulutu.

Çeşme başında olmadığı zamanlarda muhakkak kahvede olurdu. Daha çok yaşlıların gittiği kahveye giderdi. Gün boyu, kimse kendisiyle uğraşmadığı sürece, ağzından tek laf çıkmazdı. Ama eğlence arayan ihtiyarlardan biri yanına gelip de ağzını açar açmaz, hemen

Erkut Özal
(1978) İÜ ve Ege Üniversitesi'ni bitirdi. *K* edebiyat dergisinde ve *Joy* ile *Mother &Baby* dergilerinde birçok yazısı yayımlandı. "Haşarat" ise yayımlanan ilk öyküsü.

anlatmaya başlardı:

"Ya Kamil, böcekler varmış senin hamamda. Muhtar görmüş geçen gün. Geceleri senin odada cirit atıyorlarmış, gündüzleri de hamamda. Neydi o böceklerin adı?"

"Hamamböceği."

"Ha yaşa!"

"Bir kere benim odada bulunmaz onlardan. Hele hamamda hiç bulunmaz. Yanlışı var muhtarın."

"E gözüyle görmüş adam!"

"Faredir onlar. Geceleri ben de duyarım seslerini. Hamamdan çıkıp benim odanın ka-

pısına dayanırlar...”

Bıkmadan anlatırdı. Eğer karşısındaki ihtiyarın sıkılmadığını anlarsa iyice şevke gelirdi.

“Dişisine de karafatma denir onların. Ama ben hamamda hiç görmedim. Kim uydurmuşsa hamamböceği diye.”

“Erkeğine ne derler o zaman?”

“Bir düşün bakalım?” derdi. Ardından sanki karşısındakine değil de kendine sormuş gibi bir süre düşünürdü. Eğer verecek bir cevap bulursa kurnazca gülümser, bulamazsa orada değilmiş gibi, hiç orada olmamış gibi uzunca susardı.

“Sana dedim Kamil. Bulamadım ben.”

“Hasan Amca gitme üstüne, bak dellenecek şimdi.”

“Dellenir miymiş yahu yaşlı başlı adam!”

Cevap vermesi için ısrar edildikçe sinirlenmeye başlardı.

“Duymuyor musun Kamil?”

“…”

Bütün ısrarlara rağmen hâlâ bir cevap veremiyorsa kahvedekiler için eğlence başlıyor demekti. O dakikadan sonra öfkesi kimseyi ayırmazdı. Önüne gelene saldırır, kahvede kim varsa genç yaşlı demeden hepsine küfürler savururdu:

“Vay gidinin deyyusu! Anana sor erkeğini anana!” “Vay Kör Zeki’nin çıkartması! Bir de piç kurusu vardır, onu da şimdi anlatacağım ben sana!” “Vay Hacı Ağa’nın beslemesi! Eşekarılarınınki eşeği bile anırtır da namı ondan öyle yürümüştür!”

Kahveden koşarak kaçtığında geride devrilmiş sandalyeler, ona buna atılmış okey taşları ve saldırdıklarının yerlere düşen kasketleri kalırdı. Bir de bir süre daha devam eden keyifli gülüşmeler. Sonraki günler, herkes yaptığından pişman olurdu.

Pencereyi açtıktan sonra odadaki tek sandalyeye oturdu muhtar. Ölünün yüzünü açmayı düşündü, cesaret edemedi. Sonra bir suçluluk hissetti içinde. Herkes gibi o da pişmandı. Sanki onunla eğlenmeseler, Kamil Dayı da ölmeyecekti. Üç dört gündür etrafta göremeyince, yine birileri dalga geçti diye düşünmüştü. Böyle zamanlarda kahveden kaçtığı gibi odasına kapanır, günlerce dışarı çıkmazdı. Bazen de sokak aralarında alırdı soluğu. Geceli gündüzlü durmadan dolanırdı; dilinde o çok sevdiği haşarat takımı, taş avlularda yankılanan küfürlerle kendi kendine kavga etmekten yorulana kadar.

Az sonra öğle ezanı okunmaya başlamıştı. Ölünün ardından kendi ölümünü düşleyen muhtar, sandalyeden kalktı. Odadan çıkarken hamamın göbektaşı takıldı gözüne. Küçükken annesiyle birlikte buraya gelişlerini hatırladı. Bir de merakı yüzünden kafasına yediği maşrapaları. Şimdi köyün öteberisi yığılıydı bu taşın üstünde. Etraf harap olmuştu. Kubbeli tavanın nasıl olup da çökmediğine şaştı muhtar. Ardından toza ve kokuya daha fazla dayanamadı, dışarı çıktı. Çıkar çıkmaz da namaza giden cemaatle karşılaştı kapının önünde. İçlerinden birkaçı Kamil Dayı’yı sordu, o da, “Sizlere ömür!” dedi yazıklayan bir sesle.

Cenazede muhtar da herkes kadar üzgündü. Merhumu o da iyi bilirdi. O da hakkını helal etti. Ve o da, herkes gibi, ölünün üstüne birkaç kürek toprak attı. Ama herkesin, öleni daha cenazesi kalkmadan unuttuğu bir sırada onun aklı küçük bir solucanla meşguldü; küreğinin ucunda ilk gördüğünde dehşetle durakladığı ve bir türlü Kamil Dayı’nın üstüne atamadığı bir solucanla… N

Kemal Çavuş

Köpek Sesleri

Hava kararmıştı. Ekim ayının ortaları soğuk hava artık kendini hissettiriyordu. Yine de kasım ayının kasveti yoktu. Uzaktan köpeklerin havlaması duyuluyordu. Kırda gruplar halinde özgürce dolaşıyorlardı.

Bazen gece uyanır, uzaktan gelen bu köpek havlamalarını dinlerdi, bundan hem korku duyar hem de huzur bulurdu. Ama yine de aralarında olma fikrinden kendini alamazdı. "Ben de onlarla dolaşsam bütün gece... Köyün bütün kırlarını gezsek özgürce." Korku ve özgürce dolaşma fikri arasında gider gelirdi. "Acaba aralarına girsem nasıl tepki gösterirler? Havlayıp uzaklaştırırlar mı, yoksa kayıtsız mı davranırlar?"

Babası insanların korktukları zaman bir ışın yaydığını, köpeklerin de bunu görüp insana saldırdığını söylemişti. Herhalde kardeşi hep bu ışından yayıyordu; köpekler onu görür görmez hemen ona hırlardı. Bir keresinde gece ziyaretlerine gelen komşuyu, annesi evine kadar bırakmasını istemişti kardeşinden ama o oldukça gecikmişti. Giderken sorun yoktu, yanında komşu olduğu için korkmamıştı ama dönerken köpeklerin olduğu yoldan bir türlü geçememişti. "Nasıl döndün peki?" diye sorduklarında, "Büyük adam taklidi yaptım, paltomu omzuma attım, ağzıma bir odun parçası aldım, üfledikçe sigara dumanı gibi buhar çıkıyor, böylece köpekler beni yetişkin zannetti ve havlamadılar."

"Aferin oğluma," dedi babası, "köpekleri bile kandırmış."

"Evet hiç korkmadım, onlara doğru bakmadım bile."

Bu olaydan sonra uzun kış gecelerinde o bıraktı komşuları evlerine. Mahalle araları köpek doluydu ama hiçbiri ona saldırmazdı. Keçileri olan korucunun evinin önünden geçerken bile hiçbir şey olmadı. Onun evinin önü bir sürü köpek doluydu. Bunlar herkesin korktuğu köpeklerdendi, bazen birini sıkıştırırlardı, köpek havlamalarını duyan ev sahipleri de hemen çıkıp köpeklere engel olurdu.

Bir gece yine uyandı, köpek sesleri oldukça yakından geliyordu. Yataktan sessizce doğruldu, lojmanın camından dışarıya baktı. Toprak yolun karşısındaki bahçeden karartıları görünüyordu. Sessizce yolu geçti, biraz durdu, sonra bahçeye doğru yaklaştı, evet işte buradaydılar. Birkaç dakika öylece durdu. Köpekler onu fark etmişti ama hiçbir tepki göstermediler. Hava soğuktu, yıldızların altında köpekler ve ondan başka kimse yoktu. Hiçbir korku duymamıştı. Biraz daha dursa aralarına girip dağ bayır çılgınca koşardı onlarla. Hiç korkmamıştı, bu kadarını da beklemiyordu. Sessizce küçük lojmanlarına geri dönmüştü. On dört yaşına girmişti artık. "Yeter," diyordu babası, "bu sene de geçsin bakalım belki seneye tayin isteriz. Köyden ilçedeki liseye gidip gelmek zor olur senin için."

O ruhsuz ilçe onun umurunda değildi. Sadece bir iki çirkin resmi bina dışında hiçbir özelliği yoktu. O burada bu küçük orman köyüne aitti. Uzaktan görülen korulara, yumuşak eğimli çayırlara, bahçedeki yaşlı dut ağacına aitti. Ekim bitti, o kasvetli kasım yine geldi. Günler iyice kısalır, dışarıda oynama süresi en aza inerdi. Bir de buna babasının yemek saatinden önce evde olun talimatı eklenince oyun süresi diye bir şey kalmazdı. Gece komşular gelir ve bitmez sohbetler başlardı. Soba sessizce konuşmaları dinler, çaylar içilir ve kurabiyeler yenirdi. Bazen yaşlı kadınlar şeytanlardan cinlerden bahseder, iki kardeş korkuyla dinler, sonra da dinlerken uyuyakalırlardı.

Bir keresinde küçük kardeşi çok korkmuş, korkudan girdiği divanın altında uyuyakalmıştı. Uzun aramalardan sonra nefes hışırtısını duyan annesi tarafından bulunmuştu. Babası ta aşağıdaki köy kahvehanesine kadar gidip onu aramıştı.

Kasım ortasıydı, daha yeni yatmışlardı. O uyumadı, köpeklerin uzaktan gelen seslerini dinledi. Bu sefer sesler fazlaydı sanki; iki grup kavga ediyordu belki de. Sessizce giyindi, kalın kabanını ve kışlık botlarını giydi. Toprak yolu geçti, bahçeye geldi, orada yoktular. İyice aşağıya yürüdü, küçük dere üstündeki kalın kütükten yapılmış köprüyü de geçti. Büyük çayıra gelmişti. Kalabalık köpek sürüsü oradaydı işte. Biri ona doğru yaklaştı ve koklamaya başladı. Sesini çıkarmadı, yavaşça, elini koklayan köpeğin burnunu okşadı, sonra kafasını. Ötekiler de yaklaştı, hepsine sarıldı. Sonra çömeldiği yerden doğruldu ve dümdüz çayırlıkta koşmaya başladı. Bütün köpekler onu takip etti, sonra bir tanesi havlamaya başladı, onu ötekiler izledi.

Coşkuyla koşuyorlardı, çayırı geçip küçük bir korunun olduğu tepeyi tırmandılar. Sonra durdu, nefes nefese kalmıştı. Biraz dinlendikten sonra tepeden aşağı doğru koşmaya başladılar. O kadar mutluydu ki sanki uçuyordu. Köpeklerin havlamasıyla haykırışı birbirine karıştı. Bir ara köpek gibi havladı, sonra çığlıklarına devam etti. Hava soğuktu, yıldızların altında köpekler ve ondan başka kimse yoktu. N

Kemal Çavuş
(1964) İÜ Sosyoloji bölümünü bitirdi. Felsefe grubu öğretmeni olarak çalıştı. Bir süre ABD'de yaşadı. Çatalca'nın bir köyünde lise öğretmenliği yapıyor.

Lüsan Bıçakçı

Sabah

Uyandım, işte benim yine.

Kalkmalıyım. Evin sabah halini hazır etmeliyim çocuklara. Aslında uyumak var şimdi. Banyonun kapısı ağlar gibi. Akşamdan beri dolan mesane boşaltılacak, sonra yüz yıkamak çocukluktaki gibi.

İşte mutfak, geldim baş etmeye seninle. Şimdi şu akşamdan kalan tabaklar, meyve kabukları, kirli tencereler, kapakları başka başka yerlerde. Tam bir göçebelik hali. Akşamdan sızıp yatması güzeldi değil mi? Onlar da konduğu yerde sabahı etmiş. Hepsini bir bir yerlerine oturtmam gerek. Masayı boşaltmakla başlamalı işe, bir de örtü ört ki hatırlasın masa olduğunu.

Önce tabaklar, çatal bıçak, sofraya dönsün masa. Nasıl olsa birkaç parça kahvaltılık gelir orta yeri bulur. Tamam işte. Peynirler kırıntıların bulaştığı kaplarda kendilerini beğendiremiyor, temiz tabaklara koy ki ferahlasınlar. Zeytinlere de biraz ferahlık gerek. Limon, yağ ekle, altüst yap, onu da boşalt temiz bir kâseye, hatta biraz nane ya da kekik. Bugün yumurta yapmalı, dün yememişti çocuklar. Erkek çocuk, demişti doktorları, iki günde bir yeter, sonra kolestrol dert olur. İyice haşla gitsin, şimdi neye gerek rafadan, tutar tutmaz.

Ekmek, işte bunları adam etmek güç. Yine kalın kalın dilimlenmiş, esmerler ince, kurumuş, kıvrılmış. En iyisi biraz kızartmalı. Sofraya da bir sıcaklık gelsin bu karanlık sabahta. Süt, tam soğuk nevale. Neyse içelim gitsin fayda diye, hiç olmazsa rengârenk kupalarda.

Çok şükür, işte sofra, yine başardın.

Çocuklar suratsızca gelip kıvrıldılar sandalyelerine. Ne saçmalık yahu bu saatte dikilmemiz bu sofrada, cezalı gibi. Her birimiz küstürmüşüz uykumuzu, güdülenmişiz farklı yolculuklara.

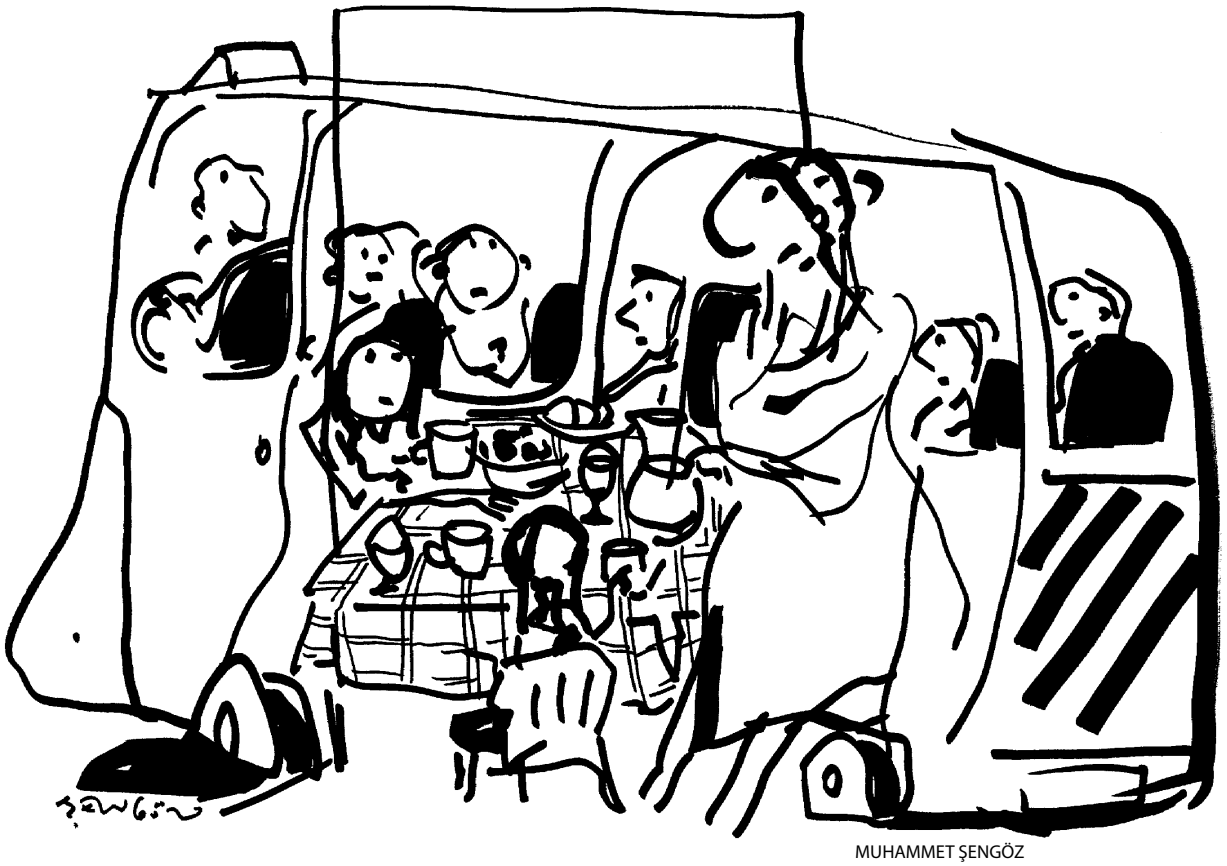
– Haydi çocuklar canlanın, bakın ne güzel bir sabah, sofra başında birlikte.

Sessizlik, üstelersem homurdanırlar, yeter bu kadar. Ne iyi, daha zaman var servise.

Şimdi nasıl da bitiverir dakikalar. Oh en kolayı yumurta tabii, iyi ki pişirmişim, bütün gün tutar onları. Sonuna da bir lokma tahin-pekmez cila olur. Bunu da âdet edindim iyi ki. Aferin anneye, bir lokma bir lokmadır. Servis kornaları. Korkuyla saate bakış. Lanet şey, yine doldu zaman. Hadi artık bitirin, şimdi servis gelecek. Üçüncü hatırlatmada kıpırdanma başlıyor, neyse bu da bitti.

– Haydi artık çocuklar, zaman bitti.

Ayakkabılarını bağlamama da bayağı alıştılar. Kızar mısın annene neden babamın ayakkabısına eğiliyorsun diye. Bu telaş faslında neyse. Eğilip doğrulurken mideleri bula-

MUHAMMET ŞENGÖZ

nır, varsın böyle olsun şimdilik.

– İşte servis geldi.

Sırtlarındaki çantayı bir omuz silkmesiyle daha bir yerleştirip onlar da inandılar sabaha. Koştular. Kapı kapanınca, işte bu kadar: Birinci raunt.

Bugün arabasızım, servise yetişilecek. Neşeli hanım da belki biner, iki çift laf onunla. İşte temizlerden bir gömlek, bir pantolon, sıkı da bir ceket giydim mi, altta botlar, çantamı da sırtıma kuşanınca hazırım sana dış dünya. Saçımı taradım mı? Bugün de iyice bakmadım aynaya.

Köşeyi dönerken Vartuşlara baksam mı, kahvaltı yapıyor olurlar. O ne hakiki ev hali, bahçeye bakan kapalı balkonda: Anne hâkim sofraya, içeriden çaydanlığı taşır gururla.

Servis durağında biri daha bekliyor. Bugün ilk defa görüyorum. İşte bekliyoruz ikimiz de. Bir hanım karşı binadan sokağa çıkar, ince uzun zarif yürüyüşlü. Desenli çoraplar, kısa bir etek, kesimi farklı bir ceket. A Nurdan bu.

– Ben de dedim bu genç kız kim.

– Vallahi.

– İşe?

– Ben de.

– Ufaklık nasıl?

– Benim de pek gördüğüm yok arkadaşları. Geçenlerde bir Gamze'yle, Hülya bazen, Emel'le şirkette yemekte. Hadi geç kalma.

– Görüşürüz sonra.

Keşke biraz görüşseydik Nurdan'la. Üçüncüsü kız mıydı? Yıllar önce aynı otobüsle üniversiteye giderken, ne hoş çocuktu, şimdi kocası, o külüstür otobüsün arka sıralarında

Nurdan'ın uzun parlak saçlarını okşar öperdi. Güzel bir çift oldular dedik, ama ilk çocuk bir felaket. Tuvaletini bile söyleyemiyor, on beşten büyükçe. İki ayağının üstünde yürüdüğüne şükrediyorlar. İkinci üçüncü çocuğu da yaptılar iyi ki. Hayat bazen hiç çekilmez şeyleri getirip bırakıyor önüne insanın. Şikâyet bile etmez o, bu sabah da ne güzel süslenmiş gidiyor işe.

Bizim servis de geldi. Bundan sonraki hedef: işyeri.

İşte o hanım da –neydi adı– durakta, herhalde yanıma oturur. Sahici gülüşüyle bir de öyle rahat giyiniyor ki benimle aynı işe.

– Günaydın.

– Evet arada bir biniyorum servise.

– Dün işten doğru kursa gidince arabam işyerinde.

– İyi de oluyor aslında birkaç kişiye rastlıyor insan (mesela size).

Nurdan dolmuş durağında bekliyor, elinde kalınca bir kitap. Benle karşılaşmasaydı, şimdi binip gitmişti bile. N

Sivil itaatsizliğin ve çevreciliğin unutulmaz manifestosu...

155 sayfa
11,5*19,5 cm
Aralık 2010
15 TL
Çeviren
Yonca Yalçın Çakmaklı

Henry David Thoreau
Nerede ve Ne İçin Yaşadım

Walden, Amerikan çevreci-filozofu Henry David Thoreau'nun başyapıtı. Thoreau, o günden bugüne bir kült kitap olan bu yapıtında, Walden Gölü kıyısında 4 Temmuz 1845'te başlayıp, 2 yıl 2 ay ve 2 gün sürerek 6 Eylül 1847'de sona eren doğal-yaşam deneyimini anlatıyor. On yedi bölümden oluşan **Walden**'dan dört bölümün yer aldığı **Nerede ve Ne İçin Yaşadım**'ın doğa tarihi yapıtları arasında kendisine özgü bir yeri vardır.

"Anlamlı ve yürekten yaşamak ve yaşamın tüm özünü içime çekmek, yaşama dair olmayan her şeyi hallaç pamuğu gibi atarak bir Spartalı gibi, azimli ve güçlü yaşamak, bir tırpanla otları biçerek genişçe bir patika açmak, yaşamı bir köşeye sıkıştırarak en küçük terimlerine sadeleştirmekti isteğim."

– Henry David Thoreau

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım T** 0212 513 34 20 - **F** 0212 519 33 00

Gülden Hasret Oygür

Cabolsa

Ihlamur kokusunu sevdiğimi bilmezdim. Çocukluğumu anımsattı bu koku bana, daha doğrusu bir zamanlar benim de çocuk olduğumu. Ayakkabılarım 32 numara, alnıma düşen saçlarım terden ve tozdan yollar oluşturmuş. İnsanın bir gün öleceğini bilerek yaşamasına ironi diyenler var. Bence asıl ironi, insanın bir zamanlar çocuk olduğunu bilerek yaşamasıdır. Sırf kendini dünyada bulduğu ve yapacak başka hiçbir şeyi olmadığı için yaşamaya, hayatı sırtında ağırlığını unuttuğu bir kambur gibi taşımaya alışmasıdır garip olan.

Anneannemin evinde sobanın üstünde kaynardı ıhlamur, elma kabuklarıyla birlikte. Ağır, yapışkan kokusu, soba isinin, kömür tozunun, kesilmiş odunun kokusuyla birlikte kafamda sonbaharın, kışın kokusuydu. Demek ki çocukluğun kokusu olmuş zamanla. Anıların gerçek renklerini bulamasam da kokularıyla demlenmek de varmış kaderde. Bugün eve erken geldiği, hatta hasta olduğu için sevindim bir an. Oh olsun, demiyorum tabii ama üşüteceği de dünden belliydi, insan pencereden bakmayı bilmezse ne giyeceğini de bilemez elbet. Gecenin bir vakti, üstünde incecik bir ceketle döndü eve. Dizlerine kadar ıslanmış paçaları, içkiden ve soğuktan kızarmış yüzü, üşümüş elleriyle karşıma dikildi. Ne görüyordu, ne görmek istiyordu bilmiyorum ama ilk kez gözlerimin içine bakıyordu. Görünüşündeki çaresizlikten güç alıyordu. İşte bu halimden sen sorumlusun, beni bu hale sen getirdin, diyordu bakışları. "Biz bu dünyadan değildik," dedi titreyen dudaklarıyla, "sense buna boyun eğmeyecek kadar güçlüydün." Öfkesi ve özlemi öyle derindi ki, hayata karşı kuşandığı en güçlü silahları haline gelmişti bu duygular ama yerlerini hayal kırıklığının almasına da alışkındı. Bana kattığı varlıktan böylesine emin olması, yüzüme böyle açıkça, dinlediğimden ve anladığımdan kuşku duymadan bakması ürküttü, içkili olmasına yordum.

Ihlamurunu içip hemen uyuyacak sandım önce. Bilgisayarı açıp sayfalarda gezinmeye başladı. O da iyi, nasılsa hemen yorulup sıkılacak. Yalnız ve sakin geçirmeye alıştığım saatler bunlar. Huzurumu bozmasını istemiyordum. Keyfimi kaçırmak için yapmıyor biliyorum, ama telaşı rahatsız ediyor beni. Huzursuzluğuna bir anlam veremiyorum, evde bir kasırga gibi hareket ediyor. Kıyafetleri, kitapları, filmleri, mutfağı, kafası hep kalk gidelim diyor. İşten izin almış anlaşılan, pek âdeti değildir. Günden güne huyları değişiyor zaten. Her an ne yapacağını biliyorum sanırken tam, birden beklenmedik bir şey yapıveriyor. Uykusu, yemesi, dinlenmesi bir garip, ortası yok; ya acıkmıyor, ya doymuyor, ya uyuyamıyor, ya uyanamıyor, ya yorulmuyor ya da hali yok. Bu sabah uyanışında da meymenet

Edward Weston ve Margrethe Mather

Bu sayıda "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Gülden Hasret Oygür**'ün öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız fotoğraftan çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

yoktu zaten. Elinde telefon, aynada garip bir varlığa bakar gibi baktı kendine uzun uzun, hiç kırpmadan, kocaman açarak gözlerini. İşe gitmemeyi mi düşündü artık, arayıp hastayım demeyi mi? Sonra aniden karar vermiş gibi toparlanıp koşarak çıktı evden. Böyle bazı halleri var, korkutuyor beni. Apartmandan çıkınca da üç beş adım attı, sonra durup eve, onu izlediğime artık emin olduğu pencereye baktı, yüzünde garip bir mutluluk ifadesi vardı. Hızlı adımlarla indi yokuşu, çınarı geçince kayboldu gözden.

O, bilgisayarla oyalanırken ben de her zamanki gibi pencerenin önüne kurulup dışarıyı seyretmeye başladım. Gökyüzü neredeyse on gündür böyle: Ne güneş, ne bulut, koyu, hatsız, uçsuz bucaksız bir gri... Ben ki gökyüzüne bakmayı severim, benim bile başımı öne eğen, kuşlarla birlikte bakışlarımı da o garip, boğucu sonsuzluk hissinde yutan, neye tutsak olduğunu da bildirmeden hapseden bir gri. Sabahları daha yoğun, kuşlar delip geçmese metal sanar insan. Öğleden sonra hafiften bir parlaklık, esneklik kazanıyor, güneşi

göstermeyen ama sezdiren çatlaklarda daha sıcak bir ton buluyor kendine. İnsan gökyüzüne baktığı hissini ancak akşam gün batarken çok uzaklarda beliren bulutların uçlarından sökün eden kızılı görünce yakalayabiliyor. Gökyüzü bir yerden paslanmaya başlamış da bulutlar metal tabakaları gibi kırılıp üstümüze düşecek sanıyorum o zaman.

Cabolsa'nın iki ucunda iki ağaç var. Benim Fuşya manzaramın iki ana unsuru bunlar. Çamla başlayıp çınarla biten bir resmin içinde yaşadığım düşüncesini doğurmak için dikilmişler sanki. İçinde olmadığım halde bakışlarımla şekillendirebileceğimi öğrendiğim bir resim bu. Çamın, rengi konusunda korkusu yok. Çınarsa sonbahar fotoğraflarına hazırlanır gibi, yeşilden kızıla, kahveden sarıya ne renk bulduysa kuşandı çoktan. Hatta kaldırımdaki boşluk hissini azaltmak için göstermelik birkaç yaprak da dökmüş. İnsan bir şeye çok uzun süre hep aynı dikkat ve özenle bakarsa, bakışıyla birlikte baktığı şey de değişir. O kadar usul ve sakin bir döngüdür ki, kendiliğinden oluyor sanırsınız başta. Bilinçsiz de olsa harcadığınız çabayı fark ettiğinizdeyse hemen bir isim vermeye kalkarsınız ona. Ben bu çabayı isimlendirmek yerine baktığımı isimlendirmeyi tercih ederim. Açık gibi görünen ama koyu, parlak gibi görünen ama mat, sıcak gibi görünen ama soğuk bu şehre Fuşya diyorum mesela. Bu sokağaysa ipleri kopmuş kuklalar sokağı demek yerine, kısaca Cabolsa diyorum.

"Bana hiçbir zaman güvenmedin. Seni anlamaya çalışmaktan yorulduğumda bu cümleyi yinelerdim kendime." Bunları söylerken soluğu, yıllardır aralık duran tülü kapatmak için bile yaklaşmadığı pencereyi buğulandırmıştı. "Sen bu pencereyi açtıktan sonra, evdeki bütün kitaplara, CD kutularına, kıyafetlerimin ceplerine, senin için özel olabileceğini düşündüğüm her yere aynı umutla baktım. Bana bıraktığını umduğum üç beş satırlık bir veda arandım boşuna. Gökyüzü böyle açık değil, insanın içinde garip bir sahipsizlik duygusu uyandırabilecek kadar güçlü bir griydi, havaysa aynen bugünkü gibi soğuk. Neden yapmış olabileceğini sordular, cevap vermedim. Her gün bu pencereden gökyüzünü izlediğini, bulutlara bile bir yabancı gibi çok uzaklarda kalmış ülkeni özler gibi yasla baktığını anlatamadım. İnsana alıştırılmış bir kuş gibiydin. Her nefesinde göğsün gökyüzünün hüzünlü bir şarkı gibi yitip gittiğini sanmanın hüznüyle, bir iç çekiş gibi havalanır; bir sevgiye düşmenin seveni de sevilen kadar tutsak ettiğini anladığın günlerden kalma bir yılgınlıkla inerdi. Bir gün gökyüzündeki o görünmez çizgiyi aşıp gidebileceğini seziyordum. Beni bir gün yarı özgür bir tutsak ya da yarı tutsak bir özgür olarak yazgıma uğurlayacağını da biliyordum." Alnını pencereye dayadı. Bir şey söylememi bekler gibiydi ama söyleyemeyeceğimi de biliyordu. Ben yalnızca bir kuklaydım, ipleri kopmuş bir kukla. Ayakta durmamın tek nedeni onun bana karşı duyduğu öfke ve özlemdi, şimdi kendi ipleriyle beraber o son bağı da koparıyordu. Pencereyi açtı. Sokağını belki de ilk kez benim gördüğüm haliyle görüyordu. Aşağı doğru sarktı. Belinden tutup kendime doğru çektim. Bunun için geç kalmıştım biraz. Sokakta uzanmış halini görmüş, korkuyla kapatmıştı gözlerini, yüzündeyse garip bir mutluluk ifadesi vardı. N

Filiz Aygündüz

Çünkü bazen hayat roman kadar gerçek olmayabiliyor.

***Kaç Zil Kaldı Örtmenim?* ilk kitabınız, ama ilk yazdığınız bu değil sanırız...**

Kaç Zil Kaldı Örtmenim?, bilgisayarımdaki çok sayıda öykü-roman dosyasından biriydi. İlk taslağını 1996'da yazdım. On dört yıl boyunca elim hep üzerinde oldu. Bu kitabı, otobiyografiden öyküye farklı farklı türlerde kurguladıktan sonra, sonunda roman olarak yazmaya karar verdim.

Yaşadıklarınızdan çıkıyorsunuz bu romanda. Yaşananı romana dönüştürmenin güçlüğünden söz edilebilir mi?

Yaşarken öğrenciniz, arkadaşınız, anneniz, babanız olanlar, romanda karaktere dönüştürülmek zorunda. İyi işlenmezse tip olarak kalma tehlikesi var; çünkü bazen hayat roman kadar gerçek olmayabiliyor. En önemli güçlüğü bu.

Romanın belki en can alıcı sözü: "Dilin yoksa yalnızmışsın meğer." Dilin önemi nasıl anlatılabilir?

Ben bunun için bir roman yazdım. Umarım anlatabilmişimdir.

***Milliyet Sanat*'ta yıllardan beri sürdürdüğünüz editörlük göreviniz sizi en çok edebiyata mı yakın tuttu?**

Edebiyata ilgim hep vardı ama editörlük sırasında o kadar güzel yazılar okudum ki, bu yazılar beni edebiyata daha da yakınlaştırdı.

En yakınınızda hangi yazarlar var?

Iris Murdoch, Marguerite Duras, Dostoyevski.

Filiz Aygündüz dergi editörlüğü, gazetecilik ve roman yazarlığının dışında ne yapar?

İyi bir okurdur ve çok okur.

Yakın gelecekle ilgili en somut tasarınız nedir?

Aklımda hep ikinci roman dolaşıyor bugünlerde: Baba-kız ilişkisi ekseninde takıntılı bir aşk romanı. N

Kaç Zil Kaldı Örtmenim? Filiz Aygündüz'ün ilk kitabı değil. Yıllardır yazdığı öyküler var. Ama önce romanı yayımlandı. Tam da iki dil tartışmalarının ortasına düştü romanı. Edebiyata yakınlığından ya da gazetecilikten aldığı gözlem gücüyle yanı başımızda olmayan bir gerçekliğe. ince bir duyarlıkla...

Buradan Bakmak

Sema Kaygusuz

Modernlik sonrası küreselleşme bağlamında yeniden yapılanan demokratik toplumlarda bir arada yaşamanın temel felsefesi olan *Çokkültürlülük* söyleminin sürekli altını oymak, onu her fırsatta parçalayarak, sanatın merkezsizleşmesine ne kadar olanak sağladığını tartışmak gerekiyor. Çünkü kabul etmeliyiz ki, *Çokkültürlülük* bir ideal değil, insan uygarlığının yaşadığı trajedilerden sonra gelişen, saygıyla tutulan bir yas biçimidir.

Bir bilim adamıyla bir Eskimo, Grönland'da geniş bir buzulun üstünde yürümektelermiş. Kamp yerine dönmeye karar verdikten epey bir zaman sonra, bilim adamı huzursuzlanarak sıklıkla pusulasına ve saatine bakmaya, kendi etrafında dönüp durarak o sonsuz beyazlığın içinde bir güzergâh belirlemeye çabalıyormuş. Saatler ilerledikçe korkuya kapılan bilim adamı, mihmandarı Eskimo'ya dönüp, "Kaybolduk," demiş. Eskimo sükûnetli bir edayla bilim adamına, "Kaybolmadık, şu anda buradayız," diye karşılık vermiş.

O sırada, yeryüzünün kristale kestiği sert bir coğrafyada ilerleyen bu iki adam, farklı zaman boyutlarının yerlileri olarak iki farklı kar yüzeyini adımlamaktadırlar aslında. Biri kümülatif bir zaman diliminde yaşıyordur. Onun yaradılışında hayal edilen, anlatılan ve yaşanan her zaman farklı yerlerdir. Ötekisindeyse mekân, geçmiş ve geleceği aynı anda içeren, sabit bir anda gerçekleşen bir olay yeridir. O yerde seyahat eden şey zaman değil, hikâyenin ta kendisidir. Varılacak bir yer olduğu kadar, burası diye bir şey de vardır. Bu yazı 'burayı' anımsatmak üzere kaleme alınmıştır.

Oscar Wilde, "Ölüm kalım meselelerinde dirimsel (yaşamsal) olan samimiyet değil, üsluptur," der. Bu üslup dediğimiz şey, her biri birbirinden eşsiz kar taneleri gibi öylesi tarihsel bir oluştur ki, yuvarlana yuvarlana hayata düşen bir sözcük veya sözdizimi oluncaya dek, yazarın/anlatıcının ruhsal uğraklarından bir bir geçerek doygunluğa ulaşır. Beslendiği sayısız kaynak vardır. Annenin, babanın dilinden tutun, ataların bıraktığı sözlü mirasa, kültürel algılardan dilin güncel tazeliğine, sözcüklerle kurulan müziksel ilişkilerden kitaplarla oluşan edebiyat geleneğine değin bir dolu kaynağın can verdiği biricik bir söyleyiştir üslup. Dolayısıyla yazmak, yazarın benliğini ötekine emanet edişidir. Aynı zamanda yazmak, dünyayla giderek büyüyen bir ilişkiye girerek, hayata savurduğu imgelerin uğradığı eksilmeleri veya aşırı yorumları göğüslemektir de. Ve bir teslimiyettir yazmak. Bu yüzden biraz da belalı bir iştir.

Bundan birkaç yıl önce, günümüz Türkiye edebiyatı üzerine bir dizi söyleşi yapmak üzere Almanya'dan İstanbul'a gelen bir gazeteci,

Almanca çevirisini okuduğu romanım *Yere Düşen Dualar*'la ilgili birkaç soru sormuştu. Kitabı beğenerek okuduğunu ama bazı yerlerini anlamakta güçlük çektiğini, acaba kültürel kodların farklılığından ötürü mü kitabın bazı bölümlerini anlayamadığını sorduğunda, bir parça içerlediğimi anımsıyorum. Çünkü yanıtı ne evet ne de hayır olan bu soru karşısında kendimi çaresiz hissetmiş, birdenbire kendi metnim aracılığıyla ona yabancı olduğum düşüncesine kapılmıştım. Yabancılık, en iyi olasılıkla misafirlik, en kötü olasılıkla gelip geçicilik duygusu uyandıran, huzursuz edici bir konumdur. O nazik gazetecinin beni gücendirmek gibi niyeti yoktu elbette. Ama onun beni öğrenme arzusu, belli ki sahibi olduğum kültürel kodlar deşifre edildiği sürece dindirilecekti. Alışılagelen okur-yazar ilişkisinin çok dışında kalan bu karşılaşma sırasında kültürün yalnızca bir buluşma aygıtı olduğunu; ölüm, yas, terk edilme, yalnızlık, dışlanma, ödipal arzular, büyüme sancısı, yoksulluk gibi daha nice acı ve kaygının insanlığın ortak özüne ait olduğunu, ama bu özü ele alma biçimlerinin başka dil ve kültürlerde doğal olarak başka üsluplara bürünebileceğini açıklamaya çırpınırken yakaladım kendimi. Bu cümleleri sarf etmek kelimenin tam anlamıyla bir gerilemeydi benim için. Çünkü bir metni katman katman soyup tahlil etmek yerine, edebiyatın kültürlerüstü dinamiklerinden söz etmek, yeryüzünde kurulan onca kütüphaneden ve yazının icadından beri gelen onca yazılı miras yükünden sonra, tartışması bitmiş olan bir konuyu tekrar tartışmaya açmaktı.

Daha sonra Avrupa'da yaptığım okuma günlerinde ve daha birçok gazeteciyle yaptığım söyleşide fark ettim ki, kadın, çocuk, azınlık sorunlarının ve insan hakları ihlallerinin sürdüğü bir ülkede genç bir kadın olarak yazı yazıyor olmamın hayretiyle de karşılanıyordum. Ben Türkiyeliydim ve okurlar benden Türkiye'yi dinlemek istiyordu. Kürt meselesi, Ermenilerin yaşadığı büyük felaket, askeri himaye sistemi, Atatürk'ün aşırı sembolleştirilmesi ve ılımlı İslam hareketi gibi bildik meseleler üstüne yazar ve konuşursam çok daha merak uyandırıcı bir 'yabancı' yazar haline gelecektim. Bu meselelerin her biri üstüne bir fikrim var elbette. Ama yazar kimliğimin yurtdışında Türkiye'ye muhtaç edilmesine gösterdiğim dirençle, ülkemde Kürtçe anadilde eğitim ve kadın hakları için gösterdiğim çaba, temelde aynı yasaya dayanıyor: Kişinin özgün söylemi daima bireyseldir ve bireysellik dediğimiz hazne, ülkeden, kültürel, siyasi ve dinsel bütün aidiyetlerden çok daha geniş yuvadır.

Ne var ki, hâlâ bir cemaatler toplumu olan, yurttaşın devlet için değil, devletin yurttaş için olduğu fikrinin yeni yeni şekillendiği ülkemde, kendi darbeci generallerini, işkencecilerini, yağmacılarını yargılama iradesini henüz gösteremeyip Cumhuriyet Devrimi'nin Türkiye toplumuna vaat ettiği eşit yurttaşlık fikrini hâlâ tesis edememiş olması, Türkiyeli sanatçı için çok daha büyük bir açmazdır. Hele ki Türkiye topraklarının her taşına işlemiş olan Hitit, Helen, İyon, Pontus gibi Anadolu ve Mezopotamya'ya ait nice antik uygarlıktan Türk uygarlığına, Şamanist ve Doğatanrıcı inançlardan bütün tektanrılı dinlere, Roma uygarlığından Osmanlı'ya uzanan katmanlı dokusu, son derece içi boşaltılmış bir biçemle Türk-İslam kültürüne indirgenerek yurtdışına servis ediliyor şimdi. Devletin memurları olan kültür müsteşarları ve o müsteşarların memur kıldığı sözde sanatçılar aracılığıyla, otantik olan değerler dışarlıklı (egzotik) ürünler halinde şenlikli ve cezbeli bir biçime sokuluyor. Üstelik, bu kültür simsarları, kitsch'leştirdikleri kendi değer varlıklarını piyasada paylaşılabilir hale getirebilmenin övüncüyle o varlıkları ne denli pespayeleştirdiklerini umursamadan yapıyorlar bunu. Türkiye'nin onur konuğu olduğu bazı uluslararası organizasyonlarda teşhir edilen etkinliklerin her biri gerçek anlamda ne sanatsal ne de hakiki. Sözgelimi 6. yüzyıldan beri gelen hat sanatı, ziyaretçilerin ad ve soyadlarını yazarak örneklendirilen bir kaligrafi zanaati olarak sunuluyor. Fosforlu tennurelerini savurarak döneduran semazenlerse gerçekte ne sufi ne de derviş. Pastörize edilmiş, insanın ruhunda yangılar yaratan o eşsiz felsefesinden yalıtık 800 yıllık tasavvuf geleneğinin varyeteye dönüşmüş hali o gördükleriniz. Diyeceğim, söz konusu, sanat ve kültür olduğunda Batı ile Türkiye arasında yapılan çift taraflı bir anlaşma var sanki. Batılı sanatsever, yazarı belli bir siyasi ve sosyal kalıp içinde alımlama alışkanlığıyla kendi sanat dünyasında ona limitli ve ne yazık ki koşullu bir yer ayırırken, Türkiye'nin şimdiki muhafazakâr kültür müdürleri, ülkesinin

Dolayısıyla yazmak, yazarın benliğini ötekine emanet edişidir. Aynı zamanda yazmak, dünyayla giderek büyüyen bir ilişkiye girerek, hayata savurduğu imgelerin uğradığı eksilmeleri veya aşırı yorumları göğüslemektir de.

uslu bir evladı olarak görmek istediği sanatçıyı yeterince evcil, yeterince ağırbaşlı olmaya zorluyor.

Sanatçı adına yalınkat bir yalnızlık bu. Bir yanda elliden fazla etnik grubun yaşadığı ülkesini bin bir renk mozaiği olarak tanımlayan, ama kendi düsturuna sadık olmayan Türkiye, öte yanda çoğul kültür söylemiyle sanatı gettolaştıran eğilim. İkisi arasına payandalanmayı reddeden sanatçı, sanatın hiçbir 'hazır' kimliğe tenezzül etmediğini, kelimenin tam anlamıyla tenezzülsüzlükte gerçekleştiğini anımsatmak zorunda önce.

Bu noktada, modernlik sonrası küreselleşme bağlamında yeniden yapılanan demokratik toplumlarda bir arada yaşamanın temel felsefesi olan *Çokkültürlülük* söyleminin sürekli altını oymak, onu her fırsatta parçalayarak, sanatın merkezsizleşmesine ne kadar olanak sağladığını tartışmak gerekiyor. Çünkü kabul etmeliyiz ki, *Çokkültürlülük* bir ideal değil, insan uygarlığının yaşadığı trajedilerden sonra gelişen, saygıyla tutulan bir yas biçimidir. Bazı toplumlar bazı toplumları köleleştirdi, çoğunluklar azınlıkları öldürdü, birtakım iktidarlar radikal grupları besleyerek onları terörize etti, açgözlü sanayiciler uzak ülkelerde askeri darbeler organize etti ve onların enerji kaynaklarını yağmaladı. Kendi yerinde yaşamını sürdüremeyen bireylerse salt hayatta kalma itkisiyle birer göçmene, sürgüne ya da yabancıya dönüştüler. Ve insan doğuştan lanetlidir sanki. Kendine benzemeyene katlanamamakla damgalanmış, alan kaybetmekten sürekli ürken, kendine benzeyenler daha fazla olduğu sürece rahat eden ürkek bir varlık. Dolayısıyla Çokkültürlülük söylemi, yan yana yaşamanın sancılarını gidermek üzere kurgulanmıştır. Doğru ellerde bir anlama çabasına dönüşebileceği gibi, yanlış ellerde toplulukların arasındaki bağları gevşeten bir alt gruplar ayrışmasına da neden olabilir. Başlangıç felsefesi, kültürün korunması ilkesine dayandığı için, düzgüsel (normatif) uygulamalarla insani varlık, sadece kültürel varlığa indirgenir. Böylece etnik/kültürel milliyetçiliğin kapıları sonuna değin açılır yeniden. Sünni Türk'ün Sünni Türk'ten, Ortodoks Rum'un Ortodoks Rum'dan başka bir şey olmadığı, onların bu kimliklerden sıyrıldığında çırılçıplak ve bomboş kaldığı bir sistem, bireyi, etnik/kültürel ilkenin edilgen taşıyıcısı haline getirir. Halbuki özgürlük kimliklerle değil, gerçek bir özne değeri taşıyan kişilerde filizlenir ancak. İdeolojiler, sanatlar, zevkler ve hassasiyetler gibi etnisiteler ve kültürlerüstü ortaklıklarda kurulan çapraz ilişkiler, bu bağlamda çok daha aşkın bir buluşma biçimidir. Barışık bir ortamda yaşayan toplulukların birbirleriyle ekonomik, siyasal ve toplumsal anlamda etkileşim içinde olduğu, iktidarın eşit paylaşıldığı Çoğulcu Toplum (Pluralist Society) düşü kurmadan, *Çokkültürlülük* söylemi daima cılız kalacaktır.

Bu yüzden bugün artık en nesnel tutum en öznel söylemde ışıldıyor. İnsanlığın ortak özüne öznellikler aracılığıyla kavuşabilmek aynı zamanda bir yalınlaşma terbiyesini de içeriyor kanımca. Yalınlaşma derken neyi kasttetiğimi anlatabilmek için, iki zaman tanrısı Khronos ve Kairos'tan söz etmem gerekiyor. Khronos ile Kairos arasındaki fark, basitlikle yalınlık arasındaki fark gibidir. Oğullarını yiyen Khronos, tarihin tanrısıdır. Hayatı kronolojik bir boyuta indirger. Hikâyeleri, sıradüzenli (lineer) bir düzlemde silsileler haline getirir. Bir görme biçimi yarattığı gibi aynı zamanda bir görmeme biçimi de yaratır. Zeus'un ikinci oğlu Kairos ise tarihin, güncelin (actuality) içine girmez, an dediğimiz bir zaman diliminin kadimle ilişkisini kurar. An, burada atan bir nabızdır. Geçmiş, gelecek ve şimdiyi aynı kalpte duyumsatır. Bir metnin karşısında Kairos'un koluna girdiğimiz an, tarihsel ve kültürel kodların çok ötesine, dünyadaki bütün insanlığın ortağı olduğu kadim bir bilgiye erişiriz.

Sırası gelmişken bir anımdan söz edeyim. Ben doğduğumda babaannem bahçeye bir incir ağacı dikmiş. Altı yaşındayken incirin ilk meyvesini yediğim gün, babaannem o ağacın benim kardeşim olduğunu söyledi. Belki kökeni Doğatanrıcılığa ve Şamanizme dayanan Alevi inancından ötürü beni incir ağacıyla eşleştirmişti. Belki de değil. Çünkü onun gibi davranan başka Alevi babaannelerle karşılaşmadım hiç. Onunki ağaçlarla insanları aynı seviyede gören değişik bir bilince denk düşüyordu belki. Belki de şeyler sırf dünyada var oldukları için eşittiler. Sonuçta nedeni her ne olursa olsun, Kairos'un gözünden baktığımda, babaannem yeryüzündeki bütün şeylerin aynı özden olduğuna dair kadim bir yasa koymuştu önüme.

Khronos'un gözü ne kadar soğuk oysa. Ya seyrediyor, ya dikizliyor, gerçeklikten bir ke-

sit alarak onu eksikli bir doğru haline getiriyor ya da baktığı her şeyi değiştiriyor. Bedeni hiç kıpırdamıyor o bakarken, devinimsiz ve katılımsız. Görebilmek için belli bir uzaklıkta olması gerekiyor hep. Bazen neyi anımsıyorsa onu görüyor. Ne var ki duygudaşlık kurmak için, bakmak yetmiyor her zaman. Yüzeysel merak ile duygudaşlık arasında derin bir fark vardır. Duygudaşlık, çığlığı haykırır gibi, ıstırabı hisseder gibi, acıyı çiğner gibi deneyimlemektir. Benliğin saltanatı, tam bu anda burada olmakla, bütün şeylerin kabulüyle başlar. "Her kim ki duygudaşlıktan bir taş atımı uzaklaşsa kendi cenazesine yürür," demiş Walt Whitman. *Doru atın bakışıyla kendi ahmaklığından mahcup olan* bu büyük şair, bana kimseyi görmezden gelmeyecek bir şekilde yazmayı öğütlemiştir hep. Ve okuduğum her has edebi metinde kadim olan duyguya ve düşünceye yönelmemi sağlamıştır. Değil mi ki okumak sadece bir zevk meselesi değil, aynı zamanda sözcüklere temas ederek dünyaya kavuşma meselesidir. İşte bu yüzden, babaannemin hangi kodlarla bana bir ağacı kardeş kıldığını, Khoronus'un bellettiği gibi dünyayı kılı kılına denkleştirme çabasıyla anlamlandırmaktansa, Kairos'un önerisiyle inciri kardeş olarak kabul etmenin dirliğini duyuyorum şimdi.

Burada olmak, yani zamanın içinden geçen hikâyeye dahil olmak, hem yazarın hem de okurun bir parçasını daha açığa çıkarması demektir. Dillendirilmeyen hayatı yitiririz. Ama onun nasıl dillendirileceğini beklentilere göre biçimlendiremeyiz. Yalnızca zamanda değil, uzamda da yer kaplayan sözcükler, bilincimize maddi varlıklar olarak sızarken, iki farklı yere dokunurlar. Bunlardan biri düşünce, öbürü ruhtur. Antik Yunan'da *logos* hem sözcük hem de düşünce ve akıl demektir. Haiti'deki Guarani yerlilerine göre ise *nea* hem sözcük hem de ruh anlamına gelir. Guaranilere göre yalan söz söyleyenler ya da boş konuşanlar, ruhlarına ihanet etmiş olurlar. 'Burası' böyle bir yerdir. Sözcüğün hem ruha hem de akla değdiği her yer.

İsrail'e Karşı Kültürel ve Akademik Boykot

Aynur Şengül

İsrail'in tüm dünya kamuoyuyla dalga geçercesine saklamaya dahi gerek görmediği katliam, sürgün, yok etme politikalarına karşın kültürel ve akademik boykot, yalnızlaştırma siyaseti güdülerek tüm bu şirin gözükme çabalarını boşa çıkarmak, yaşananları doğru aktarmak, işgal altında olan bir halkla, bir kültürle dayanışmak, sessizlik karşısında bu cepheden bir gedik açmak için bir fırsat sunuyor.

Sanat, sahte bir lüks müdür?
Albert Camus

Geçtiğimiz Ekim ayında Türkiye'nin sanat gündemi 47. Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali'ne dünyaca ünlü yönetmen Emir Kusturica'nın jüri üyesi olarak seçilmesi ve bunun etrafında kopan fırtınayla çalkalandı. Antalya Altın Portakal Film Festivali'ne Emir Kusturica'nın katılmasına başta Kültür Bakanı Ertuğrul Günay olmak üzere çeşitli çevrelerden sert tepkiler geldi ve nihayetinde Emir Kusturica gelen tepkiler üzerine jüri üyeliği görevini yerine getiremeden Türkiye'yi terk etti. Tepkiler içinde en dikkat çekeniyse kuşkusuz, festivale *Bal* adlı filmiyle katılan yönetmen Semih Kaplanoğlu'nun ve ekibinin Emir Kusturica'nın 1992-1996 yılları arasında Bosna'da yaşanan soykırım ve tecavüz suçlarını savunduğundan bahisle, onunla aynı etkinlik içinde olmak istemediklerini bildirerek festivali boykot kararı almış olmalarıydı.

Tam da aynı zamanlarda Filistin için İsrail'e Karşı Boykot Girişimi de, yayımladığı açık mektuplarla İsrail devletinin parasal desteğiyle gerçekleşen Hayfa Uluslararası Film Festivali'ne katılarak ödül alan yönetmen Reha Erdem ve Semih Kaplanoğlu'na "İsrail'e karşı akademik ve kültürel boykot kampanyasına destek verme, İsrail devleti tarafından finanse edilen kültürel etkinliklere katılmama ve Hayfa Film Festivali'nden aldıkları ödülü iade etme" çağrısı yaptı. Böylece sanat, sanatçı sorumluluğu, kültürel boykot etrafındaki tartışmalar alevlendi. Bu yazının asıl konusuysa öncelikle İsrail'e Karşı Kültürel ve Akademik Boykot Kampanyası ve sonrasında da öteki tartışma başlıklarıdır.

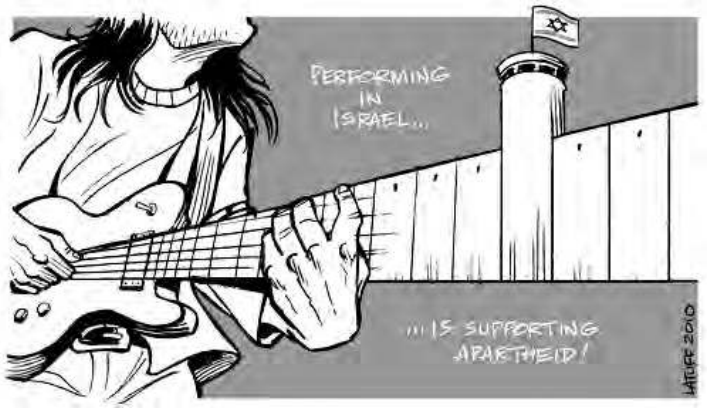
"İsrail'e Karşı Akademik ve Kültürel Boykot", İsrail'e Akademik ve Kültürel Boykot İçin Filistin Kampanyası'nın (PACBI-www.pacbi.org) İsrail'in 1967'de işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmesi sağlanana, Filistinli mültecilerin Birleşmiş Milletler 194 sayılı kararına dayanarak yurtlarına geri dönme hakkı tanınana ve İsrail yurttaşı Filistinlilere uygulanan ayrımcılığa son verilerek tam eşitlik sağlanana kadar İsrail akademik ve kültürel kurumlarını kapsayıcı ve tutarlı biçimde boykot etmeye çağırması üstüne ortaya çı-

kan sivil bir hareket. Özetle kampanya İsrail kurumlarıyla herhangi bir akademik ya da kültürel işbirliği içinde olmaktan ya da ortak projelerde yer almaktan kaçınmayı ve Filistin akademik ve kültürel kurumlarını doğrudan –İsrailli muadilleriyle işbirliği koşuluna açık ya da örtük olarak bağlamaksızın– desteklemeyi hedef alıyor. Kampanya, 2006 Lübnan ve 2008 Gazze saldırısından sonra ivme kazanan ve 2005 yılında çok sayıda Filistinli ve Yahudi sivil toplum örgütünün, siyasi partinin ve sendikanın bir araya gelerek başlattığı bir uluslararası kampanya olan BDS'nin (Boycott, Divestment and Sanctions-Boykot, Yatırımları Geri Çekme ve Yaptırımlar) bir parçasını oluşturuyor.

PACBI'nın 2004 yılındaki çağrısı Yunanistan Film Merkezi, İrlanda Film Enstitüsü gibi birçok akademik ve kültürel kurumun, Roger Waters, John Berger, Arundhati Roy, Naomi Klein, Elvis Costello, Santana, Eduardo Galeano, Ken Loach, Meg Ryan, Dustin Hoffman gibi birçok sanatçı, entelektüel ve akademisyenin desteğini aldı. Yönetmenler, sanatçı ve aydınlar İsrail desteğiyle filmlerinin gösterilmesine, kitaplarının yayımlanmasına karşı çıktı ya da İsrail'de performans sergilemeyi reddetti.

Bugün ABD, Britanya, Fransa, İtalya, İspanya, Güney Afrika, Avustralya, Almanya, Belçika, Kanada ve Norveç'te İsrail'e karşı akademik ve kültürel boykot kampanyaları var. Belki de bu kampanyaya en anlamlı destek, karşılaştıkları onca zorluğa, boykot kampanyasına destek verenlerin ortaya çıkacak eğitsel zararları ödemesini de içeren bir yasa tasarısının İsrail parlamentosunda yasalaşmayı beklemesine rağmen Ilan Pappé, Neve Gordon, Eyal Sivan, Udi Aloni'nin de aralarında bulunduğu yüzlerce Yahudi aydından geldi. Tabii kampanya destekçilerinin, beklendiği üzere, Siyonistlerce "Yahudi düşmanı" olarak ilan edilmesi gecikmedi. Bu noktada ortaya çıkacak kafa karışıklığını önlemek açısından akademik ve kültürel boykotun kıstaslarından söz etmekte yarar var.

Öncelikle kara propagandanın aksine kampanyanın hedefinin Yahudi bireyleri olmadığını belirtmek gerekiyor. Bir kültür ürününün, boykot kampanyasının hedefi olabilmesi için ürünün resmi İsrail kurumları tarafından sipariş edilmesi, tamamen ya da kısmen İsrail resmi kurumları tarafından

finanse edilmesi, etkinliğin ya da projenin sahte bir simetri ya da "denge" anlayışını güçlendirmeye hizmet etmesi gerekiyor.

İlk iki koşul için durum açıksa da "sahte simetri yaratmak" açıklamaya ihtiyaç duyabilir. Filistinliler-Araplar ile İsraillileri anlatan bir kültür ürünü, ezenle-ezilen ilişkisini "çatışan eşit iki güç", dolayısıyla "sorumlulukları eşit güçler" diye yansıtıp sahte bir simetri yaratıyorsa bu kültür ürünü de boykot kapsamına giriyor. Aslında İsrail'in ustalıkla kullandığı bu yönteme iyi bir örnek olması nedeniyle yönetmenliğini Ari Folman'nın üstlendiği *Waltz With Bashir* filminden kısaca söz etmekte yarar var.

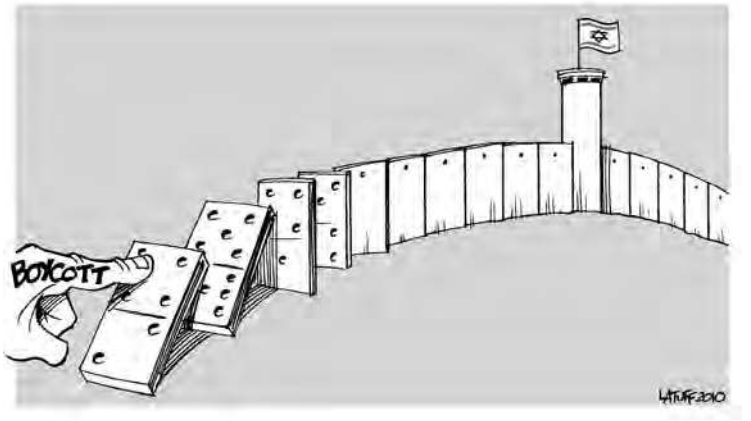
İsrailli lider Ariel Şaron'un "Beyrut kasabı" unvanını almasına neden olan ve yüzlerce Filistinlinin öldürüldüğü 1982'deki Sabra ve Şatilla katliamını anlatan *Waltz With Bashir* adlı bu animasyon film, katliama katılan İsrailli bir askerin geri dönüşlerle gösterilen geçmişine yolculuğuna dayanıyor. Film boyunca İsrail'in bu katliamdaki sorumluluğuna değinilmemekle birlikte, Filistinlilere dair görebildiğimiz tek şey, nedeni muğlak bir şekilde buhran geçiren bir asker.

Film boyunca, konunun bir yere bağlanmasını bekleyen seyirci de boşuna bir bekleyiş içinde. Yüzlerce Filistinlinin öldürüldüğü bir katliamda biz yalnızca İsrailli bir askerin kendi –ve de taraflı– hikâyesine tanıklık ediyoruz. Unutmadan ekleyelim İsrail Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı'nın sponsorluğunu üstlendiği film, 2008 yılı Yabancı Altın Küre Sinema Ödülü dahil çeşitli ödüllere değer görüldü ve yönetmen Ari Folman, kimi eleştirmenlerce "hümanist" bir film yapmakla takdir topladı.

Bu kampanyaya en anlamlı destek, karşılaştıkları onca zorluğa, rağmen Ilan Pappé, Neve Gordon, Eyal Sivan, Udi Aloni'nin de aralarında bulunduğu yüzlerce Yahudi aydından geldi.

Entelektüelizm: Görev mi, ahlaki sorumluluk mu?

Kültürel boykotla ilgili öteki konuysa sanatın

İsrail için kültür sanat etkinlikleri, işlediği savaş suçlarını örtbas etmeyi sağlayan bir halkla ilişkiler operasyonu. Filistin ve Filistinlilerin yok sayıldığı yeni bir tarih yazımının araçları.

boykot edilip edilemeyeceği meselesi. Genel olarak bu konuda söylenen "siyasetle sanatın birbirine karıştırılamayacağı", "sanatın ve sanatçının özgür olduğu" yönünde. Kuşkusuz, sanat her türlü estetik değerden azade, ucuz bir propaganda malzemesi değildir. Kendine özgü estetik kaygıları ve disiplini vardır. Ama tüm bu kaygılar, sanatı ve sanatçıyı iktidarın değirmenine su taşıyacak, iktidar aygıtının meşruluğuna hizmet etmeyi sağlayacak pratikler sergilemek için gerekçe olamaz.

Entelektüellerin Sorumluluğu adlı kitabında entelektüelleri düşünmeye, kavramaya ve bunları öteki insanlara aktarmaya ayırabilecek zamanları olan insanlar diye tanımlayan Noam Chomsky, entelektüellerin görevleri ve sorumlulukları arasında da ayrım yapar. Chomsky toplumsal kurumlar tarafından para ve zaman bahşedilerek iktidara ve otoriteye destek sağlamak ve doktriner yönetimi hayata geçirmekle görevlendirilen entelektüellerin, ahlaki sorumluluklarının bunun tam tersi, yani gerçeği anlamaya çalışmak, dünyaya ilişkin bir kavrayışa ulaşmak için başkalarıyla birlikte çalışmak, bunu öteki insanlara aktarmaya çalışmak ve onların da kavramasına yardım etmek ve yapıcı eylem için zemin oluşturmak olduğunu savunur. Bu durumda entelektüelin görev ve sorumlulukları arasında bir çatışma yaşandığını, sorumluluklarını yerine getirdiği zaman görevi gereği verilen ayrıcalıkları kaybetme riski taşıdığını da haklı olarak sözlerine ekler.

Gerçekten de entelektüel, otoritenin sözü edilen ayrıcalıklarından yararlanarak, bir nevi sırtını iktidara dayayarak Chomsky'nin gerçeği anlamaya ve yaymaya çalışmak diye formüle ettiği "aydın olma sorumluluğunu" yerine getiremez. Hele "yüce sanat" argümanlarına sığınıp sanat ve sanatçının "bağımsızlığı" şiarını ilke edindiklerini iddia edenler öncelikle iktidara, otoriteye karşı bağımsızlıklarını ilan etmeliler. Bunun da yolu elbette herhangi bir iktidar odağıyla çıkar ilişkilerinden uzak durmaktan, dirsek temasından kaçınmaktan geçer. Jean-Paul Sarte, Nobel'i reddedişinin gerekçelerini açıklayan mektubunda yazar olarak "müesseseleşmenin" tehlikesine dikkat çekerek yazarın kendi imkânlarını, yani kalemini ve kâğıdını kullanmak dışında kabul edeceği her payenin okuru etki altında bırakacağını söyler.

Konumuzla ilgili kısmı toparlarsak; İsrail kültür, sanat ve akademik kanalları kullanıp Filistin'de yaşananları yanlış aktarmakta, dikkatleri Filistin meselesinden uzaklaştırmaya çabalamakta ve imaj yenilemekte. Özellikle "Çatışmanın Ötesi" adını verdiği ve ciddi paralar yatırdığı projeyle kültürel ve akademik etkinlikler, projeler, çeşitli sponsorluklar aracılığıyla bir marka yaratma çabası içinde. İsrail için kültür sanat etkinlikleri, işlediği savaş suçlarını örtbas etmeyi sağlayan bir halkla ilişkiler operasyonu. Filistin ve Filistinlilerin yok sayıldığı yeni bir tarih yazımının araçları. Bu bazen karşımıza bir film, bazen bir konser bazen de herhangi bir sanat dalına ait bir performans olarak çıkıyor.

Bugün yalnızca Filistin toprakları değil, Filistin halkının kültürü de işgal ediliyor. İsrail'le kültürel ve akademik ilişki geliştirenlerin, İsrail'in meşruluğuna hizmet eden, işlediği savaş suçlarının perdelenmesini sağlayan ve Filistin'in yok sayıldığı bu yeni tarih yazımının bir parçası olduklarını, sessiz kalarak İsrail'in savaş suçlarının suç ortağı olduklarını bilmeleri gerekiyor. İsrail'in tüm dünya kamuoyuyla dalga geçercesine saklamaya dahi gerek görmediği katliam, sürgün, yok etme politikalarına karşın kültürel ve akademik boykot, yalnızlaştırma siyaseti güdülerek tüm bu şirin gözükme çabalarını boşa çıkarmak, yaşananları doğru aktarmak, işgal altında olan bir halkla, bir kültürle dayanışmak, sessizlik karşısında bu cepheden bir gedik açmak için bir fırsat sunuyor. Aksi halde sanatla siyasetin birbirine karıştırılmaması gerektiğini savunanlar, yazının başında alıntılanan Albert Camus'nün sorusuna verdiği yanıtın muhatabı olurlar: "Bu kadar sefalet içinde, sanat bir lüks olmakta devam etmek istiyorsa, aynı zamanda da yalancı ve sahte olmayı kabul etmelidir." N

NOTOS

Bir yıllık aboneliğe iki, iki yıllık aboneliğe beş kitap armağanı.

❑ **Ömer Ayhan, Öldüren Şehir** ❑ **Cihat Şener, Hayatımız Sınav** ❑ **Konfüçyüs, Erdemin Ardından Git**

❑ **Saki, İnsanlar, Hayvanlar ve Yırtıcı Hayvanlar** ❑ **Harold Jaffe, Tekno-Mağara'nın Ötesi**

❑ **İlker Karakaş, Hennoz** ❑ **Özge Baykan, Konuşmayan Adam** ❑ **Doğu Öyküleri**

* Bir yıllık abonelik seçiminde iki, iki yıllık abonelik seçiminde beş kitap isteğinizi işaretleyiniz.

Ad .....

Soyad .....

Adres .....

.....

Posta kodu .....

Telefon ..... E-posta .....

Abonelik tercihi ❑ 1 yıllık (altı sayı) abonelik 60 TL ❑ 2 yıllık (on iki sayı) abonelik 110 TL

Yurtdışı 1 yıllık 50 € / 75 $ – 2 yıllık 90 € / 120 $

Ödeme tercihi

❑ Havale/EFT
Garanti Bankası
Semih Gümüş 068-6612006 numaralı hesaba
IBAN No TR75 0006 2000 0680 0006 6120 06

❑ Posta Çeki
5287565 numaralı hesaba

Başlangıç sayısı .....

Bu formun aslını ya da örneğini doldurup 0212 252 38 05 numaralı faksa gönderiniz.

NOTOS
EDEBİYAT ATÖLYESİ

“Yazmak bir alışkanlıktır. Alışmak kolay, bırakmak zordur.”*

Notos Edebiyat Atölyesi, edebiyatı bütüncül bir kültür olarak kuşatmayı, katılımcılarına yazma eyleminin başlıca bileşenlerini çözümleyip nitelikli bir edebiyat formasyonu kazandırmayı amaçlıyor. **Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi**, yeni yazar adaylarına yaratıcı yazarlığın yollarını göstermek için 10. dönemine başlıyor.

Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi
• Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
• Dersler hafta içinde bir gün, iki buçuk saat yapılır. Devam zorunludur.
• Dileyen katılımcıların katıldığı, haftanın ikinci bir günü yapılan Serbest Zaman’da yaratıcı yazıya odaklı her şey değerlendirilir.
• Her dönem on haftada tamamlanır.
• Dersler didaktik değil, tartışmaya, yaratıcılığa, uygulamaya dönüktür.
• Metin çözümlemelerinde edebiyatımızın usta yazarlarının metinleri yanı sıra, katılımcıların yazdıkları metinler de tartışılır.
• Atölye döneminin sonunda, katılımcıların kendi alanlarında yazdıkları ve yayımlanmaya değer en az bir metnin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi

10. Dönem: 7 Şubat - 11 Nisan 2011

11. Dönem: 25 Nisan - 27 Haziran 2011

Spinoza, Kant ve Romantizm (bir hafta), **Cemal Bâli Akal**
İntihar ve Başkaldırı (bir hafta), **Kaan Özkan**
Şiir (bir hafta), **Turgay Fişekçi**
Öteki dersler (yedi hafta) **Semih Gümüş**

Atölye kayıtları başladı.

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ
Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

*Somerset Maugham

NOTOS
FELSEFE ATÖLYESİ

Felsefenin laf kalabalığı sayıldığı günler geride kaldı.

Modern hayatın gündelik akışının dışlamaya çalıştığı, görmezden geldikçe muhtaç kaldığımız, yadsıdıkça oradan oraya savrulduğumuz, önemi yokluğunda anlaşılan bir etkinlik felsefe. Hele yüzeyselliğin her alana yayıldığı, kavramların altüst edildiği, herkesin içinde bir boşluk duygusu taşıdığı bir çağda.

Peki nereden başlayıp nasıl bir yol izlemeli? Geleneği binyıllara dayanan bir etkinliğin tarihinde kaybolmanın önüne nasıl geçilebilir? Felsefe üzerinden temel olarak hayata ilişkin sorunlar ele alındığı takdirde bu ikilemi aşmak zor değil.

Öte yandan, felsefenin baştan beri, özellikle de Sokrates'le birlikte diyalog yoluyla gerçekleştirilen bir etkinlik olduğunu unutmamak gerekir. Çoğu kez ihmal edilen Sokratesçi yöntemin, karşılıklı ve ortaklaşa bir düşünme ve üretme zemini sağlayacağı elbette söylenebilir.

Felsefe, hayata anlam vermenin ve nereden gelip nereye gittiğimizi anlamanın en benzersiz yolu. Her şey felsefenin konusudur - ne bilgi, ne siyaset, ne aşk, ne sanat ne de toplum ondan ayrı düşünülebilir.

Kant'ın dediği gibi, felsefe değil, ancak felsefe yapmak öğretilebilir.

Notos Felsefe Atölyesi, felsefeye ilgi duyanların yakından tanıdığı çok değerli felsefecilerin katılımıyla ve bu amaçla çalışmalarını sürdürüyor.

Felsefe Atölyesi

4. Dönem: 10 Şubat - 14 Nisan 2011

5. Dönem: 28 Nisan - 30 Haziran 2011

İoanna Kuçuradi

Doğan Özlem

Betül Çotuksöken

Hülya Durudoğan

Erkut Sezgin

Mehmet Barış Albayrak

Kaan Özkan

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Atölye yöneticisi Kaan Özkan
Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

NATACHA ATLAS

Hızla geriye doğru gidiyor gibiyiz…

Natacha Atlas, Arap ritim ve melodilerini Batı müziğiyle harmanlayarak oluşturduğu füzyonla tanınan; şarkılarını Arapça, Fransızca, İngilizce seslendirebilen; sesi, yorumu ve yaratıcılığıyla dikkat çeken çok yönlü bir sanatçı. Sahne performansıyla da ünlü olan sanatçının, daha akustik bir karakterde olan son iki albümü Ana Hina (2008) ve Mounqaliba (2010) müzik eleştirmenleri tarafından büyük beğeniyle karşılandı. Natacha Atlas ile son albümü Mounqaliba ve başka pek çok şey üstüne konuştuk.

FİLİZ ELASU

İstanbul'a yeniden hoşgeldiniz! Sanırım, son albümünüzü tanıttığınız bir konser için buradasınız...

Evet, son birkaç aydır *Mounqaliba*'nın tanıtımıyla ilgili bir dizi konser veriyoruz. Ekim'de İngiltere'de başladık, sonra ABD'ye gittik.

Mounqaliba'nın anlamı ne?

"Geriye gitme halinde" (in a state of reversal) demek.

***Mounqaliba*'da, *Ana Hina*'da olduğu gibi, Klasik Batı ve Arap müziğinin derinliklerini keşfediyorsunuz. Hintli şair Tagore'dan da esinlenmişsiniz.**

Evet, biraz Tagore'dan esinlendik. Ayrıca klasik müzik olarak Rahbani Kardeşler'den ve fikir olarak *Zeitgeist: Addendum* filminden esinlendiğimiz de söylenebilir. Şarkı sözlerinin bazısı politik içerikli ama şiirsel tarzda, *Zeitgeist* filminin etkisiyle. Bir de *Mounqaliba*'nın müzik direktörü Samy Bishai ile benim o sırada nasıl hissettiğimizle ilgili, çünkü müziği ve şarkı sözlerini birlikte yazdık. Sonra sahnede icra eden müzisyenlerle birlikte stüdyoya girdik. Güzel oldu, çünkü takım ruhu içinde çalıştık. Daha sonra Samy, on sekiz kişiden oluşan bir yaylı çalgılar grubunu bir araya getirdi, küçük bir oda orkestrası. Hepsini Londra'da kaydettik.

Politik görüşlerini de bazı şarkılarında ifade eden bir sanatçısınız. Politik farkındalığı olan birisiniz. Bu albümün bir "tema"sı olduğunu, söylemek istediği bir şey olduğunu söyleyebilir miyiz? Bunu nasıl tarif edersiniz, böyle bir albüm oluşturmak için sizi iteleyen o duygu neydi?

Sanırım internette gördüğüm bir dolu şey, dünyada olup bitenler ve her şey. Galiba bir süredir hissettiğim bir şey… Bence, hızla geriye doğru gidiyor gibiyiz, ileriye gitmek yerine, bir tür geriye doğru gitme halindeyiz. Garip olansa, tüm bu teknolojiye sahibiz, elimizin altında bu teknoloji var ama bu teknoloji kâr amaçlı bir sistem tarafından zaptedilmiş görünüyor, para sistemi tarafından, çünkü bu kârlı problemleri çözmek için esaslı bir teşvik yok. Bu yüzden de, bildiğiniz gibi, kansere çare bulmayacaklar, çünkü kanseri tedavi etmek, çare bulmaktan çok daha fazla iş hacmine sahip. Demek istediğim bu para sistemi, bizlerin hayatını daha iyi hale getirebilecek olan teknolojinin gerçek potensiyelinin önünü tıkıyor.

Niçin "para sistemi" diye niteliyorsunuz?

"Kapitalizm" olarak da niteliyebilirsiniz ya da başka adlar da verebilirsiniz, ama sonuçta bu sistem, ne derseniz deyin, önümüzdeki tüm gerçek ilerlemenin önünü kapatıyor. Neredeyse öyle bir noktadayız ki, bu sistem birkaç elitin yararına, gerisiyse çabalayıp duruyor. Tuhaf olanı, teknoloji her geçen gün daha fazla insanın işini elinden alıyor, her geçen gün daha fazla insan işsiz kalıyor. Bu yüzden insanların tüketimine bağlı bu para sistemi eninde sonunda, gıcırdıya gıcırdaya duracak. Çünkü daha az insan satın aldıkça ve tükettikçe, daha az insan iş bulabilecek, daha fazla makine insanın yerine kullanılacak... derken sistem kendi üstüne çökecek. Bunu bir şekilde kabul etmemiz gerekiyor. Yüzleşmemiz ve bu sistemin sonsuza kadar devam edemeyeceğini anlamamız gerekiyor.

Ekonomik krizin albümdeki yansımalarını açıkça görüyorum şimdi, tüm bu söz ettikleriniz…

Evet, bu söylenebilir ama sadece ekonomik krizin düşündürdüklerini yansıtmıyorum, aynı zamanda ekolojik krizden de söz ediyorum. Çünkü bir gün gelecek verdiğimiz zarar yüzünden dünya yeterince hızla iyileşemiyor olacak; o zaman bir şey patlak verecek, insanlığın yok olması gibi... Yerküremiz belki elli bin yıl gibi bir zaman içinde yeniden kendine gelecek ama biz göremeyeceğiz, çünkü tüm alternatifleri tüketmiş, tüm çözümlerin sonuna gelmiş olacağız.

Belçika doğumlusunuz, Arap bir babayla, İngiliz bir annenin kızısınız…

Evet, babam Mısırlı, annem İngiliz kökenli, ben de Belçika doğumluyum, yani Anglo-Ortadoğuluyum.

Kendinizi Anglo-Ortadoğulu olarak tanımlıyorsunuz.

Evet, çok daha basit. Bir dolu insan dini işin içine sokarak kafa karıştırıyor ve konu çok karmaşıklaşıyor sonra. Dini bütün biri değilim, böyle basit bir tanımı tercih ediyorum.

Bu durumda bir dininiz var mı?

Hayır yok. Eskiden Müslümandım ama dinin insanlara yaptıklarını, insanları nasıl böldüğünü gördükçe dini inanışım zayıfladı. Tinsellikle bir sorunum yok, tinselliğin iyi olduğunu düşünüyorum ama bir şeyleri dinlere bölmeye başlayınca, ben şu dine mensubum, sen şu dine diye, o zaman her şeyin çok karıştığını düşünüyorum.

Aslında bu tür konular, bugün dünyada gerçekten önemli olan ve üstünde durmamız gereken konulardan alıkoyuyor bizi. Bunlar sadece birer şaşırtmaca, din, kişisel dini inanç… bunlar gerçekte, birer yoldan saptırmaca.

Şarkılarınızı genelde Arapça söylüyorsunuz ve Arap müziği ile Batı

Mounqaliba'da sadece ekonomik krizin düşündürdüklerini yansıtmıyorum, aynı zamanda ekolojik krizden de söz ediyorum. Çünkü bir gün gelecek verdiğimiz zarar yüzünden dünya yeterince hızla iyileşemiyor olacak; o zaman bir şey patlak verecek, insanlığın yok olması gibi... Yerküremiz belki elli bin yıl gibi bir zaman içinde yeniden kendine gelecek ama biz göremeyeceğiz, çünkü tüm alternatifleri tüketmiş, tüm çözümlerin sonuna gelmiş olacağız.

Kadınların medya tarafından nasıl ikna edildiğini, moda sanayisi tarafından nasıl kontrol edildiğini ve eğer baş eğmezlerse başarılı olmak için hiçbir şanslarının olmadığını biliyorsunuz. Bu da başka bir kölelik...

müziğini harmanlıyorsunuz, biraz reggae, biraz hip hop, biraz Arapça pop… Batı dünyasında nasıl algılanıyorsunuz? Sizi Arap ve İslam kültürüyle de ilişkilendiriyorlar mı? Nasıl bir imajınız var?

İyi bir soru! Tam emin değilim. Sanırım müziğimi bilen çoğu kişi kimliğimin hem Arap hem de Avrupa kültürüyle karışmış olduğunu da biliyor. Bu yüzden bu müziği yapıyorum, çünkü bu iki kültürden geliyorum. Benim için, iki yanımı da ifade etmenin bir yolu bu ve ikisinin buluştuğu...

Ama gerçekte, devamlı düşündüğüm bir şey değil bu, sadece yaptığım bir şey ve o kadar uzun zamandır yapıyorum ki benim için doğal. Samy için de aynı. O da Anglo Mısırlı. Onun için de her gün, aynı anda benimle ve grubun öteki üyeleriyle Arapça ve İngilizce iletişimde bulunmak, hem müzik hem dil açısından, son derece doğal. Bizim hayatımız böyle, işimiz böyle ve insan olarak böyleyiz.

Belçika'da mı büyüdünüz?

Yedi yaşıma kadar evet, sonra dolaştık biraz, önce İngiltere, sonra Ortadoğu, çok daha sonra Mısır.

Nasıl bir ergenlik geçirdiğinizi merak ediyorum, böyle bir geçmişe sahip biri olarak, bir kadın olarak…

Biraz kafa karıştırıcıydı. Ergenlik çağında, o an neredeyseniz oraya ait olmak istiyorsunuz. Mesela ben İngiltere'nin güneyindeydim, okula orada gittim. Her zaman oranın bir parçası olmak istedim ama hep dışlandım, o yüzden biraz zordu. Ama sonunda kendim gibi insanlarla tanıştım. İnsan belirli bir yaştan sonra, kendisi gibi olanlarla tanışınca ve yapmak istediği şeyleri yapınca, bir şekilde kendini evinde hissediyor zaten.

Peki, bir Anglo-Ortadoğulu kadın sanatçı olarak, Batı'nın kimlik politikaları hakkında ne düşünüyorsunuz? Mesela, Irak'ın işgalinden sonra Avrupa'daki pek çok Müslüman genç İngiltere'de, Fransa'da kimlik meselesini gündeme getirdi; Müslüman olmak, başını kapamak, çarşaf giymek gibi. Ne diyorsunuz, Batı'da, hatta Batı'nın en liberal ülkelerinde bu azınlıklar için tam anlamıyla özgür olmak mümkün mü?

İngiltere, sanırım, en hoşgörülü ülkelerden biri. Gerçi bazen bunun gerçek bir hoşgörü olup olmadığını merak ediyorum, ama yüzeyde öyle görünüyor. Fransa'da, biliyorsunuz Sarkozy okullarda başörtüsünü yasakladı, sanırım bu konuda daha da ileri adımlar atacak. Fransa'da bu konuda sıkılar, İngiltere'de biraz daha hoşgörülüler.

Belki de başörtüsünü bir tehdit olarak görmediklerinden…

Kesinlikle katılıyorum.

Bir tercih yapmanız gerekseydi, şu an Fransa'da yaşayan ve yarı İngiliz biri olarak bu konuda hangi ülkeyi seçerdiniz?

Zor bir soru, çünkü bu konuda hâlâ düşünüyorum, emin değilim. Aslında, başörtüsü konusunda emin değilim. Müslüman kadın için bunun gerekli bir şey olduğunu hâlâ kabul edemedim. Sanırım bu konudaki hadisler yanlış yorumlanıyor. Erkeklerin meseleyi çarpıttığını düşünüyorum. Hatta Mısır'da, bir Müslüman grubun yorumuna göre, çarşaf tüm kadınlar için düşünülmüş bir şey değil. Muhammed'in zamanında, etraf barbarlarla dolu olduğundan, Muhammed eşlerinin herkes tarafından tanınabilmesini istediği için, onlara beyaz çarşaf giydirdiği söyleniyor. Yani sokakta yürürken kimsenin bu kadınlara bulaşmaması, onlara dokunmaması, onların peygamberin eşi olduğunu bilmesi için. Ancak daha sonra bu yanlış yorumlandı ve her kadın için geçerli oldu. Aslında gerçeğin hangisi olduğunu bilmiyorum, ama bazen görünüşle ilgili şeylerin sorun olduğunu düşünüyorum.

Batılı kadının özgür olduğunu düşünüyor musunuz?

Hayır, bence sadece özgürlüğün illüzyonu o! Köleliğin başka bir türü, çünkü kendilerini satmaya zorlanıyorlar; onlar da kurban. Görünümlerini, cinselliklerini nasıl sattıkları... son derece zorlama bir satış bu! Kadınların medya tarafından nasıl ikna edildiğini, moda sanayisi tarafından nasıl kontrol edildiğini ve eğer baş eğmezlerse başarılı olmak için hiçbir şanslarının olmadığını biliyorsunuz. Bu da başka bir kölelik...

Yeniden müziğe dönelim, *Mounqa-*

***liba*'yı yaparken Hintli şair Tagore'dan esinlendiğinizi söylediniz, onda sizi çeken neydi?**

Yarı-politik birçok şiiri var, aynı zamanda felsefi... "Makkan" adlı bir şarkım var, insanın olası bir evriminden söz ediyor. Bizi bu materyalist hücreye zincirlenmiş olarak tutan şeylerden kendimizi kurtardığımız ve bu şartlanmayı alt etmek için kendimizi serbest bıraktığımız zaman, yaşamı hepimiz için daha iyi hale getirecek şekilde evrilebiliriz. Çünkü bunun için gerekli teknolojimiz var, kimsenin dışlanması, kimsenin aç kalması, kimsenin evsiz olması gerekmiyor. Ama önümüz kapalı, kapitalizm tarafından! Hâlâ sahip olduğumuz, o umursamaz yırtıcı hayvan yanımız yüzünden... Ve hepsi de kaynakların kısıtlılığı fikrine, hayatta kalmanın kıtlık tehlikesiyle nasıl iç içe olduğuna bağlanıyor, yani kapitalizmin temeline, çünkü herkes kendini kurtarma derdinde.

Bir müzisyen olarak kendi rolünüzü nasıl görüyorsunuz tüm bunların içinde?

Bilmiyorum. Ben sadece güzel müzik yapmaya çalışıyorum. Biraz politik oldum, her zaman... Söyleyecek bir şeyim olduğu zaman. Ama son zamanlarda, başka bir neden olmaksızın, bir şeyler söylemek zorunda hissediyorum kendimi. Bazen bir şeyler ciddi anlamda yanlış olduğunda, tıpkı şimdilerde olduğu gibi, bu çağda olduğu gibi... Gerçekten son derece korkutucu bir zamanda yaşıyoruz. Her gün korkudan kaçabilmek imkânsız! O yüzden bir şeyler söylemek zorunda hissediyorum kendimi. Doğru mu yapıyorum bilmiyorum, sadece yaptığımı yapıyorum ve...

Bence iyi de yapıyorsunuz…

Ben de sistemin bir parçasıyım! Ben de kira ödemek zorundayım, kiramı ödeyebilmek için benim de paranın peşinden koşmam gerekiyor, herkes gibi hayatta kalabilmek için...

Bir müzisyen, bu tür müzik yapan bir sanatçı olarak yakın geleceği nasıl görüyorsunuz, nasıl görmek istersiniz kendinizi ve dünyayı?

Daha fazla müzikal kaynaşma ve müziğin önünde daha az engeller görmek isterim. Demek istediğim, insanların beni içine koyduğu "dünya müziği" kategorisi bir tür marjinalleştirme aslında. Bunun değiştiğini, önümüzün biraz daha açıldığını görmek isterim. Bir de dünya barışının sağlandığını görmek isterim ama bunun olacağı yok, en azından yakın bir zamanda... N

notoskitap.blogspot.com

Bir yayıncılık ve edebiyat blogu.

BİR "İLK" ÇEVİRİNİN ÖYKÜSÜYLE ERDAL ÖZ VE CAN YAYINLARI'NIN KURULUŞU

"Evrak-ı metruke"yi karıştırırken bulduğum bir dosyanın içindeki yazışmaları ve içerdikleri bilgileri özellikle üç nedenden ötürü önemsedim. Birincisi, Erdal Öz'ün çalışma biçimini, özenini, titizliğini gösterdiğini düşünüyorum. İkincisi, 1970'li yılların ikinci yarısında kitap yayımlama durumunda olanların karşılaştıkları sıkıntılar konusunda ipuçları olduğu kanısındayım. Üçüncüsü, Can Yayınları'nın kuruluşunu, aradan yıllar geçtikten sonra değil, sıcağı sıcağına aktardığından da önemsiyorum.

Tunç Tayanç

Tanışıklık üzerine...

Erdal Öz'le "cisim" olarak değil de "isim" olarak tanışmam 1960, belki de 1961; tanışmamı sağlayan da, Varlık Yayınları'ndan çıkan *Odalarda*.[1] Erdal Öz'le "cismen" ne zaman tanıştığımı(zı) ise anımsamıyorum; ancak Ekim 1962'de Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne başlamak üzere Ankara'ya geldiğime göre, daha önce değil. Sergi Kitabevi'nin kuruluşu 1964 olduğuna göre, o tarihten çok sonra da olmasa gerek. Anımsadığım, düzenli olarak Sergi Kitabevi'ne uğradığım, bir süre sonra göz aşinalığından öteye sohbet etmeye başladığımız...

1965'deki Milletvekili Seçimi sonrasında Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) TBMM'de temsil edilmesi, Milli Demokratik Devrim Stratejisi ve özellikle gençlik içinde etkili olması, ona bağlı olarak TİP'ten kopmaların başlaması, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yargılanmaları, onları idamdan kurtarabilmek amacıyla yürütülen idam karşıtı kampanya, 12 Mart 1970 ve sonrası... Sonra Erdal Öz'ün Sergi Kitabevi'ni devrederek İstanbul'a göçmesi, Cem Yayınevi'nde Arkadaş Kitapları oluşturması, İstanbul'a gittiğimde, yolum Cağaloğlu'na düştüğünde kapısından kafamı uzatmam, arada Bodrum'da karşılaşmamız...

Son karşılaşmamız –belleğim beni yanıltmıyorsa–

1994'ün ilkyazında, TÜYAP'ın Ankara'da, Altınpark'ta düzenlediği 2. Kitap Fuarı'nda oldu. *Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye*'den sonra "düşünce özgürlüğü" bağlamında yeni bir kitap çıkaracağını söylediğinde, 1980 yılında Füsun Tayanç'la birlikte Yunus Nadi Armağanı'nı kazandığımız "Düşünceye Baskı"nın "Giriş" bölümünü vermeyi önermem, "Hemen gönder" demesi ve kitaba "kuyruk"tan girmesi...[2] Hatta –gene yanılmıyorsam– "... İbret için, yasaklanan kitapları, yargı kararlarıyla birlikte yayınlamayı düşünür müsün?" diye de sormam...

Bu yazı üzerine...

Bu kısa "giriş"ten sonra, "Bu yazıyı yazmak da nereden çıktı?" sorusunun yanıtına geliyor sıra. "Evrak-ı metruke"yi karıştırırken bulduğum bir dosyanın içindeki yazışmaların ve içerdikleri bilgilerin bir süre sonra yok olmasını gönlüm istemedi. Çok mu önemliydi bulduklarım? Belki evet, belki hayır... Nasıl bakıldığına, değerlendirildiğine bağlı...

Ben özellikle üç nedenden ötürü önemsedim. Birincisi, Erdal Öz'ün çalışma biçimini, özenini, titizliğini gösterdiğini düşünüyorum. İkincisi, 1970'li yılların ikinci yarısında kitap yayımlama durumunda olanların karşılaştıkları sıkıntılar konusunda ipuçları olduğu kanısındayım. Üçüncüsü, Can Yayınları'nın kuruluşunu, aradan yıllar geçtikten sonra değil, sıcağı sıcağına aktardığından da önemsiyorum.

Bu arada, mektupların yazıldığı kâğıtların başlıklarından, Cem Yayınevi'nin 1970'li yılların ortasında "Tan Ap. Başmusahip sokak, Cağaloğlu", Kitabevi'nin ise "Babıali cad. 22-24, Cağaloğlu" adresinde bulunduğunu, 1978'deki mektubun Cem Yayınevi başlıklı değil de "Arkadaş Kitaplar" başlıklı kâğıda yazıldığını, adresin de "Ankara cad. 40, Cağaloğlu" olduğunu, olur da günün birinde "Türkiye'de Yayınevleri" konusunda araştırma yapmaya kalkışacak bir kişi ya da kurum çıkarsa, işine yarasın diye not düşmenin bir zararı olmadığını da düşünüyorum.

İşin özü şu: Füsun Tayanç, Cem Yayınları'nın "Arkadaş Kitaplar"ını görür görmez, Tolstoy'un *Fables and Fairy Tales* adlı kitabını İngilizceden çevirmeye başlıyor, 1975'in başında da Erdal Öz'e gönderiyor; Erdal Öz'ün yanıtı gecikmiyor. Tarih: 19 Şubat 1975. Böylece çeviri üzerinde yoğunlaşmakla birlikte başka konulara da değinen bir "yazışma" süreci başlıyor. Bu "süreç" içinde Can Yayınları kuruluyor; ama yazışmalar sürüyor. Son yazışmanın tarihi 23 Aralık 1980; altındaki imza da "Erdal". Kısaca, Şubat 1975-Aralık 1980 arasını kapsayan "yazışma süreci"nde "Erdal" imzalı on, "Füsun Tayanç" imzalı dokuz "mektup" var; ikisi de "Tayançlar" diye imzalanmış. Erdal Öz'e yazılmış "Tunç Tayanç" imzalı bir mektubun yanı sıra "Alpay Kabacalı" imzalı iki, Füsun Tayanç'ın Alpay Kabacalı'ya yazdığı bir mektupla "dizi" tamamlanıyor. "Dizi"nin eksiği, Füsun Tayanç'ın çeviriyi gönderirken ve sonrasında Erdal Öz'e yazdığı birkaç "mektup"; ancak sonraki yazışmalardan içerikleri anlaşılıyor.

Bu "yazı"da "önce çeviri(ler)"de odaklaşan, sonra da Can Yayınları'nın kuruluşuna değinen yazışmalara, özellikle de Erdal Öz'ün yazdıklarına yer verilecek, Füsun Tayanç'ın yazdıklarıysa özetlenmeye çalışılacaktır. Arada birtakım açıklamalar gerektiğinde de, "yayıncı" ile "çevirmen" arasında "yazar" olarak "dipnot"ta da olsa kendime yer açmaktan kaçınmayacağım.

Bir umudumu/önerimi dile getirmeden de geçemeyeceğim. Elinde, yayıncı-yazar/çevirmen yazışmaları olan kim bilir kaç yüz/bin kişi var; kim bilir, o yazışmalar "yayınevleri", "yazarlar", "kitaplar" üzerine nice bilgi içeriyor. Gün ışığına çık(arıl)malarının, Türkiye'deki kitap dünyasının gelişmesini/tarihini aydınlatma açısından gerekli olduğu kanısındayım. Bu "yazı" böyle bir süreci başlatabilirse, bir "yazı" olmanın ötesine geçmenin mutluluğunu yaşayacaktır.

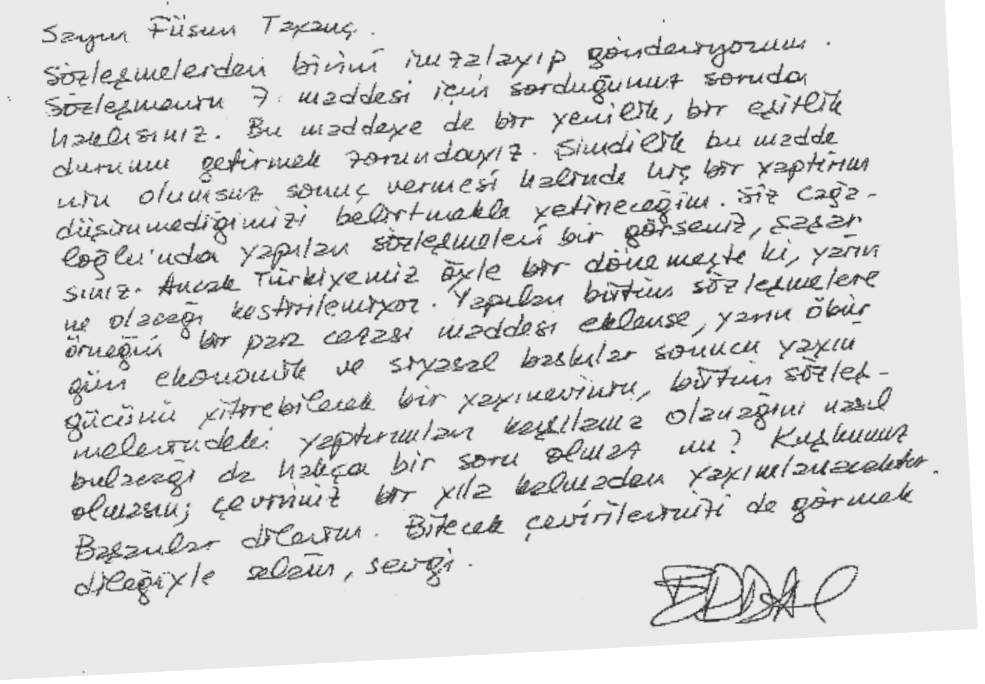
Yazışmaların zamandizini

ERDAL ÖZ	FÜSUN TAYANÇ
ÖNCE ARKADAŞ	
	???
19 Şubat 1975	???
4 Mart 1975	12 Ocak 1976
-	7 Mart 1976
16 Mart 1976	23 Aralık 1976
24 Ocak 1977	6 Eylül 1977
13 Aralık 1977	2 Nisan 1978
6 Nisan 1978	26 Şubat 1979
5 Mart 1979	16 Mart 1979
-	16 Haziran 1979
-	26 Ağustos 1980
7 Kasım 1980*	12 Kasım 1980*
20 Kasım 1980*	-
SONRA CAN	
1 Kasım 1980	20 Kasım 1980**
2 Aralık 1980***	18 Aralık 1980***
23 Aralık 1980***	

* Alpay Kabacalı-Füsun Tayanç yazışmaları.
** Tunç Tayanç'ın Erdal Öz'e yazdığı mektup.
*** Bu üç mektup "Tayançlar"a yazılmış, "Tayançlar" tarafından gönderilmiştir.

Önce Arkadaş...

Erdal Öz'ün, 19 Şubat 1975 tarihini taşıyan mektubuna, "Tolstoy'dan yaptığınız masal çevirileri bugün elimize geçti" diye başlamasından, Füsun Tayanç'ın çeviri dos-

Sayın Füsun Tayanç.
Sözleşmelerden birini imzalayıp gönderiyorum.
Sözleşmenin 7. maddesi için sorduğunuz soruda
haklısınız. Bu maddeye de bir yenilik, bir eşitlik
durumu getirmek zorundayız. Şimdilik bu maddenin
olumsuz sonuç vermesi halinde hiç bir yaptırım
düşünmediğimizi belirtmekle yetineceğim. Siz Cağa-
loğlu'nda yapılan sözleşmeleri bir görseniz, şaşarsı-
nız. Ancak Türkiyemiz öyle bir dönemeçte ki, yarın
ne olacağı kestirilemiyor. Yapılan bütün sözleşmelere
örneğin bir para cezası maddesi eklense, yarın öbür
gün ekonomik ve siyasal baskılar sonucu yayın
gücünü yitirebilecek bir yayınevinin, bütün sözleş-
melerindeki yaptırımları karşılama olanağını nasıl
bulacağı da hakça bir soru olmaz mı? Kuşkunuz
olmasın; çeviriniz bir yıla kalmadan yayımlanacaktır.
Başarılar dilerim. Bitecek çevirilerinizi de görmek
dileğiyle selam, sevgi.

yasal baskılar sonucu yayın gücünü yitirebilecek bir yayınevinin, bütün sözleşmelerindeki yaptırımları karşılama olanağını nasıl bulacağı da hakça bir soru olmaz mı? Kuşkunuz olmasın, çeviriniz bir yıla kalmadan yayımlanacaktır. Başarılar dilerim. Bitecek çevirilerinizi de görmek dileğiyle selam, sevgi.

yasını Şubat 1975'te gönderdiği anlaşılmaktadır. Mektubun gerisi şöyle:

... Kitabın aslını da göndermişsiniz. Eksik olmayın. İlginize teşekkür ederiz. Kitap elimizde vardı. İleride yayımlamayı düşündüğümüz kitaplardandı. İlk dört kitabımızdan[3] biri Tolstoy'dan masallardı: KUĞULAR. Arka arkaya iki Tolstoy çıkması doğru olmaz. Önümüzdeki sonbaharda bu sizin gönderdiğiniz çeviri basılabilir. Çevirinizin ilk iki sayfasına göz gezdirdim. İyi bir çeviri sayılabilir. Ancak masalın daha da konuşma diliyle olmasında yarar var. Bir sanatçı arkadaşımız, Türkçe anlatım açısından çevirinizi gözden geçirecektir (Ya Ülkü Tamer, ya Kemal Özer). Buna karşı bir diyeceğiniz olur mu, bilmiyorum. Yalnız, sizden gelen bu çeviri, sıraya koyduğumuz bu kitabın çevirisi olarak öne geçmiş ve kitabı çevirtme durumundan bizi kurtarmıştır. Duruma daha da kesinlik kazandırmak için, size sözleşme örneği gönderiyorum. Yazılı koşullara evet derseniz, her iki kopyayı da imzalayıp gönderin, biri imzalanıp yine size gönderilecektir. İlginize teşekkür eder, başarılar dileriz. Başka çalışmalarınız varsa, ya da bizce seçilecek başka kitapları çevirmeye istekliyseniz lütfen bildirin.

Füsun Tayanç'ın yanıtı bulunamadı, belki de saklanmadı; ama Erdal Öz'ün 4 Mart 1975 tarihli yazısından, Füsun Tayanç'ın sözleşmeleri imzalayıp gönderdiği, hatta 7. maddeye uyulmazsa ne olacağını sorduğu anlaşılmaktadır.[4]

Bu maddede odaklaşan yanıt şöyle:

... Sözleşmenin 7. maddesi için sorduğunuz soruda haklısınız. Bu maddeye de bir yenilik, bir eşitlik durumu getirmek zorundayız. Şimdilik bu maddenin olumsuz sonuç vermesi halinde hiç bir yaptırım düşünmediğimizi belirtmekle yetineceğim. Siz Cağaloğlu'nda yapılan sözleşmeleri bir görseniz, şaşarsınız. Ancak Türkiyemiz öyle bir dönemeçte ki, yarın ne olacağı kestirilemiyor. Yapılan bütün sözleşmelere örneğin bir para cezası maddesi eklense, yarın öbür gün ekonomik ve siyasal baskılar sonucu yayın gücünü yitirebilecek bir yayınevinin, bütün sözleşmelerindeki yaptırımları karşılama olanağını nasıl bulacağı da hakça bir soru olmaz mı? Kuşkunuz olmasın, çeviriniz bir yıla kalmadan yayımlanacaktır. Başarılar dilerim. Bitecek çevirilerinizi de görmek dileğiyle selam, sevgi.

Burada "yazar" olarak araya girmemi gerektiren birkaç konu olduğunu belirtmem gerekiyor. Birincisi –ve kanımca en önemlisi– 1970'lerin ortasında yayımlanması düşünülen bir kitap için yapılan sözleşmede öngörülen baskı sayısıdır: 10.000 (on bin). Bu baskı sayısının ne zaman, hangi nedenlerden ötürü, ne düzeye düştüğünün ve bugünlerde hangi düzeylerde bulunduğunun araştırılması yerinde olacaktır. İkincisi, Erdal Öz'ün değindiği "ekonomik ve siyasal baskılar" üzerinde ayrıntılı olarak durulması gerekmektedir. 1970'lerin ortasında, Dünya Petrol İhracatçısı Ülkeler Örgütü (OPEC) petrol fiyatlarını artırmış ve ciddi bir "bunalım" baş göstermiştir. Söz konusu "bunalım"ın özellikle Türkiye gibi petrol ihracatçısı ülkelere pahalıya patladığını söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Ancak bu "bunalım" karşısında gelişmiş ekonomiler "kemer sıkar", petrol faturasını düşürmek için özel otomobil yerine bisiklet ve/ya toplu taşın araçlarının kullanımını özendirmeye çalışır ve yeni enerji kaynakları arama çalışmalarını yoğunlaştırırlarken, Türkiye'yi o tarihlerde yönetme durumunda olanlar bunalımın faturasını "erteleme ve biriktirme" yolunu seçmişlerdir. Sonuç: 1970'lerin sonunda yaşanan ve "Türkiye'yi 70 sente muhtaç duruma getiren" bunalım, 24 Ocak 1980 Kararları, bu kararların uygulanabilmesi için gerekli olan "otoriter rejim"in de 12 Eylül Darbesi'yle sağlanması olmuştur.

Konuyu daha da dağıtmayalım, dosyamıza dönelim: Füsun Tayanç'ın 12 Ocak 1976 tarihli mektubu, çevirmeyi düşündüğü iki kitap[5] konusunda Erdal Öz'ün düşüncesini öğrenmek amacının ötesinde, son paragrafından anlaşılabileceği üzere, sözleşmede belirtilen –ve Füsun Tayanç'ın "yayımlanmazsa..." diye kuşkusunu belirttiği– bir yılın dolmasına az bir zaman kaldığından Tolstoy'dan yapılan çeviriye ne olduğunu öğrenme kaygısını da taşımaktadır:

... Bir de Tolstoy'dan yaptığım ve size teslim ettiğim çeviri var. Daha çıkmadı. Endişelenmeye başladım. Aydınlatırsanız sevinirim...

Füsun Tayanç, bu mektubuna yanıt alamayınca 7 Mart 1976 tarihli bir mektup daha yazar; havası biraz "resmileşmiş" olan[6] bu mektubun ana konusu "çevirime ne oldu?"dur:

... Anımsarsanız, Sözleşme'nin 7. maddesinin tek yanlılığına değinmiştim o tarihte de. Cevabınız şöyleydi: "Kuşkunuz olmasın; çeviriniz bir yıla kalmadan yayımlanacaktır."

Güvendiğim bir Yayınevi'nin ve kişinin kuşkularımı doğrulamasından en çok üzülecek olanın gene ben olacağını özellikle bilmenizi isterim.

Düşüncelerinizi, yayımlamaktan vazgeçtiyseniz çeviriyi iletmenizi dilerim...

Erdal Öz'ün yanıtı gecikmez; ama yazıya geçmeden "yazar"ın gene araya girmesi gerekir: Erdal Öz, önceki mektuplarını el yazısıyla yazarken, 16 Mart 1976 tarihini taşıyan mektubundan başlayarak daktiloyla yazmaya başlamıştır. Yorum: Erdal Öz'ün daha önce daktilo kullanmayı bilmediğini varsaymak olası olmadığından, belki de Arkadaş Kitaplar'ın daktilo sahibi olduğunu varsaymak daha (mı?) gerçekçi...

... Size yazmakta güçlük çekiyorum. Aslında bu işin bu kadar zamanımı alacağını bilsem, inanın girişmezdim bu işe. İster istemez, o kadar kırılan dost, o kadar gücenen yazar oluyor ki. Bunlardan biri de siz oldunuz. Üstelik, bilirmiş gibi, sözleşmeyi imzalarken, bir [yıl] içinde yayımlamazsak durumun ne olacağını sormuştunuz. Görüyorsunuz ya, ilk yılımızı tamamladık ve kitabınızı söz verdiğimiz süre içinde yayımlayamadık. Ne olacak şimdi? Özgürsünüz. Sözleşme sizi bağlamıyor demektir. Ancak benim yeni bir açıklamam olacak size. Kitabınızı bundan iki ay önce dizgiye vermek için ele almıştım. Birtakım öyküleri pek ilginç bulmadım. Ayrıca, dil açısından birtakım düzeltmeler gerekiyordu. Oturdum dili üzerinde küçük değişiklikler yapmaya başladım. Sonra da bu konuda sizin olurunuzu almak gerektiğini düşündüm ve yazmam gerekirken, yazamadım. Şimdi soruyorum size, böyle küçük düzeltmeler yapmama yanaşır mısınız? Özellikle devrik cümleleri azaltmak biçiminde. Olur derseniz, bildirin. Bir de şu var. Belki de sözleşmeyi yenilemek gerekecek. O sözleşmeyi, daha bu işin çok acemisi olduğumuz günlerde yapmıştım. Sanırım, sizin lehinize yeni bir biçim vereceğim ona. İlerde karar veririz. Kitabınızı yayımlamaktan vazgeçmedim. Ama ancak yaza doğru çıkar. Bu kesin. Daha da gecikeceğini sanmam. Şu anda dizgi ve baskısı yapılan kitaplardan sonra hemen onu devreye sokacağım. Kuşkularınızı giderebilmiş olmayı isterdim. Geciktirdiğim için bağışlayın diyorum.

Saygılarımla.

Not: İsterseniz bu arada siz de çevirinizi bir daha gözden geçirin.

Bir hafta sonra, 24 Mart 1976'da da bir başka mektup gelir:

... Sıra şimdi sizin kitaba geldi. Elimizde. Dizgiye ilk verilecek kitap. Dizgide ve baskıdakilerden sonra sıra sizin kitapta...

Aradan dokuz ay geçer; Füsun Tayanç'ın Tolstoy'dan çevirdiği öyküler hâlâ dünyaya gel(e)memiştir. 1976 geride kalmaya hazırlanırken, Füsun Tayanç'ın 23 Aralık 1976 tarihli mektubu postaya verilmiştir:

...

"Önümüzdeki sonbaharda .... basılabilir." (19.2.1975)

"... Çeviriniz bir yıla kalmadan yayımlanacaktır." (4.3.1975)

"Kitabınızı yayımlamaktan vazgeçmedim. Ama ancak yaza doğru çıkar. Bu kesin. Daha da gecikeceğini sanmam." (16.3.1976)

"Sıra şimdi sizin kitaba geldi. Elimizde. Dizgiye ilk verilecek kitap." (24.3.1976)

Yukarıdaki alıntılar çeşitli tarihlerde yazdığınız mektuplardan. Sonbahar, bir yıl, yaz, derken geldik 1976'nın sonuna. Ve Tolstoy'un Masalları, ne yayınlanan, ne de yayınlanacağı belirtilen Arkadaş Kitaplar arasında yok. Kısacası durum umutsuz. Bu durumda, 16 Mart 1976'da yazdığınızı anımsıyorum: 'Özgürsünüz. Sözleşme sizi bağlamıyor demektir.' O gün kullanmadığım özgürlüğümü bugün kullanarak, Tolstoy'dan yaptığım çeviriyi geri göndermenizi istiyorum. Birlikte, bir-iki yayınevine ve yöneticisine duyduğum güveni de geri göndereceğinizi bilmenizi isterim.

Saygıyla...

Erdal Öz'ün yanıtı bir ay sonra gelir; içten, duygusal, ama gerçekçidir:

... Haklısınız. Elimdeki metinleri, haklı isteğiniz üzerine geri gönderiyorum. "Birlikte bir-iki yayınevine ve yöneticisine duyduğum güveni de geri göndereceğinizi bilmenizi isterim," diye bitirmişsiniz mektubunuzu. Göndermiyorum. Ancak size kısa bir açıklama yapmayı yine de gerekli görüyorum.

Çalışmalarınızı, başarılarınızı ilgiyle izliyorum.[7] Size, bu kitabınızı yayımlamak istediğimi bildirdiğim zaman, sizin, Ankara'dan tanıdığım iki sevgili eşten biri olduğunuzu bilmiyordum. Sonradan öğrendim. Kaç kez sizin çevirileriniz baskı için ele alındı. Dili üzerinde, Türkçesi üzerinde tedirginlikler oldu. Önce Süreya Berfe elden geçirdi. Sanırım sonra yazıştık. Siz kendiniz de Türkçenizi işlediniz. Mektubunuzda mektuplarımdan alıntılar yapmışsınız. O alıntılara bakarak açıklıyorum: En son 24.3.1976 tarihinde bir mektup yazmışım ve demişim ki: "Sıra şimdi sizin kitaba geldi. Elimizde. Dizgiye verilecek kitap." Doğru. Gerçekten dizgiye verilecekti. Ve iki kitap olarak hazırlayacaktık. Uzun öyküyü ayrı bir kitap, küçük öyküleri ayrı bir kitap yapacaktık. Size ödenecek telif ücreti de ona göre değişecekti. Önce size şunu söylemeliyim: O zamandan beri yayınevinde yalnızca ben çalışıyorum. Her şey benim elimden geçiyor. Başlık yazılarına kadar. Nedenini anlatmak saçma olur. Bu ay başı biraz rahatlıyacağız. Ve uzun öykünüzü o günlerde elime aldım. Kızmayın ama, Türkçesine takıldım. Takıldığım yerlerde, yetersiz İngilizcemle aslını açıp karşılaştırmaya

başladım. Gönderdiğim metin üzerinde, değiştirme çabalarımı göreceksiniz. Size yeniden öneride bulunmaya karar verdim ve bıraktım. Ancak bunun sizi yaralayacağını umduğumdan o ara size yazamadım da. Ve kaldı. Beni, geciktirmemden dolayı suçlayabilirsiniz. Sürdürecektim o çalışmayı. Masalı sonuna kadar elden geçirecek, size öyle gönderecektim. Onu da yapamadım. Bu yüzden bunca zamandır sizi boş yere bekletmiş oldum.

Sayın Füsun Tayanç. Bu kitabı ben sizin çeviriniz elime geçmeden de düşünüyordum yayımlamayı. Yine de düşünüyorum. Size yine öneriyorum: Bu metinleri bir daha, çocuklara daha rahat bir anlatımla elden geçirebilir misiniz? Belki güven duygusunu da burada alıkoymuş olurum. Beni bağışlamanızı diler, yeni haberlerinizi beklerim.

Saygılar. Eşinize de...

Erdal Öz'ün 24 Ocak 1977 tarihli mektubuna Füsun Tayanç'ın verdiği yanıt 6 Eylül 1977 tarihini taşımaktadır. Erdal Öz'ün eleştirilerinin/önerilerinin yanıtsız kalmadığı, "çevirmen"in, çevirdiği kitabın Arkadaş Kitaplar'da yayımlanması için inadını –ve "gerçekçi" yaklaşımını– sürdürdüğü görülmektedir:[8]

... Uzun bir aradan sonra 24.1.1977 tarihli mektubunuzu yanıtlıyorum. Yazılı olarak değil de, sözlü olarak yanıtlamak isterdim. Bu amaçla, geçtiğimiz cumartesi günü, iki gün için geldiğim İstanbul'da Yayınevi'ne uğradım. Yazık ki tatildeymişsiniz "yayınevcek". Bu "yazık ki" tatilde olduğunuz için değil, bulamadığım için kuşkusuz. Bir başka sefere görüşeceğimizi umarım.

Bu girişten sonra, gelelim Tolstoy'a, masallarına ve "uzatmalı" çevirisine. Neredeyse yeniden yazdım; yazarken de dili konusundaki endişenizde büyük ölçüde haklı olduğunuzu gördüm. Yaklaşık dört yıl önce yaptığım bir çeviriydi; kalıcı bir dil kullanamamışım demek. Üstelik çocuklara da ilk kez çeviri yapıyordum; hala da çocuklara nasıl geleceği konusunda kararsızım doğrusu. Gene de yayınlanmasının bir başka bahara kalmayacağını umuyorum...

Uzun öyküyü de gözden geçiriyorum. Bitince onu da göndereceğim. Ancak, kısa öykülere ilişkin görüşünüzü kısa sürede bildirirseniz, hem uzun öykünün düzeltilmesine yardımcı olmuş olursunuz, hem de zamanla dilin yeniden eskimesini önlemiş olursunuz.

Tunç'la birlikte sevgiler, saygılar...

Erdal Öz'ün yanıt vermesi gene üç ayı bulur:

... Tolstoydan yaptığınız çeviriler, bu kez gerçekten iyi. İçiniz rahat etsin diye yazıyorum. Ancak, 1978 yılı içinde ne zaman kitaplaşacağını şimdiden söyleyemem. Değil birinci hamur, üçüncü hamur kâğıdın, gazetelerden artan kesikleri bile yok piyasada. Elimiz kolumuz bağlandı. Dizilmiş, baskı bekleyen kitaplarımız bile kâğıtsızlıktan bekliyor. 1977 yılı içinde çıkarmamız gereken son beş kitabı, bu yıl çıkarabileceğimizi hiç sanmıyorum. Size kaba bir kesimlemede bulunmaya çalışarak diyorum ki, bu kısa öyküler, 1978 yılı güzünde belki kitaplaşabilir. Beni anlayışla karşılayacağınızı umarım.

Yeni bir sözleşme yapmamız gerekecek. Ancak kitabın çıkacağı sıralarda, günün koşullarına uygun bir sözleşme yaparız. Şimdilik onu da yapmıyorum.

"Yazar"ın yapması gereken açıklama, daha önce değinilen OPEC kaynaklı bunalıma ABD ambargosunun eklenmesi, gereken önlemlerin zamanında alınmaması sonucu gelinen noktada bunalımın ne ölçüde derinleştiğinin Erdal Öz'ün mektubunda anlatımını bulduğudur.

Füsun Tayanç'ın 2 Nisan 1978 tarihli mektubunda Tolstoy'dan söz edilmemektedir. Erdal Öz, "Türkiye Yazıları"nın düzenlediği "Ulusal-Demokratik Kültür Politikası" başlıklı seminere[9] katılmak üzere Ankara'ya geldiğinde "çevirmen"le "kısacık" konuşma olanağı olmuş, "çevirmen" de kendisine –nasıl fırsat bulmuşsa– düşüncesini öğrenmek üzere "çocuklara doğum olayını anlatan" bir kitap[10] vermiştir. Erdal Öz de, "Ankara'da göz gezdirecek zamanım yok, İstanbul'a döndükten sonra bakar, görüşümü yazarım," demiştir. Ancak bu karşılaşmanın üzerinden "üç ay" geçmiş, Erdal Öz'den ses çıkmamış, "sabrı tükenen" Füsun Tayanç da "sitem" dozu yüksek olan bu mektubu yazmıştır.

Erdal Öz'ün yanıtı hiç gecikmemiş, dört gün sonra yazılmıştır:

... Öncelikle Tunç'la birlikte imzalayıp gönderdiğiniz kitabınız[11] için teşekkür etmeliyim. Daha önce almış, okumuştum. Yine de imzalı kitabı sevinçle saklayacağım. "Where did I come from?" adlı kitabı ilişikte gönderiyorum. Hemen o günlerde yazacaktım size. Ama kararsızdım. Yeni bir diziye geçme olanağı giderek iyice azaldı. Şimdi güçlükle eski dizimizi sürdürmeye çalışıyoruz. Kitap çıkarmanın artık tad veren bir iş olmaktan çıktığı bir gerçek. 90 numaraya kadar olan kitapları ilan etmiştik. Hala 94'ü aşmaya çalışıyoruz. Bu arada tükenen kitapları yenilemek için çabalıyoruz. Tolstoy, 90'dan sonra sırada yer alacak. Bu kadar geciken bir kitap için artık özür bile dilemek istemiyorum. Beklemeye öylesine alıştırdım ki sizi, yine de sabırla ve incelikle bekleyeceğinize inanıyorum. İlişikteki kitabı geciktirdiğim için beni bağışlayın. Ben, inanın, böyle bekleten, aldırışsız biri hiç değilim. Siz beni öyle tanıdınız. Hiç değilim. İkinize de sevgi saygı.

Füsun Tayanç'ın sonraki mektubu 26 Şubat 1979 tarihini taşıdığına göre, "çevirmen" Tolstoy'un gün ışığı görmesi için "sabırla ve incelikle" beklemeyi yaklaşık bir yıl daha sürdürmüştür; ama "sabreden derviş..." örneği, sonunda Tolstoy'dan yaptığı çeviri *Küçük Şeytan* başlığıyla kitabevi raflarında yerini almıştır. Ancak Füsun Tayanç'ın satırlarında gene "sitem" vardır; ne var ki, Erdal Öz'ün gecikmeyen yanıtı, bu kez "sitem"in haklı olmadığını göstermektedir.

Füsun Tayanç'tan:

"Küçük Şeytan"ın çıktığını, bir rastlantı sonucu kitapçıda görerek değil de sizden öğrenmiş olmayı yeğlerdim. Olmadı. Sonra gene bir bekleyiş başladı. Çevirimi çocuklarına okumalarını, okutmalarını istediğim arkadaşlarıma kitap verememenin ezik, çeviriyi hangi koşullarla .... yaptığımı bilememenin sıkıcı, ama gene sabırlı ve incelikli bekleyişi...

Erdal Öz'den:

Oysa, Küçük Şeytan ciltçiden gelir gelmez, daha dağıtıma tek kitap bile vermeden 25 tanesini paketleyip hemen adresinize göndermiştim. Sitem dolu mektubunuzu hiç de hak etmediğimi belirtmek için, posta makbuzunu da ilişikte gönderiyorum. Ancak, adresinizin değişmiş olduğunu mektubunuzla posta makbuzunu karşılaştırınca anladım. Suç bende olmasa gerek. Bugün de postayla (telgraf havalesiyle) yeni adresinize 3000 TL gönderdim...[12] Küçük Şeytan'dan bir 25 tane daha göndereceğim. Geçen gönderdiğimi postaneden arayabilirsiniz. Yazık olmasın...

Füsun Tayanç'ın 16 Mart 1979 tarihini taşıyan mektubu, o güne kadar "Tolstoy" ya da "Tolstoy'dan Masallar" diye anılan çevirinin "Küçük Şeytan" olarak kâğıda, cilde bürünmüş olmasının getirdiği "rahatlama"nın izlerini taşımaktadır. Erdal Öz'ün sözünü ettiği ilk 25'lik paket bulunamasa da ikinci kez gönderilen 25 kitap alınmış, çeviri ücreti tahsil edilmiş, yeni sözleşme imzalanmıştır.

"Küçük Şeytan" çerçevesinde 1975'den bu yana sürdürdüğümüz yazışmayı noktalarken, bu süre içinde olagelen çeşitli aksamalara PTT'nin cilvesinin de eklenmesiyle yanıltıldığımı değil de, istemediğim şeyleri yazmak zorunda kaldığımı belirtmek isterim.

Yanılmadım. Mektuplarımdan birinde 'güvendiğim bir yayınevi ve kişi'den söz etmiştim. Gelişmeler o zamanki yargımın doğruluğunu gösterdi yalnızca. En azından güvenimi sarsmadığınızdan ötürü teşekkür borçluyum. Bu arada, sabırsızlıktan kaynaklanan ufak tefek sitemlerim oldu elbette. Ama dört yıl bekleme direncini göstermem karşısında bunu doğal karşılayacağınızı, hoş göreceğinizi sanıyorum...

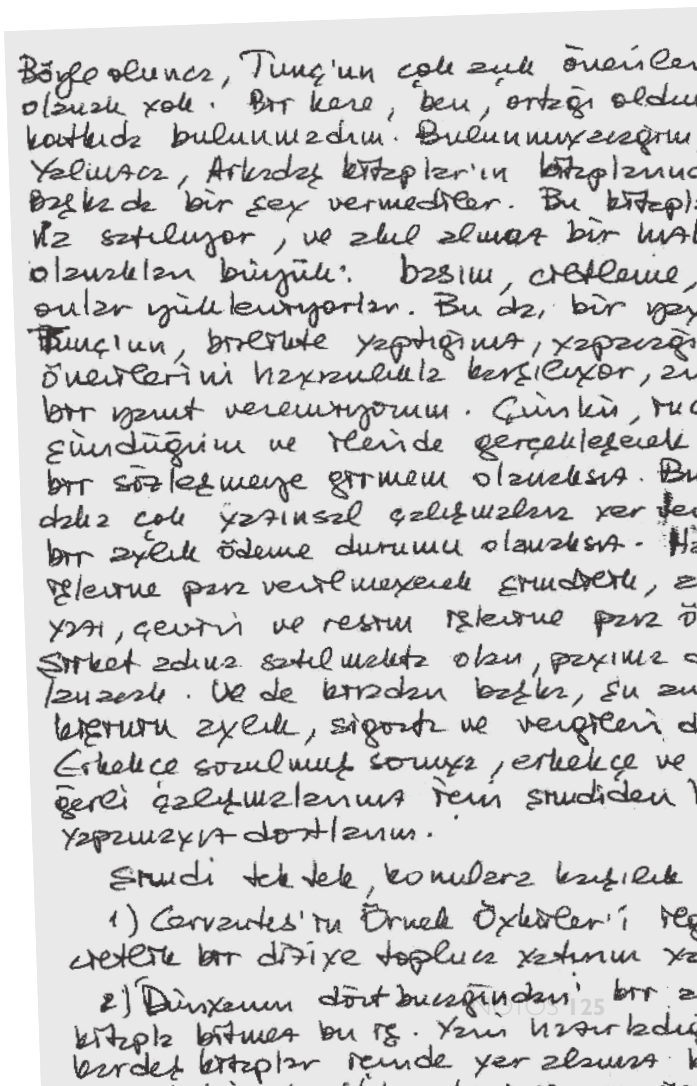
Füsun Tayanç'ın üç ay sonra yazdığı kısa mektuptan anlaşıldığına göre, "yayıncı" ile "çevirmen" –ve elbette "yazar" – yukarıdaki satırlar yazıldıktan kısa bir süre sonra, Mart 1979'un ikinci yarısında Bodrum'da karşılaşmışlar, konuşmuşlardır. Anlaşılan, *Küçük Şeytan*'ın dışında bırakılan Tolstoy'un "uzun öyküsü"nün ayrı bir kitap olarak yayımlanması konuşulmuştur ki, Füsun Tayanç 16 Haziran 1979'da, "Daktilo etmesi, düzeltmesi ancak bitti," diyerek "uzun öykü"yü Erdal Öz'e göndermiş, şu satırları da yazmadan yapamamıştır:

... Bu kez ne zaman çıkacağını sormayacağım. Geçmiş deneyim, çıktığını öğretti nasılsa. Tek dileğim yayınlayıp yayınlamayacağınızı bildirmeniz...

Aradan bir yılı aşkın bir süre geçmiş, "uzun öykü"nün ne olacağı konusu yanıtsız kalmıştır. Daha önemlisi, eğer sözleşmede yazılı olduğu gibi *Küçük Şeytan*'ın birinci baskısı 6.000 adet yapılmışsa, iki yıl içinde tükenmiş, ikinci baskısı yapılmıştır. Füsun Tayanç, çevirisinin ikinci baskısının yapıldığını gene "rastlantı" sonucu öğrenmişse de, Erdal Öz'e gönderdiği 26 Ağustos 1980 tarihli mektubunda bu konuda "sitem"de bulunmamakta, "çeviri ücreti"ni alamamış olmasını öne çıkarmaktadır: Nedeni de, "yazar"ın, Tunç Tayanç'ın, Devlet Planlama Teşkilatı'ndaki görevine son verilmiş olması sonucu "işsiz" sınıfına geçmiş bulunmasıdır:

... Uzun zamandır mektuplaşmadığımız, Bodrum'da da rastlaşmadığımız için bir "merhaba" demek istedim. Ama yazmamın nedeni yalnızca bir "merhaba" demek değil; gene bizim "Küçük Şeytan".

Kitapçılarda kitapları, bu arada "Küçük Şeytan"ı karıştırırken öğrendim ikinci baskı yaptığını. Sevindim, sonra da Arkadaş Kitaplar ile yaptığım... sözleşmeyi anımsadım hemen... ikinci maddede de ödemenin "kitap piyasaya çıktıktan sonra

en geç bir ay içinde" yapılacağı yazıyordu. Bu kez, acelecilik edip, sonra gene yüzüm kızarmasın, diye sabırla bir ay bekledim. Sonra da dostça bir "hatırlatma"da bulunayım dedim.

Önce "merhaba", sona "hatırlatma" dedikten sonra, bir de "soru": 16 Haziran 1979'da gönderdiğim ve hiç yanıt alamadığım Tolstoy'un uzun öyküsün geleceği ne olacak?..

Füsun Tayanç'ın "Tolstoy'un uzun öyküsünün geleceği"ni öğrenme kaygısı, o satırlar yazıldıktan iki hafta sonra yerini "Türkiye'nin geleceği" sorusuna bırakmış, 12 Eylül 1980 darbesi ülkenin üzerine çökmüştür. "Endişeli günler"in "Tolstoy'un uzun öykülerinin geleceği"nin unutulması için "yeterli bir gerekçe" olduğuna hiç kuşku yoktur. Oysa Erdal Öz'ün 1 Kasım 1980'de kaleme aldığı satırlar, "her şeye karşın" yaşamın süreceğini göstermektedir. Ancak Erdal Öz artık Arkadaş Kitaplar'da değildir; Can Yayınları'nın başındadır. Yazının "sonra Can" bölümüne geçiş" olacak bu mektuptan *Küçük Şeytan*'ın Arkadaş Kitaplar'daki "serüveni"ni çıkartmak, gerisini "sonra Can"a bırakmak uygun olacaktır.

... Sizinle karşılaşmalarımız ne güzel olmuştur da, nedense yazışmalarımıza sanki kar yağmıştır. Biliyor musunuz, çok özel bir durum bu. Ben kimseden bunca özür dilememişimdir. Nedir bu sizinle olan aksama, anlayamıyorum. Size kitap bile göndermemişim. Para da tabii. Ama artık bağışlayacak bir durum da kalmadı ortada. Kitaplarınızı acele göndertirim size. Ama paranızı yalnızca hemen ödenmesi için not bıraktım. Çünkü Arkadaş Kitaplar'dan ayrıldım. Size, Küçük Şeytan'ın 2. basımı için net 7.500 TL demeleri gerekiyor. Gönderirler...

Böylece "Küçük Şeytan" adını alan Tolstoy'dan masalların çevirisi konusunda Erdal Öz ile Arkadaş Kitaplar bağlamında yürütülen yazışmaların sonuna gelinmiştir. "Sonra Can"a geçmeden, Arkadaş Kitaplar'dan 7 Kasım 1980 tarihini ve Alpay Kabacalı'nın imzasını taşıyan mektubun Füsun Tayanç'a ulaştığı görülmektedir:

... Arkadaş Kitaplar'da yönetim değişikliği oldu, bundan böyle yayınevini ben yöneteceğim.

Bu dizide çıkan çevirinizi yeniden basmak istiyoruz. Çeviri yapıtlara forma başına 1.000 lira ödemeyi kararlaştırdık. Kitapların iç baskısını da ofsetle yaptığımız, dolayısıyla tüm sayfaları filme aldığımız için sözleşmeleri üç baskı üzerinden yapmaktayız.

Ekte sunduğum sözleşmenin bir nüshasını imzalayıp gönderdiğinizde basım hazırlıklarına başlayacağız...

Füsun Tayanç 12 Kasım 1980'de Alpay Kabacalı'ya "başarı dilekleri" ile birlikte şu satırları yazarak yanıt verir:

... "Küçük Şeytan"ın ikinci baskısının yapılmış olması sonucu tarafıma ödeme yapılmasını beklerken, üçüncü, dördüncü ve beşinci baskılarla ilgili sözleşme taslağının gelmesi şaşırtıcı oldu doğrusu.

...

"Küçük Şeytan"ın ikinci baskısından kaynaklanan ödeme tarafıma yapılmadan sonraki baskılar için herhangi bir bağlantıya girmemin zor olduğunu gereğince değerlendireceğiniz kanısındayım...

Alpay Kabacalı, 20 Kasım 1980 tarihinde, ödemenin "PTT telgraf havalesiyle gönderildiği"ni, daha önce 7.500 TL ödendiğine göre "bundan sonraki baskılar için de aynı miktar ödemeye devam" edileceğini bildirmiş ve buna göre hazırlanmış sözleşme taslağını da göndermiştir.

Ancak Füsun Tayanç, *Küçük Şeytan*'ın yaşamını Erdal Öz'le birlikte Can Yayınları'nda sürdürmesinden yana olmuş, böylece *Küçük Şeytan*'ın Arkadaş Kitaplar'daki yaşamı noktalanmıştır.

Sonra Can...

Erdal Öz, yukarıda değinilen 1 Kasım 1980 tarihli mektubunda, "Arkadaş Kitaplar'dan ayrıldım" diye yazmış, sonrasını da şöyle getirmiştir:

... Arkadaş Kitaplar'dan ayrılışım kaçınılmazdı. Bu kadarına dayanamazdım. Nedenlerini bir gün konuşuruz. Ve ayrılmakta neden bu kadar geciktiğime şimdi çok üzülüyorum. Önce

büyük bir panikti bu durum benim için. Ancak şimdi her şey değişti. Yeni ve olanakları çok büyük bir yayın ortaklığının başındayım şimdi.[13] Can Yayınları. Hemen de ilk iş olarak çocuk kitaplarına girişiyoruz. Çocuk dizimiz olan KARDEŞ KİTAPLAR'dan en az 20, DOST KİTAPLAR adını taşıyan gençlik dizimizden de en az 10 kitap, yılbaşında yayımlanmış olacak. 1981 eylülüne kadar bu dizilerin sayısı 12'yi bulacak. Yine kitap yayımlamaktan yazmaya vakit bulamıyacağım demektir. Yaşam koşulları bunu gerektiriyorsa, ne yapabilirim? Size yeni durumu bildirmek istedim... Size bu arada bir önerim de var. KÜÇÜK ŞEYTAN'ın yeni basımı bir iki ay içinde biter. Yeni basım hakkını bana verirseniz sevinirim. Ben kitabın bittiğini öğrenir öğrenmez size yazarım ve gerek Küçük Şeytan için, gerekse, bir türlü basamadığım öbür Tolstoy çevirisi için size Can Yayınları adına, yeni bir sözleşme örneği gönderebilirim. Öbür çeviri de onlarda kaldı. Bilmiyorum sizde bir kopyası daha var mı? Sizi, eski sözleşmenizle Arkadaş Kitaplar'a bağlı kılmamak için, yaptığımız eski sözleşmeyi de size gönderiyorum... Yanıtınızı bekliyorum. Tunç'a da size de sevgiler, saygılar...

Mektubun altına yeni adresini de şöyle yazmıştır: Ankara caddesi 40, Kat 2, Cağaloğlu.

Küçük Şeytan'ın ikinci baskısından kaynaklanan çeviri ücretini Arkadaş Kitaplar'dan alan Füsun Tayanç, 20 Kasım 1980'de Erdal Öz'e yanıt verir:

... Gerçekten sizinle yazışmalarımızda bir terslik var. Örnek mi istersiniz? En son mektubunuzun PTT dağıtıcısı tarafından kapıcıya bırakılması sonucu birkaç günlük gecikmeyle elime geçmesine ne dersiniz?..

Gene de, sanırım birbirimizi kırmadan, Küçük Şeytan'ın ilk taslağını gönderdiğim Şubat 1975'ten bu yana geldik. Bundan sonra da öyle olacağı kanısındayım; hele bir de aksamalar olmazsa!

Cem'den Can'a geçiş için "her şey dilediğinizce olsun"dan başka ne diyebilirim ki? Tunç'a bir gün, Ahmet Küflü'ye kızıp Bilgi'ye karşı Sergi'yi açtığınızı söylemişsiniz.[14] Sergi'nin bıraktığı boşluğun hala pek doldurulamadığı kanısındayım. Bu nedenle Cem'den Can'a yönelmenin de başarılı olacağına inanıyorum.

Gelelim Küçük Şeytan'a! Kuşkusuz Küçük Şeytan da Arkadaş'tan Kardeş'e geçmek durumunda kalacak. Ancak, sizin de pek yabancısı olmadığınızı sandığım ekonomik koşullardan ötürü sözleşme koşullarını bilmek istememi hoş görürsünüz sanırım.

...

Tolstoy'un öteki çevirisinin bir kopyası daha var bende. İsterseniz gönderebilirim...

Erdal Öz'ün Füsun Tayanç'a yazdığı mektupta "... 1981 eylülüne kadar bu dizilerin sayısı 12'yi bulacak..." dediğini öğrenen Tunç Tayanç da daktilonun başına geçer, tam dört sayfa doldurur:

... Karşılaşmayalı epey çok oldu. Kurultay[15] nedeniyle Ankara'ya geldiğini Remzi İnanç'tan öğrendim. Aynı zamanlarda aynı yerlerde olmamışız demek. Bir de Ankara küçük yer, derler!

Neyse, Cem'den Can'a geçişini Füsun'dan öğrendim. Anladığım kadarıyla karışanı görüşeni daha az olacak. Sanırım istediklerini, düşündüklerini yapabilirsin. En azından bir yeni yayınevi kazandırmış olursun; bu kurak ortamda o da az bir şey değil, kuşkusuz...

Bu "girizgâh"tan sonra Cervantes'in *Örnek Öyküleri*, "çeşitli ülkelerin çocuk öykü ve masallarından derleme" *Dünyanın Dört Bucağından*, *Ertelenen Grevler*, *Dünya'daki Planlama Deneyimleri*, *Türkiye'nin Dışa Borçlanma Süreci* vb. bir dizi "öneri" gelir.

Tunç Tayanç, önerilerin "gerçekçi" (!) olduklarının farkında olmalı ki, Erdal Öz'ün yanıtını da kendisi verir:

"Bunların hepsini yapmak için yıllar ister" diyebilirsin. Ancak belirli bir öncelik sırası ve programlama içinde yıllara gerek kalmayacağı kanısındayım...

Neyse, bu yazının konusu Tunç Tayanç'ın önerileri olmadığından, ana konuya dönelim.

Erdal Öz'ün yanıtı gecikmez; 2 Aralık 1980'de, "gene el yazısına dönmüş" uzun bir mektup gelir:

Sevgili Tayançlar,

Sizler ayrı ayrı yazmışsınız bana; ama sizleri bildim bileli öyle bir birlikteliğiniz, öyle bir eleleliğiniz var ki, sizi ayrı düşünemiyor ve Tayançlar diye başlıyorum mektubuma.

Evet, Arkadaş Kitaplar'dan ayrıldım. Tıpkı Sergi Kitabevi'nden ayrılışım gibi. Biliyor musunuz, o kitabevini devrettikten sonra, aylarca gizli gizli o dükkânın ötelerinden geçip hüzünle gözlemişimdir orasını.

Şimdi yeni bir ortaklık. Yeni bir yayınevi. Yeni doğan[16] oğlumun adını taşıyan yayınevi. Evet, şimdilik hiç karışanım görüşenim yok. Olacağını da sanmıyorum. Tek yetkili, tek sorumlu benim. Üç kişiden oluşan bir "danışma kurulu" oluşturuyoruz. Bu beni oldukça rahatlatacak.

Ancak hemen şunu belirteyim: Mektuplarınızı taşıyan son zarf iki gün önce ulaştı elime. Öylesine bir engelleme duvarı örüldü ki önümde, aşmak için, onlar kadar çirkinleşmek istemiyorsun, zaman gerekli olacak bana. Şu anda dünyanın en kötüsüyüm ben. Neler yapılmıyor, neler anlatılmıyor, neler planlanmıyor benim için, bilemezsiniz. Bilmeniz de gereksiz, geçiyorum.

Yapılan bütün pisliklere karşın, şu anda Arkadaş Kitaplar listesinde bulunan kitaplardan 90 tanesinin basım hakları bana geçti: Can Yayınlarına. Hiçbir kitabın hiçbir gereci bana verilmiyor, her şeyi baştan yaratıyoruz. Bu yüzden de, olanca hızımla çalıştığım halde, hemen sonuç alamıyorum. Öncelikle çocuk dizimiz olan KARDEŞ KİTAPLAR'la işe girişiyoruz. Şu anda elimde 110 kitaplık bir çocuk dizisi listesi var. Yeni kitaplar ve Arkadaş'tan bana geçen ve onlarda tükenmiş olan kitaplar öncelik kazanıyor. Ocak 1981 içinde en az otuz kitapla birden

çıkıyoruz. Bir on tane kadar da, gençlik dizimiz olan DOST KİTAPLAR'dan çıkarmış olacağız. 1981 yılı güzünde Çocuk dizisinin 150, Dost Kitaplar'ın da 50-60 kitabı bulması gerekiyor. O zaman, başka diziler hazırlanacak. Örneğin, Çağdaş Türk ve Dünya Yazını, araştırma-inceleme dizileri gibi. Daha bu konuda hiçbir ön çalışma yapmadık. Yalnızca bu yeni yayınevinin sağlayacağı parasal olanakların, Arkadaş Kitaplar'la kıyaslanamayacağına güvenerek söylüyorum bunları. Hemen şunu söyleyeyim: 50 kitap çıkaracak kadar kâğıt ve kapak kartonu şu anda alınmış durumda.

Böyle olunca, Tunç'un çok açık önerilerine şimdiden "evet" dememe olanak yok. Bir kere, ben, ortağı olduğum bu şirkete hiçbir parasal katkıda bulunmadım. Bulunmayacağım; çünkü öyle bir gücüm yok. Yalnızca, Arkadaş Kitaplar'ın kitaplarından, ¼ oranında kitap aldım. Başka da bir şey vermediler. Bu kitaplar şu anda yeni şirket hesabına satılıyor, ve akıl almaz bir hızla satılıyor. Ortaklarımın olanakları büyük: basım, ciltleme, kâğıt, karton sağlama işlerini onlar yükleniyorlar. Bu da, bir yayınevinin kanı demektir. Tunç'un, birlikte yaptığınız, yapacağınız, akıl almaz çalışma önerilerini hayranlıkla karşılıyor, ama bu konuda, önerilere olumlu bir yanıt veremiyorum. Çünkü, inceleme araştırma dizisi diye düşündüğüm ve ileride gerçekleşecek olan bir düş adına şimdiden bir sözleşmeye girmem olanaksız. Bu bir. İkincisi, bu yayınevinde daha çok yazınsal çalışmalara yer verilecek. Üçüncüsü de, şimdiden bir aylık ödeme durumu olanaksız. Hadi, kâğıt, karton, baskı, ciltleme işlerine para verilmeyecek şimdilik, ama dizgiye, filme, klişeye, yazı, çeviri ve resim işlerine para ödenecek. Bu para da, şu anda şirket adına satılmakta olan, payıma düşmüş Arkadaş Kitaplar'dan sağlanacak. Ve de bundan başka, şu anda yayınevinde çalışan üç kişinin aylık, sigorta ve vergileri de bu parayla karşılanacak. Erkekçe sorulmuş soruya, erkekçe ve açıkça karşılık veriyorum: O değerli çalışmalarınız için şimdiden hiçbir sözleşme ve ön ödeme yapamayız dostlarım.

...

Arkadaş'tan 90 kitap bize geçti demiştim. Şaşılası bir olay. O arkadaşların davranışı, çok duygulandırdı beni. Hepsine de gönül borcum büyüktür. Bu arada Füsun da "Kuşkusuz Küçük Şeytan da Arkadaş'tan Kardeş'e geçmek durumunda kalacak" diyor. Arkadaş Kitaplar adına, şu anda yönetici durumunda olan Alpay Kabacalı (ki dostumdur) size bir öneride bulunmuş. Herkese çok hoş önerilerde bulunuyorlar. Bu ayrılma işi, biraz da siz yazarlara, çevirmenlere yarayacak sanıyorum. İyi de oluyor. Altı yıldır bu işin içindeyim. Yönettiğim yayınevini adam edişim, düşsel hesaplara kapılmayışımdan, gerçekçi oluşumdandır. Bir editör olarak, kendimin de bir yazar olduğumu unutmadan, sanki kendi işimmiş gibi çalıştım orada. Şimdi anlıyorum ki, hiç de kendi işim değilmiş. Bir kalemde kapı dışı edilebiliyor kişi. Ve yeni bir yayınevi olayı, akıl almaz bir rastlantı. Yoksa şu anda ben de sizler gibi işsizlik ve parasızlık çekmekte olacaktım. Şimdi Füsun Abla soruyor: "... sözleşme koşullarını bilmek istememi hoş görürsünüz sanırım" diyor. Çok haklı. Arkadaş Kitaplar'ın önerisiyle bir açık artırmaya girişecek değilim. Herkese mavi boncuk dağıtmaya çalıştıklarına göre, sizlere de güzelce bir boncuk göndermiş olabilirler. Bu beni hiç ilgilendirmiyor, ve kendi önerimi, bir sözleşme örneğiyle ilişikte gönderiyorum. İmzalamadan gönderiyorum. Olur, derseniz, iki kopyayı da imzalar gönderirsiniz, ben birini imzalar geri gönderirim. Yanaşmazsanız da hiç kırılmam, gücenmem.

Küçük Şeytan, daha tükenmedi. Benim payıma düşenler tükenmek üzere. Onlar pek dağıtamıyorlar. Belki de dağıtıcıların beni tutması yüzündendir. Zaten bendeki, bir 20 gün içinde tükense bile, onların elindekiler tükenmedikçe, kitabın yeni basımı düşünülemez. Yani, yapılacak sözleşme, ister benimle, ister onlarla yapılmış olsun, gelecek günler için geçerli olacaktır.

Tolstoy'un öteki çevirisi, Arkadaş Kitaplar'da kalmıştı. Benim göndereceğim sözleşme örneğine "evet" derseniz, elinizdeki kopyayı gönderin, derim. Yoksa o konuda da Arkadaş Kitaplar'la anlaşmanız doğru olacaktır.

Şimdilik bu kadar. Birlikteliğinizin her zaman bu kadar güzel sürmesini, başarılarınızın sonuçsuz kalmamasını diler, sevgiler sunarım...

Mektubun sonuna da küçük bir not düşülmüştür:

Steinbeck'in "Fareler ve İnsanlar"ını Dost Kitaplar için çevirmeyi düşünür müsünüz? Kitabın İngilizcesi yok elimde.

Can Yayınları'nın temelleri, yer yer duygusal, yer yer coşkulu, ama hep gerçekçi bir Erdal Öz tarafından 1980 yılı sonlarında –ve o günün koşullarında– böyle atılmıştır.

Tayançlar, "Tayançlar"a yazılan mektuba 18 Aralık 1980'de yanıt vermişlerdir:

Sevgili Öz,

Mektubunu yanıtlamakta gecikmemizin nedeni, biraz hay huy, biraz da Tolstoy'un çevirisini yeniden gözden geçirme isteği; kusura bakma.

Çevrende örüldüğünü yazdığın ağa karşın, yaratma ve yarışma isteğini yansıtan satırlarını, önceki örneklerde olduğu gibi Can Yayınları'nda da başarılı olacağının kanıtı olarak algılıyoruz. Bunu yazmamızı bir övgü olarak değil, yaratıcı çabana duyduğumuz sevgi ve saygı olarak yorumlamanı dileriz.

Her ne kadar önerimiz açıkça olmuşsa da, şimdiye dek rastladığımız, daha da rastlayacağımız örnekler gibi, ne olumlu, ne de olumsuz bir yanıt vermeden, ama hem olumlu, hem de olumsuz yanıtlıyormuşçasına bir hava vererek geçiştirmediğinden, açık yanıtın da bir başka saygı kaynağı bizim için.

Kapısı "açık" kalan Dünyanın Dört Bucağından konusunda somut bir öneri geliştirmek için biraz zaman gerekiyor.[17] Ancak o zaman içeriğiyle birlikte yeterince değerlendirme, görüş oluşturma olanağın olabilir.

Steinbeck'in "Fareler ve İnsanlar"ının İngilizcesi bizde var. Çeviriye başlamak için zamanlamanı öğrenmemiz gerekiyor. Söz gelimi, bir ay içinde istersen, olası değil; yeterli bir süre (örneğin, üç dört ay) tanırsan, şimdiye kadar yapılanların ötesine geçmeyi amaçlayan bir çeviri yapabiliriz.

Cervantes konusunda açıklayıcı küçük bir ek: Çeşitli düzenlemeler söz konusu; 4-5 cilt olacak diye bir zorunluluk yok.

Bütün Eserleri olursa o kadar tutar ancak...[18]

...

Küçük Can'ın katıldığı Öz'lere içten sevgiler...

Mektupta söz edilmemekle birlikte, *Küçük Şeytan*'ı Can Yayınları'na geçiren sözleşmenin imzalanarak gönderildiği anlaşılmakta, yanında –büyük bir olasılıkla– Tolstoy'un uzun öyküsünün de yer aldığı düşünülmektedir. "Anlaşılmakta"dır; çünkü hem Erdal Öz'ün imzasını taşıyan sözleşme, bu yazının doğmasına neden olan dosyada bulunmaktadır, hem de Erdal Öz 23 Aralık 1980 tarihli yanıtında, "Sözleşmeyi imzalayıp gönderiyorum" demektedir. "Düşünülmekte"dir; çünkü Tayançlar, mektuplarının başında, yanıtlarının gecikme nedeni olarak "Tolstoy'un çevirisini yeniden gözden geçirme isteği"ni göstermektedirler; ama ne Erdal Öz'ün yanıtında bu çeviriden söz edilmektedir, ne de çeviri üzerine yapılan yazışmaya rastlanmıştır.

Cervantes ve Steinbeck konusuna gelince:

Cervantes'ler için şimdilik bir şey diyemiyorum. Bu arada Fareler ve İnsanlar'ı Akşit Göktürk aldı. Size yeni bir kitap düşüneceğim...

"Evrak-ı metruke" arasında bulunan "dosya"dan çıkanlar –ortaya bir başka "dosya" daha çıkmazsa– bu kadar.

Masallar "gökten üç elma düşmüş..." diye noktalanır; burada yazılanlar "masal" olmasa da, okuru öykünün sonucu konusunda bilgilendirmek gerekmektedir: Küçük Şeytan, Can Yayınları'nda yaşamını sürdürüyor; 1. Baskı: 2001, 2. Baskı: 2005, 3. baskı: Nisan 2008. Tolstoy'dan çevrilen "uzun öykü", "dosya"dan çıkanlar arasında bulunup otuz yıl sonra değerlendirilmeye çalışılıyor. Can Yayınları "malum"; Türkiye'nin önde gelen önemli yayınevlerinden biri olarak, Erdal Öz'ün anısını yaşatıyor. Otuz yıl önce elinde doğan Can bebeğin ve Can Yayınları'nın büyüyüp serpildiğini görmüş olmanın huzurunu yaşamış olan Erdal Öz (26 Mart 1935-6 Mayıs 2006) ise, Türkiye'nin yayın ve yazın –yoksa yazın ve yayın mı demeli?– dünyasında sevgiyle anılıyor. Bu yazıyla, Füsun-Tunç Tayanç da Erdal Öz'ü bir kez daha sevgiyle anma olanağına kavuşmuş oluyorlar. N

[1] Erdal Öz, *Odalarda*, Varlık Yayınları, İstanbul, Haziran 1960.

[2] Füsun-Tunç Tayanç, "Düşüncenin Serbest Dolaşımı", *Yine Düşünce Özgürlüğü Yine Türkiye*, Can Yayınları, İstanbul, 1995, ss. 135-147.

[3] Nâzım Hikmet, *Sevdalı Bulut*; Ömer Seyfettin, *Forsa*; Lev Tolstoy, *Kuğular*; René Guillot, *Beyaz Yele*.

[4] Sözleşmenin 7. maddesi şöyledir: "Kitap, Yayınevi'ne teslim edildikten sonra 12 (on iki) ay içinde yayımlanacaktır." Bu madde sonraki yazışmalarda yine gündeme gelecektir.

[5] Mark Twain, *The Prince and the Pauper*; Paul Gallico, *The Snow Goose*. Erdal Öz, bu önerilere 24 Mart 1976 tarihli mektubuyla şöyle yanıt verecektir: "... Bu arada elime bir de başka mektubunuz geçti. O da karşılıksız kalmış. Mark Twain'den bir kitap çevirmeyi öneriyorsunuz. Yanılmıyorsam o kitap 'Çalınan Taç' adıyla daha önce yayımlanmıştı. Üstelik (yine yanılmıyorsam) o kitap 200 sayfanın üstündedir. Bizim ölçülerimizi aşabilir. İnce kitaplar gerekli bize. Paul Gallico'nun kitabına gelince; biri çevirip getirdi o kitabı. Pek tutmadım. Çeviri gerçi parlak değildi, ama, daha çok bir film konusu olarak düşünülmüş gibiydi. Kurgusu, bir çocuk romanı özelliği taşımıyordu. O kitabı yayımlamayı da düşünmüyorum. Çok daha vazgeçilmez kitaplar bulup çıkarmalıyız..."

[6] Bir önceki mektup "içten başarı dilekleriyle dolu saygılar" diye noktalanırken, bu mektubun "saygılarımla" diye bitirilmiş olması, metindeki "resmi" havayı pekiştirmektedir.

[7] Herhalde Karacan Armağanı 1975 ve/ya Yunus Nadi Armağanı 1976.

[8] Belki Erdal Öz'ün böylesine "kılı kırk yaran" titizliği olmasaydı, Füsun Tayanç yazdıklarını birkaç kez okuma, düzeltme gereğini duy(a)mayacak, sonraki yıllarda imzasını attığı çevirilerin önü açılmamış olacaktı. Bilinir mi?

[9] 11-12 Şubat 1978.

[10] *Where did I come from?* Ne yazık ki, bu kitap çocuk büyüten bir arkadaşa verilmiş ve geri gelmemiştir. Peter Mayle'ın yazdığı, Arthur Robins'in resimlediği, Lyle Stuart'tan 1973'te yayımlandığı, *Ben nereden geldim?* başlığı ve Emel Aksay çevirisiyle Haziran 1997'de –Füsun Tayanç'ın çevirmeyi önermesinden yaklaşık yirmi yıl sonra– Türkçede boy gösterdiği internetten edinilen bilgiler. Sağ olasın internet!

[11] *Tarih Boyunca Dünyada ve Türkiye'de Kadın*, Toplum, Ankara, 1978.

[12] Mektubun ekindeki sözleşmeye göre –bir önceki sözleşmeyle karşılaştırıldığında–baskı sayısı 10.000'den 6.000'e düşmüş, çeviri ücreti de 1.500 TL'den 3.000 TL'ye çıkmıştır.

[13] Bknz. Erdal Öz, "Bir tarihçe", *Can Yayınları 2007 Yayın Kataloğu*, ss. 4-6; Ayşe Sarısayın, Erdal Öz, *Unutulmaz Bir Atlı*, Can Yayınları, İstanbul, Nisan 2009, ss. 200-203, 223-229.

[14] Bknz. Ayşe Sarısayın, a.g.e., s. 125.

[15] Bu konuda ne belleğim, ne "evrak-ı metruke", ne de internet yardımcı oldu.

[16] Can Öz, 2 Temmuz 1980.

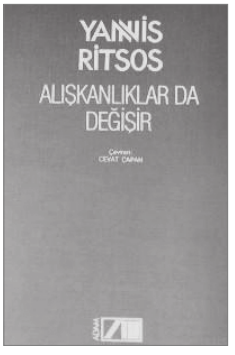
[17] Dipnot Yayınları, 2008'de "Dünyanın Dört Bucağından Masallar" başlığı altında bir dizi oluşturduğunda, beş kitap, sırasıyla, *Ortadoğu Masalları*, *Hint Masalları*, *Rus Masalları*, *Latin Amerika Masalları*, *Balkan Masalları*, "çeviren ve Türkçe anlatan" olarak Tunç Tayanç'ın imzasını taşıyacaktır.

[18] *Örnek Alınacak Hikâyeler*, cilt 1, Kekeme Yayıncılık, İstanbul, 2004 (Çeviren: Adnan Özer-Necmi İmran); *Örnek Alınacak Hikâyeler*, Kırmızı, İstanbul, 2010 (Çeviren: Nazlı Hülya Soydan); *Çingene Kız*, Özgür, İstanbul, 2010 (Çeviren: Adnan Özer).

Aslı Tohumcu'nun seçtikleri

Aslı Tohumcu, hizaya geçmek yerine, ayrı durmayı seçen yazarlar arasında. Elbette genç kuşağın da içinde. İlk kitaplarıyla sıra dışı bir anlatım biçimi olduğunu göstermişti, bozmadı bu çizgisini. Bu arada öne çıkmaya da çalışmadı, bildiğini okuyup yazdı. Şu sıralarda yeni romanı *Taş Uykusu* okunuyor. Biz de ondan, kendisi için vazgeçilmez, dolayısıyla okunmazsa olmaz kitapları anlatmasını istedik. İnsanı düştüğü yerden çekip ayağa kaldıracak, belki kıskandığı, çok sevdiği kitaplar…

Alışkanlıklar da Değişir

Yannis Ritsos

Ne zaman hüzün ruhumda yerleşik hayata geçecekmiş gibi hissetsem, yani çıkamayacağım kuyulara düşmüş gibi hissetsem kendimi ya da göğün bütün kuşları düşüp ayağımın dibinde birikmiş gibi cesetleri, her şeyin ama "her şey"in özünü, en yalın halini görmeyi bilen bu Egeli'nin şiirlerine gider elim. Ritsos sıradanın ne denli yalın ve karmaşık, zengin ve yoksun, acı ve mutluluk verici olduğunu işaret eder her dizesiyle. Her kelimesi kıymetlidir Ritsos'un bende, ancak nedense hiçbir kitabı *Alışkanlıklar da Değişir* kadar elimden tutmamış, tutamamıştır. Benim yaşam bilgisi kitabımdır, ruh doktorumdur bir yerde. Bu kitaptaki iki uzun şiirinde ("Pencere" ve "İsmene"), bu iki şiirin biçemi aracılığıyla yani, şiirin bütün anlatı ya da yazı türlerinin atası olduğunu bir kez daha ispat etmiştir. Yazıda da yol göstermişliği vardır Ritsos'un bana; mütevazı ve paylaşımcıdır anlayacağınız, öğrencisine de yazarken aynını yapmayı salık verir, en çok da adam gibi bakmayı ve görmeyi! Galiba biraz da, yalan söylemediğine inandığım ender şairlerden olduğundandır vazgeçemeyişim ondan.

Süper Kent
J.G. Ballard

Ballard'ın yaşadığımız çağı ve bu çağdaki oyun arkadaşlarımızı okumak, görünenin arkasındakini görebilmek konusunda biz fanileri aşan bir yeteneği olduğuna kuvvetle inanıyorum ben. Ama Ballard'dan tek bir kitap seçmek yazara da okura da haksızlık, üstelik pek zor iş…*Süper Kent*, tokatların en acayibini atan romanı Ballard'ın. Gerçeküstünün anlamını değiştiren de bir roman ayrıca. Bugüne bakmayı, bugünden yarına bakmayı ve bunu yaparken de gerçekçi gelecek tasvirleri çizmeyi Ballard kadar iyi başaran bir yazar varsa bile, ben henüz tanışmadım. İnsan ruhundaki erozyonları bu kadar mı iyi görür, bu kadar mı çarpıcı bir şekilde değerlendirir insan! Tüketim alışkanlıklarımıza, ilişki kurma biçimlerimize, vicdanımızdan neden vazgeçmememiz gerektiğine dair çok şey söyler bu romanı Ballard'ın. Birbirimizle bağımızı şiddet ve diğer aşırılıklar üzerinden kurmaya doğru gittiğimizin altını çizer. Kendini okutmayı bilir ama yorar da adamı… Ballard romanlarının, insana sevinçten karamsarlığa hızlı geçiş yaptırma gibi tehlikeli bir özelliği vardır ve *Süper Kent* de bunu yapmaktan geri durmaz. Keşke çok yazar, dünyaya bu denli afili neşter atabilse!

Kara Kitap
Orhan Pamuk

Tıpkı fonu ve baş kahramanı İstanbul gibi okuması zahmetli, emek ve bağlılık isteyen bir roman *Kara Kitap*. Romanın tamamına katman katman serpiştirilmiş esrarlı işaretleriyle romanı olduğu gibi okuru da düğümlüyor kendine. O ne güzel bir düğüm ki insan kurtulmak istemiyor, çözülsün diye meraklanıyor da ama bir yandan! Orhan Pamuk'un hikâye içinde hikâye, içinde hikâye (!) anlatmayı, hikâye yaratmasını ve anlatmasını bilen bir adam olduğunun ispatı *Kara Kitap*. Galip'in Rüya'yı araması gibi biz de bir rüyayı arıyoruz roman boyunca; hatta sonrasında hayat boyunca... Ama buluyoruz o rüyayı, ama bulamıyoruz. Olasılıkların heyecanı ve korkusuyla doluyoruz okurken *Kara Kitap*'ı tıpkı hayat karşısındaki gibi. Hele o Haliç'in ciğerini açtığı bölüm yok mu, çok kıskanıyorum herifi çok!

Pıtırcık
Goscinny-Sempé

Hayatın anasını satmak için bu veledin hikâyelerini karıştırmaktan daha iyi bir yöntem düşünemiyorum. Dışarının lanetliği karşısında karnını tuta tuta, dizlerine vura vura gülmeyi özlüyor insan, kaçacak delik arıyor. Böylesine matrak ve hınzır bir arkadaş büyük şans o açıdan! Pıtırcık'ın yaratıcılarını bulup yanaklarından makas almak, sulu sulu öpmek, türlü çocuksu aşırılıkla sevincimi dışarı vurmak arzusu duyuyorum içimde. Ama tabii sokaklarda, iki ayağı üzerinde yürüyen onca azgelişmişin de bir zamanlar çocuk olduğu düşüncesi üzücü. Pıtırcık'ın hangi kitabı, hangi hikâyesi olursa olsun fark etmez, her biri eş kalitede, eş komiklikte. Bu bile başlı başına takdir edilmesi gereken bir yetenek.

Küçük Kara Balık
Samed Behrengi

Küçücük bir kara balık yaratacaksınız, onu küçük bir dereye salacaksınız yaşasın diye, o da deresiyle yetinmeyip denizi bulacağım diye tutturacak! Bunca akıl düşünmemiş, heves etmemişken başka türlü yaşamak mümkün mü diye merak edecek! Vicdanlarımızla birlikte silip attığımız diğer hayati kavramlar, yani adalet, eşitlik ve özgürlük üzerine bir başyapıt. Başka türlü yaşamanın mümkün olabileceğini hatırdan çıkarmamak için başucumuza yakın bir yerde durması gereken bir masal. Elbette, Behrengi'nin feci sonunu hatırlamadan okumak imkânsız.

Bankın Üstünde **Zıplayın**

Modern dans ve akrobasiyi etkileyici şekilde birleştiren, dünyanın en ünlü topluluklarından Cirque Du Soleil, İtalyanca "bankın üstünde zıplamak" anlamına gelen Saltimbanco adlı gösterisiyle 19 Şubat-4 Mart tarihleri arasında Abdi İpekçi Arena'da. Farklı sanat türlerini harmanlayarak dünyanın tüm büyük performans merkezlerinde izleyenleri büyüleyen Kanadalı Cirque Du Soleil'in sanat anlayışı sekiz farklı değerden oluşuyor: akrobasi, tiyatro, hayal gücü, dans, cesaret, hüner, zarafet ve çokkültürlülük. Renkli karakterler, hipnotize edici sahne tasarımı ve barok görselliğiyle epik bir şehir masalı sahneleniyor Cirque Du Soleil. www.cirquedusoleil.com

Frida ve Diego **İstanbul'da**

Yapıtları kadar özgün karakterleri, yaşam öyküleri ve birliktelikleriyle de ilgi uyandıran Frida Kahlo ve Diego Rivera, kırk yapıttan oluşan bir sergiyle Türkiye'de ilk kez Pera Müzesi'nde. 20 Mart'a kadar izlenebilecek sergi, kolleksiyoner çift Jacques ve Natasha Gelman'ın dünya çapında ünlü koleksiyonunda yer alan resimlerden oluşuyor. Meksika dışında daha önce çok az sayıda izleyiciyle buluşabilen bu koleksiyonda bulunan, Frida Kahlo'nun kişiliğinin derin izlerini yansıtan otoportreleri ile Diego Rivera'nın az sayıdaki tuval resmi ilgi çekeceğe benziyor
www.peramuzesi.org.tr

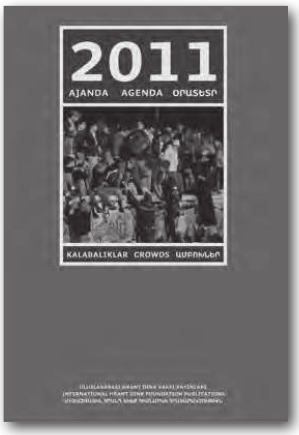
Soğuktan korkmayan kim?

Günışığı Kitaplığı'nın çocuk edebiyatına katkısını göz ardı etmek olanaksız. Dünya edebiyatının özgün adı Zoran Drvenkar'ın Mine Kazmaoğlu'nun çevirisiyle yayımlanan kitabı *Soğuktan Korkmayan Tek Kuş* yetişkinlerin de ilgisini pekâlâ çekebilir. Dünya bitmek bilmeyen bir kış yaşamaktadır. Bir çocuk Kış'a iki çift laf etmek üzere yola koyulur. Uçamayan ve kılık değiştirmiş, komik bir penguenle karşılaşır. Büyükleri düşündürüp gülümsetebilecek, küçükleri zenginleştirip şaşırtacak bir kitap tutuyorsunuz elinizde ve hayranlıkla okuyorsunuz. Her çocuk kitabı böyle olmalı diyorsunuz. 13 TL.

Ajan(da)dan al haberi!

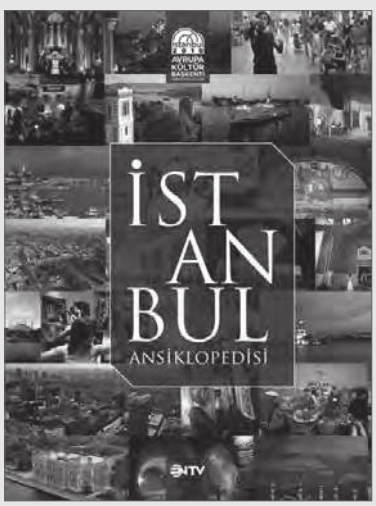
Uluslararası Hrant Dink Vakfı her yıl bir tema çerçevesinde, Türkçe, Ermenice ve İngilizce olarak üç dilde bir ajanda yayımlıyor. 2011'in konusu Ermenistan. Ajandada, Türkiye ve Ermenistan'ın resmi tatillerinin, iki ülkede yaşayan çeşitli etnik ve dini grupların bayram ve kutlamalarının yanı sıra, Ermenistanlılarla 'çatpat' da olsa anlaşmak isteyenler için, her hafta, Doğu Ermenicesiyle çeşitli diyaloglar ve sözcükler ile bunların telaffuzları ve açıklamalarına da yer veriliyor.

Metis'in bu yıl ajandasına tema olarak seçtiği, nefret söylemi ve nefret suçları, Türkiye'de olduğu kadar dünyada da yeni bir kavram. Nefret suçları, ırkçı ve ayrımcı bir zihniyetin korkularına, inanç kalıplarına, klişelerine dayanıyor. Ajandada konuyla ilgili tanımlar, tarih, hukuki boyut, yürütülen çalışmalar ve işlenmiş nefret suçlarıyla ilgili kapsamlı bilgi sahibi oluyorsunuz. Belki de zaman geçerken hiçbir şeyin değişmediğini daha açık görebiliyorsunuz.

Mircan Kaya ve iyileştirici Elixir

Mircan'ın altıncı uluslararası albümü *Elixir* Gülten Akın'ın şiirleri üstüne hazırlanmış. Tüm bestelerin Mircan'a ait olduğu *Elixir*, sanatçının yalnızca Türkçe eserlerden oluşan ilk albümü. Her albümünde yabancı müzisyenleri Türkiye'den ustalarla buluşturma geleneğini *Elixir*'de de sürdüren sanatçı, böylece yerel aidiyetlerle evrensele uzanıyor. Hastalıkları iyileştirici madde anlamına gelen Elixir'i ve Mircan'ı yakından tanımak, benzersiz müziğinin yanısıra mühendislik kariyerini oluştururken geçtiği yolları izlemek isteyenler sitesine mutlaka bakmalı, ilginç bir biyografi görecekler. www.mircan.net

İstanbul
Ansiklopedisi

Kültür, bilim, sanat, edebiyat, basın dünyasından tanınmış 150'yi aşkın yazar ve fotoğrafçıyı, 1010 sayfalık *İstanbul Ansiklopedisi*'nde biraraya getiriyor NTV Yayınları. Enis Batur'un danışmanlığını, Sevin Okyay'ın yayın koordinatörlüğünü yaptığı ansiklopedide özgün anlatımlarıyla Ayşe Kulin'den Hacı Bekir Şekerlemeleri'ni, Ayfer Tunç'tan Sait Faik Abasıyanık'ı, Aydın Boysan'dan Çiçek Pasajı'nı, Avniye Tansuğ'dan Çeşmeler'i, Mehmet Atak'tan Ece Ayhan ve Sevim Burak'ı, Murat Belge'den Siyaset ve İstanbul'u, Baskın Oran'dan Azınlıklar'ı, Masis Kürkçügil'den 6-7 Eylül Olayları'nı, 1 Mayıs 1977'yi ve Troçki'yi, Celal Şengör'den İstanbul'un jeolojisini keyifle okuyabilirsiniz. 120 TL.

Öykünün büyübozan kitabı

Düşkaçıran üç ana temelin üstüne oturuyor. Bunlardan ilkine kent yaşantısı; ikincisine yaşamın dönüştürdüğü düşler; üçüncüsüneyse doğa hâkim.

Düşkaçıran kitabıyla öyküyü büyübozumuna uğratıyor Cemil Kavukçu. Yazarın kurumsal otoritesini elinden alıp bunu karakterler arasında paylaştırıyor. Öyküde birer belirti, simge biçiminde var olan fantastik öğeleri, kişilerin düşleri ya da sanrıları biçiminde gösterdikten sonra kabuğundan sıyırıp yaşamın kurduğu fanteziyi kendi dilinden anlatmasına izin veriyor. Kaçan, Kovalayan ve Yakalanan başlıklarıyla üç bölüme ayrılan kitap, Cemil Kavukçu yazınıyla birlikte öykü sanatını yeni kanallara taşıyor.

Birbirinin içinden geçen öyküleriyle edebiyatımızda bir ekolü temsil eden Cemil Kavukçu'nun bu yöntemini yeni kitabında farklı anlam ilkeleriyle uyguladığını görüyoruz. Kitapta her bölüm hem kendi içindeki öykülere ilmik atmış, hem alt metinleriyle öteki bölümlere bağlanmış. Bir öykünün yan karakteri, bir başka öyküde kurguyu taşıyan belirleyici kimliğe bürünüyor. Süreklilik fikri, göstergelerin yarattığı çağrışımlarla canlılığını koruyor.

Üç ana temelin üstüne oturuyor öyküler. Bunlardan ilkine kent yaşantısı; ikincisine yaşamın dönüştürdüğü düşler; üçüncüsüneyse doğa hâkim.

Kovalayan başlığında toplanan "Düşkaçıran", "Madenci", "Gelintavuk" ve "Bir Yılbaşı Öyküsü" edebiyatımızda el atılmamış konuların anlatıldığı öyküler. Bu dört öyküde doğanın hayal gücü gizli. Doğayı okuyan, adı unutulmuş "Madenci" tarafından farklı coğrafyaların içgüdüsü şaşırtıcı efektler ve izlerle kendini ifade ediyor. "Okunması ve anlaşılması en zor kitap doğadır," diyen Madenci, asıl hazine burada dercesine doğanın duyularına, mizahına teslim olmuş insanların çevresiyle ilişkisindeki anlama yöneliyor. Röportaj yönteminin kullanıldığı "Madenci" öyküsünde, pek çok noktada, okurun rolünü üstlenen anlatıcı, dinlediği şaşırtıcı hikâyelerin kaynağındaki gizi sorguluyor: "Bana getirip gösterdiğin nesneler, anlattığın hikâyeler yerin altıyla değil, üstüyle ilgili. Bugüne kadar bir mineral, ilginç bir taş ya da fosil getirip göstermedin. Aradığın, bulduğun madenlerden söz etmedin. Oysa ben yerin altını, bilinmeyenin hikâyesini daha çok merak ediyorum." İşte bu sözler karşısında "Madenci"nin dile getirdiği mesele, Cemil Kavukçu öykülerinin dinamik yapısını, bilinçaltını açıklıyor: "'Toprak' dediğimiz birkaç metrelik gevşek zonu geçtikten sonra yerin altında her şey ölü. Çok eski ve uzun bir hikâyeyi saklıyor, koruyor, sahip çıkıyor. Yeraltının hikâyesinde insan yok, daha ötesinde canlı da yok. Eldeki bulgularla aydınlatılan geçmiş, devede kulak. Eline aldığın taş parçası bir maddeden çok somutlaşmış bir 'zaman' aslında. Binlerce, hatta milyonlarca yılın hikâyesini biliyor ama anlatamıyor. Bence sen bunlarla ilgilenme, asıl bilinmeyenin hikâyesi yukarıda." (s. 81)

Dört öykünün odağında, "ne zaman nerede olduğunu kimsenin bilmediği", "Gezen tilki aç kalmaz," diyen, "tilkileri bile pes ettirecek denli çok gezen" Madenci yer alıyor. Birbirinden şaşırtıcı hikâyeler anlatıyor Madenci ve *Binbir Gece Masalları*'nda olduğu gibi, "Sabırlı ol, Madenci sana daha ne hikâyeler anlatacak," diyerek tanık olduğu anlatacağı olaylar konusunda merak uyandırıyor.

"Gelintavuk" adlı öyküde, katıldığı bir düğünde gördüğü gelinlik giydirilmiş bir tavukla, tavuğun sahibi küçük kızın nahif yakınlığını gösteriyor Madenci. Bu ilişkiyi doğal bir durum biçiminde kabul eden halkın bilincindeki bilinmeyen soyut düşleri, bir gizi paylaşırmış gibi aktarıyor.

Kitaba adını veren "Düşkaçıran"da,

kasaba sokaklarında fink atan vahşi inekler beliriyor. Anlatıcının uykusunu kaçıran, firari ineklerin ürkütücü ayak sesleri. Bir giz atmosferi içinde rüyanın, sanrının ve gerçeğin arasındaki belirsiz çizgiyi iyiden iyiye siliyor. İneklerle onların sahibi arasındaki çılgın ilişkiyse, tutsaklığın doğasındaki isyanı açıklıyor.

Tüm bunların ardından mülkiyet duygusu olmayan insanlara çeviriyor yüzünü. Doğayla bütünleşen insanların mekânına, Laos'un kuzeyine götürüyor okuru. Orada, Himalayalar'ın güneye inen kolu üstünde yüksek dağ köyünde yaşayan Akalıların doğayla bütünleşme durumu çizilen sahnelerle beliriyor. Bir yandan uygarlığı temsil ediyor Madenci, bir yandan da uygarlığın biçimlediği görme biçimini ilkelliğini koruyan toplumun kurallarını izleyerek sorguluyor. Gördükleri karşısında şaşkınlığını, kimi zaman da dehşeti dile getirirken uygar okurun yerine geçiyor.

Uygarlığın insanlığa kaybettirdiği kavramlar Akalar'ın doğal yaşamında varlığını koruyor. Kitabın ilk öyküsü, "İki Nokta Üst Üste"de kentli orta sınıfın sıkıntılarını yansıtan, kişilerin içini kemiren mülkiyetin yıkıcı hesaplaşmaları şekillenmişti. "Büyübozan"da yaşayan bir kişi, bir kurguda karaktere dönüştüğü anda kimliksizleştiğini, yaşamına kastedildiğini düşünmüştü. "Bir Yılbaşı Öyküsü" buna alternatif bir düşünceyi savunuyor. Öykü, mülkiyet yoksa huzursuzluk da yok, diyor.

"Piyanonun Kırmızı Sesi", "Ürkek Böcek" yaşamdan kurguya evrilen düşlerle, "Büyübozan" ise kurgudan yaşama sızan ironiyle ilgileniyor.

"Büyübozan" yazarın, yarattığı karakterler aracılığıyla eser üstündeki iktidarını kıran bir öykü. Bir önceki kitabına adını veren *Tasmalı Güvercin*'in de kurguya dahil olduğu bu öyküde Cemil Kavukçu, yazar olarak karakteri üstündeki hakkını öyküyü anlatan "karakter tacirine" devrediyor. Evet, öykü anlatıcısı, "yaşayan kişilerin yaşamlarını, özelliklerini", "karakter yaratamayan yazarlara para karşılığında" satan bir tacir. Karısına göre o bir yazar. Tasarlayan ama yazamayan, sadece anlatan bir yazar. (Aynı evde yaşayan karı kocanın arasındaki dilsiz iletişimi, hatta iletişimsizliği ifade eden nefis ayrıntılara yer verilmiş öyküde.)

Geçmişte bir yazara karakterini sattığı genç kız, tacirin özel yaşam alanında girip kimliğini yok ettiği gerekçesiyle yeniden karşısına çıkıyor. Tek derdi, "hesap sormak, canını yakmak." Genç kız şöyle diyor: "Kendimden de, senden de, o yazar bozuntusundan da nefret ediyorum ama en büyük nefretim sana. Böyle aşağılık bir işi ancak sen yapabilirsin. Kimliğimi ona satıyorsun, o yeteneksiz de sözde benden bir kurgu kişisi yaratıyor. Alçaklık bu!" (s. 48) Bu hesaplaşmada karakter taciri edilgen taraf. Çünkü aynı hesap daha önce güvercinler tarafından görülüyor ve tacir "kuş büyüsü" ile cezalandırılıp engelleniyor. Ne başkalarının duyabileceği biçimde konuşabiliyor anlatıcı, ne kendi başına hareket edebiliyor. Ancak iç seslerle kurulabiliyor diyalog. Kurgunun fantezisi olan öykü, dilini iç seslerin anlatısıyla biçimliyor. Fantastiğin üç temel koşulunu uyguluyor öykü. Anlatı kişilerinin dünyasını, yaşayan kişilerin dünyası olarak gösterirken canlandırılan olayların doğaüstü açıklamasıyla doğal yapısı arasında okuru tereddütte bırakıyor. Bu tereddüt, anlatıcıda da uyanıyor. Nitekim, hiç ummadığı bir anda karakterini sattığı genç kızı aradan yıllar geçmesine karşın aynı yaşta görüyor. Bu, onun kurgusal varlığını kanıtlamasına, bulunduğu atmosfer gerçekdışı olmasına rağmen koşullarının yaşayan gerçekliğinden kuşku duymuyor. Oysa kız, kendisiyle birlikte tacirin hatta güvercinlerin birer kurgusal varlık olduğunun bilincinde. "Sen, ben, kuşlar ne kadar gerçeğiz bilmiyorum ama bunca kötülüğüne, bencilliğine karşın bu acıdan kurtaracağım seni. Aynı zamanda ben de kurtulacağım." (s. 50)

Cemil Kavukçu, fantastiğe bir kanal daha açıyor. Gerçek hayattan kurguya eklenen temsil ile temsilin simgesel gerçekliğini reddetmesi, üstelik bunu okura bırakmadan doğrudan karakterin yerine getirmesi büyülü gerçeğin yeni kanallara açılması anlamına geliyor. "Büyübozan", kuş büyüsünü bozan karakteri çalınmış kişiyle doğası gereği içinde bir büyü barındıran karakter yaratma sürecindeki gizi bozuyor. Anlatılan karakterin yazar tekelinde olamayacağını söyleyen kurgu, yaşayan kişilerle düşsel kişiler arasındaki ince sınırın nerede başladığını, ayrıntının kendi başına bir meselenin taşıyıcısı olabileceğini de gösteriyor. Öykünün yaşamöyküsel eleştiriyi eleştiren bir yanı var. Yazarı, biçimlediği karakterleri ve anlattığı hikâyelerin konusuyla bir tutup açıklayan dahası yargılayan bu yöntemin boşluklarına karakter taciri yanıt veriyor.

"Boynuz Bıyıklı Baba" Cemil Kavukçu klasikleri arasına girebilecek bir öykü. Dilinin ritmik hızı, biçimden biçime giren fantastik görüntülerle aynı doğrultuda hareket ediyor.

Küçük bir oğlan çocuğunun, Salih'in etrafında gelişen olaylarla bu olayların izlenimleri anlatılıyor. Anlatı zamanı, çoğunlukla aynı şekilde tekrarlandığının ipuçlarını veren bir akşam yemeği süresiyle somutlaşırken öykünün zamanı kişinin belleğinde soyutlanıyor. Bir yandan, öykü kişisinin henüz kişilerle, durumlarla ilgili yerleşik bir yargı oluşturma aşamasını, öte yandan öykü varlıklarının geçmişiyle birlikte anlatının gerçekleştiği süreye taşıdığı zamanı betimliyor. Çocuğun algısında beliren babasının varlık imajı tekrarlarla verildiğin-

den zihninde oluşturduğu yargı kesinlik kazanıyor. Onu olduğundan daha da çirkinleştiren, korkunç bir canavara dönüştüren eylemleri yüzünde donup kalıyor. "Kara bir çalılık gibiydi bıyıkları. Beslensin diye mum isine tutulmuş fındık içi sürerdi ayna karşısında; yüzünü büzüp gererek, korkunçlaştırıp gülünçleştirerek... Sonra da bıyıklarının arasından görünen altın kaplama dişi... Ayna karşısında kendini bıyıkların karşı konamaz çekimine veren bu dünyalar sarısı parıltı, gün gelir yırtıcı bir hayvana dönüştürürdü yüzünü. Dinden imandan çıkmış bir surat olur, alnında ter damlacıkları birikir, altın dişi dudaklarını yarıp çalı karası bıyıklarının arasından fışkırırdı." (s. 107) Bıyığının görkemli ürkütücülüğüyle tanımlanan güvercin tutkunu, "kuş gardiyanı" boynuz bıyıklı baba, güvercin avcısı bir kedi gibi yansıtılmış. Onun davranışları, kedinin sürekli değişen tutarsız hareketlerinden farksız. Baba sakinken "sol eli bir kedi ölüsü gibi yatıyor dizinin üzerinde"; kuş yakalarken "gökyüzüne dikkat kesilmiş kocaman bir kedi"ye dönüşüyor. Salih, iki kız kardeşi ve annesiyle görünmeyen bir kafeste tutsak olduklarını biliyor. Karakterinin yaşamsal kaygılarını, düşlerini nefis bir alegoriyle veriyor Cemil Kavukçu: "İkisi de kaçsın istiyor Salih; kuş pislikleriyle dolu o karanlık kafese, gurul gurul tutsak güvercin yakarışlarının olduğu yere dönmesinler... Uçsunlar, uçsunlar, kafeslerin olmadığı, kuşların alınıp satılmadığı bir yere gitsinler..." (s. 105) Yakalanan güvercin, annesinin, Salih'in ve iki kız kardeşinin "boynuz bıyıklı babanın zindanında"ki tutsaklığını anlatıyor.

Cemil Kavukçu, öykülerinin içinde öyküye yaklaşımını dile getiriyor. Hayatı tanımanın, yaşam zenginliğinin öykü için ne denli önemli olduğunu belirtiyor. "Bir Yılbaşı Öyküsü"nde dediği gibi; "'Sen aslında serüveni seviyorsun ama bir şeyden de kaçıyorsun,' demişti Peter. Yanılıyordu. 'Yanılıyorsun,' dedim, 'ben kaçmıyor, kovalıyorum. Kaçan, sığınacak bir liman aradığı için teslimiyetçidir ve yaşamı ıskalar.' Gözlerini kısıp yüzüme bakmıştı. 'Yalnız kovalamıyor, arıyorsun da.' 'İşim bu.'" (s. 96) İşte, iyi bir öyküde de işin sırrı bu. N

FADİME USLU

Cemil Kavukçu, *Düşkaçıran*
Can Yayınları, Ocak 2011, 112 s.

Böyle bir kazanç beklemektense yenilgiyi seçmek

İnsan olmanın, ama daha çok kadın olmanın "sır dolu evren"inde kendini arayan genç kadınların öykülerini kaleme almış Mübeccel İzmirli.

Yeni kuşakların tanımadığı, bilmediği yazarların kitapları hatırlanır, yayımlanır oldu nicedir. Bu "unutulan" yazarların çoğunun kadın olması bir rastlantı olmamalı. Ayhan Bozfırat ve Selçuk Baran'dan sonra genç kuşaklar şimdi de Mübeccel İzmirli'nin öyküleriyle tanışma fırsatı buldu. Mübeccel İzmirli, belki de içlerinde en az tanınanı (bir anlamda da en çok unutulmuş olanı); sağlığında sadece bir öykü (*Sabah Geçidi*, 1967), bir de şiir kitabı (*Gök Katında Kaza*, 1963) yayımlanmış. Edebiyata küsen yazarlardan olan Mübeccel İzmirli, bu yanıyla Selçuk Baran'ı hatırlatıyor, ama Baran birkaç kitap yayımlayıp en önemli edebiyat ödüllerini aldıktan sonra edebiyata küsmüştü; Mübeccel İzmirli çok daha erkenden yitirmiş umudunu.

Unutulan yazarların çoğunun kadın olması gibi, bu kadın yazarların yapıtlarında erkeklerin dünyasıyla ciddi hesaplaşma içinde olmaları da rastlantı olmasa gerek. Kadının toplumdaki yeri kadar ikili ilişkilerdeki yerini de sorgulayan (dolayısıyla siyasi olarak benzer görüşteki erkekleri de yeri geldiğinde eleştiren); eşitliğin ve özgürlüğün kâğıt üstünde değil, her alanda, her yerde olmasını savunan, isteyen; böyle olmadığında bunun acısını en derinlerinde hissederek bu konuları edebiyata taşıyıp yapıtlarında işleyen yazarlar bunlar. Kadın edebiyatçıların kadının özgürlüğü ve eşitliği konusuna verdikleri önemin bu yöndeki siyasi mücadeleyi önceliyor olması da ayrıca dikkat çekici bir konu, ama bu iki yazarın hayatlarının bir döneminde bir kırılma yaşayıp edebiyata küsmeleri üstünde de durmak gerek. Belli ki mücadelesini verdikleri konularda edebiyata ve edebiyat dünyasına atfettikleri önemin yanılsamalı olduğunu sezip bir zaman sonra bu dünyanın dışında kalmayı yeğlemişler. Daha eşitlikçi ve daha özgür bir dünya için edebiyata sarılmışken edebiyat dünyasının da haksızlıklarla, eşitliksizliklerle dolu olduğu görünce başka türlü davranamamış olmalılar.

Mübeccel İzmirli'nin sadece beş öyküden oluşan tek öykü kitabı *Sabah Geçidi* neredeyse bütünüyle kadın-erkek ilişkisine odaklanıyor olmasına karşın birbirini yineleyen metinlerden oluşmuyor. Belki öykülerin derinindeki kırılma hissin-

de bir ortaklık var, ama bu kırgınlık karşısında öykü anlatıcılarının tavır alışları farklı. İzmirli'nin öykülerinin çarpıcı yanı öykü kişilerinin iç dünyalarındaki çelişkilerin, karanlıkta kalan yanların ihmal edilmemiş olması. Kimi zaman her şeyi bilen bir edayla üst perdeden konuştuklarında bile öykü kişileri kendilerinin de şaştığı içsel gerilimlere düşebiliyorlar. Örneğin "Sabah Geçidi"nin anlatıcısı kendisine başta çok itici gelen adamın kendisine gösterdiği ilginin bir yerden sonra hoşuna gider gibi olduğunu sezdiğinde, "Hoşuma da gidiyor hani..." der. "Rahatlar gibiyim. Kimden, neden öç aldığımı bilmiyorum. Bir şeylere garezim var." Daha önce anlattıklarından iyi kötü bir şeyler sezeriz, yaşadığı düş kırıklığının üstüne bir de o itici adam çıkmıştır karşısına; çalışmak zorunda olduğu için karşı karşıya geldiği erkeklerin büyük çoğunluğundan benzer tavırlar görmüş olduğunu da öğreniriz öykü boyunca.

Bu öykü kişisinin şu sözleri İzmirli'nin öykülerindeki genel sorunsala da işaret ediyor gibidir: "Sorunlara, birçok soruna karşılık bulmam lazımdı. Karmakarışık bir şeyleri ayırmam, isimlendirmem gerekiyordu. Kendimi arayacaktım." İnsan olmanın, ama daha çok kadın olmanın "sır dolu evren"inde kendini arayan genç kadınların öykülerini kaleme almış Mübeccel İzmirli. Bu evrenin sırlarına öyküleri okurken vakıf olmayız, öykülerin anlatıcıları da bilmiyorlardır, ama benliklerinin derinlerinde sırlar olduğunu anlarız. Bunların peşinden gitmenin can yakıcı olabileceğini, ama gitmemenin de bazıları için imkânsız olduğunu sezeriz aynı zamanda. Erkeklerin kadınlara sundukları "sevgi"nin nasıl bir iktidar ilişkisi olduğunu yaşayarak öğrenmiş, eksikliğini duyduğu şeyin eşitler arası bir ilişki olduğunu anladıkça canı yanmış, canının yanmasını göze alarak hayatlarında bir şeyleri değiştirmeye kalkışmış kadınların iç dünyalarındaki gelgitlerin, taşmaların, kâh odaklanıp kâh uzaklaşmaların öykülerini okuyoruz *Sabah Geçidi*'nde. Bu kadınların böylesi kırılmışlıklar içindeyken, belki de bu kırgınlıkların bilediği berrak bir bakışla insana ve topluma ilişkin yaptıkları saptamaların yaşadığımız çağın acı ve karanlık bir resmini çizdiği söylenebilir.

"Ölü Yargıçlar" adlı öyküde toplumdaki eşitsizlik konusunun farklı görünümlerine odaklanır öykü anlatıcısı. Sürekli olarak adaletin terazisi kendisinin aleyhinde olduğunu fark etmiştir; bunun sıkıntılarını anlatır. Ama bir an gelir ve ilk kez terazi kendi lehine döner, ne var ki o zaman da bir başkasının aleyhine döndüğünü fark eder terazinin. Bu öyküde kadınlar kadar yoksulların da toplumdaki eşitsizlikle nasıl boğuşmak zorunda kaldıkları anlatılır; tabii, yoksul kadınlarınki en fazladır! Öykünün anlatıcısı bir seçim yapmak durumunda kalmıştır; daha doğrusu bir seçim yapmıştır ve ödediği bunun bedelidir. Ahlaki bir seçimdir bu: Yeterince "yüzsüz" olabilse, "sabırla, kurnazlık ve hesaplarla .... terazinin öbür kefesine asılsa" çok şey değişebilecektir, ama bunu yaptığında kendisinden bir şeylerin eksileceğini bildiği için, "Oysa bu değildi anlamı, olmamalıydı," der. "Yaşamaktan böyle bir kazanç beklemediğim için karşılığında yine her zaman yenilgiyi seçebildim." Böylesi bir ahlaki tutumun ve edebiyat aracılığıyla sürdürdüğü kavganın onun unutulmasında etkisi olduğunu söylemek çok yanlış olmaz sanırım.

Mübeccel İzmirli öykülerini kadın anlatıcının iç sesi üstünden kurgulamıştır. Bu iç ses kimi zaman o denli çözümleyici akıl yürütmelere dalar ki öyküler denemeye, bugünün okurlarına pek de yabancı gelmeyecek "anlatı"lara yaklaşır, ama *Sabah Geçidi*'nin yayımlandığı 1967 için, içeriğiyle olduğu kadar biçimiyle de ayrıksı, yenilikçi denebilecek öykülerdir bunlar. Mübeccel İzmirli yazmayı bırakmasaydı nasıl öyküler yazardı, zamanla öyküleri neye evrilirdi, kimleri ve dolayısıyla öykücülüğümüzü nasıl etkilerdi diye düşünmeden edemiyor insan. N

BEHÇET ÇELİK

Mübeccel İzmirli, *Sabah Geçidi*
Notos Kitap, Ağustos 2010, 142 s.

Tercümede kaybolan

Behçet Çelik sesini çığlığa vardırmıyor ama aynı etkiyi en çok, tanımı zor duygulanımlara dayanarak yaratmayı biliyor birçok öyküde.

2009 yılında yayımladığı *Dünyanın Uğultusu* adlı romandan sonra Behçet Çelik'in en çok verim verdiği türe; öyküye dönüş yaptığı yeni kitabı *Diken Ucu* adını taşıyor. Böylece yazarın, 1992 yılında ilk öykü kitabı *Deli Derviş*'le başlayan bu yazın macerasının –şimdilik– son halkası olan altıncı öykü kitabı da okurla buluşmuş oluyor.

Öykü gibi birçok açıdan zor diye tanımlanabilecek bir türde altıncı kitabını yayımlamış olması bile, tek başına Behçet Çelik'in dünyasına girmek isteyenler için yeterli bir ipucu olmalıdır. Birkaç sayfaya, sakin ve çoğun gündelik bir dili kendi özgünlüğüyle mayalayarak, gereksiz tansiyon yükseltileri olmaksızın, ama durağanlık hissi de vermeyerek bir hikâye sığdırabilme yetisini göreceklerdir okurlar o sayfalarda.

Diken Ucu on dört kısa öyküden oluşuyor. Behçet Çelik sesini çığlığa vardırmıyor ama aynı etkiyi sağda solda her gün karşımıza çıkan tozlu yıpranmış eşyalara, taşımaktan yorulmuş, bıkkın omuzlara, yağmur biriktirmiş sokak köşelerine ve en çok tanımı zor duygulanımlara dayanarak yaratmayı biliyor birçok öyküde. Bazen bir ayrılığın o zor hazmında ("Dolabın kapağı" adlı öyküde: "Bu da nereden çıktı şimdi diye sormayı sürdürdüm kendi kendime – ona soramazdım. Yanıtı basitti aslında. Bugüne kadar neden beklediğini sormalıydım belki de."), bazen ana babamızın olmamızı istediği insana dönüşmeme inadının gölgesinde, asıl öfkemizin akıp giden zamana olduğunu görme anında ("Tutunamayan maya" adlı öyküde: "Elalemin oğlu kızı nasıl da güzel tepki veriyordur ana babasıyla birlikte. Hepsi ana babasına benzedi. Beraber büyüdük, aynı okullara gittik, aynı müzikleri dinledik, aynı filmleri seyrettik, ama bende tutmadı maya.") Ama illa, dünyanın bayağı gerçeğiyle çarpışıp duran iç sesimizle ve asıl ben'imizle olan mücadelede ve yılgınlıkta ("Gece Tuhaf Gölge" adlı öyküde: "Bense gülemiyorum. Korunması kayırılması gereken biri olduğumu bilmiyor muydum, ne demeye bozuluyorum şimdi! Onlarda bu hissi uyandıran ben değil miyim? Benim halim onların diline tercüme edildiğinde ortaya bu çıkıyor – neler kayboluyor tercümelerde") ortaya çıkıyor bu çarpıcı etki. Söz söylenir söylenmez, insanın içindekiyle de, öteki insanların ortak diliyle de örtüşmüyor. Söz, özün sureti oluyor, çarpıtıyor onu; bozuyor. Kişi sadece konuşarak belki de en çok kendine ihanet ediyor.

Pişmanlıklar, hayal kırıklıkları; hem kendinden, hem başkalarından –kısaca hayattan– beklediklerinin zamanla boşa çıkması... Birçok öyküde ön plana çıkan bu duyguların gölgesinde gene de deneyen öykü kişileri yolun bir yerinde hep aynı duvara çarpıyor. Kirlenmiş bir masumiyeti ince tüllerden süzerek kendinin kılmak, onu sahiplenmek yerine, sürekli değişen, değiştikçe kirlenen ve unutan insanlar, dili de tuhaf bir biçimde kendileştirerek anlaşılmaz hale getiriyor. Bozulan, değişen sözcükler artık kişinin sadece kendisinin bildiği, anladığı bir sesler toplamına dönüşerek diken ucu gibi batıyor konuşmak için konuşmanın beyhudeliğini bilenlere. ("Diken Ucu" adlı öyküde: "Belli ki iyi kötü konuşuyor olmamızdan hoşnut; anlamlı anlamsız bir şeyler konuşalım, sesler, heceler, kelimeler gidip gelsin aramızda.")

Bir değişimler toplamı olarak hayat karşısında, Behçet Çelik'in öykü kişileri benzer tepkiler ve sorgulamalarla dokunuyorlar kendi yaralarına ve başkalarınınkine. Kimi öykülerdeyse, daha kabullenmiş, oluruna bırakmış ve huzuru belki biraz –ancak bu şekilde– bulmuş olarak görünüyorlar; bazen çoktan kaçırılmış bir geminin hayalinde, bazen gerçek olup olmadığı tartışmalı eski bir tablonun peşinde.

Diken Ucu'nda yer alan ve diyalogların akıcılığında, olgun bir dilin sadeliğinde oluşmuş tüm öyküler belki de en çok, içimizdeki gizli dilin dış dünyaya açılırken tam olarak tercüme edilemeyeceğini bilmenin hüznünü ve bu şekilde çoğaltıp durduğumuz yalnızlığımızı yansıtıyor.

YALÇIN TOSUN

Behçet Çelik, *Diken Ucu*
Can Yayınları, Ekim 2010, 122 s.

Sakinliğin tekinsizliği

Sine Ergün'ün kısa öyküleri, uyku öncesindeki, karanlıktaki, ıssız sokaklardaki, tekinsiz ve tedirgin sohbetlerdeki hallerimizi gösteriyor bize.

Sine Ergün, sıkı öykü okurunun tanıdığı bir ad olsa gerek. Daha önce Yitik Ülke Yayınlarının çıkardığı antolojilerde ve çeşitli edebiyat dergilerinde öyküleriyle yer alan Sine Ergün'ün yayımlanmış ve yayımlanmamış tüm öyküleri *Burası Tekin Değil* adıyla biraraya toplandı.

Ergün'ün yazdıklarını mealini açıklama, cümlelerini açma çabasına giriştiği birkaç öykü bir yana, bir ıssızlık içinde ve çalakalem ama ustalıkla yazılmış izlenimi veren öyküleri gerçek bir okuma keyfi sunuyor. Okuru çarpacak dehşetli olaylar ve açığa çıkarılmış büyük sırlar, yalanlar, aldatmalar yok onun öykülerinde. "Ne olmuştu" ya da "ne olacak" sorularını sormadan, sordurmadan, 5N 1K olmadan okuru öyküye mıhlıyor öyküler. Her yeri kaplamış olan ve bir anlık değil her anlık gerginlikler hâkim Ergün'ün yazdıklarına. Dehşetli olaylar, büyük sırlar, haykırışlar yok ama tekinsizlik bütün öykülerde tetikte.

Ergün'ün kısa öyküleri, uyku öncesindeki, karanlıktaki, ıssız sokaklardaki, tekinsiz ve tedirgin sohbetlerdeki hallerimizi gösteriyor bize. Öyküleri kendini kuruyor ıssız bir sokakta, ıssız bir yaşamda, bir çocukluk anısında, bir gece düşünde, bir arkadaş sohbetinde, yanlış numarayla yapılmış bir telefon konuşmasında.

"Çikolatalı Dondurma" adlı öyküde anlatıcı, geçmişte yaşandığına inandığı bir olayı annesine anlattığında annesi ona yanlış hatırladığını, böyle bir olay yaşanmadığını söyledikten sonra, "Küçükken uydurmuş olmalısın, küçük çocuklar yapar bunu," diyerek öyküyü sonlandırıyor. Bu öyküde bir çocukluk anısının canlanışıyla "yazma" serüveni üstünde de durabiliyoruz çünkü öykünün sonu, çocuk belleğinin gerçeklikle uydurma arasındaki çizgide kalışı gibi yazarların da eserlerini –ve bir bakıma kendi gerçekliklerini– kurduklarını ve kimi zaman inanmak istedikleri türden şeyler uydurduklarını düşündürüyor. Aslında sadece yazarların değil hepimizin belleğinin kurmacayla gerçeği birbirine geçirdiğini ima ve ifşa ediyor. Yazarın, ötekilerde olduğu gibi bu metinde de okuru ikna etmek, "aslında" ne olduğunu anlatmak ya da açıklamak gibi bir derdi yok. Çocukların ve insanların en tekinsiz hallerine –hayal dünyasına, uydurduklarımıza, yazdıklarımıza ve hatırladıklarımıza– odaklanmış.

Sine Ergün'ün sıradanı ayrıntılandırma marifetiyle okunur kıldığı, en güzel metinlerinden biri de yine aynı sakin ama gergin, ıssız ve de tekinsiz tempoyla ilerleyen "Buralar Sakin" adlı öyküsü. Bu öyküdeyse anlatıcı yıllardır görmediği, evlenip çoluk çocuğa karışmış bir arkadaşını kıyı kenti İzmir'de bulunan aile yuvasında ziyaret ediyor. Bu kısa öykü, sakin ama tedirgin ve sıkıntılı mekânları, kentleri anlatırken bu mekânları aynı tedirginlikle dolduran insanlara ve onların sohbetlerine kulak veriyor: "Masayı bahçeye kurmuşlar. Küçük, bakımlı bir bahçe. .... Gelip masaya oturuyor, sandalyenin kolçaklarını sıvazlıyor, birbirimize bakıyoruz, gülümsüyoruz. Buralar sakin, diyor, keşke demese, keşke açıklamasa. .... Karısı elinde tepsi geliyor, burası için fazla hızlı. Burada insan yavaş olmalı, kalçasını sallaya sallaya yürümeli, ayak sesini duyurmadan yanaşmalı yanına, diye düşünüyorum."

Ergün'ün öyküleri, gündelik hayatlarımızın içindeki sıradan, tekdüze alışkanlıklarımıza, ilişkilerimize, konuşmalarımıza bakıyor. Ancak gündelik hayatın ritminden daha yavaş, gündelik hayatın telaşından uzak ve sakin ama sakinken sıkıntılı, tedirgin... Aslında tam da bu sakinlik, dinginlik nedeniyle bungun, ıssız ve tekinsiz sanki. N

MÜGE KARAHAN

Sine Ergün, *Burası Tekin Değil*
Yitik Ülke Yayınları, Kasım 2010,
71 s.

Şiddetin sıradanlığı

Etgar Keret'in öykülerinde artık olağanlaşmış bir şiddet var. Anlatıla anlatıla etkisini kaybetmiş soykırım anıları, askerde ölen ya da intihar eden arkadaşlar, Filistinlilerle gündelik çatışmalar...

Son dönemlerde özellikle yurtdışında iyi bilinen, ödüller alan ve Türkçeye çevrilmemiş genç yazarların kitaplarını yayımlayan Siren Yayınları, Etgar Keret'in *Tanrı Olmak İsteyen Otobüs Şoförü* adlı öykü kitabını yayımladı.

Kitap çok hacimli olmamasına karşın yirmi iki öyküden oluşuyor ki bunlardan sonuncusu sinopsis biçiminde yazılmış bir novella bile sayılabilir. Öteki öyküler bir iki sayfa uzunluğunda. Bu kısacık öykülerin İsrail'de yaşayan insanlara, özellikle de büyüyen çocuklara dair anlattıklarıysa oldukça yoğun. Aslında, "Bir öykünün romandan daha iyi anlatacağı ne vardır?" sorusuna verilmiş birer yanıt bile sayılabilir öyküler. Okura küçücük ayrıntılarla şiddetin, bazen vicdanın ve çoğunlukla geçmişin, ülkesinde ne denli önemli olduğunu gösteriyor yazar.

Etgar Keret iyi bir yazar olmanın yanı sıra, başarılı bir gözlemci ve mizahçı, neredeyse bütün öykülerde kendini gösteren ironi duygusu, bazen trajediye yaklaşacak bir konuya sahip öyküyü bile buruk bir gülümsemeyle okutuyor.

Son dönemlerde öykünün, merkezinden "olay"ı çıkarıp zorlama bir biçimde "edebi" olmaya çalışan, hezeyanlarla dolu gidişatına "dur" diyenlerden biri önceki yaz yayımlanan Emrah Serbes'in *Erken Kaybedenler*'iydi. Nedense Keret'ın öykülerini okurken bu kitap aklıma geldi. Her ikisinde de oldukça arıza erkek çocuklar var, ikisine de bol sinkaflı bir sokak dili hâkim, her ikisinde de yaşanan topluma dair komik ama acıklı ayrıntılar var. Emrah Serbes'in öyküleri daha olay merkezliyken ve genellikle bir çözüme ulaşırken, Keret'ınkiler daha kısa, daha yoğun kesitler halinde. Yine her ikisinin ortak yönlerinden biri gündelik yaşama sinmiş şiddet.

Etgar Keret'in öykülerinde artık olağanlaşmış bir şiddet var. Anlatıla anlatıla etkisini kaybetmiş soykırım anıları, askerde ölen ya da intihar eden arkadaşlar, sıradanlaşmış sokak kavgaları, Filistinlilerle gündelik çatışmalar... Hepsi tekrar tekrar yaşanıp etkisizleşmiş birer eleman, sanki hep böyleymiş ve hep böyle olacakmışçasına bunları vurdumduymazlıkla kabullenen karakterler... Şiddetin tam ortasında yaşayan ve bunun ayrımına bile varmayan bir toplum...

"Ayakkabılar" öyküsünden söz etmek istiyorum öncelikle. Öykünün anlatıcısı olan okul çocuğu, Soykırımı Anma Günü'nde öğretmenleri tarafından Volhynia Yahudi Müzesi'ne götürülüyor. Sınıfça duvarlardaki kasvet verici fotoğraflara bakıp küçük çocukların kamyonetlere doldurularak götürüldüğü ölüm kamplarının kayıtlarını izliyorlar. Sonra sahneye çıkan soykırımdan kurtulmuş bir Yahudinin elleriyle boğduğu bir Almandan söz etmesini, yapılanları unutmamaları gerektiğini, içlerindeki tüpler, parçalar Yahudilerin derisinden yapıldığı için Alman televizyonu kullanmamalarına dair öğütleri dinliyorlar. Normal yaşamına dönmeye çalışan kahramansa birkaç gün sonra Avrupa tatilinden dönen ailesinin aldığı Adidas ayakkabılarını giydiğinde soykırımda ölen dedesini giydiğini sanıyor.

"Siren" adlı öyküdeyse yine Soykırımı Anma Günü'nde konferans salonunda bir ölüm kampı canlandırılıyor, şiirler, metinler okunuyor, anılar anlatılıyor, sonrasında anlatıcının hırsızlıklarını ispiyonladığı birkaç arkadaşının dayağından Şehitleri Anma Günü'nün sirenleri sayesinde kaçabildiğini öğreniyoruz. Nasıl kaçabiliyor; çalan sirenlerle herkesin esas duruşa geçmesi sayesinde!

Özellikle bu iki öyküde anlatılanlar acaba hangi ülkeye çok benziyor? Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencilerine zorla izlettirilen Sarı Gelin Belgeseli'ni duydunuz mu örneğin? Ya da her yıl Milli Güvenlik dersi öğretmenlerinin mutlaka götürdüğü askeri müzeleri ve

hatta kışlaları biliyor musunuz? Her pazartesi sabahı ve her cuma akşamı, artık öğrenciler ve öğretmenler için eziyete dönen bayrak törenlerini anımsıyor musunuz? Yoksa siz de mi beden eğitimi dersinde spor eğitiminden çok askeri eğitim almıştınız? Her 10 Kasım'da saat dokuzu beş geçe çalan sirenler ve köprülerde, otobanlarda, yollarda arabalarından inip esas duruşa geçen insanların görüntüsü tanıdık mı?

Özellikle bu kitaptan sonra umuyorum ki Türkiyeli bir yazar da bu trajikomik anları, içerdiği mizahı gözardı etmeden anlatır, bu garip ritüeller birtakım öykülere, romanlara fon olur.

Etgar Keret yalnızca öğrencileri anlatmıyor elbette, topluma yayılmış şiddet, oğlundan memnun olmayan sert babalar, zorunlu askerlik hizmetinde Filistinlilerle yaşanan güç gösterileri de öykülerden bazılarının konuları.

Hayatta "iyi" diyebileceği yegâne insanı öldürmesi gerektiğini öğrenen bir kiralık katilin vicdan azabı, okuru da rahatsız ediyor "İyi Niyet" adlı öyküde. Yetimhanede yaşadıklarını ve kurtarıcısını anımsayan kiralık katilin vicdan muhasebesi okurun istediği gibi sonuçlansa da işi verenin sürpriz kimliği okura yine bir Keret öyküsü okuduğunu anımsatıyor.

Son öykü "Kneller'in Mutluluk Kampı"nın sinopsis gibi yazıldığını belirtmiştim. Birkaç yıl önce izlediğim *The Wristcutters* (*Bilekkesenler*) filminin senaryosunu oluşturan bu uzun öykü, oldukça yetkin bir kara mizah metni. İntihar edenlerin gittiği, belki araf sayılabilecek bir ülkede geçen öykü, neredeyse rengi ve kokusu var denecek kadar canlı yazılmış. Ana karakter Mordy'nin umutsuzluğu, alışamaması, bu ülkede karşılaştığı insanlar, hepsinin iliklerine işlemiş mutsuzluk, boşluk duygusu, tatsız yiyecekler, tatminsiz sevişmeler, sahte peygamberler... Bulduğu ve kurduğu bu dünyayı kısa bölümlerle, kısa cümlelerle anlatmış Keret. Anlatılanların derinliğiyse öykünün karakterlerinden Lihi gibi okuru da hüzne boğmaya yetiyor. Bu arada –şaşırtıcı ama– filmin de uyarlandığı öykü kadar etkileyici olduğunu eklemeliyim.

Bir buluş, ironi, kısa ve yoğun anlatım ustası Etgar Keret'le tanışma faslına daha önce Samir El-Youssef'le beraber yayımladığı *Gazze Blues* ile devam etmeyi düşünüyorum. Bu arada Avi Pardo'ya yetkin çevirisi, Siren Yayınları'na da içerikte ve tasarımda gösterdiği özen için teşekkür etmek gerekiyor. N

BANU YILDIRAN GENÇ

Etgar Keret, *Tanrı Olmak İsteyen Otobüs Şoförü*
Siren Yayınları, 2010, 147 s.

Kurmacanın labirentinde gerçeklik

James Wood *Kurmaca Nasıl İşler?*'de, 19. yüzyılın tanrı-yazarının otoritesini kıran ancak güvenilmezliği nedeniyle 21. yüzyıl modern edebiyat eleştirisinin hedefi olan birinci tekil şahıs anlatının, "serbest dolaylı anlatım"ın sınırsız olanaklarıyla itibarını nasıl yeniden geri aldığını kurmaca tekniklerini irdeleyerek anlatıyor.

Edebiyat eserini benzersiz kılan nedir? Bu sıradan ama klasik soru, edebiyat eleştirisinin doruğa ulaştığı 20. yüzyılın başından itibaren eleştirmenlerin ve okurların kafasını meşgul eder. Harvard Üniversitesi'nden, edebiyat eleştirmeni James Wood kurmaca sanatı üstüne bazı temel konuları sorunsallaştırdığı yapıtı *Kurmaca Nasıl İşler?*'de "Gerçeklik gerçek midir?", "Karakter nedir?", "Başarılı bir mecazı nasıl tanımlayabiliriz?", "Kurmacada muhteşem bir detay kullanımını nasıl fark ederiz?", "Bakış açısı nedir ve nasıl işler?", "Hayal gücüne dayalı sempati ne demektir?", "Kurmaca insanı neden etkiler?" gibi edebiyat eleştirisinin ve edebi kuramların tanıdık sorularını klasik eserlerden alıntılarla açıklamaya çalışıyor.

Kurmaca kavramının kendisine de nihai bir açıklama getiren Wood, kurmacanın hem yazarın kaleminden çıkan hem de gerçeğe dayalı bir edebi esas olduğunu belirtiyor. Bu bakımdan da, edebi teknikleri ayrıntılı örnekleyen Wood estetik kaygı, üslup ve anlatım yöntemleriyle birleşen edebiyatı, serbest dolaylı anlatımın doğurduğu bakış açısı, bakış açısından doğan ayrıntı, ayrıntıdan üreyen karakter aracılığıyla gerçeğe ulaştırıyor. Kurmacayı çok pencereli bir eve benzeten yazar, bir hikâyenin üçüncü tekil kişi, birinci tekil kişi ve mümkünse birinci çoğul kişi ile ikinci tekil kişide anlatılabileceğini söyleyerek, aslında "serbest dolaylı anlatım" yönteminin çoğulluğunda, kurmacanın modernin belirsiz sonsuzluğuna uzanan gizemini çözüyor.

Üçüncü tekil şahsın "her şeye kadir" anlatımını kıran, güvenilir birinci kişi anlatının "güvenilirliğini"

sorgulayan serbest dolaylı anlatımın benzersiz bir örneği olaraksa, 19. yüzyıl İngiliz edebiyatının klasik romancısı Charlotte Brontë'nin ünlü eseri *Jane Eyre*'dir. Romana adını da veren genç ve kimsesiz mürebbiye Jane'nin gözünden anlatılan öyküde okur, güvenilmez olduğunu bile bile güvenir bu "masum" genç kızın İngiliz alt orta sınıfından aristokrat üst sınıfa binbir felaketler zinciri sonrası dahil oluşuna.

Wood'a göre, güvenilir anlatıcının ölçütü kuşkusuz karakter, anlatım ve ayrıntıyı bakış açısıyla yorumlayan anlatıcının sunduğu inandırıcı ses tonudur. Bu bakımdan, bugün Marksist, feminist ve post-kolonial eleştirilerin ilmeğinden geçen *Jane Eyre* için düşünülebilecek en son yargı, ana karakterin masumiyeti olsa da, kurmacanın iç tutarlılığı okuru ve eleştirmeni bu histen alıkoymaz. "Güvenilmez bir biçimde güvenilmez olmak" durumuna iyi bir örnek olaraksa yazar, Knut Hamsun'un *Açlık* adlı romanında yer alan adsız ve deli anlatıcıyı gösterir.

Keza Dostoyevski'nin *Yeraltından Notlar* adlı kült romanının anlatıcısı da, başka bir muamma yumağı olarak, mutlak otoriteyi bozmayacak şekilde kesinlikle güvenilmezdir. Bu güvenilmez anlatıcılar sayesinde ortaya çıkan modern romanın ana temaları olan benlik algısı ve baskılanma, teknik açıdan büyük bir imkân sağlasa da birinci tekil kişi anlatının olanaklarını sınırlar. Nihayetinde, Wood'un özellikle 19. yüzyılın mutlakıyetçi anlatıcı tonunu kıran anlatı tekniği olarak sunduğu serbest dolaylı anlatımın en iyi örneklerinden biriyse, Henry James'in az bilinen ve bir teknik şöleni olan romanı *What Maisie Knew*'dür (Maisie'nin Bildiği).

Üçüncü tekil kişi anlatının kullanıldığı roman, anne ve babası boşandığı için kafası karışan küçük Maisie'nin mürebbiyeleriyle kurduğu duygusal bağla, okurlara muazzam bir sınıfsal çatışma panoraması çıkarır. Maisie'nin saf çocuk gözünde, annesinin yoksul ve çirkin olduğu için hoşlanmayarak istediği mürebbiyesi Bayan Wix harikulade bir kadındır. Alt orta sınıftan gelen bu kadıncağızı, sırf çocuk dünyasının yabanıl yalnızlığına daha uygun düştüğü için seven Maisie'nin 19. yüzyılın Marksist analistlerine taş çıkartan çocuk kalbi yanılmaz. Yoksul Bayan Wix annesinin her türlü aşağılamasına rağmen çalışmak zorunda olan bir kadındır.

James'in kaleminden, Maisie'nin –bir çocuk karakter olarak– gözlemleri muhteşemdir: "Bu gibi şeylerden ötürü annesi onu bu kadar ucuza, neredeyse bedavaya çalıştırabiliyordu. Bayan Wix'in ona misafir odasına kadar eşlik edip daha sonra yanından ayrıldığı bir gün duyduğu, odada bulunan hanımlardan birinin, atlama ipine ve güzel, beyaz eldivenler üzerine müzik notaları gibi dizilmiş siyah, sık ilmeklere benzeyen kaşları olan kadının, diğerine anlattıklarından biliyordu bunu. Mürebbiyelerin her ikisinin de fakir olduğunu biliyordu…"

Maisie'nin öteki mürebbiyesi Bayan Overmore da yoksul olduğu halde çekiciliği nedeniyle yoksulluğu göze batmayan bir kadındır. Bu yüzden de, çocuksu bakışıyla Maisie için Bayan Wix daha sevilebilir bir karakterdir.

James'in tekniğin doruğuna vardığı bu anlatının başarısı elbette, Maisie'nin bir çocuk karakter olarak yaratımındaki inceliktir. Henry James'in nahif sesi Maisie'nin çocuk gözünü yönlendirir ve üçüncü tekil kişi bir anlatıyı okur, birinci tekil kişi algısıyla değerlendirir.

James Wood'un özenli çalışması *Kurmaca Nasıl İşler?*, modern romanın gerçeklik sınavında yadsınamaz bir payı olan tekniksel üstünlüğün, kurmacanın büyülü sokaklarında dolaşan yazarların anlatı dünyalarını aralamadaki önemini de kuşkusuz ortaya çıkaracak.N

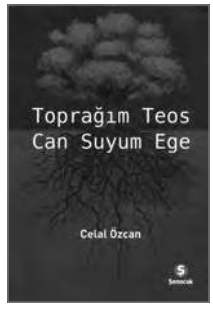
YELİZ KIZILARSLAN

James Wood, *Kurmaca Nasıl İşler?*, Çeviren: Ekin Bodur, Ayrıntı Yayınları, Aralık 2010, 160 s.

Mukadder Gemici, *Asla Pes Etme*, Dergâh Yayınları, Ocak 2011.

Öyküleri daha önce *Dergâh* dergisinde yayımlanan Mukadder Gemici'nin ilk öykü kitabı *Asla Pes Etme*'de çarpıcı konular ve başarılı diyaloglar göze çarpıyor. Yazar, kurduğu dünyanın içine usulca çekiyor okuru ve onu bir çırpıda inandırıyor. Akıcı bir dille içine çekildiğiniz hikâyenin samimi, gerçek ve iyimser olduğunu hissediyorsunuz. Okumaya değer bir ilk kitap.

Celal Özcan, *Toprağım Teos Can Suyum Ege*, Şenocak Yayınları, Eylül 2010.

Celal Özcan'ın, mutlu olmak adına bir yere yerleşme ve oraya kök salma arayış ve savaşımını ele alan romanı, ilişkiler ve çatışmalar ekseninde kendini keşfeden bir kahramanda yoğunlaşıyor. Makedonya-Türkiye-Almanya-Yunanistan topraklarındaki karşılıklı ya da tek yanlı göç gerçekliği; salt coğrafi değil, kimliğin açmazlarına, yalnızlıklara göç edişlere dönüşüyor kitap boyunca.

Nil Esra Başaran, *Rüya Gören Kız*, Yitik Ülke Yayınları, Kasım 2010.

Nil Esra Başaran'ın bu ilk kitabındaki öykülerde "Anne" ile dolu geçmişe gülümseyen bir yüzle, intihar eden bir kadının kendisi ve geçmişiyle hesaplaşmasıyla, evliliği boyunca kişiliği örselenmiş bir eski İstanbul hanımıyla ve arafta kalan dört ruhla karşılaşıyorsunuz. Benzersiz kitap kapaklarıyla son dönemde genç yazarları okura kazandıran Yitik Ülke Yayınları izlenmeye değer.

Rıza Kıraç, *Dolphin Video, Masumiyetimizi Yitirdiğimiz Yıllar*, Altın Kitaplar, Ocak 2011.

Rıza Kıraç'ın, video kaset biçimindeki tasarımıyla ilgi çeken kitabı *Dolphin Video*, hikâyesine, 1980'li yılların ortasında Cihangir'de başlıyor. Tavukuçmaz Sokak'taki videocuda çalışan iki kahramanın, melekle güvercin karışımı bir yaratığın izini sürerken başına gelenleri izliyor ve serüven boyunca masumiyetimizi yitirdiğimiz yıllara tanıklık ediyoruz.

Yılmaz Güner, *Suskunun Kıyısı*, BH Sanat, Temmuz 2010.

1979 yılında Adana'da doğan Yılmaz Güner'in ilk öykü kitabı *Suskunun Kıyısı* BH Sanat tarafından yayımlandı. Daha önce *İmgelem*, *Mavi Dergi*, *Berfin Bahar*, *BH Sanat* gibi dergilerde öyküleri yayımlanan Yılmaz Güner otuz iki öyküsünü bu kitapta bir araya getirmiş. Öykülerin her birinde yazarın kenarda duruşunu, buruk sessizliğini hissediyor, kitabın adını daha iyi anlıyorsunuz.

Hans Heinz Holz, *Sosyalizmin Yenilgisi ve Geleceği*, Yordam Kitap, Eylül 2010.

Marksist felsefeci Hans Heinz Holz, sosyalist ülkelerde yaşanan çözülüşün hemen ardından hazırladığı bu çalışmada, sosyalizmin yenilgisini, farklı nedenlerle Marksizm-Leninizmin özünden uzaklaşılmasına bağlıyor. "Bugün hangi nedenlerle komünist olunur?" sorusunu ortaya atan Holz ve ilk sosyalist toplumların başarısızlığını, eleştirel bir bakış açısıyla değerlendiriyor.

Lütfi Özgünaydın, *Kuş da Öldü*, İlke Kitap, Aralık 2010.

Yayımlanan beşinci öykü kitabı için şunları söylüyor Özgünaydın: "Kırsal kesimlerden kentlere inen insanların öyküleridir yazdıklarım. Hasrettir, acıdır, sevgidir. İnsanın yüreğinde hep var olan duyguları depreştiren öykülerdir. Ve küçük ayrıntılar dile getirdiğim tümcelerin hep destekçisidir. Öykülerde önemsediğim arkadaşlarım doğanın üstündekilerdir."

Tuncay Takmaz, *Leylek Kırmızısı*, Çekirdek Sanat Yayınları, Ekim 2010.

Son şiir kitabı *Leylek Kırmızısı*'nda Tuncay Takmaz kendisine gönderilen birkaç kitabı satır satır kesip bir kutuya atmış ve rasgele çekerek satırları alt alta dizmiş. Uygun olabilecek, kolajlanmaya uygun imgeler taşıyan kitapları seçmemesi, malzemeyi de sürprize bırakması ilginç bir deneme. Ortaya çıkan sonuçlar yer yer çok sıkı bir imgeye yol almış ve pekâlâ bir şiir kitabı çıkmış ortaya.

İnan Çetin

Mohaç Tekmen: "Merdivenin Tam Ortası"ndaki olayın zaman içinde dönüşlerle anlatılması güzel. Fikir güzel, dil temiz, düzgün. Ancak üstünde düşünmekten, fikirler üretmekten çok olayın kendisini, hazırlık aşamasını, yaşanan çelişkilerin somut ayrıntılarını sahne sahne yazmış olsaydınız, daha başarılı bir öykü ortaya çıkabilirdi. Size önerim; "Bir olayı, durumu nasıl hikâyeleştirebilirim?" sorusuna yanıt aramanızdır. Bunun üstünde çalışmanız, daha fazla kafa yormanız gerekir. Unutmayın, iyi bir hikâye anlatıcısı, söylediklerini hikâyenin içinde söylemiş olur. Deneyin, çalışın; göreceksiniz.

Özge Küskün: "Teselli" güzel bir başlangıçla usul usul akıp giden bir öykü. Zamanın asılı olduğu yerleri, mekânların belleğini anlatıyor bir bakıma. Anlatıcının akşamın çabuk çöktüğü sokaktaki evde neler yaşadığını da güzel ve etkileyici betimlemişsiniz. Annenin kızının yanına gelmesi ve orada yaşanan kısacık an. Tümceleriniz sanırım anlatmak istediğinizi etkili kılmış ama genel bir düşünüş çerçevesinde. Oysa burası öykünün açıldığı, asıl meselenin anlatıldığı, kuşkuların çözüldüğü ya da arttığı paragraf. Bunu, öykünüzün hangi atmosferle, nasıl, hangi sözlerle başladığını da dikkate alarak değerlendirin lütfen. Belki çıkarıp ekleyeceklerinizle daha etkili kılabilirsiniz "Teselli"yi.

Pınar Dursun: Öykünüzü keyifle okudum. Anlatımınız, dile gösterdiğiniz özen övgüye değer. "Mesafe"nin kurgusunda bir sorun var mı diye bir kez daha okudum. Doğrusu, öyküde vermek istediğiniz duyguyu çok iyi anlatmışsınız. İki insan arasındaki çekimi, bunu anlatamamalarını vb. Her şey yerli yerinde. Güzel. Bir eksiği var ki o da, finaldeki mektupla kolaya kaçıp öyküyü noktalamanız olmuş. Bana göre öykünüzün, mektupta anlatılanların ya da en azından sezdirilenlerin bir özeti olduğunu düşünürsek, daha farklı ve güçlü bir sona gereksinimi var. Düşünün, karar sizin.

S. Beyhan Sağlam Karabekiroğlu: "Bil-Dik Bir Öykü" güzel bir paragrafla açılıyor. Fikir güzel. Öyküdeki ironik yaklaşım iyi. Ancak öykünüzde göze çarpan kusurlardan ilki, dilinizdeki anlatım bozukluğu… Bazen de "dahaca" gibi sözcükler… Kuşkusuz, bu öyküyü kısa bir sürede yazıp gönderdiğinizi tahmin ediyorum, dolayısıyla bazı küçük hatalar olabilir. Ancak yine de öykünüzü bu gözle, "Dili nasıl kullanmışım, nerede nasıl bir anlatım bozukluğu var, hangi sözcükler bozuk?" kaygısıyla bir kez okumanızı öneririm. Bu, yazacağınız öbür öyküler için de yararlı olur.

Sinem Arat: "Saklambaç" baştan sona sorulardan oluşuyor. Ben bu sorulardan ne anlatmak istediğinizi anladım, ama hepsi bu kadar. Oysa ne anlatmak istiyorsanız, onu anlatmanızı beklerdim. İlk paragraftaki sorular bizi öyküye hazırlıyor, tamam, ama siz bu soruları açımlamak yerine bunlara başka sorular ekleyerek öyküyü bir soru yumağına çevirmişsiniz.

Songül Aras: "İçerde Kim Var?"daki buluşlarınız güzel. Diliniz temiz, düzgün. Usul usul akıp giden bir anlatımınız var. Anlattığınız konu iyi ama konuyu yeterince işlememişsiniz. Anlatmak istediklerinizi, düşüncelerinizi beylik sözlerle açıklamaya çalışmışsınız ki bu, öykünüzü zayıflatmış. Yeteneklerinizi daha verimli kullanın, size önerim budur. Daha iyisini yazabilirsiniz. Yapmanız gereken dilinizi bir parça daha parlatmak, edebiyat tadı dediğimiz özelliklerle, kıvraklıkla güzelleştirmek. Ve genel geçer, beylik sözlerden uzak durmak.

Suna Bayrakal: "Duvar"ı zevkle okuduktan sonra şunu sordum: "Bunca hazırlığın ardından anlatılmayan ne?" Doğrusu, bir türlü betimlemeyi bitirip hikâyeyi anlatmaya geçemiyorsunuz. Bence, öykünüzdeki temel sorun bu. Öyküdeki bu betimlemeleri daha kısa tutup sizi zorlayan Şeytan'la yaşadıklarınızı hikâyeleştirin. Orada, o mekânda sizi ve Şeytan'ı görelim. Mekânı görelim. "Kaldır ve at. En sevdiğinden başla." Belki öykünüz bu tümceyle başlamalıydı. Bu tümcenizi sona değil de, başa koyup, açılış tümcesi yapıp öyküyü anlatmalıydınız. Bu eksikliğine karşın "Duvar" daha iyilerini yazabileceğinizi müjdeleyen bir öykü. N

*Arkadaşımız İnan Çetin rahatsızlığı nedeniyle öykü değerlendirmelerini bu sayıda sınırlı tutmak zorunda kaldı.